

P. VIRGILII
MARONIS K.
BUCOLICA,
GEORGICA,
ET
AENEIS.

Ex recensione
ALEXANDRI CUNINGAMII
SCOTI,
cujus emendationes subjiciuntur.

EDINBURGI
Apud G. HAMILTON & J. BALFOUR.
M.DCC.XLIII.

166 612

ЛІНГЕТИІІІ

СІМОНІВСЬКІ

АРІОЛІВІ

АРІОЛІВІ

TYPOGRAPHUS LECTORI S.

HABES hic Virgiliana poëmata præcipua ex
recensione Alexandri Cuningamii, cuius curis in
Horatium orbi jamdudum innotuit eruditio, quantum
ille inter criticos eminuerit. Poëtarum Latinorum
principem, etiam post Heinianos labores, auxiliatrici
indigere manu in præfatione ad Horatium a se emen-
datum monuit ille hisce verbis. "Non ingratus fuit la-
bor quem in excutiendis caſtigationibus et varietati-
bus Virgilianæ lectionis a Pierio Valeriano, singula-
ris judicij viro, evulgatis posui; nam animadverti
regulas, quas e vetustissimo Blandinio erueram, eas
ipsas e codice Mediceo, Virgilianorum omnium et an-
tiquissimo et caſtigatissimo, ad divini poëtae opera
emaculanda deſumi posſe; quas omnes si Nicol. Hein-
ſius, vir in bac arte exercitatiſſimus, per cognitas ba-
buiſſet, et ad easdem in recensendis Maronis codicibus
cogitationes et curas suas direxiſſet, maximi poëtarum
carmina emendatius legerentur, quam adhuc lecta
ſunt. Illud vero diſſimulandum non eſt, quod in
editione Heiniana, reliquis omnibus fideliore, loci
baud pauci obſervationibus adverſentur: verum ex
notis criticis, quae una cum Horatii poëmatiſ in ma-
jore forma in lucem prodibunt, aequo et perito lectori,

" ni fallor, apparebit, virum magnum in aliis locis op-
 " timas veterum codicum lectiones fecutum non esse, in-
 " aliis pravas, quod eae in omnibus antiquis membran-
 " nis extarent, quodque vias emendandi non novisset,
 " retinuisse."

QUO jure banc viro clarissimo dicam impegerit, te-
 sis idoneus erit ipse Heinßius, qui in nota ad Claudianum
 de bello Gildon. v. 136. tres Virgilianas lectiones me-
 morabiles e codice Medicco adfert. " Virgil. Ecl. IX.
 " Usque ad aquam et veteres jam fracta cacumina fa-
 " gos, non veteris fagi. Initio Aeneid. Italiam fato pro-
 " fugus Lavinia venit litora, non Lavinaque. Geo. II.
 " At rabidae tigres absunt et faeva leones semina non
 " leonum. Sie tribus illis locis optimus ac vetustissimus
 " Medicus." Et has quidem lectiones, quas Heinßius
 ibidem mirifice probat deliciisque annumerat, ut verissi-
 mas reponi debuisse monstrat regula critica quae indicat
 ex ignorata constructione plurimos ab ineptis correctoribus
 auctorum locos depravari: in Virgilio tamen Heinßiano,
 qui multis annis post Claudianum prodiit, earum lectione-
 rum optimarum ac fide vetustissimi codicis nitentium lo-
 cum obtinent vulgatae corruptiones.

QUOD Cl. Cuningamii curae in Horatium posterio-
 res, majusque opus in pandectas juris civilis lucem non
 aspicerint, dolet, neque immerito, respublica literaria;
 si bice enim laboribus per fata frui licuisset, parum ab-
 fuisset quin ad summum fastigium evecta fuerit ea cri-
 tices pars quae auctoribus corruptis pristinum nitorem
 promittit.

promittit. Ad Virgilium quod attinet, *varias lectiones* ~~codicibus manu exaratis et vetustissimis impressis conjecturasque suas et alienas ad horas editionis Heinßianaæ celebratissimæ, anni nempe 1676, adleverat vir doctissimus~~; quibus accurate, quantum potui, observatis, banc adornavi editionem. *Lectiones* ab Heinßianis diversas eodd. veterum auctoritate suffultas, viroque sagacissimo probatas, in contextum incunctanter admisi; non tamen tandem libertatem qua ipse in Horatio emendando usus est, ut conjecturis liberius indulgerem, mibi permitti iudicavi: paucas admodum, easque certiores, in locos aliquot manifeste corruptos, recepi, quas vel morosissimis baud displicituras augoror. Quibus vero instructus subfidiis castigationes basce in Maronem molitus fit Cl. Curingamius, ex notulis subjectis apparebit. Praeter uberrimam lectionum messem quam ex MSS. suppeditarunt Pierius Valerianus, Geo. Fabricius, Greg. Bersmanus, Fulv. Ursinus et Jo. Henr. Boeclerus, duos codices MSS. quos Hulianos vocat, alterum vetustiorem non malae notae; tertiumque Geo. Waddeli ipse contulisse videtur. *Lectiones* quoque quamplurimas eodd. Parisiensi regio et Markiano, nescio an ex collatione quam edidit Masevicius, profert. Editiones vetustæ quas consuluit quinque omnino sunt, anni nempe 1470, quam principem vocat, quæque annis 1472, 1474, et 1476 prodierunt, alia denique sine loco et anno: recentiores alicujus nominis non videtur neglexisse. Quo fonte lectiones a vulgaribus diversae deriventur, quantum fieri licuit,

Si cuit, fideliter indicavi, lectiones autem Virgilianas Pierii, ubique obvias, brevitati studens omisi, quas ideo prae oculis babeas velim consulasque ubi lectioni novae desideratur auctoritas.

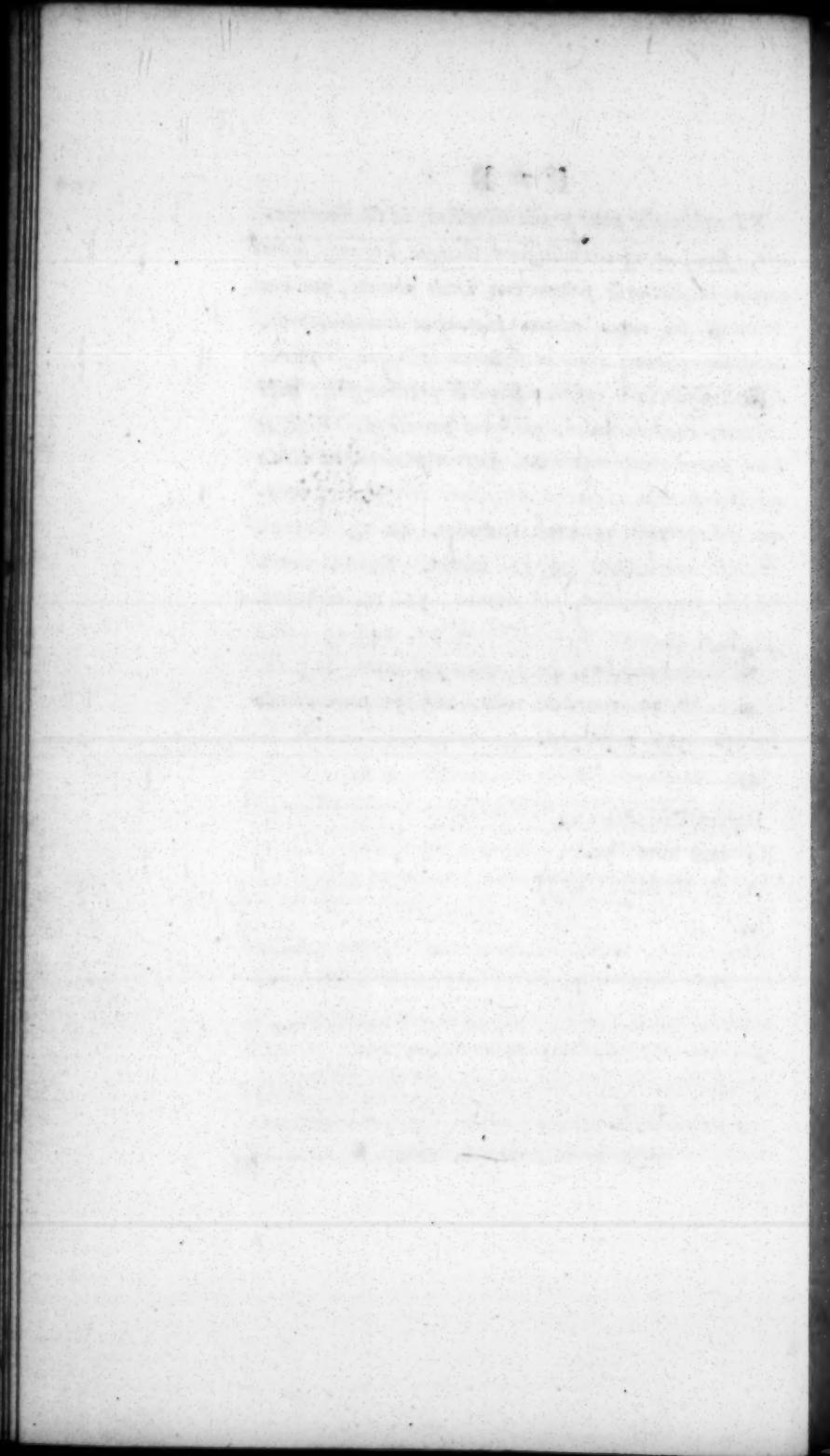
CUM jam ad finem properaret haec editio, venit ad manum Virgilius Mediceus typis impressus Florentiae anno proxime elapso: neque mediocriter gavisus sum lectiones quamplurimas, nonnullas etiam conjecturas, Cl. Cuninghamio placitas codicis veterissimi auctoritate muniri compieriens. Eum consensum ubique adnotavi, simul et lectiones aliquo insigniores nondum, quod sciam, observatas inserui. Hacce notulas, paucasque alias communicatas, ne cum Cuninghamianis confundantur, uncinulis inclusi. Ne quid autem codicis Medicei pretio detrabam, haud dissimulandum est veriorem saepe exhibere lectionem membranas multo recentiores, etiam Heinso judice qui vetustissimum hunc MS. praecipue sequi profitetur: quin et animadvertere licet scripturae rationem ad saeculi quinti (quo vixisse videtur librarius) quam Augustei orthographiam proprius accedere, adeo ut codici, utcunque venerandae antiquitatis, tantum in ea re a viris doctissimis tribui mirari subeat. Alium vero omnino codicem Medicei titulo donasse Pierium Valerianum, nisi quis virum doctissimum summae oscitantiae aut malae fidei incusare velit, collatis utriusque lectionibus nimis manifestum est. An et de Romano idem pronunciandum sit me quidem latet, Vaticanicum quippe codicem Romae numer quoque evulgatum nondum videre contigit.

SI castigatior nunc prodit Virgilius, id Cl. Cuningam,
 simul et viro eruditissimo Georgio Logano, sacra
 munia in hac urbe summa cum laude obeunti, qui bas-
 avunculi sui curas mecum humaniter communicavit,
 acceptum referas; utque in siglarum ipsiusque scripturae
 difficulti obscuritate nusquam non labi proclive fuit, mibi
 imputes, candide lector, quidquid peccati est. Vale, et
 haec pauca operarum errata, quorum pleraque ex nimia
 ad Heinianam editionem attentione irrepserunt, emen-
 des. Lege pag. 33. vers. 1. denset. 42. 15. filicem.
 57. 26. vorticibus. 59. 31. mittet. 84. 14. vincit.
 86. 8. pone punctum post omnis. 91. 14. turbabat.
 96. 6. et 39. nate. 102. dele vers. 25. 105. 19. posset
 cum Donato. 107. 13. dele punctum post auras. 113. 11.
 Circae. ib. 39. quondam vasta. 169. 31. nunc deinde
 sinistra. 326. 2. properi.

Datum EDINBURGI

ipfis Idib. Dec.

A. C. N. MDCCXLII.

P. VIRGILII MARONIS
BUCOLICON
LIBER.

TITYRUS, ECLOGA I.

MELIBOEUS, TITYRUS.

MELIBOEUS,

TITYRE, tu patulae recubans sub tegmine fagi
Silvestrem tenui musam meditaris avena :

Nos patriae finis, et dulcia linquimus arva ;
Nos patriam fugimus : tu, Tityre, latus in umbra
Formosam resonare doces Amaryllida filvas.

Ti, O Meliboee, deus nobis haec otia fecit.

Namque erit ille mihi semper deus : illius arant

Saepe tener nostris ab ovilibus inbuet agnus.

Ille meas errare boves, ut cernis, et ipsum

Ludere, quae vellem, calamo permisit agresti.

Me. Non equidem invideo : miror magis. undique totis

Usque adeo turbatur agris. en ipse capellas

Protenus aeger ago : hanc etiam vix, Tityre, duco.

Hic inter densas corulos modo namque gemellos,

Spem gregis, ah ! filice in nuda connixa reliquit.

Saepe malum hoc nobis, si mens non laeva fuisset,

De coelo tactas memini praedicere quercus.

Sed tamen, iste deus qui sit, da, Tityre, nobis.

Ti. Urbem, quam dicunt Romam, Meliboee, putavi

Stultus ego huic nostrae similem, quo saepe solemus

Pastores ovium teneros depellere foetus.

A

Sic

2 P. VIRGILII

Sic canibus catulos similis, sic matribus haedos
Noram: sic parvis conponere magna solebam.
Verum haec tantum alias inter caput extulit urbis,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.
M_E. Et quae tanta fuit Romam tibi cauffa videndi?
T_I. Libertas: quae sera tamen respexit inertem;
Candidior postquam tondenti barba cadebat;
Respexit tamen, et longo post tempore venit,
Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
Namque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat,
Nec spes libertatis erat, nec cura peculii,
Quamvis multa meis exiret victimae septis,
Pinguis et ingratiae premeretur caseus urbi,
Non umquam gravis aere domum mihi dextra redibat.
M_E. Mirabar, quid moesta deos, Amarylli, vocares:
Cui pendere sua patereris in arbore poma.
Tityrus hinc aberat. ipsae te, Tityre, pinus,
Ipsi te fontes, ipsa haec arbusta vocabant.
T_I. Quid facerem? neque servitio me exire licebat,
Nec tam praesentis alibi cognoscere divos.
Hic illum vidi juvenem, Meliboee, quot annis
Bis fenos cui nostra dies altaria fumant.
Hic mihi responsum primus dedit ille petenti:
Pascite, ut ante, boves, pueri: submittite tauros.
M_E. Fortunate senex, ergo tua rura manebunt?
Et tibi magna satis: quamvis lapis omnia nudus,
Limosoque palus obducat pascua junco;
Non infueti gravis tentabunt pabula foetas:
Nec mala vicini peccoris contagia laedent.
Fortunate senex, hic inter flumina nota,
Et fontis sacros, frigus captabis opacum.
Hinc tibi, quae semper vicino ab limite sepes,
Hyblaeis apibus florem depasta salicti,
Saepe levi somnum suadebit inire susurro.
Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras.
Nec tamen interea raucae, tua cura, palumbes,
Nec gemere aeria cessabit turtur ab ulmo.
T_I. Ante leves ergo pascentur in aethere cervi,
Et freta destituent nudos in litore piscis;

Ante,

BUCOLICA. Eccl. I.

3

Ante, perratis amborum finibus exful,
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrin,
Quam nostro illius labatur pectora voltus.
ME. At nos hinc alii fitientis ibimus Afros :
Pars Scythiam, et rapidum Cretae veniemus Oaxen,
Et penitus toto divisos orbe Britannos.
En umquam patrios longo post tempore finis,
Pauperis ac tuguri congestum cespite culmen,
Post aliquot, mea regna videns, mirabor aristas ?
Inpius haec tam culta novalia miles habebit ?
Barbarus has segetes ? en quo discordia civis
Produxit miseros ! en quis conseruimus agros !
Insere nunc, Meliboee, piros ; pone ordine vitis.
Ite meae, felix quondam pecus, ite capellae.
Non ego vos posthac, viridi projectus in antro,
Dumosa pendere procul de rupe videbo.
Carmina nulla canam. non, me pascente, capellae,
Florentem cytisum, et salices carpetis amaras.
TI. Hic tamen hanc mecum poteras requiescere noctem
Fronde super viridi, sunt nobis mitia poma,
Castaneae molles, et pressi copia lactis.
Et jam summa procul villarum culmina fumant,
Majoresque cadunt altis de montibus umbrae.

ALEXIS, ECLOGA II.

Formosum pastor Corydon ardebat Alexin,
Delicias domini : nec, quid speraret, habebat.
Tantum inter densas, umbrosa cacumina, fagos
Adsidue veniebat. ibi haec incondita solus
Montibus et silvis studio jaetabat inani.
O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas ?
Nil nostri miserere ? mori me denique cuges.
Nunc etiam pecudes umbras ac frigora captant :
Nunc viridis etiam occultant spineta lacertos :
Thestylis et rapido fessis messoribus aestu
Allia serpulumque herbas contundit olentis.
At me cum raucis, tua dum vestigia lustro,
Sole sub ardentis resonant arbusta cicadis.
Nonne fuit fatius, tristis Amaryllidis iras

A 2

Atque

Atque superba pati fastidia? nonne Menalcan?
 Quamvis ille niger, quamvis tu candidus es.
 O formose puer, nimium ne crede colori.
 Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
 Despectus tibi sum, nec qui sim quaeris, Alexi:
 Quam dives pecoris nivei, quam lactis abundans.
 Mille meae Siculis errant in montibus agnæ.
 Lac mihi non aestate, noyom non frigore defit.
 Canto, quæ solitus, si quando armenta vocabat,
 Amphion Dircaeus in Actæo Aracyntho.
 Nec sum adeo informis: nuper me in litore vidi,
 Cum placidum ventis staret mare. non ego Daphnini
 Judice te metuam, si numquam fallit imago.
 O tantum libeat mecum tibi sordida rura,
 Atque humilis habitare casas, et figere cervos,
 Haedorumque gregem viridi compellere hibisco!
 Mecum una in silvis imitabere Pana canendo.
 Pan primus calamos cera conjugere pluris
 Instituit: Pan curat ovis, oviumque magistros.
 Nec te poeniteat calamo trivisse labellum.
 Haec eadem ut sciret, quid non faciebat Amyntas?
 Est mihi disparibus septem compacta cicutis
 Fistula, Damoetas dono mihi quam dedit olim,
 Et dixit moriens: Te nunc habet ista secundum.
 Dixit Damoetas: invidit fultus Amyntas.
 Praeterea duo, nec tuta mihi valle reperti,
 Capreoli sparvis etiam nunc pellibus albo,
 (Bina die siccant ovis ubera) quos tibi servo.
 Jam pridem à me illos abducere Thestylis orat:
 Et faciet: quoniam sordent tibi munera nostra.
 Huc ades, o formose puer. tibi lilia plenis
 Ecce ferunt nymphæ calathis: tibi candida Nais,
 Pallentis violas et summa papavera carpens,
 Narcissum et florem jungit bene olentis anethi.
 Tum, casia atque aliis intexens suavibus herbis,
 Mollia luteola pingit vaccinia caltha.
 Ipse ego cana legam tenera lanugine mala,
 Castaneasque nuces, mea quas Amaryllis amabat.
 Addam cerea pruna: bosos erit huic quoque pomo.

Et

Et vos, ô lauri, carpam, et te, proxima myrtle.
 Sic positae quoniam suavis miscetis odores.
 Rusticus es, Corydon. nec munera curat Alexis :
 Nec si muneribus certes, concedat Iolas.
 Eheu, quid volui misero mihi ? flatribus austrum
 Perditus, et liquidis immisi fontibus apos.
 Quem fugis, ah, demens ! habitarunt dī quoque silvas,
 Dardaniusque Paris. Pallas, quas condidit, arces
 Ipsa colat. nobis placeant ante omnia silvae.
 Torva leaena lupum sequitur, lupus ipse capellam ;
 Florentem cytisum sequitur lasciva capella :
 Te Corydon, ô Alexi. trahit sua quemque voluptas.
 Aspice, aratra jugo referunt suspensa juvenci,
 Et sol crescentis decedens duplicat umbras :
 Me tamen urit amor. quis enim modus adsit amori ?
 Ah Corydon, Corydon, quae te dementia cepit !
 Semiputata tibi frondosa vitis in ulmo est.
 Quin tu aliquid saltem, potius quorum indiget usus,
 Viminibus mollique paras detexere junco ?
 Invenies alium, si te hic fastidit, Alexin.

PALAEMON, ECLOGA III.

MENALCAS, DAMOETAS, PALAEMON.

MENALCAS,

DIc mihi, Damoeta, cujum pecus ? an Meliboci ?
 Da. Non : verum Aegonis. nuper mihi tradidit
 Mz. Infelix ô semper oves pecus ! ipse Neaeram [Aegon.
 Dum fovet, ac, ne me sibi praeferat illa, veretur ;
 Hic alienus ovis custos bis mulget in hora :
 Et succus pecori, et lac subducitur agnis.
 Da. Parcius ita viris tamen objicienda memento.
 Novimus et qui te, transversa tuentibus hircis,
 Et quo, sed faciles, Nymphae risere facello.
 Mz. Tum, credo, cum me arbustum videre Myconis,
 Atque mala vitis incidere falce novellas.
 Da. Aut hic ad veteres fagos, cum Daphnidos arcum
 Fregisti et calamos : quae tu, perverse Menalca,
 Et cum vidisti puero donata, dolebas,

Et,

P. VIRGILII

Et, si non aliqua nocuisses, mortuus essem.

ME. Quid domini faciant, audent cum talia fures?

Non ego te vidi Damonis, pessime, caprum

Excipere infidiis, multum latrante Lycisca?

Et cum clamarem: Quo nunc se proripit ille?

Tityre, coge pecus: tu post carecta latebas.

DA. An mihi cantando vietus non redderet ille,

Quem mea carminibus meruisset fistula, caprum?

Si nescis, meus ille caper fuit; et mihi Damon

Ipse fatebatur: sed reddere posse negabat.

ME. Cantando tu illum? aut umquam tibi fistula cera

Iuncta fuit? non tu in triviis, indoete, solebas

Stridenti miserum stipula disperdere carmen?

DA. Vis ergo inter nos, quid possit uterque, vicissim

Experiamur? ego hanc vitulam, ne forte recuses,

Bis venit ad mulctrum, binos alit ubere foetus,

Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.

ME. De grege non ausim quidquam deponere tecum.

Est mihi namque domi pater, est injusta noverca:

Bisque die numerant ambo pecus, alter et haedos.

Verum id, quod multo tute ipse fatebere majus,

Insanire libet quoniam tibi, pocula ponam

Fagina, caelatum divini opus Alcimedonis:

Lenta quibus torno facili superaddita vitis

Diffusos edera vestit pallente corymbos.

In medio duo signa, Conon: et quis fuit alter,

Descriptis radio totum qui gentibus orbem,

Tempora quae messis, quae curvus arator haberet?

Necdum illis labra admovi, sed condita servo.

DA. Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,

Et molli circum est ansas amplexus acantho,

Orpheaque in medio posuit, filvasque sequentis.

Necdum illis labra admovi, sed condita servo.

Si ad vitulam spectas, nihil est quod pocula laudes.

ME. Nunquam hodie effugies. veniam quocunque vocaris.

Audiat haec tantum vel qui venit, ecce, Palaemon:

Efficiam posthac quemquam ne voce lacefas.

DA. Quirage, si quid habes; in me mora non erit ulla,

Nec quemquam fugio. tantum, vicine Palaemon,

Sensibus

Sensibus haec imis (res est non parva) reponas.

PA. Dicite : quandoquidem in molli confedimus herba.

Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos,

Nunc frondent silvae, nunc formosissimus annus.

Incipe, Damoeta ; tu deinde sequere, Menalca.

Alternis dicetis : amant alterna Camenae.

DA. Ab Jove principium Musae : Jovis omnia plena :

Ille colit terras, illi mea carmina curae.

ME. Et me Phoebus amat : Phoebo sua semper apud me
Munera sunt lauri, et suave rubens hyacinthus.

DA. Malo me Galatea petit lasciva puella ;

Et fugit ad salices, et se cupit ante videri.

ME. At mihi se se offert ultro meus ignis Amyntas :

Notior ut jam sit canibus non Delia nostris.

DA. Parta meae Veneri sunt munera : namque notavi
Ipse locum, aëriae quo congesse palumbes.

ME. Quod potui, puer filvestri ex arbore lecta
Aurea mala decem misi : cras altera mittam.

DA. O quoties, et quae nobis Galatea locuta est !

Partem aliquam, venti, divem referatis ad auris. [ta,
ME. Quid prodest, quod me ipse animo non spernis, Amyn-

Si, dum tu sectaris apos, ego retia servo ?

DA. Phyllida mitte mihi : meus est natalis, Iola :
Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.

ME. Phyllida amo ante alias ; nam me discedere flevit :
Et, Longum formose vale, vale, inquit, Iola.

DA. Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbris,
Arboribus venti, nobis Amaryllidis irae.

ME. Dulce satis humor, depulsis arbutus haedis,
Lenta salix foeto pecori ; mihi solus Amyntas.

DA. Pollio amat nostram, quamvis est rustica, Musam :
Pierides, vitulam lectori pascite vestro.

ME. Pollio et ipse facit nova carmina. pascite taurum,
Jam cornu petat, ac pedibus qui spargat arenam.

DA. Qui te, Pollio, amat, veniat, quo te quoque gaudet.
Mella fluant illi, ferat et rubus asper amomum.

ME. Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Maevi :
Atque idem jungat volpes, et mulgeat hircos.

DA. Qui legitis flores, et humi nascentia fraga,

Frigidus,

Frigidus, ô pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.
 M_E. Parcite oves nimium procedere: non bene ripae
 Creditur. ipse aries etiam nunc vellera fiscat.
 D_A. Tityre, pascentis à flumine reice capellas:
 Ipse, ubi tempus erit, omnis in fonte lavabo.
 M_E. Cogite ovis, pueri: si lac praeceperit aëstus,
 Ut nuper, frustra pressabimus ubera palmis.
 D_A. Eheu, quam pingui macer est mihi taurus in ervo!
 Idem amor exitium pecori est pecorisque magistro.
 M_E. His certe neque amor causâ est: vix osibus haerent.
 Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.
 D_A. Dic, quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo,
 Tris pateat coeli spatum non amplius ulnas.
 M_E. Dic, quibus in terris inscripti nomina regum
 Nascuntur flores: et Phyllida solus habeto.
 P_A. Non nostrum inter vos tantas conponere litis:
 Et vitula tu dignus, et hic: et quisquis amores
 Aut metuet dulcis, aut experietur amaros.
 Claudite jam rivos, pueri. sat prata biberunt.

POLLIO, ECLOGA IV.

SIclides Musae, paullo majora canamus.
 Non omnes arbusta juvant, humilesque myricae.
 Si canimus silvas, silvae sint Consule dignae.
 Ultima Cumaei venit jam carminis aetas:
 Magnus ab integro saeclorum nascitur ordo.
 Jam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna:
 Jam nova progenies coelo demittitur alto.
 Tu modo nascenti puer, quo ferrea primum
 Definet, ac toto surget gens aurea mundo,
 Casta fave Lucina: tuus jam regnat Apollo.
 Teque adeo decus hoc aevi, te Consule, inibit,
 Pollio: et incipient magni procedere menses.
 Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
 Irrita perpetua solvent formidine terras.
 Ille deum vitam accipiet, divisque videbit
 Permixtos heroas, et ipse videbitur illis,
 Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.
 Ac tibi prima, puer, nullo munuscula cultu

Errantis

BUCOLICA. ECL. IV.

9

Errantis ederas passim cum baccare tellus,
Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.
Ipsae lacte domum referent distenta capellae
Ubera : nec magnos metuent armenta leones.
Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.
Occidet et serpens, et fallax herba veneni
Occidet : Asyrium vulgo nascetur amomum.
Ac simul heroum laudes et facta parentis
Jam legere, et quæ sit poteris cognoscere virtus :
Molli paullatim flavesget campus arista,
Incultisque rubens pendebit fentibus uva :
Et durae quercus fudabunt roscida mella.
Pauca tamen suberunt priscae vestigia fraudis,
Quæ tentare Thetin ratibus, quæ cingere muris
Oppida, quæ jubeant telluri infindere fulcos.
Alter erit tum Tiphys, et altera quæ vehat Argo
Delectos heroas : erunt etiam altera bella ;
Atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.
Hinc, ubi jam firmata virum te fecerit ætas,
Cedet et ipse mari vector ; nec nautica pinus
Mutabit merces : omnis feret omnia tellus.
Non rastros patietur humus, non vinea falcam :
Robustus quoque jam tauris juga solvet arator.
Nec varios disbet mentiri lana colores.
Ipse sed in pratis aries jam suave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto.
Sponte sua sandyx pascentis vestiet agnos.
Talia saecla, suis dixerunt, currite, fusis
Concordes stabili fatorum numine Parcae.
Adgredere ô magnos (aderit jam tempus) honores,
Cara deum suboles, magnum Jovis incrementum.
Aspice convexo nutantem pondere mundum,
Terrasque, tractusque maris, coelumque profundum :
Aspice, venturo laetantur ut omnia saeclo.
O mihi tum longæ maneat pars ultima vitæ,
Spiritus et quantum sat erit tua dicere facta !
Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus : huic mater quamvis, atque huic pater adsit,
Orphi Calliopea, Lino formosus Apollo.

B

Pan

Pan etiam Arcadia mecum si judice certet,
 Pan etiam Arcadia dicat se judice victum.
 Incipe, parve puer; risu cognoscere matrem:
 Matri longa decem tulerunt fastidia menses.
 Incipe, parve puer: qui non riferre parentes,
 Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

DAPHNIS, ECLOGA V.

MENALCAS, MOPSUS.

Cur non, Mopse, boni quoniam convenimus ambo,
 Tu calamos inflare levis, ego dicere versus,
 Hic corulis mixtas inter confidimus ulmos?
M. Tu major, tibi me est aequum parere, Menalca:
 Sive sub incertas Zephyris motantibus umbras,
 Sive antro potius succedimus. aspice, ut antrum
 Silvestris raris sparfit labrusca racemis.
M.E. Montibus in nostris solus tibi certat Amyntas.
M. Quid si idem certet Phoebum superare canendo?
M.E. Incipe, Mopse, prior; si quos aut Phyllidis ignes,
 Aut Alconis habes laudes, aut jurgia Codri.
 Incipe: paescens servabit Tityrus haedos.
M. Immo haec, in viridi nuper quae cortice fagi
 Carmina descripti, et modulans alterna notavi,
 Experiar: tu deinde jubeto certet Amyntas.
M.E. Lenta salix quantum pallenti cedit olivae,
 Puniceis humilis quantum faliunca rosetis:
 Judicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.
M. Sed tu desine plura, puer: successimus antro.
 Extinctum nymphae crudeli funere Daphnini
 Flebant: vos coruli testes, et flumina nymphis:
 Cum, complexa sui corpus miserabile gnati,
 Atque deos atque astra vocat crudelia mater.
 Non ulli pastos illis egere diebus
 Frigida, Daphni, boves ad flumina: nulla neque amnem
 Libavit quadrupes, nec graminis adigit herbam.
 Daphni, tuum Poenos etiam ingemuisse leones
 Interitum, montesque feri silvaeque loquuntur.
 Daphnis et Armenias curru subjungere tigris

Insti-

BUCOLICA. ECL. V.

xx

Instituit, Daphnis thiasos inducere Bacchi,
 Et foliis lenta intexere mollibus hastas.
 Vitis ut arboribus decori est, ut vitibus uvae,
 Ut gregibus tauri, segetes ut pinguibus arvis ;
 Tu decus omne tuis. postquam te fata tulerunt,
 Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.
 Grandia faepe quibus mandavimus hordea fulcis,
 Infelix lolium, et steriles nascuntur avenae.
 Pro molli viola, pro purpureo narcisso,
 Carduus, et spinis surgit paliurus acutis.
 Spargite humum foliis, inducete fontibus umbras,
 Pastores : mandat fieri sibi talia Daphnis.
 Et tumulum facite, et tumulo superaddite carmen,
 Daphnis ego in silvis, hinc usque ad fidera notus,
 Formosi pecoris custos, formosior ipse.
 M.E. Tale tuum carmen nobis, divine poëta,
 Quale sopor fessis in gramine : quale per austum
 Dulcis aquae saliente fitim restinguere rivo.
 Nec calamis solum aequiparas, sed voce magistrum.
 Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
 Nos tamen haec quounque modo tibi nostra vicissim
 Dicemus ; Daphninus tuum tollemus ad astra :
 Daphninus ad astra feremus. amavit nos quoque Daphnis.
 Mo. An quidquam nobis tali sit munere majus ?
 Et puer ipse fuit cantari dignus : et ista
 Jam pridem Stimicon laudavit carmina nobis.
 M.E. Candidus infuetum miratur limen Olympi,
 Sub pedibusque videt nubes et fidera Daphnis.
 Ergo alacris silvas, et cetera rura voluptas,
 Panaque, pastoresque tenet, Dryadasque puellas.
 Nec lupus insidias pecori, nec retia cervis
 Ulla dolum meditantur. amat bonus otia Daphnis.
 Ipsi laetitia voces ad fidera jaçtant
 Intonfi montes : ipsae jam carmina rupes,
 Ipsa sonant arbusta : Deus, deus ille, Menalca.
 Sis bonus, ô felixque tuis ! en quatuor aras :
 Ecce duas tibi, Daphni, duas altaria Phoebo.
 Pocula bina novo spumantia lacte quot annis,
 Craterasque duo statuam tibi pinguis olivi :

B 2

Et

Et multo in primis hilarans convivia baccho,
 Ante focum, si frigus erit, si messis, in umbra;
 Vina novum fundam calathis Ariusia nectar.
 Cantabunt mihi Damoetas, et Lyctius Aegon:
 Saltantis Satyros imitabitur Alphefiboeus.
 Haec tibi semper erunt, et cum solennia vota
 Reddemus Nymphis, et cum lustrabimus agros.
 Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit,
 Dumque thymo paſcentur apes, dum rore cicadae,
 Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.
 Ut Baccho Cererique, tibi sic vota quot annis
 Agricolae facient: damnabis tu quoque votis.
 Mo. Quae tibi, quae tali reddam pro carmine dona?
 Nam neque me tantum venientis sibilus austri,
 Nec percussa juvant fluctu tam litora, nec quae
 Saxosas inter decurrunt flumina valles.
 Me. Hac te nos fragii donabimus ante cicuta.
 Haec nos, Formosum Corydon ardebat Alexin:
 Haec eadem docuit, Cujum pecus? An Meliboei?
 Mo. Ac tu sume pedum, quod, me cum faepe rogaret,
 Non tulit Antigenes, (et erat tum dignus amari)
 Formosum paribus nodis atque aere, Menalca.

SILENUS, ECLOGA VI.

FAUNORUM, SATYRORUM ET SILVANORUM,
DELECTATIO.

Prima Syracosio dignata est ludere versu,
 Nostra neque erubuit silvas habitare Thalia.
 Cum canerem reges et praelia, Cynthius aurem
 Vellit, et admonuit: Pastorem, Tityre, pinguis
 Pascere oportet ovis, deductum dicere carmen.
 Nunc ego (namque super tibi erunt, qui dicere laudes,
 Vare, tuas cupiant, ac tristia condere bella)
 Agrestem tenui meditabor arundine musam.
 Non injussa cano, si quis tamen haec quoque, si quis
 Captus amore leget; te nostrae, Vare, myricae,
 Te nemus omne canet, nec Phoebo gratiior ulla est,
 Quam sibi quae Vari praescriptit pagina nomen.
 Pergite, Pierides. Chromis et Mnasylos in antro

Sile-

Silenum pueri somno videre jacentem,
Inflatum hesterno venas, ut semper, iaccho,
Serta procul tantum capiti delapta jacebant :
Et gravis adtrita pendebat cantharus ansa.
Adgressi (nam saepe senex spe carminis ambo
Luferat) injiciunt ipsis ex vincula fertis.
Addit se sociani, timidisque supervenit Aegle :
Aegle Naädum pulcherrima, jamque videnti
Sanguineis frontem moris ac tempora pingit.
Ille dolum ridens, Quo vincula nectitis ? inquit.
Solvite me, pueri, fatis est potuisse videri.
Carmina quae voltis, cognoscite : carmina vobis ;
Huic aliud mercedis erit, simul incipit ipse.
Tum vero in numerum Faunosque ferasque videres
Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
Nec tantum Phoebo gaudet Parnasia rupes :
Nec tantum Rhodope mirantur et Ismarus Orpheus.
Namque canebat, uti magnum per inane coacta
Semina terrarumque, animaque, marisque fuisserent,
Et liquidi simul ignis : ut his exordia primis
Omnia, et ipse tener mundi concreverit orbis.
Tum durare solum, & discludere Nerea ponto
Cooperit, & rerum paullatim sumere formas.
Jamque novum ut terrae stipeant lucefere solem,
Altius utque cadant submotis nubibus imbre :
Incipient filvae cum primum surgere, cumque
Rara per ignotos errant animalia montis.
Hinc lapides Pyrrhae jaetos, Saturnia regna,
Caucasiasque refert volucres, furtumque Promethi.
His adjungit, Hylan nautae quo fonte relictum
Clamassent : ut litus, Hyla, Hyla, omne sonaret.
Et fortunatam, si nunquam armenta fuisserent,
Pasiphæn nivei solatur amore juvenci.
Ah, virgo infelix, que te dementia cepit ?
Proetides inplerunt falsis mugitibus agros :
At non tam turpis pecudum tamen ulla secuta est
Concubitus, quamvis collo timuisset aratum,
Et saepe in levi quaeisset cornua fronte.
Ah, virgo infelix, tu nunc in montibus erras !

Ille

Ille, latus niveum molli fultus hyacintho,
 Illice sub nigra pallentis ruminat herbas,
 Aut aliquam in magno sequitur grege. claudite nymphae,
 Dictaeae nymphae, nemorum jam claudite saltus :
 Si qua forte ferant oculis sese obvia nostris
 Errabunda bovis vestigia. forfitan illum
 Aut herba captum viridi, aut armenta secutum,
 Perducant aliquae stabula ad Gortynia vaccae.
 Tum canit Hesperidum miratam mala puellam :
 Tum Phaeonthiadas musco circumdat amarae
 Corticis, atque folo proceras erigit alnos.
 Tum canit, errantem Permessi ad flumina Gallum
 Aonas in montis ut duxerit una sororum ;
 Utque viro Phoebi chorus adsurrexerit omnis ;
 Ut Linus haec illi divino carmine pastor,
 Floribus atque apio crinis ornatus amaro,
 Dixerit, Hos tibi dant calamos (en accipe) Musae,
 Ascreao quos ante seni : quibus ille solebat
 Cantando rigidas deducere montibus ornos.
 His tibi Grynaei nemoris dicatur origo :
 Ne qui sit lucus, quo se plus jactet Apollo.
 Quid loquar ut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est,
 Candida succinctam latrantibus inguina monstros
 Dulichias vexasse rates, et gurgite in alto
 Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis :
 Aut ut mutatas Teri narraverit artus ?
 Quas ille Philomela dapes, quae dona pararit ?
 Quo cursu deferta petiverit, et quibus ante
 Infelix sua tecta supervolitaverit alis ?
 Omnia quae, Phoebo quondam meditante, beatus
 Audiit Eurotas, jussitque ediscere lauros,
 Ille canit. pulsae referunt ad fidera valles.
 Cogere donec ovis stabulis, numerumque referre
 Jussit, et invito processit Vesper Olympo.

MELIBOEUS, ECLOGA VII.

MELIBOEUS, CORYDON, THYRSIS.

ME. **F**Orte sub arguta confederat ilice Daphnis, [num;
 Conpulerantque greges Corydon et Thyrfis in u-
 Thyrfis

Thyrsis ovis, Corydon distentas lacte capellas.
Ambo florentes aetibus, Arcades ambo,
Et cantare pares, et respondere parati.
Hic mihi, dum teneras defendo a frigore myrtos,
Vir gregis ipse caper deerraverat, atque ego Daphnis
Aspicio: ille ubi me contra videt; Ocius, inquit,
Huc ades, ô Meliboe: caper tibi salvus, et haedi.
Et, si quid cessare potes, requiesce sub umbra.
Huc ipsi potum venient per prata juvenci:
Hic viridis tenera praetexit arundine ripas
Mincius, eque sacra resonant examina queru.
Quid facerem? neque ego Alcippen, nec Phyllida habebam,
Depulsos a lacte domi quae clauderet agnos:
Et certamen erat, Corydon cum Thyrside, magnum.
Posthabui tamen illorum mea feria ludo.
Alternis igitur contendere versibus ambo
Coepere: alternos Musae meminisse volebant.
Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyrsis.
Co. Nymphae, noster amor, Libethrides, aut mihi carmen,
Quale meo Codro, concedite: proxima Phoebi
Versibus ille facit. aut, si non possumus omnes,
Hic arguta sacra pendebit fistula pinu.
Th. Pastores, edera crescentem ornate poëtam,
Arcades, invidia rumpantur ut ilia Codro.
Aut si ultra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.
Co. Setosi caput hoc apri, tibi Delia, parvus
Et ramosa Mycon vivacis cornua cervi.
Si proprium hoc fuerit, levi de marmore tota
Puniceo stabis suras evincta cothurno.
Th. Sinum lactis, et haec te liba, Priape, quot annis
Expectare sat est: custos es pauperis horti.
Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,
Si foetura gregem suppleverit, aureus esto.
Co. Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hyblae,
Candidior cycnis, edera formosior alba:
Cum primum pasti repetent præfepia tauri,
Si qua tui Corydonis habet te cura, venito.
Th. Immo ego Sardois videar tibi amarior herbis,

Hor-

Horridior rusco, projecta vilior alga ;
 Si mihi non haec lux toto jam longior anno est.
 Ite domum pasti, si quis pudor, ite juvenci.
C. Muscosi fontes, & somno mollior herba,
 Et quae vos rara viridis tegit arbutus umbra,
 Solstitium pecori defendite. jam venit aestas
 Torrida : jam laeto turguent in palmite gemmae.
T. Hic focus, ac taedae pingues, hic plurimus ignis
 Semper, et adsidua postes fuligine nigri.
 Hic tantum Boreae curamus frigora, quantum
 Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
C. Stant et juniperi, et castaneae hirsutae :
 Strata jacent passim sua quaeque sub arbore poma.
 Omnia nunc rident. at si formosus Alexis
 Montibus his abeat, videoas et flumina siccata.
T. Aret ager : vitio moriens sitit aëris herba :
 Liber pampinea invidit collibus umbras.
 Phyllidis adventu nostrae nemus omne virebit :
 Juppiter et laeto descendet plurimus imbri.
C. Populus Alcidae gratissima, vitis Iaccho,
 Formosae myrtus Veneri, sua laurea Phoebo.
 Phyllis amat corulos. illas dum Phyllis amabit,
 Nec myrtus vincet corulos, nec laurea Phoebi.
T. Fraxinus in silvis pulcherrima, pinus in hortis,
 Populus in fluviis, abies in montibus altis.
 Saepius at si me, Lycida formose, revisas,
 Fraxinus in silvis cedat tibi, pinus in hortis.
M. Haec memini, et viatum frustra contendere Thyrfin,
 Ex illo Corydon, Corydon est tempore nobis.

PHARMACEUTRIA, ECLOGA VIII.

DAMON, ALPHESIBOEUS.

Pastorum musam Damonis et Alphesiboei,
 Inmemor herbarum quos est mirata juventa
 Certantis, quorum stupefactae carmine lynces ;
 Et mutata fuos requierunt flumina cursus ;
 Damonis musam dicemus et Alphesiboei.
Tu mihi seu magni superas jam saxa Timavi,

Sive

Sive oram Illyrici legis aequoris ; en erit umquam
 Ille dies, liceat mihi cum tua dicere facta ?
 En erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem
 Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno !
 A te principium : tibi desinet. accipe jussis
 Carmina coepta tuis : atque hanc sine tempora circum
 Inter viētrices ederam tibi serpere laurus.
 Frigida vix coelo noctis deceperat umbra,
 Cum res in tenera pecori gratissimus herba,
 Incumbens tereti Damon sic coepit oliae.
 DA. Nascere, praeque diem veniens age, Lucifer, alnum;
 Conjugis indigno Nisae deceptus amore
 Dum queror, et divos, (quamquam nil testibus illis
 Profeci) extrema moriens tamen adloquor hora.
 Incipe Maenalios mecum, mea tibia, versus.
 Maenalus argutumque nemus pinosque loquentis
 Semper habet ; semper pastorum ille audit amores,
 Panaque, qui primus calamos non passus inertis.
 Incipe Maenalios mecum, mea tibia, versus.
 Mopso Nisa datur. quid non speremus amantes ?
 Jungentur jam gryphes equis : aeoque sequenti
 Cum canibus timidi venient ad pecula damae.
 Mopse, novas incide faces : tibi ducitur uxor.
 Sparge, marite, nuces : tibi deseret Hesperus Oetam.
 Incipe Maenalios mecum, mea tibia, versus.
 O digno conjuncta viro, dum despicias omnis,
 Dumque tibi est odio mea fistula, dumque capellae,
 Hirsutumque supercilium, prolixaque barba :
 Nec curare deum credis mortalia quemquam.
 Incipe Maenalios mecum, mea tibia, versus.
 Sepibus in nostris parvam te roscida mala
 (Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem.
 Alter ab undecimo tum me jam acceperat annus ;
 Jam fragilis poteram a terra contingere ramos.
 Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error !
 Incipe Maenalios, mecum, mea tibia, versus.
 Nunc scio, quid sit amor, duris in cotibus illum
 Aut Tmaros, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,
 Nec generis nostri puerum nec sanguinis edunt.

Incipe Maenalios mecum, mea tibia, versus.
 Saevus amor docuit gnatorum sanguine matrem
 Conmaculare manus. crudelis tu quoque, mater ;
 Crudelis mater magis, an puer inprobus ille ?
 Inprobus ille puer : crudelis tu quoque, mater.
 Incipe Maenalios mecum, mea tibia, versus.
 Nunc et ovis ultro fugiat lupus : aurea durae
 Mala ferant quercus : narcissus floreat alnus :
 Pinguia corticibus fudent electra myricae.
 Certent et cycnis ululae : sit Tityrus Orpheus :
 Orpheus in silvis, inter Delphinias Arion.
 Incipe Maenalios mecum, mea tibia, versus.
 Omnia vel medium fiant mare : vivite silvae.
 Praecepis aërii specula de montis in undas
 Deferar. extreum hoc munus morientis habeto.
 Define, Maenalios jam define, tibia, versus.
 Haec Damon : vos, quae responderit Alphefiboeus,
 Dicite, Pierides, non omnia possumus omnes.
 AL. Effer aquam, et molli cinge haec altaria vitta :
 Verbenaisque adole pinguis et mascula tura :
 Conjugis ut magicis sanos avertere sacris
 Experiar sensus, nihil hic nisi carmina desunt.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.
 Carmina vel coelo possunt deducere lunam :
 Carminibus Circe socios mutavit Ulixi :
 Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.
 Terna tibi haec primum tripli diversa colore
 Licia circumdo, terque haec altaria circum
 Effigiem duco. numero deus inpare gaudet.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.
 Neete tribus nodis ternos, Amarylli, colores :
 Neete, Amarylli, modo : et, Veneris, dic, vincula necto.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.
 Limus ut hic dureseit, et haec ut cera liquefacit
 Uno eodemque igni ; sic nostro Daphnis amore.
 Sparge molam, et fragilis incende bitumine lauros.
 Daphnis me malus urit : ego hanc in Daphnide laurum.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.

Talis

Talis amor Daphnini, qualis, cum fessa juvencum
 Per nemora atque altos quaerendo bucula lucos
 Propter aquae rivom viridi procumbit in ulva
 Perdita, nec serae meminit decidere nocti :
 Talis amor teneat, nec sit mihi cura mederi.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnini.
 Has olim exuvias mihi perfidus ille reliquit,
 Pignora cara sui : quae nunc ego limine in ipso,
 Terra, tibi mando. debent haec pignora Daphnini.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnini.
 Has herbas, atque haec Ponto mihi lecta venena,
 Ipse dedit Moeris. nascuntur plurima Ponto.
 His ego saepe lupum fieri, et se condere silvis
 Moeris, saepe animas imis excire sepulcris,
 Atque fatas alio vidi traducere meis.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnini.
 Fer cineres, Amarylli, foras : rivoque fluenti,
 Transque caput jace : ne respexeris. his ego Daphnini
 Adgrediar, nihil ille deos, nil carmina curat.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnini.
 Aspice : corripuit tremulis altaria flammis
 Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse. bonum sit !
 Nescio quid certe est : et Hylax in limine latrat.
 Credimus ? an, qui amant, ipsis sibi somnia fingunt ?
 Parcite, ab urbe venit, jam parcite, carmina, Daphnis.

MOERIS, ECLOGA IX.

LYCIDAS, MOERIS.

[hem?]

Ly. QUO te, Moeri, pedes ? an, quo via dicit, in ur-
 Mo. Q O Lycida, vivi pervenimus ; advena nostri,
 Quod numquam veriti fumus, ut possessor agelli
 Diceret : Haec mea sunt ; veteres migrate coloni.
 Nunc vieti, tristes, quoniam Fors omnia versat,
 Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus haedos.
 Ly. Certe equidem audieram, qua se subducere colles
 Incipiunt, mollique jugum demittere clivo,
 Usque ad aquam et veteres, jam fracta cacumina, fagos,
 Omnia carminibus vestrum servasit Menalcan.

C 2

Mo. Au-

Mo. Audieras ; et fama fuit. sed carmina tantum
 Nostra valent, Lycida, tela inter Martia, quantum
 Chaonias dicunt, aquila veniente, columbas.
 Quod nisi me quacumque novas incidere litis
 Ante sinistra cava monuisset ab ilice cornix,
 Nec tuus hic Moeris, nec viveret ipse Menalcas.
 Lv. Heu, cadit in quemquam tantum scelos ! heu tua nobis
 Paene simul tecum solatia rapta, Menalca !
 Quis caneret Nymphas ? quis humum florentibus herbis
 Spargeret ? aut viridi fontis induceret umbra ?
 Vel quae sublegi tacitus tibi carmina nuper,
 Cum te ad delicias ferres Amaryllida nostras ?
 Tityre, dum redeo, brevis est via, pasce capellas :
 Et potum pastas age, Tityre ; et inter agendum
 Occurrare capro, cornu ferit ille, caveto.
 Mo. Immo haec, quae Varo nec dum perfecta canebat.
 Vare, tuum nomen (superet modo Mantua nobis,
 Mantua vae miserae nimium vicina Cremonae !)
 Cantantes sublime ferent ad sidera cycni.
 Lv. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos :
 Sic cytiso pastae distenten ubera vaccae.
 Incipe, si quid habes. et me fecere poëtam
 Pierides : fuit et mihi carmina. me quoque dicunt
 Vatem pastores : sed non ego credulus illis.
 Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinna
 Digna, sed argutos inter strepere anser olores.
 Mo. Id quidem ago ; ac tacitus, Lycida, mecum ipse voluto,
 Si valeam meminisse : neque est ignobile carmen.
 Huc ades, ô Galatea. quis est nam ludus in undis ?
 Hic ver purpureum : varios hic flumina circum
 Fundit humus flores : hic candida populus antro
 Inminet, et lentae texunt umbracula vites.
 Huc ades ; infani feriant fine litora fluctus.
 Lv. Quid, quae te pura solum sub nocte canentem
 Audieram ? numeros memini, si verba tenerem.
 Mo. Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus ?
 Ecce Dionaei processit Caesaris astrum :
 Astrum, quo segetes gauderent frugibus ; et quo
 Duceret apricis in collibus uva colorem.

Insere,

Infere, Daphni, piros: carpent tua poma nepotes.
 Omnia fert aetas, animum quoque. saepe ego longos
 Cantando puerum memini me condere soles.
 Nunc oblita mihi tot carmina. vox quoque Moerin
 Jam fugit ipsa: lupi Moerin videre priores.
 Sed tamen ista satis referet tibi saepe Menalcas.
 Ly. Caussando nostros in longum ducis amores.
 Et nunc omne tibi stratum filet aequor: et omnes,
 (Aspice) ventosi ceciderunt murmuris aurae.
 Hinc adeo media est nobis via. namque sepulchrum
 Incipit apparere Bianoris. hic, ubi denfas
 Agricolae stringunt frondes, hic, Moeri, canamus:
 Hic haedos depone. tamen veniemus in urbem.
 Aut, fi, nox pluviam ne conligat ante, veremur,
 Cantantes licet usque (minus via laedat) eamus.
 Cantantes ut eamus, ego hoc te fasce levabo.
 Mo. Define plura, puer: et, quod nunc instat, agamus,
 Carmina tum melius, cum venerit ipse, canemus.

GALLUS, ECLOGA X.

Xtremum hunc, Arethusa, mihi concede laborem.
 F, Pauca meo Gallo, sed quae legat ipsa Lycoris,
 Carmina sunt dicenda, neget quis carmina Gallo?
 Sic tibi, cum fluetus subter labere Sicanos,
 Doris amara suam non intermisceat undam.
 Incipe. sollicitos Galli dicamus amores,
 Dum tenera adtendent simae virgulta capellae.
 Non canimus surdis: respondent omnia silvae.
 Quae nemora, aut qui vos saltus habuere, puellae
 Naides, indigno cum Gallus amore periret?
 Nam neque Parnasi vobis juga, nam neque Pindi
 Ulla moram fecere, neque Aoniae Aganippe.
 Illum etiam lauri, etiam flevere myricae:
 Pinifer illum etiam sola sub rupe jacentem
 Maenalus, et gelidi fleverunt faxa Lycae.
 Stant et oves circum: nostri nec poenitet illas:
 Nec te poeniteat pecoris, divine poëta:
 Et formosus ovis ad flumina pavit Adonis.
 Venit et upilio: tardi venere bubulci:

Uvidus

Uvidus hiberna venit de glande Menalcas.
 Omnes, unde amor iste, rogant, tibi? venit Apollo?
 Galle, quid infans? inquit. tua cura Lycoris
 Perque nives alium, perque horrida castra fecuta est,
 Venit et agresti capitis Silvanus honore,
 Florentis ferulas et grandia lilia quassans.
 Pan deus Arcadiae venit: quem vidimus ipsi
 Sanguineis ebuli baccis minioque rubentem.
 Ecquis erit modus? inquit. amor non talia curat.
 Nec lacrimis crudelis amor, nec gramina rivis,
 Nec cytiso saturantur apes, nec fronde capillae.
 Tristis at ille, Tamen cantabis, Arcades, inquit,
 Montibus haec vestris: soli cantare periti
 Arcades. ô mihi tum quam molliter ossa quiescant,
 Vefra meos olim si fistula dicat amores!
 Atque utinam ex vobis unus, veftrique fuissim
 Aut custos gregis, aut maturaे vinitor uvae!
 Certe five mihi Phyllis, five esset Amyntas,
 Seu quicumque furor, (quid tum, si fuscus Amyntas?
 Et nigrae violae sunt, et vaccinia nigra)
 Mecum inter falices lenta sub vite jaceret.
 Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas.
 Hic gelidi fontes: hic mollia prata, Lycori.
 Hic nemus: hic ipso tecum consumerer aeo.
 Nunc infanus amor duri me Martis in armis,
 Tela inter media, atque adversos detinet hostis.
 Tu procul a patria (nec sit mihi credere) tantum
 Alpinas, ah dura, nives et frigora Rheni
 Me fine sola vides. ah te ne frigora laedant!
 Ah tibi ne teneras glacies fecet aspera plantas!
 Ibo, et Chalcidico quae sunt mihi condita versu
 Carmina, pastroris Siculi modulabor avena.
 Certum est in silvis, inter spelaea ferarum,
 Malle pati, tenerisque meos incidere amores
 Arboribus: crescent illae: crescentis amores.
 Interea mixtis lustrabo Maenala nymphis:
 Aut acris venabor apos. non me ulla vetabunt
 Frigora Parthenios canibus circumdare saltus.
 Jam mihi per rupes videor lucoisque sonantis

Ire: libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula; tanquam haec sint nostri medicina furoris,
Aut deus ille malis hominum mitescere discat.
Jam neque Hamadryades rursum, neque carmina nobis
Ipsa placent: ipsae rursum concedite silvae.
Non illum nostri possunt mutare labores:
Nec si frigoribus mediis Hebrumque bibamus,
Sithoniaisque nivis hiemis subeamus aquosae,
Nec si, cum moriens alta liber aret in ulmo,
Aethiopum versemus ovis sub fidere Cancri.
Omnia vincit Amor, et nos cedamus Amori.
Haec sat erit, divae, vestrum cecinisse poëtam,
Dum sedet, et gracili fiscellam texit hibisco,
Pierides, vos haec facietis maxima Gallo:
Gallo, quojus amor tantum mihi crescit in horas,
Quantum vere novo viridis se subjicit alnus.
Surgamus: solet esse gravis cunctantibus umbra.
Juniperi gravis umbra, nocent et frugibus umbrae.
Ite domum saturae, venit Hesperus, ite capellae.

P. VIRGILII MARONIS BUCOLICON
LIBER EXPLICITUS.

P. VIR-

P. VIRGILII MARONIS
G E O R G I C O N
 LIBER PRIMUS.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

QUID faciat laetas segetes, quo fidere terram
 Vertere, Maecenas, ulmisque adjungere vites
 Conveniat: quae cura boum, qui cultus habendo
 Sit peoori, apibus quanta experientia parcis,
 Hinc canere incipiām. Vos, ô clarissima mundi
 Lumina, labentem coelo quae ducitis annum:
 Liber et alma Ceres, vestro si munere tellus
 Chaoniam pingui glandem mutavit arista.
 Poculaque inventis Acheloia miscuit uvis:
 Et vos agrestum praesentia numina Fauni,
 Ferte simul Faunisque pedem Dryadesque puellae:
 Munera vestra cano. tuque ô, cui prima frementem
 Fudit equum magno tellus percussa tridenti,
 Neptune; et cultor nemorum, cui pingua Ceae
 Ter centum nivei tondent dumeta juvenci:
 Ipse nemus linquens patrium saltusque Lycaeui
 Pan ovium custos, tua si tibi Maenala curae,
 Adsis ô Tegeae favens, oleaque Minerva
 Inventrix, unque puer monstrator aratri,
 Et teneram ab radice ferens, Silvane, cupressum:
 Dique deaeque omnes, studium quibus arva tueri,
 Quique novas alitis non ullo semine fruges:
 Quique satis largum coelo demittitis imbrem.
 Tuque adeo, quem mox quae fint habitura deorum
 Concilia incertum est; urbisne invisere, Caesar,
 Terrarumque velis curam, et te maxumus orbis
 Auctorem frugum, tempestatumque potentem
 Accipiat, cingens materna tempora myro;

An deus immensi venias maris, ac tua nautae
 Numina sola colant: tibi serviat ultima Thule,
 Teque sibi generum Tethys emat omnibus undis:
 Anne novum tardis fidus te mensibus addas,
 Qua locus Erigonem inter Chelasque sequentis
 Panditur. ipse tibi jam brachia contrahit ardens
 Scorpios, et coeli justa plus parte reliquit.
 Quicquid eris; (nam te nec sperent Tartara regem,
 Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido:
 Quamvis Elysios miretur Graecia campos,
 Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)
 Da facilem cursum, atque audacibus adnue coeptis,
 Ignarosque viae mecum miseratus agrestis
 Ingredere, et votis jam nunc adsuefce vocari.

Vere novo, gelidus canis cum montibus humor
 Liquitur, et zephyro putris se gleba resolvit;
 Depresso incipiat jam tum mihi taurus aratro
 Ingemere, et sulco adritus splendescere vomer.
 Illa seges demum votis respondet avari
 Agricolae, bis quae solem, bis frigora sensit:
 Illius inmensae ruperunt horrea messes.
 Ac prius ignotum ferro quam scindimus aequor,
 Ventos, et varium coeli praediscere morem
 Cura fit, ac patrios cultuque habitusque locorum,
 Et quid quaeque ferat regio, et quid quaeque recusat.
 Hic segetes, illic veniunt felicius uvae:
 Arborei foetus alibi atque injussa virefcunt
 Gramina, nonne vides, croceos ut Tmolus odores,
 India mittit ebur, molles sua tura Sabaei?
 At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus
 Castorea, Eliadum palmas Epiros equarum?
 Continuo has leges, aeternaque foedera certis
 Inposuit Natura locis: quo tempore primum
 Deucalion vacuum lapides jaetavit in orbem:
 Unde homines nati durum genus. ergo age, terrae
 Pingue solum primis extemplo a mensibus anni
 Fortes invertant tauri, glebasque jacentis
 Pulverulenta coquat maturis solibus aestas.
 At si non fuerit tellus secunda; sub ipsum

Arcturum tenui sat erit suspendere sulco :
 Illic, officiant laetis ne frugibus herbae ;
 Hic, sterilem exiguus ne deserat humor arenam.
 Alternis idem tonsas cessare novalis,
 Et segnem patiere situ durescere campum.
 Aut ibi flava seres mutato sidere farra,
 Unde prius laetum siliqua quassante legumen,
 Aut temuis foetus viciae, tristisque lupini
 Sustuleris fragilis calamos silvamque sonantem.
 Urit enim lini campum seges, urit avenae :
 Urunt Lethaeo perfusa papavera somno.
 Sed tamen alternis facilis labor : arida tantum
 Ne saturare fimo pingui pudeat sola ; neve
 Effoetos cinerem inmundum jactare per agros.
 Sic quoque mutatis requiescunt foetibus arva.
 Nec nulla interea est inaratae gratia terrae.
 Saepe etiam steriles incendere profuit agros,
 Atque levem stipulam crepitantibus urere flammis :
 Sive inde occultas vires, et pabula terrae
 Pingua concipiunt: sive illis omne per ignem
 Excoquitur vitium, atque exsudat inutilis humor :
 Seu pluris calor ille vias et caeca relaxat
 Spiramenta, novas veniat qua succus in herbas :
 Seu durat magis, et venas adstringit hiantis :
 Ne tenues pluviae, rapide potentia solis
 Acrior, aut Boreae penetrabile frigus adurat.
 Multum adeo, rastris glebas qui frangit inertis,
 Vimineasque trahit crates, juvat arva : neque illum
 Flava Ceres alto nequicquam spectat Olympo :
 Et qui, proscisso quae fuscitat aquore terga,
 Rursus in obliquom verso perrumpit aratro,
 Exercetque frequens tellurem, atque imperat arvis.
 Humida solstitia atque hiemes orate serenas,
 Agricolae, hiberno laetissima pulvere farra,
 Laetus ager, nullo tantum se Myria cultu
 Jaetat, et ipsa suas mirantur Gargara messis.
 Quid dicam, jaecto qui semine communis arva
 Insequitur, cumulosque ruit male pinguis arenae ?
 Deinde satis fluvium inducit, rivosque sequentis ?

Et,

Et, cum exustus ager morientibus aestuat herbis,
 Ecce supercilio clivosi tramitis undam
 Elicit, illa cadens raucum per levia murmur
 Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arva.
 Quid, qui, ne gravidis procumbat culmus aristis,
 Luxuriem segetum tenera depascit in herba ;
 Cum primum sulcos aequant sata ? quique paludis
 Conlectum humorem bibula deducit arena ?
 Praesertim incertis si mensibus annis abundans
 Exit, et obducto late tenet omnia limo ;
 Unde cavae tepido fudant humore lacunae.
 Nec tamen (haec cum sint hominumque bouisque labores
 Versando terram experti) nihil improbus anser,
 Strymoniacque grues, et amaris intuba fibris,
 Officiunt, aut umbra nocet. pater ipse colendi
 Haud facilem esse viam voluit, primusque per artem
 Movit agros, curis acuens mortalia coida,
 Nec torpere gravi paflus sua regna veterno.
 Ante Jovem nulli subigebant arva coloni :
 Ne signare quidem aut partiri limite campum
 Fas erat. in medium quaerebant : ipsaque tellus
 Omnia liberius nullo poscente ferebat.
 Ille malum virus serpentibus addidit atris,
 Praedarique lupos jussit, pontumque moveri :
 Mellaque decussit foliis, ignemque removit,
 Et passim rivis currentia vina repressit :
 Ut varias usus meditando extunderet artis
 Paullatim, et fulcis frumenti quaereret herbam ;
 Ut filicis venis abstrusum excuderet ignem.
 Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas :
 Navita tum stellis numeros et nomina fecit,
 Pleiadas, Hyadas, claramque Lyconis Arcton.
 Tum laqueis captare feras, et fallere visco,
 Inventum ; et magnos canibus circumdare saltus.
 Atque alias latum funda jam verberat amnem,
 Alta petens : pelagoque alias trahit humida lina.
 Tum ferri rigor, atque argutae lamina serrae :
 (Nam primi cuneis scindebant fissile lignum)
 Tum variae venere artes. labor omnia vicit

Inprobus, ac duris urgens in rebus egestas.
 Prima Ceres ferro mortalis vertere terram
 Instituit: cum jam glandes atque arbuta sacrae
 Deficerent silvae, et victum Dodona negaret.
 Mox et frumentis labor additus: ut mala culmos
 Eset robigo, segnisque horreret in arvis
 Carduus. intereunt segetes: subit aspera Silva
 Lappaeque tribulique; interque nitentia culta
 Infelix lolium et steriles dominantur avenae.
 Quod nisi et adsiduis herbam insectabere rastris,
 Et sonitu terrebis aves, et ruris opaci
 Falce premes umbras, votisque vocaveris imbrem:
 Heu, magnum alterius frustra spectabis acervom;
 Concussaque famem in filvis solabere quereu.
 Dicendum, et quae sint duris agrestibus arma:
 Quis sine nec potuere seri, nec surgere messes.
 Vomis, et inflexi primum grave robur aratri,
 Tardaque Eleusinae matris volventia plaustra,
 Tribulaque, traheaque, et iniquo pondere rastris:
 Virgea praeterea Celei vilisque fupellex,
 Arbutae crates, et mystica vannus Iaechi.
 Omnia quae multo ante memor provisa repones;
 Si te digna manet divini gloria ruris.
 Continuo in filvis magna vi flexa domatur
 In burim, et curvi formam accipit ulmus aratri.
 Huic ab stirpe pedes temo protentus in octo,
 Binae aures, dupli aptantur dentalia dorso.
 Caeditur et tilia ante jugo levis, altaque fagus,
 Stivaque, quae currus a tergo torqueat imos,
 Et suspensa foci explorat robora fumus.
 Possum multa tibi veterum praecepta referre;
 Ni refugis, tenuisque piget cognoscere curas.
 Area cum primis ingenti aequanda cylindro,
 Et vertenda manu, et creta solidanda tenaci:
 Ne subeant herbae, neu pulvere victa fatiscat;
 Tum variae inludant pestes. saepe exiguis mus
 Sub terris posuitque domos atque horrea fecit:
 Aut oculis capti fodere cubilia talpae.
 Inventusque cavis bufo, et quae plurima terrae

Monstra

Monstra ferunt. Populat ingentem farris acervom
 Curculio, atque inopi metuens formica senectae.
 Contemplator item, cum se nux plurima filvis
 Induet in florem, et ramos curvabit orentis:
 Si superant foetus, pariter frumenta sequentur,
 Magnaque cum magno veniet tritura calore.
 At si luxurie foliorum exuberat umbra,
 Nequidquam pinguis palea teret area culmos.
 Semina vidi equidem multos medicare ferentes,
 Et nitro prius et nigra perfundere amurca,
 Grandior ut foetus siliquis fallacibus esset.
 Et, quamvis igni exiguo properata maderent,
 Vidi lecta diu, et multo spectata labore
 Degenerare tamen: ni vis humana quotannis
 Maxima quaque manu legeret. sic omnia fatis
 In pejus ruere, ac retro sublapta referri.
 Non aliter, quam qui adverso vix flumine lebundi
 Remigiis subigit; si brachia forte remisit,
 Atque illum in praeceps prono rapit alveus amni.
 Praeterea tam sunt Arcturi sidera nobis,
 Haedorumque dies servandi, et lucidus Anguis;
 Quam quibus in patriam ventosa per aequora vectis
 Pontus et ostriferi fauces tentantur Abydi.
 Libra die somnique pares ubi fecerit horas,
 Et medium luci atque umbris jam dividit orbem:
 Exercete, viri, tauros; ferite hordea campis,
 Usque sub extremum brumae intractabilis imbrem.
 Nec non et lini segetem et Cereale papaver
 Tempus humo tegere, et jamdudum incumbere rastris,
 Dum sicca tellure licet, dum nubila pendent.
 Vere fabis satio. tum te quoque, Medica, putres
 Accipiunt sulci; et milio venit annua cura:
 Candidus auratis aperit cum cornibus annum
 Taurus, et averso cedens Canis occidit astro.
 At si triticeam in messem robustaque farra
 Exercebis humum, solisque instabis aristis:
 Ante tibi Eoae Atlantides abscondantur,
 Cnossiaque ardantis decedat stella Coronae,
 Debita quam fulcis committas semina, quamque

Invitae

Invitae properes anni spem credere terrae.
 Multi ante occasum Maiae coepere : sed illos
 Exspectata seges vanis elusit avenis.
 Si vero viciamque seres vilemque faselum,
 Nec Pelusiace curam aspernabere lenti;
 Haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes.
 Incipe, et ad medias fementem extende pruinas.
 Idcirco certis dimensum partibus orbem
 Per duodena regit mundi Sol aureus astra.
 Quinque tenent coelum zonae : quarum una corusco
 Semper sole rubens, ac torrida semper ab igni :
 Quam circum extremae dextra laevaque trahuntur,
 Caerulea glacie concretae atque imbribus atris.
 Has inter mediamque duae mortalibus aegris
 Munere concessae divom. via secta per ambas,
 Obliquus qua se signorum verteret ordo.
 Mundus ut ad Scythiam Rhipaeasque arduus arcis
 Consurgit ; premitur Libyae devexus in austros.
 Hic vertex nobis semper sublimis : at illum
 Sub pedibus Styx atra videt, Manesque profundi :
 Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis
 Circum, perque duas in morem fluminis Arctos,
 Arctos Oceani metuentes aequore tingui.
 Illic, ut perhibent, aut intempesta filet nox
 Semper, et tenta densentur nocte tenebrae :
 Aut reddit a nobis Aurora, diemque reducit :
 Nosque ubi primus equis Oriens adflavit anhelis,
 Illic sera rubens accendit lumina Vesper.
 Hinc tempestates dubio praediscere caelo
 Possimus, hinc messisque diem, tempusque serendi ;
 Et quando infidum remis inpellere marmor
 Conveniat : quando armatas deducere classis,
 Aut tempestivam silvis evertere pinum.
 Nec frustra signorum obitus speculamur et ortus,
 Temporibusque parem diversis quatuor annum.
 Frigidus agricolam siquando continet imber,
 Multa, forent quae mox caelo properanda fereno,
 Maturare datur. durum proculit arator
 Vomeris obtusi dentem : cavat arbore lntres :

Aut

Aut pecori signum, aut numeros impressat acervis.
 Exacuant alii vallos, furcasque bicornis,
 Atque Amerina parant lentae retinacula viti.
 Nunc facilis Rubia texatur fiscina virga :
 Nunc torrete igni fruges, nunc frangite faxo.
 Quippe etiam festis quaedam exercere diebus
 Fas et jura finunt. rivos diducere nulla
 Relligio vetuit, segeti praetendere sepem,
 Infidias avibus moliri, incendere vepres,
 Balantumque gregem fluvio mersare salubri.
 Saepe oleo tardi costas agitator aselli,
 Vilibus aut onerat pomis : lapidemque revertens
 Incusum, aut atrae massam picis urbe reportat.
 Ipsa dies alios alio dedit ordine Luna
 Felices operum. quintam fuge : pallidus Orcus,
 Eumenidesque fatae. tum partu terra nefando
 Coeumque Iapetumque creat, saevomque Typhoea,
 Et conjuratos caelum rescindere fratres.
 Ter sunt conati inponere Pelio Ossam
 Scilicet, atque Ossae frondosum involvere Olympum :
 Ter pater exstructos disjectit fulmine montis.
 Septuma post decumam felix et ponere vitem,
 Et prenos domitare boves, et licia telae
 Addere. nona fugae melior, contraria furtis.
 Multa adeo melius gelida se nocte dedere,
 Aut cum sole novo terras inrorat Eous.
 Nocte leves melius stipulae, nocte arida prata
 Tendentur : noctis lensus non deficit humor.
 Et quidam feros hiberni ad luminis ignes
 Pervigilat, ferroque faces inspicat acuto.
 Interea longum cantu solata labore
 Arguto conjunx percurrit pectine telas :
 Aut dulcis musti Volcano decoquit humorem,
 Et foliis undam tepidi despumat aheni.
 At rubicunda Ceres medio succiditur aestu,
 Et medio tostas aestu terit area fruges.
 Nudus aræ, fere nudus. hiems ignava colono.
 Frigoribus parto agricolæ plerumque fruuntur,
 Mutuaque inter se laeti convivia curant.

Invitat

Invitat genialis hiems, curasque resolvit :
 Ceu pressae cum jam portum tetigere carinae,
 Puppibus et laeti nautae inposuere coronas.
 Sed tamen et quernas glandes tum stringere tempus,
 Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta.
 Tum gruibus pedicas et retia ponere cervis,
 Auritosque sequi lepores : tum figere damas,
 Stuppea torquentem Balearis verbera fundae,
 Cum nix alta jacet, glaciem cum flumina trudunt.
 Quid tempestates autumni et sidera dicam ?
 Atque ubi jam breviorque dies, et mollior aestas,
 Quae vigilanda viris ? vel cum ruit imbriferum ver ;
 Spicea jam campis cum messis inhorruit, et cum
 Frumenta in viridi stipula lactentia turguent ?
 Saepe ego, cum flavis messorem induceret arvis
 Agricola, et fragili jam stringeret hordea culmo,
 Omnia ventorum concurrere proelia vidi :
 Quae gravidam late segetem ab radicibus imis
 Sublime expulsam eruerent : ita turbine nigro
 Ferret hiems culmumque levem stipulasque volantis.
 Saepe etiam inmensum caelo venit agmen aquarum,
 Et foedam glomerant tempestatem imbris atris
 Conlectae ex alto nubes. ruit arduus aether,
 Et pluvia ingenti fata laeta boumque labores
 Diluit. inplentur fossae, et cava fiumina crescunt
 Cum sonitu, fervetque fretis spirantibus aequor.
 Ipse pater, media nimborum in nocte, corusca
 Fulmina molitur dextra. quo maxuma motu
 Terra tremit : fugere ferae ; et mortalia corda
 Per gentes humiliis stravit pavor. ille flagranti
 Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceranua telo
 Dejicit : ingeminant austri, et densissimus imber :
 Nunc nemora ingenti vento, nunc litora plangit.
 Hoc metuens, caeli mensis, et sidera serva,
 Frigida Saturni sese quo stella recepit,
 Quos ignis caeli Cylenus erret in orbis.
 In primis venerare deos, atque annua magnae
 Sacra refer Cereri laetis operatus in herbis,
 Extremae sub casum hiemis, jam vere sereno.

Tum pingues agni, et tum mollissima vina :
 Tum somni dulces, densaeque in montibus umbrae.
 Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret.
 Quic tu lacte favos, et miti dilue baccho :
 Terque novas circum felix eat hostia fruges ;
 Omnis quam chorus, et socii comitentur ovantes ;
 Et Cererem clamore vocent in testa : neque ante
 Falcem maturis quisquam supponat aristis,
 Quam Cereri torta redimitus tempora queru
 Det motus incompositos, et carmina dicat.
 Atque haec ut certis possimus discere signis,
 Aeftusque, pluviasque, et agentis frigora ventos ;
 Ipse pater statuit, quid menstrua Luna moneret,
 Quo signo caderent Austri : quid saepe videntes
 Agricolae, propius stabulis armenta tenerent.
 Continuo ventis surgentibus aut freta ponti
 Incipiunt agitata tumescere, et aridus altis
 Montibus audiri fragor ; aut resonantia longe
 Litora misceri, et nemorum increbescere murmur.
 Jam sibi tum a curvis male temperat unda carinis,
 Cum medio celeres revolant ex aequore mergi,
 Clamoremque ferunt ad litora : cumque marinae
 In sicco ludunt fulicae : notasque paludes
 Deserit, atque altam supra volat ardea nubem.
 Saepe etiam stellas, vento inpendente, videbis
 Praecipites caelo labi, noctisque per umbram
 Flamarum longos a tergo albescere tractus :
 Saepe levem paleam et frondes volitare caducas,
 Aut summa nantis in aqua concludere plumas.
 At Boreae de parte trucis cum fulminat, et cum
 Eurique Zephyrique tonat dominus ; omnia plenis
 Rura natant fossis, atque omnis navita ponto
 Humida vela legunt. numquam imprudentibus imber
 Obsuit. aut illum surgentem vallibus imis
 Aeriae fugere grues : aut bucula caelum
 Sulpiciens patulis captavit naribus auras :
 Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo :
 Et veterem in limo rancae cecinere querelam.
 Saepe et testis penetralibus extulit ova

Angustum formica terens iter, et bibt ingens
 Arcus: et e pastu decedens agmine magno
 Corvorum increpuit densis exercitus alis.
 Jam varias pelagi volucres, et quae Asia circum
 Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystria,
 Certatim largos humeris infundere rores;
 Nunc caput objectare fretis, nunc currere in undas,
 Et studio incassum videas gestire lavandi.
 Tum cornix plena pluviam vocat improba voce,
 Et sola in secca secum spatiatur arena.
 Ne nocturna quidem carpentes pena puellae
 Nescivere hiemem: testa cum ardente viderent
 Scintillare oleum, et putris concrescere fungos.
 Nec minus eximbris soles et aperta serena
 Prospicere, et certis poteris cognoscere signis.
 Nam neque tum stellis acies obtusa videtur,
 Nec fratriis radiis obnoxia surgere Luna;
 Tenuia nec lanae per caelum vellera ferri.
 Non tepidum ad solem pennas in litore pandunt
 Dilectae Thetidi Alcyones: non ore solutos
 Inmundi meminere sues jactare maniplos.
 At nebulae magis ima petunt, campoque recumbunt:
 Solis et occasum servans de culmine summo
 Nequicquam feros exercet noctua cantus.
 Adparet liquido sublimis in aere Nifus,
 Et pro purpureo poenas dat Scylla capillo.
 Quacumque illa levem fugiens fecat aethera pennis,
 Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
 Insequitur Nifus: qua se fert Nifus ad auras,
 Illa levem fugiens raptim fecat aethera pennis.
 Tum liquidas corvi preffo ter gutture voces
 Aut quater ingeminant: et saepe cubilibus altis,
 Nescio qua praeter solitum dulcedine laeti,
 Inter se foliis strepitant. juvat imbribus actis
 Progeniem parvam dulcisque revisere nidos.
 Haud equidem credo, quia sit divinitus illis
 Ingenium, aut rerum fato prudentia major.
 Verum, ubi tempestas et caeli mobilis humor
 Mutavere vias, et Juppiter uvidus austris

Densat,

Densat, erant quae rara modo, et, quae densa, relaxat;
 Vertuntur species animorum, et pectora motus
 Nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat,
 Concipiunt. hinc ille avium concentus in agris,
 Et laetae pecudes, et ovantes gutture corvi.
 Si vero solem ad rapidum lunasque sequentis
 Ordine respicies; numquam te crafstina fallet
 Hora, neque infidiis noctis capiere serenae.
 Luna revertentes cum primum conligit ignis,
 Si nigrum obscuro conprenderit aera cornu,
 Maximus agricolis pelagoque parabitur imber.
 At, si virgineum suffuderit ore ruborem,
 Ventus erit. vento semper rubet aurea Phoebe.
 Sin ortu quarto (namque is certissimus auctor)
 Pura, neque obtusis per caelum cornibus ibit;
 Totus et ille dies, et qui nascentur ab illo
 Exactum ad mensem, pluvia ventisque carebunt:
 Votaque servati solvent in litore nautae
 Glauco, et Panopeae, et Inoo Melicertae.
 Sol quoque et exoriens, et cum se condit in undas,
 Signa dabit. solem certissima signa sequuntur,
 Et quae mane resert, et quae surgentibus astris.
 Ille ubi nascentem maculis variaverit ortum
 Conditus in nubem, medioque refugerit orbe;
 Suspecti tibi sint imbre. namque urguet ab alto
 Arboribusque satisque Notus pecoriisque finister.
 Aut ubi sub lucem densa inter nubila fese
 Divorsi rumpent radii, aut ubi pallida surget
 Tithoni croceum linquens Aurora cubile;
 Heu, male tum mitis defendet pampinus uvas:
 Tam multa in tectis crepitans salit horrida grando.
 Hoc etiam, emenso cum jam decedet Olympo,
 Profuerit meminisse magis. nam saepe videmus
 Ipsius in voltu varios errare colores.
 Caeruleus pluviam denuntiat, igneus Euros.
 Sin maculae incipient rutilo inmiserier igni;
 Omnia tunc pariter vento nimbisque videbis
 Fervere. non illa quisquam me nocte per altum
 Ire, neque a terra moneat convellere funem.

At si, cum referetque diem, condetque relatum,
 Lucidus orbis erit, frustra terrebere nimbis,
 Et claro silvas cernes aquilone moveri.
 Denique, quid vesper ferus vehat, unde serenas
 Ventus agat nubes, quid cogitet humidus Auster,
 Sol tibi signa dabit. Solem quis dicere falsum
 Audeat? ille etiam caecos instare tumultus
 Saepe monet, fraudemque et operta tumescere bella.
 Ille etiam extincto miseratus Caesare Roman,
 Cum caput obscura nitidum ferrugine textit,
 Inplaque aeternam timuerunt saecula noctem.
 Tempore quamquam illo tellus quoque, et aequora ponti,
 Obscenaeque canes, importunaque volucres
 Signa dabant. quoties Cyclopum effervere in agros
 Vidimus undantem ruptis fornacibus Aetnam,
 Flammorumque globos, liquefactaque volvere faxa!
 Armorum sonitum toto Germania caelo
 Audiit: insolitis tremuerunt motibus Alpes.
 Vox quoque per lucos volgo exaudita silentis
 Ingens, et simulacra modis pallentia miris
 Vista sub obscurum noctis, pecudesque locutae,
 Infandum! fistunt amnes, terraeque dehiscunt,
 Et maestum inlacrimat templis ebur, aeraque fudant,
 Proluit infano contorquens vortice silvas
 Fluviorum rex Eridanus, camposque per omnes
 Cum stabulis armenta tulit. nec tempore eodem
 Tristibus aut extis fibrae adparere minaces,
 Aut puteis manare crux ceflavit: et alte
 Per noctem resonare, lupis ululantibus, urbes.
 Non alias caelo ceciderunt plura sereno
 Fulguta: nec diri toties arsere cometae.
 Ergo inter se se paribus concurrere telis
 Romanas acies iterum videre Philippi:
 Nec fuit indignum superis, bis fanguine nostro
 Emathiam, et latos Haemi pinguefcere campos.
 Scilicet et tempus veniet, cum finibus illis
 Agricola, ipcurvo terram molitus aratro,
 Exesa inveniet scabra robigine pila:
 Aut gravibus rastris galeas pulsabit inanis,

Grandiaque effossis mirabitur ossa sepulcris.
 Di patrii Indigetes, et Romule, Vestaque mater,
 Quae Tuscum Tiberim, et Romana Palatia servas,
 Hunc saltēm everso juvenem succurrere faeclo
 Ne prohibete. satis jam pridem fanguine nostro
 Laomedontae luimus perjuria Troiae.
 Jam pridem nobis caeli te regia, Caesar,
 Invidet, atque hominum queritur curare triumphos.
 Quippe ubi fas versum atque nefas: tot bella per orbem:
 Tam multae scelerum facies: non ullus aratro
 Dignus honos. squalent abductis arva colonis,
 Et curvae rigidum falces conflantur in ensim.
 Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum:
 Vicinae ruptis inter se legibus urbes
 Arma ferunt. saevit toto Mars impius orbe.
 Ut, cum carceribus sese effudere quadrigae,
 Addunt in spatia, et frustra retinacula tendens
 Fertur equis auriga, neque audit currus habens.

GEORGICON LIB. II.

Hactenus arvorum cultus, et fidera coeli:
 Nunc te, Bacche, canam, nec non silvestria tecum
 Virgulta, et prolem tarde crescentis olivae.
 Huc, pater ô Lenaee, (tuis hic omnia plena
 Muneribus: tibi pampineo gravidus autumno
 Floret ager; spumat plenis vindemia labris)
 Huc, pater ô Lenaee, veni; nudataque musto
 Tingue novo mecum dereptis crura cothurnis.
 Principio arboribus varia est natura creandis.
 Namque aliae, nullis hominum cogentibus, ipsa
 Sponte sua veniunt, campisque et flumina late
 Curva tenent: ut molle filer, lentaque genestae,
 Populus, et glauca canentia fronde salicta.
 Pars autem posito surgunt de semine: ut altae
 Castaneae, nemorumque Jovi quae maxima frondet
 Aesculus, atque habitae Graii oracula quercus.
 Pullulat ab radice aliis densissima Silva:
 Ut cerasis, ulmisque; etiam Parnasia laurus

Parva

Parva sub ingenti matris se subjicit umbra.
 Hos Natura modos primum dedit: his genus omne
 Silvarum, fruticumque viret, nemorumque sacrorum.
 Sunt alii, quos ipse via fibi repperit usus.
 Hic plantas tenero abscondens de corpore matrum
 Deposuit fulcis: hic stirpes obruit arvo,
 Quadrifidasque fudes, et acuto robore vallos:
 Silvarumque aliae pressos propaginis arcus
 Exspectant, et viva sua plantaria terra.
 Nil radicis egent aliae: summumque putator
 Haud dubitat terrae referens mandare cacumen.
 Quin et caudicibus sectis (mirabile dictu)
 Truditur e sicco radix oleagina ligno.
 Et saepe alterius ramos impune videmus
 Vertere in alterius, mutatamque infita mala
 Ferre pirum, et prunis lapidosa rubescere corna.
 Quare agite ò, proprios generatim discite cultus;
 Agricolae, fructusque feros mollite colendo:
 Neu segnes jaceant terrae. juvat Ismara baccho
 Conserere, atque olea magnum vestire Tabernum.
 Tuque ades, incepturnque una decurre laborem,
 O decus, ò famae merito pars maxima nostrae,
 Maecenas; pelagoque volans da vela patenti.
 Non ego cuncta meis amplecti versibus opto:
 Non, mihi si linguae centum fint, oraque centum,
 Ferrea vox. ades, et primi lege litoris oram.
 In manibus terrae. non hic te carmine ficto,
 Atque per ambages et longa exorsa tenebo.
 Sponte sua quae se tollunt in luminis oras,
 Infecunda quidem, sed laeta et fortia surgunt:
 Quippe solo Natura subest, tamen haec quoque si quis
 Inferat, aut scrobibus mandet mutata subactis,
 Exuerint silvestrem animum: cultuque frequenti,
 In quascumque voces artis, haud tarda sequentur.
 Nec non et, sterilis quae stirpibus exit ab imis,
 Hoc faciet, vacuos si sit digesta per agros:
 Nunc altae frondes, et rami matris opacant,
 Crescentique adimunt foetus, uruntque ferentem.
 Jam, quae seminibus jactis se sustulit, arbos

Tarda venit, seris factura nepotibus umbram :
 Pomaque degenerant succos oblita priores :
 Et turpis avibus praedam fert uva racemos.
 Scilicet omnibus est labor inpendendus, et omnes
 Cogendae in fulcum, ac multa mercede domandae.
 Sed truncis oleae melius, propagine vites,
 Respondent, solido Paphiae de robore myrtus.
 Plantis edurae coruli nascuntur, et ingens
 Fraxinus, Herculeaque arbos umbrosa coronae,
 Chaoniique patris glandes : etiam ardua palma
 Nascitur, et casus abies visura marinos.
 Inferitur vero ex foetu nucis arbutus horrida ;
 Et steriles platani malos gessere valentis,
 Castaneas fagus, ornusque incanuit albo
 Flore piri, glandemque sues fregere sub ulmis.
 Nec modus inferere, atque oculos inponere simplex.
 Nam quia se medio trudunt de cortice gemmae,
 Et tenuis rumpunt tunicas ; angustus in ipso
 Fit nodo sinu : huc aliena ex arbore germen
 Includunt, udoque docent inolescere libro.
 Aut rursum enodes trunci refecantur, et alte
 Finditur in solidum cuneis via : deinde feraces
 Plantae innittuntur. nec longum tempus, et ingens
 Exit ad caelum ramis felicibus arbos,
 Miraturque novas frondes, et non sua poma.
 Praeterea genus haud unum, nec fortibus ulmis,
 Nec salici, lotoque, neque Idaeis cyparissis :
 Nec pingues unam in faciem nascuntur olivae,
 Orchades, et radii, et amara pausia bacca,
 Pomaque, et Alcinoi filvae : nec furculus idem
 Crustumiis, Syriisque piris, gravibusque volemis.
 Non eadem arboribus pendet vindemia nostris,
 Quam Methymnaeo carpit de palmite Lesbos.
 Sunt Thasiae vites, sunt et Mareotides albae :
 Pinguibus haec terris habiles, levioribus illae.
 Et passo psythia utilior, tenuisque Lageos,
 Tentatura pedes olim, vincturaque linguam,
 Purpureae, preciaeque. et quo te carmine dicam,
 Rhaetica ? nec cellis ideo contendere Falernis.

Sunt

Sunt etiam Ammineae vites firmissima vina,
 Tmolius adsurgit quibus, et rex ipse Phanaeus,
 Argitisque minor: cui non certaverit ulla,
 Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
 Non ego te, Dis et mensis accepta secundis,
 Tranfierim, Rhodia, et tumidis, bumaſte, racemis.
 Sed neque quam multae species, nec nomina quae ſint,
 Eſt numerus; neque enim numero conprenderē refert:
 Quem qui ſcire velit, Libyci velit aequoris idem
 Discere quam multae zephyro turbentur arenae:
 Aut, ubi navigiis violentior incident eurus,
 Noſſe quot Ionii veniant ad litora fluctus.
 Nec vero terrae ferre omnes omnia poſſunt.
 Fluminibus ſalices, crassisque paludibus alni
 Naſcuntur: ſteriles ſaxofis montibus orni.
 Litora myrteſis laetiffima. denique apertos
 Bacchus amat collis: aquilonem et frigora taxi.
 Aspice et extremitis domitum cultoribus orbem,
 Eoſque domos Arabum, pictoſque Gelonos.
 Divifae arboribus patriae. ſola India nigrum
 Fert ebum: ſolis eſt turea virga Sabaeis.
 Quid tibi odorato referam ſudantia ligno
 Balsamaque, et baccas ſemper frondentis acanthe?
 Quid nemora Aethiopum molli canentia lana?
 Velleraque ut foliis depeſtunt tenuia Seres?
 Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
 Extremi ſinus orbis? ubi aera vincere ſummum
 Arboris haud ullaſ jaſtu potuere ſagittae.
 Et gens illa quidem ſumtiſ non tarda pharetris,
 Media fert triftis ſuccos, tardumque ſaporem
 Felicis mali; quo non praefentius ullum,
 Pocula ſi quando ſaevae infecere novercae,
 Mifcueruntque herbas et non innoxia verba,
 Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
 Ipſa ingerit arbos, faciemque ſimillima lauro;
 Et, ſi non alium late jactaret odorem,
 Laurus erat. folia haud ullis labentia ventis:
 Flos ad prima tenax. animas et olenia Medi
 Ora fovent illo, et ſenibus medicantur anhelis,

Sed neque Medorum silvae ditissima terra,
 Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus,
 Laudibus Italiae certent: non Bactra, neque Indi,
 Totaque turiferis Panchaïa pinguis arenis.
 Haec loca non tauri spirantes naribus ignem
 Invertere, satis inmanis dentibus hydri;
 Nec galcis, densisque virûm seges horruit hastis:
 Sed gravidæ fruges, et Bacchi Massicus humor
 Inplevere: tenent oleae armentaque laeta.
 Hinc bellator equus campo sese arduus infert:
 Hinc albi, Clitumne, greges, et maxuma taurus
 Victima, saepe tuo perfusi flumine sacro,
 Romanos ad templa deûm duxere triumphos.
 Hic ver adsiduum, atque alienis mensibus aestas:
 Bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbos.
 At rabidae tigres absunt, et saeva leones
 Semina: nec miseros fallunt aconita legentis;
 Nec rapit inmensos orbis per humum, neque tanto
 Squameus in spiram tractu se conligit anguis.
 Adde tot egregias urbis, operumque laborem,
 Tot congesta manu praeruptis oppida faxis;
 Fluminaque antiquos subterlabentia muros.
 An mare, quod lupra, memorem, quodque adluit infra,
 An ne lacus tantos? te, Lari maxime, teque,
 Fluctibus et fremitu adsurgens, Benace, marino?
 An memorem portus, Lucrinoque addita claustra:
 Atque indignatum magnis stridoribus aequor,
 Julia qua ponto longe sonat unda refuso,
 Tyrrhenusque fretis inmittitur aestus Avernus?
 Haec eadem argenti rivos, aerisque metalla
 Ostendit venis, atque auro plurima fluxit.
 Haec genus acre virûm Marfos, pubemque Sabellam,
 Adsuctumque malo Ligurem, Volscosque verutos
 Extulit: haec Decios, Marios, magnosque Camillos:
 Scipiadas duros bello: et te, maxime Caesar:
 Qui nunc extremis Asiae jam viator in oris
 Inbellem avertis Romanis arcibus Indum.
 Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus;
 Magna virûm: tibi res antiqueae laudis et artis

Ingredior, sanctos ausus recludere fontis,
 Ascreumque cano Romana per oppida carmen.
 Nunc locus arorum ingeniis : quae robora cuique,
 Quis color, et quae sit rebus natura ferendis.
 Difficiles primum terrae, collesque maligni,
 Tenuis ubi argilla, et dumosis calculus arvis,
 Palladia gaudent Silva vivaciis olivae.
 Indicio est, tractu surgens oleaster eodem
 Plurimus, et strati baccis silvestribus agri.
 At quae pinguis humus, dulcique uligine laeta,
 Quique frequens herbis et fertilis ubere campus,
 Qualem saepe cava montis convalle solemus
 Dilpicere : hoc summis liquuntur rupibus amnes,
 Felicemque trahunt limum : quique editus Austro,
 Et silicem curvis invisam pascit aratris :
 Hic tibi praevalidas olim multoque fluentes
 Sufficiet baccho vitis : hic fertilis uvae,
 Hic laticis, qualem pateris libamus et auro,
 Inflavit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras,
 Lancibus et pandis fumantia reddimus exta.
 Sin armenta magis studium vitulosque tueri,
 Aut foetus ovium, aut urentis culta capellas :
 Saltus, et saturi petitio longinqua Tarenti,
 Et qualem infelix amisit Mantua campum,
 Pascentem niveos herboso flumine cycnos.
 Non liquidi gregibus fontes, non gramina deerunt :
 Et quantum longis carpent armenta diebus,
 Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.
 Nigra fere, et pressio pinguis sub vomere terra,
 Et cui putre solum, (namque hoc imitamus arando)
 Optuma frumentis. non ullo ex aequore cernes
 Plura domum tardis decedere plaustra juvencis :
 Aut unde iratus silvam devexit arator,
 Et nemora evertit multos ignava per annos,
 Antiquasque domos avium cum stirpibus imis
 Eruit : illae altum nidis petiere relictis.
 At rudis enituit impulsu vomere campus.
 Nam jejuna quidem clivosi glarea ruris
 Vix humiliis apibus casias roremque ministrat :

Et tophus scaber, et nigris exesa chelydris
 Creta, negant alios aequa serpentibus agros
 Dulcem ferre cibum, et curvas praebere latebras.
 Quae tenuem exhalat nebulam, fumosque volucris ;
 Et bibit humorem, et, cum volt, ex se ipsa remittit,
 Quaeque suo semper viridi se gramine vestit,
 Nec scabie et salsa laedit robigine ferrum ;
 Illa tibi laetis intexet vitibus ulmos :
 Illa ferox oleo est : illam experiere colendo,
 Et facilem pecori, et patientem vomeris unci.
 Talem dives arat Capua, et vicina Vesovo
 Ora jugo, et vacuis Clanius non aequus Acerris.
 Nunc, quo quamque modo possis cognoscere, dicam.
 Rara sit, an supra morem si densa, requiras ;
 Altera frumentis quoniam favet, altera baccho ;
 Densa magis cereri, rarissima quaeque lyaeo :
 Ante locum capies oculis, alteque jubebis
 In solido puteum demitti, omnemque repones
 Rursum humum, et pedibus summas aequabis arenas.
 Si deerunt, rarum pecoriique et vitibus almis
 Aptius uber erit. sin in sua posse negabunt
 Ire loca, et scrobibus superabit terra repletis,
 Spissus ager : glebas cunctantis crassaque terga
 Expecta, et validis terram proscinde juvencis.
 Salsa autem tellus, et quae perhibetur amara,
 Frugibus infelix (ea nec mansuescit arando,
 Nec baccho genus, aut pomis sua nomina servat)
 Tale dabit specimen. tu spisso vimine qualos,
 Colaque praelorum fumosis deripe tectis.
 Huc ager ille malus, dulcesque a fontibus undae
 Ad plenum calcentur. aqua eluctabitur omnis
 Scilicet, et grandes ibunt per vimina guttae.
 At sapor indicium faciet manifestus, et ora
 Tristia tentantum sensu torquebit amaror.
 Pinguis item quae sit tellus, hoc denique pacto
 Discimus. haud umquam manibus jaetata fatiscit,
 Sed picis in morem ad digitos lentescit habendo.
 Humida maiores alit herbas, ipsaque justo
 Laetior. ab nimium ne sit mihi fertilis illa,

Neu se praevalidam primis ostendat aristis !
 Quae gravis est, ipso tacitam se pondere prodit ;
 Quaeque levis, promptum est oculis praediscere nigram,
 Et quis cui color, at sceleratum exquirere frigus
 Difficile est : piceae tantum, taxique nocentes
 Interdum, aut ederae pandunt vestigia nigrae.
 His animadversis, terram multo ante memento
 Excoquere, magnos scrobibus concidere montis,
 Ante supinatas aquiloni ostendere glebas,
 Quam laetum infodias vitis genus. optima putri
 Arva solo : id venti curant, gelidaeque pruinae,
 Et labefacta movens robustus jugera fosfor.
At si quos haud ulla viros vigilantia fugit ;
 Ante locum similem exquirunt, ubi prima paretur
 Arboribus seges, et quo mox digesta feratur,
 Mutatam ignorent subito ne semina matrem.
 Quin etiam caeli regionem in cortice signant :
 Ut, quo quaeque modo steterit, qua parte calores
 Austrinos tulerit, quae terga obverterit axi,
 Restituant, adeo in teneris confusere multum est.
 Collibus, an plano melius sit ponere vitem,
 Quaere prius. si pinguis agros metabere campi,
 Densa sere : in denso non fennior ubere bacchus.
 Sin, tumulis adclive solum collisque supinos,
 Indulge ordinibus : nec secius omnis in unguen
 Arboribus positis secto via limite quadret.
 Ut saepe ingenti bello cum longa cohortis
 Explicuit legio, et campo stetit agmen aperto,
 Directaeque acies, ac late fluctuat omnis
 Aere renidenti tellus, nec dum horrida miscent
 Proelia, sed dubius mediis Mars errat in armis.
 Omnia fint paribus numeris dimensa viarum :
 Non animum modo uti pascat prospectus inanem :
 Sed quia non aliter vires dabit omnibus aequas
 Terra, neque in vacuum poterunt se extendere rami.
 Forstana et scrobibus quae sint fastigia quaeras.
 Ausim vel tenui vitem committere fulco.
 Altior ac terrae penitus defigitur arbos,
 Aesculus in primis : quae quantum vertice ad auras

Aetheria*,

Aetherias, tantum radice in Tartara tendit.
Ergo non hiemes illam, non flabra, neque imbræ
Convellunt. immota manet, multosque nepotes,
Multæ virūm volvens durando saecula vincit.
Tum fortis late ramos et brachia tendens
Huc illuc, media ipsa ingentem sustinet umbram.
Neve tibi ad solem vergant vineta cadentem :
Neve inter vites corulum sere : neve flagella
Summa pete, aut summa destringe ex arbore plantas :
(Tantus amor terræ) neu ferro laede retuso
Semina, neve oleæ silvestris infere truncos.
Nam saepe incautis pastoribus excidit ignis,
Qui furtim pingui primum sub cortice tectus
Robora comprendit, frondesque elabsum in altas
Ingentem caelo sonitum dedit. inde secutus
Per ramos viator, perque alta cacumina regnat,
Et totum involvit flammis nemus, et ruit atram
Ad caelum picea trassus caligine nubem :
Praesertim si tempestas a vertice silvis
Incubuit, glomeratque ferens incendia ventus.
Hoc ubi ; non a stirpe valent, caesaeque reverti
Possunt, atque ima similes revirescere terra :
In felix superat foliis oleaster amaris.
Nec tibi tam prudens quisquam persuadeat auctor,
Tellurem Borea rigidam spirante moveri.
Rura gelu tum claudit hiems : nec semine jacto
Concretam patitur radicem adfigere terræ.
Optima vinetis satio, cum vere rubenti
Candida venit avis longis invisa colubris :
Prima vel auctumni sub frigora, cum rapidus Sol
Nondum hiemem contingit equis. jam praeterit aestas.
Ver adeo frondi nemorum, ver utile silvis :
Vere tument terræ, et genitalia semina poscunt.
Tum pater omnipotens fecundis imbris Aether
Conjugis in gremium laetae descendit, et omnes
Magnus alit, magno commixtus corpore, foetus.
Avia tum resonant avibus virgulta canoris,
Et venerem certis repetunt armenta diebus :
Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris

Laxant

Laxant arva sinus. superat tener omnibus humor;
 Inque novos soles audent se germina tuto
 Credere: nec metuit surgentis pampinus Austros,
 Aut actum caelo magnis Aquilonibus imbrem:
 Sed trudit gemmas, et frondis explicat omnis.
 Non alios prima crescentis origine mundi
 Inluxisse dies, aliumve habuisse tenorem
 Crediderim. ver illud erat: ver magnus agebat
 Orbis, et hibernis parcebant flatibus Euri:
 Cum primae lucem pecudes hausere, virumque
 Terrea progenies duris caput extulit arvis,
 Inmissaeque ferae silvis, et fidera caelo.
 Nec res hunc tenerae possent perferre laborem,
 Si non tanta quies iret frigusque caloremque
 Inter, et exciperet caeli indulgentia terras.
 Quod supereft, quaecumque premes virgulta per agros,
 Sparge fimo pingui, et multa memor occule terra:
 Aut lapidem bibulum, aut squalentis infode conchas.
 Inter enim labentur aquae, tenuisque subibit
 Halitus, atque animos tollent fata. jamque reperti,
 Qui faxo super, atque ingentis pondere testae
 Urguerent: hoc effusos munimen ad imbris:
 Hoc, ubi hiulca siti findit Canis aestifer arva.
 Seminibus positis, supereft deducere terram
 Saepius ad capita, et duros jactare bidentis:
 Aut presso exercere solum sub vomere, et ipsa
 Flectere luctantis inter vineta juvencos.
 Tum levis calamos, et rafae hastilia virgae,
 Fraxineasque aptare fudes, furcasque bicornis:
 Viribus eniti quarum, et contemnere ventos
 Adsuescant, summasque sequi tabulata per ulmos.
 Ac, dum prima novis adolescit frondibus aetas,
 Parcendum teneris: et dum se laetus ad auras
 Palmes agit, laxis per purum inmissus habenis,
 Ipsa acies nondum falcis tentanda, sed uncis
 Carpendae manibus frondes, interque legenda.
 Inde ubi jam validis amplexae stirpibus ulmos
 Exierint, tum stringe comas, tum brachia tonde.
 Ante reformidant ferrum: tum denique dura

Exerce imperia, et ramos conpescē fluentis.
 Texendae sepes etiam, et pecus omne tēnendum :
 Praecipue dum frōns tenera inprudensque laborum :
 Cui, super indignas hiemes soleisque potentem,
 Silvestres uri assidue capraeaque sequaces
 Inlidunt: pascuntur oves avidaeque juvencae.
 Frigora nec tantum cana concreta pruina,
 Aut gravis incumbens scopulis arentibus aētus,
 Quantum illi nocuere greges, durique venenum
 Dentis, et admirso signata in stirpe cicatrix.
 Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
 Caeditur, et veteres ineunt proscenia ludi :
 Praemiaque ingenii pagos et compita circum
 Thefidae posuere, atque inter pocula laeti
 Mollibus in pratis unctos saliere per utres.
 Nec non Aufonii, Troja gens missa, coloni
 Versibus incomitis ludunt, risuque soluto ;
 Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis :
 Et te, Bacche, vocant per carmina laeta, tibique
 Oscilla ex alta suspundunt mollia pinu.
 Hinc omnis largo pubescit vinea foetu :
 Conplentur vallesque cavae saltusque profundi,
 Et quocumque Deus circum caput egit honestum.
 Ergo rite suos Baccho dicemus honores
 Carminibus patriis, lancesque et liba feremus ;
 Et ductus cornu stabit facer hircus ad aram,
 Pinguaque in verubus torquebimus exta columnis.
 Est etiam ille labor curandis vitibus alter :
 Cui numquam exhausti fatis est. namque omne quotannis
 Terque quaterque solum scindendum, glebaque versis
 Aeternum frangenda bidentibus : omne levandum
 Fronde nemus, redit agricolis labor actus in orbem,
 Atque in se sua per vestigia volvitur annus.
 Ac jam olim seras posuit cum vinea frondis,
 Frigidus et filvis Aquilo decussit honorem ;
 Jam tum acer curas venientem extendit in annum
 Rusticus, et curvo Saturni dente reliqtam
 Persequitur vitem adtondens, fingitque putando.
 Primus humum fodito, primus devecta cremato

Sarmenta

Sarmenta, et vallos primus sub tecta referto:
 Postremus metito, bis vitibus ingruit umbra:
 Bis segetem densis obducunt sentibus herbae.
 Durus uterque labor, laudato ingentia rura:
 Exiguum colito, nec non etiam aspera rufci
 Vimina per silvam, et ripa fluvialis arundo
 Caeditur, incultique exercet cura salicti.
 Jam vinclae vites: jam falcem arbusta reponunt:
 Jam canit effoetus extremos vinitor antes.
 Sollicitanda tamen tellus, pulvisque movendus,
 Et jam maturis metuendus Juppiter uvis.
 Contra, non ulla est oleis cultura: neque illae
 Procurvam exspectant falcem rastrosque tenaces,
 Cum semel haeserunt arvis, aurasque tulerunt.
 Ipsa satis tellus, cum dente recluditur unco,
 Sufficit humorem, et gravidas cum vomere fruges.
 Hoc pinguem et placitam Paci nutritor olivam.
 Poma quoque, ut primum truncos sensere valentis,
 Et viris habuere suas, ad fidera raptim
 Vi propria nituntur, opis haud indiga nostrae.
 Nec minus interea foetu nemus omne gravescit,
 Sanguineisque inculta rubent aviaria baccis.
 Tondentur cytisi, taedas silva alta ministrat,
 Pascunturque ignes nocturni, ac lumina fundunt.
 Et dubitant homines ferere, atque inpendere curam:
 Quid majora sequar? salices, humilesque genestae,
 Aut illae pecori frondem, aut pastoribus umbras,
 Sufficiunt: sepemque satis, et pabula melli.
 Et juvat undantem buxo spectare Cytorum,
 Naryciaque picis lucos: juvat arva videre,
 Non rastris hominum, non ulli obnoxia curae.
 Ipsae Caucasio steriles in vertice silvae,
 Quas animosi Euri assidue franguntque feruntque,
 Dant alios aliae foetus: dant utile lignum
 Navigiis pinus, domibus cedrumque cupressosque.
 Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plaustris
 Agricolae, et pandas ratibus posuere carinas.
 Viminibus salices secundae, frondibus ulmi:
 At myrtus validis hastilibus, et bona bello

Cornus:

Cornus : Ituraeos taxi torquentur in arcus.
 Nec tiliae leves aut torno rafile buxum
 Non formam accipiunt, ferroque cavantur acuto.
 Nec non et torrentem undam levis innatat alnus,
 Missa Pado : nec non et apes examina condunt
 Corticibusque cavis vitosaeque ilicis alvo.
 Quid memorandum aequa Baccheia dona tulerunt ?
 Bacchus et ad culpam cauñas dedit. ille furentis
 Centauros leto domuit, Rhoetumque, Pholumque,
 Et magno Hylaeum Lapithis craterem minantem.
 O fortunatos nimium, sua si bona nōrint,
 Agricolas ! quibus ipsa, procul discordibus armis,
 Fundit humo facilem viētum justissima Tellus.
 Si non ingentem foribus domus alta superbis
 Mane salutantum totis vomit aedibus undam ;
 Nec varios inhiant pulchra testudine postes,
 Inlusasque auro vestis, Ephyreiaque aera ;
 Alba neque Assyrio fucatur lana veneno,
 Nec casia liquidi conrumpitur usus olivi :
 At secura quies, et nescia fallere vita,
 Dives opum variarum ; at latis otia fundis,
 Speluncae, vivique lacus ; at frigida Tempe,
 Mugitusque boum, mollesque sub arbore somni
 Non absunt. illic saltus ac lustra ferarum,
 Et patiens operum, exiguoque adsueta juventus,
 Sacra Deūm, sanctique patres : extrema per illos
 Justitia excedens terris vestigia fecit.
 Me vero primum dulces ante omnia Musae,
 Quarum sacra fero ingenti percusſus amore,
 Accipiant ; caelique vias, et fidera monſtrent :
 Defectus foliis varios, lunaeque labores :
 Unde tremor terris : qua vi maria alta tumescant
 Objicibus ruptis, rursumque in se ipsa residant :
 Quid tantum Oceano properent se tinguere soles
 Hiberni, vel quae tardis mora noctibus obſtet.
 Sin, has ne poſſim naturae accedere partes,
 Frigidus obſtiterit circum praecordia fangus ;
 Rura mihi et rigui placeant in vallibus amnes ;
 Flumina amem ſilyasque inglorius. ô, ubi campi,

Spercheosque, et virginibus bacchata Lacaenis
Taygeta : ô, qui me gelidis in vallibus Haemis
Sistat, et ingenti ramorum protegat umbra !
Felix, qui potuit rerum cognoscere causas :
Atque metus omnis et inexorabile fatum
Subjecit pedibus, strepitumque Acherontis avari !
Fortunatus et ille, deos qui novit agrestis,
Panaque, Silvanumque senem, Nymphasque forores !
Illum non populi fasces, non purpura regum
Flexit, et infidos agitans discordia fratres ;
Aut conjurato descendens Dacus ab Histro :
Non res Romanae, perituraque regna : neque ille
Aut doluit miserans inopem, aut invidit habentis.
Quos rami fructus, quos ipsa volentia rura
Sponte tulere sua, carpsit : nec ferrea jura,
Insanumque forum, aut populi tabularia vident.
Sollicitant alii remis freta caeca, ruuntque
In ferrum ; penetrant aulas, et limina regum :
Hic petit excidiis urbem, miserosque penatis,
Ut gemma bibat, et Sarrano indormiat ostro.
Condit opes alias, defossoque incubat auro.
Hic stupet adtonitus Rostris : hunc plausus hiantem
Per cuneos (geminatus enim) plebisque patrumque
Conripuit : gaudent perfusi sanguine fratrum,
Exsilioque domos et dulcia limina mutant ;
Atque alio patriam querunt sub sole jacentem.
Agricola incurvo terram dimovit arato :
Hinc anni labor : hinc patriam parvosque penatis
Sustinet ; hinc armenta boum, meritosque juvencos.
Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
Aut foetu pecorum, aut Cerealis mergite culmi :
Proventuque oneret fulcos, atque horrea vincat.
Venit hiems ; teritur Sicyonia bacca trapetis,
Glande fues laeti redeunt, dant arbuta filvae :
Et varios ponit foetus auctumnus, et alte
Mitis in apricis coquitur vindemia faxis.
Interea dulces pendent circum oscula gnati :
Casta pudicitiam servat domus : ubera vaccae
Lactea demittunt, pinguesque in gramine laeto

Inter se adverjis luctantur cornibus haedi.
 Ipse dies agitat festos; fusuſque per herbam,
 Ignis ubi in medio, et ſocii cratera coronant,
 Te liōans, Lenaee, vocat: pecorisque magiftris
 Velocis jaculi certamina ponit in ulmo;
 Corporaque agrefti nudant praedura paleſtræ.
 Hanc olim veteres vitam coluere Sabini;
 Hanc Remus, et frater: ſic fortis Etruria crevit;
 Scilicet et rerum facta eft pulcherrima Roma,
 Septemque una ſibi muro circumdedit arces.
 Ante etiam ſceptrum Dictæi regis, et ante
 Impia quam caefis gens eft epulata juvencis,
 Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
 Necdum etiam audierant inflari claffica, necdum
 Infopitos duris crepitare incudibus enſes.
 Sed nos inmēſum ſpatiis confecimus aequor:
 Et jam tempus equū ſpumantia ſolvere colla.

TE quoque, magna Pales, et te memorande canemus
 Pastor ab Amphryſo: vos ſilvae amneſque Lycaeī,
 Cetera, quae vacuas tenuiſſent carmine mentes,
 Omnia jam volgata. quis aut Euryſthea durum,
 Aut inlaudati neſcit Buſiridis aras?
 Quo non dictus Hylas puer, et Latonia Delos?
 Hippodameque, humeroque Pelops inſignis eburno
 Acer equis? tentanda via eft, qua me quoque poſſim
 Tollere humo, victorque virūm volitare per ora.
 Primus ego in patriam mecum, modo vita ſuperſit,
 Aonio rediens deducam vertice Muſas:
 Primus Idumaeas referam tibi, Mantua, palmas:
 Et viridi in campo templum de marmore ponam
 Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
 Mincius, ac tenera praetexit arundine ripas.
 In medio mihi Caefar erit, templumque tenebit.
 Illi victor ego, et Tyrio conſpectus in oſtro
 Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
 Cuncta mihi, Alpheum linquens lucoſque Molorchi,

Cursibus et crudo decernet Graecia caestu.
 Ipse caput tonsae foliis ornatus olivae
 Dona feram. jam nunc sollemnis ducere pompas
 Ad delubra juvat, caesosque videre juvencos:
 Vel scaena ut versis discedat frontibus; utque
 Purpurea intexti tollant aulaea Britanni.
 In foribus pugnam ex auro solidoque elephanto
 Gangaridum faciam, victorisque arma Quirini:
 Atque hic undantem bello, magnumque fluentem
 Nilum, ac navalii surgentis aere columnas.
 Addam urbis Afiae domitas, pulsusque Niphaten,
 Fidentemque fuga Parthum verhsisque sagittis,
 Et duo rapta manu diverso ex hoste tropaea,
 Bisque triumphatas utroque ab litora gentis.
 Stabunt et Parii lapides spirantia signa,
 Assaraci proles, demissaeque ab Jove gentis
 Nomina, Troisque parens, et Trojae Cynthius auctor.
 Invidia infelix Furias amnemque severum
 Cocytii metuet, tortosque Ixionis orbes,
 Inmanemque rotam, et non exsuperabile sexum.
 Interea Dryadum silvas saltusque sequamur
 Intactos, tua, Maecenas, haud mollia jussa.
 Te sine nil altum mens inchoat. en age segnis
 Rumpe moras: vocat ingenti clamore Cithaeron,
 Taygetique canes, domitrixque Epidaurus equorum:
 Et vox adsensu nemorum ingeminata remugit.
 Mox tamen ardentis accingar dicere pugnas
 Caesaris, et nomen fama tot ferre per annos,
 Tithoni prima quot abest ab origine Caesar.
 Seu quis, Olympiacae miratus praemia palmae,
 Pascit equos; seu quis fortis ad aratra juvencos;
 Corpora praeципue matrum legat, optuma torvae
 Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
 Et crurum tenus a mento palearia pendent.
 Tum longo nullus lateri modus: omnia magna:
 Fes etiam, et camuris hirtae sub cornibus aures.
 Nec mihi displiceat maculis insignis et albo,
 Aut juga detraictans; interdumque aspera cornu,
 Et faciem tauro propior, quaque ardua tota,

Et gradiens ima verrit vestigia cauda.
Aetas Lucinam, justosque pati hymenaeos
Definit ante decem, post quatuor incipit annos:
Cetera nec foeturae habilis, nec fortis aratris.
Interea, superat gregibus dum laeta juventas,
Solve mares: mitte in venerem pecuaria primus,
Atque aliam ex alia generando suffice prolem.
Optima quaeque dies miseris mortalibus aevi
Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus;
Et labor, et durae rapit inclemensia mortis.
Semper erunt, quarum mutari corpora malis.
Semper enim refice: ac, ne post amissa requiras,
Anteueni, et subolem armento fortire quot annis.
Nec non et pecori est idem dilectus equino.
Tu modo, quos in spem statues submittere gentis,
Præcipuum jam inde a teneris inpende laborem.
Continuo pecoris generosi pullus in arvis
Altius ingreditur, et mollia crura reponit.
Primus et ire viam, et fluvios tentare minaces
Audet, et ignoto feso committere ponti:
Nec vanos horret strepitus. (illi ardua cervix,
Argutumque caput, brevis alvus, obesaque terga:
Luxuriatque toris animosum pectus: honesti
Spadices, glaucique; color deterrimus albis,
Et gilvo) tum, si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit: micat auribus, ac tremit artus;
Conlectumque premens volvit sub naribus ignem:
Densa juba, et dextro-jactata recumbit in armo.
At duplex agitur per lumbos spina, cavatque
Tellurem, et solido graviter sonat ungula cornu.
Talis Amyclaei domitus Pollucis habenis
Cyllarus, et, quorum Graii meminere poëtae,
Martis equi bijuges, et magni currus Achilli.
Talis et ipse jubam cervice effudit equina
Conjugis adventu pernix Saturnus, et altum
Pelion hinnitu fugiens inplevit acuto.
Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam segnior annis
Deficit, abde domo; nec turpi ignoscet senectae.
Frigidus in venerem senior, frustra laborem

Ingratum

Ingratum trahit : et, si quando ad proelia ventum est,
 Ut quondam in stipula magnus sine viribus ignis,
 Incassum furit. ergo animos aevomque notabis
 Praecipue: hinc alias artis, prolemque parentum,
 Et quis cuique dolor vieto, quae gloria palmae.
 Nonne vides, cum praecipi certamine campum
 Corripuere, ruunque effusi carcere currus,
 Cum spes arrectae juvenum, exsultantiaque haurit
 Corda pavor pulsans : illi instant verbere torto,
 Et proni dant lora : volat vi servidus axis.
 Jamque humiles, jamque elati sublimne videntur
 Aera per vacuum ferri, atque adsurgere in auras.
 Nec mora, nec requies. at fulvae nimbus arenae
 Tollitur : humescunt spumis, flatuque sequentum.
 Tantus amor laudum, tantae est victoria curae.
 Primus Erichthonius currus et quatuor ausus
 Jungere equos, rapidusque rotis infistere vicit.
 Frena Pelethonii Lapithae, gyrosque dedere
 Inpositi dorso, atque equitem docuere sub armis
 Insultare solo, et gressus glomerare superbos.
 Aequus uterque labor : aequo juvenemque magistri
 Exquirunt, calidumque animis et cursibus acrem.
 Quamvis saepe fuga versos ille egerit hostis,
 Et patriam Epirum referat, fortisque Mycenas ;
 Neptunique ipsa deducat origine gentem.
 His animadversis instant sub tempus, et omnis
 Inpendunt curas denso distendere pingui,
 Quem legere ducem, et pecori dixere maritum :
 Pubentesque secant herbas, fluviosque ministrant,
 Farraque ; ne blando nequeat supereffe labori ;
 Invalidique patrum referant jejunia gnat :
 Ipsa autem macie tenuant armenta volentes.
 Atque, ubi concubitus primos jam nota voluptas
 Sollicitat, frondisque negant, et fontibus arcent :
 Saepe etiam cursu quatiant, et sole fatigant,
 Cum graviter tunsis gemit area frugibus, et cum
 Surgentem ad Zephyrum paleae jactantur inanes.
 Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior usus
 Sit genitali arvo, et fulcos oblitmet incritis :

Sed rapiat sitiens venerem, interiusque recondat.
 Rursum cura patrum cadere, et succedere matrum
 Incipit, exactis gravidae cum mensibus errant,
 Non illas gravibus quisquam juga ducere plaustris,
 Non saltu superare viam sit passus, et acri
 Carpere prata fuga, fluviosque innare rapaces.
 Saltibus in vacuis pascant, et plena secundum
 Flumina: muscus ubi, et viridissima gramine ripa,
 Speluncaeque tegant, et faxeae procubet umbra.
 Est lucos Sileri circa ilicibusque virentem
 Plurimus Alburnum volitans, quo nomen afilo
 Romanum est, oestron Graii vertere vocantes;
 Asper, acerba sonans: quo tota exterrita silvis
 Diffugunt armenta; furit mugitibus aether
 Concussum, silvaeque et fisci ripa Tanagri.
 Hoc quondam monstro horribilis exercuit iras
 Inachiae Juno pestem meditata juvencae.
 Hunc quoque, nam mediis fervoribus acrior instat,
 Arcebis gravido pecori, armentaque pascas
 Sole recens orto, aut noctem ducentibus astris.
 Post partum cura in vitulos traducitur omnis:
 Continuoque notas et nomina gentis inurunt:
 Et quos aut pecori malint submittere habendo,
 Aut aris servare sacros, aut scindere terram,
 Et campum horrentem fractis invertere glebis.
 Cetera pascuntur viridis armenta per herbas.
 Tu quos ad studium atque usum formabis agrestem,
 Jam vitulos hortare, viamque insiste domandi,
 Dum faciles animi juvenum, dum mobilis aetas.
 Ac primum laxos tenui de vimine circlos
 Cervici subnechte: dehinc, ubi libera colla
 Servitio adseruent, ipsis e torquibus aptos
 Junge pares, et coge gradum conferre juvencos:
 Atque illis jam saepe rotae ducantur inanes
 Per terram, et summo vestigia pulvere signent.
 Post valido nitens sub pondere faginus axis
 Instrepat, et junctos temo trahat aereus orbis.
 Interea pubi indomitae non gramina tantum,
 Nec vescas salicium frondes, ulvamque palustrem,

Sed

Sed frumenta manu carpes sata: nec tibi foetae,
 More patrum, nivea inglebunt mulctraria vaccae,
 Sed tota in dulcis consument ubera gnatos.
 Sin ad bella magis studium, turmasque feroce,
 Aut Alphea rotis praelabi flumina Pisae,
 Et Jovis in luco currus agitare volantis;
 Primus equi labor est, animos atque arma videre
 Bellantum, lituosque pati; tractuque gementem
 Ferre rotam, et stabulo frenos audire sonantis.
 Tum magis atque magis blandis gaudere magistri
 Laudibus, et plausae sonitum cervicis amare.
 Atque haec jam primo depulsus ab ubere matris
 Audeat, inque vicem det mollibus ora capistris
 Invalidus, et jamque tremens, et jam incius aevi.
 At, tribus exactis, ubi quarta acceperit aeftas,
 Carpere mox gyrum incipiat, gradibusque sonare
 Compositis, finuetque alterna volumina crurum;
 Sitque laboranti similis: tum cursibus auras
 Provocet, ac per aperta volans, ceu liber habenis,
 Aequora, vix summa vestigia ponat arena:
 Qualis, Hyperboreis Aquilo cum densus ab oris
 Incubuit, Scythiaeque hiemes atque arida differt
 Nubila: tum segetes altae campique natantes
 Lenibus horrescunt flabris, summaeque sonorem
 Dant silvae, longique urgunt ad litora fluctus.
 Ille volat, simul arva fuga, simul aequora verrens.
 Hic vel ad Elei metas et maxima campi
 Sudabit spatia, et spumas aget ore cruentas:
 Belgica vel molli melius feret effeda collo.
 Tum demum crassa magnum farragine corpus
 Crescere jam domitis sinito. namque ante domandum
 Ingentis tollent animos, prensique negabunt
 Verbera lenta pati, et duris parere lupatis.
 Sed non ulla magis viris industria firmat,
 Quam venerem et caeci stimulus avertere amoris,
 Sive boum, sive est cui gratior usus equorum.
 Atque ideo tauros procul atque in sola relegant
 Pascua, post montem oppositum, et trans flumina lata:
 Aut intus clausos satura ad praesepia servant.

Carpit

Carpit enim viris paullatim, uritque videndo
Femina: nec nemorum patitur meminisse, neque herbae,
Dulcibus illa quidem inlecebris et saepe superbos
Cornibus inter se subigit decernere amantis :
Pascitur in magna silva formosa juvenca :
Illi alternantes multa vi proelia miscent
Volneribus crebris : lavit ater corpora sanguis,
Versaque in obnixos urguntur cornua vasto
Cum gemitu. reboant silvaeque et magnus Olympus.
Nec mos bellantis una stabulare : sed alter
Victus abit, longeque ignotis exsulat oris ;
Multus gemens ignominiam plagasque superbi
Victoris ; tum, quos amisit inultus, amores ;
Et stabula aspectans regnis excepsit avitis.
Ergo omni cura viris exercet, et inter
Dura jacet pernix instrato faxa cubili,
Frondibus hirsutis et carice pastus acuta :
Et tentat se, atque irasci in cornua dicit
Arboris obnixus trunco : ventosque lacepsit
Ictibus, et sparsa ad pugnam proliudit arena.
Post, ubi conlectum robur, viresque refectae,
Signa movet, praecipue oblitum fertur in hostem :
Fluctus uti, medio coepit cum albescere ponto,
Longius, ex altoque finum trahit ; utque volutus
Ad terras, inmane sonat per faxa, neque ipso
Monte minor procumbit : at ima exaestuat unda
Verticibus, nigramque alte subiectat arenam.
Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque,
Et genus aequoreum, pecudes, pictaeque volucres,
In furias ignemque ruunt. amor omnibus idem.
Tempore non alio catulorum oblitera leaena
Saevior erravit campis : nec funera volgo
Tam multa informes ursi stragemque dedere
Per silvas. tum saevus aper, tum pessima tigris.
Heu, male tum Libyae solis erratur in agris.
Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum
Corpora, si tantum notas odor adulit auras ?
Ac neque eos jam frena virum, neque verbera saeva,
Non scopuli, rupesque cavae, atque objecta retardant

Flumina correptos unda torquentia montis.
 Ipse ruit, dentisque Sabellicus exacuit sus,
 Et pede prosubigit terram, fricat arbore costas
 Atque hinc atque illinc, humerosque ad volnera durat.
 Quid juvenis, magnum cui versat in ossibus ignem
 Durus amor? nempe abruptis turbata procellis
 Nocte natat caeca ferus freta: quem super ingens
 Porta tonat caeli, et scopulis inlisa reclamant
 Aequora; nec miseri possunt revocare parentes,
 Nec moritura super crudeli funere virgo.
 Quid? lynxes Bacchi variae, et genus acre Iuporum,
 Atque canum, quid? quae inbelles dant praelia cervi?
 Scilicet ante omnis furor est insignis equarum:
 Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
 Potniades malis membra absumsere quadrigae.
 Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
 Ascanium: superant montis, et flumina tranant.
 Continuoque avidis ubi subdita flamma medullis,
 Vere magis (quia vere calor redit ossibus) illae
 Ore omnes versae in Zephyrum stant rupibus altis,
 Exceptantque levis auras: et saepe sine ullis
 Conjugiis vento gravidae (mirabile dictu)
 Saxa per et scopulos et depresso convallis
 Diffugunt; non, Eure, tuos, neque solis ad ortus;
 In Borean Caurumque, aut unde nigerrimus Auster
 Nascitur, et pluvio contristat frigore caelum.
 Hic demum, hippomanes vero quod nomine dicunt
 Paftores, lendum defillat ab inguine virus.
 Hippomanes, quod saepe malae legere novercae,
 Misceruntque herbas et non innoxia verba.
 Sed fugit interea, fugit inreparabile tempus,
 Singula dum capti circumvectamur amore.
 Hoc satis armentis. superat pars altera curae,
 Lanigeros agitare greges, hirtasque capellas.
 Hic labor: hinc laudem fortis sperate coloni.
 Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum
 Quam fit, et angustis hunc addere rebus honorem.
 Sed me Parnasi deserta per ardua dulcis
 Raptat amor. juvat ire jugis, qua nulla priorum

Castaliam molli devertitur orbita clivo.
Nunc, veneranda Pales, magno nunc ore sonandum.
Incipiens stabulis edico in mollibus herbam
Carperé ovis, dum mox frondosa reducitur aeftas :
Et multa duram stipula filicumque maniplis
Sterneret subter humum, glacies ne frigida laedat
Molle pecus, scabiemque ferat, turpisque podagras.
Post hinc digressus jubeo frondentia capris
Arbuta sufficere, et fluvios praebere recentis ;
Et stabula a ventis hiberno opponere soli
Ad medium conversa diem : cum frigidus olim
Jam cadit, extremoque inrorat Aquarius anno.
Haec quoque non cura nobis leviora tuendae ;
Nec minor usus erit : quamvis Milefia magno
Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.
Densior hinc suboles : hinc largi copia lactis.
Quam magis exhausto spumaverit ubere mulætra ;
Laeta magis pressis manabunt flumina mammis.
Nec minus interea barbas incanaque menta
Cinyphii tondent hirci, faetasque comantis,
Usum in castrorum, et miseris velamina nautis.
Pascuntur vero silvas, et summa Lycaeui,
Horrentisque rubos, et amantis ardua dumos.
Atque ipsæ memores redeunt in tecta, fusoque
Ducunt, et gravido superant vix ubere limen.
Ergo omni studio glaciem ventosque nivalis,
Quo minus est illis curae mortalis egestas,
Avertes : vietumque seres, et virgea laetus
Pabula ; nec tota claudes foenilia bruma.
At vero, Zephyris cum laeta vocantibus aeftas,
In faltus utrumque gregem atque in pascua mittes.
Luciferi primo cum fidere frigida rura
Carpamus, dum mane novum, dum gramina canent,
Et ros in tenera pecori gratissimus herba est.
Inde, ubi quarta sitim caeli conlegerit hora,
Et cantu querulae rumpent arbusta cicadæ ;
Ad puteos, aut alta greges ad stagna jubeto
Currentem ilignis potare canalibus undam :
Aeftibus at mediis umbrosam exquirere vallem,

Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus
 Ingentis tendat ramos : aut sicubi nigrum
 Ilicibus crebris sacra nemus adcubet umbra.
 Tum tenuis dare rursus aquas, et pascere rursus
 Solis ad occasum. cum frigidus aëra vesper
 Temperat, et saltus reficit jam roscida luna,
 Litoraque Alcyonen resonant, acalanthida dum.
 Quid tibi pastores Libyae, quid pascua versu
 Prosequar, et raris habitata mapalia tectis ?
 Saepe diem noctemque, et totum ex ordine mensem
 Pascitur, itque pecus longa in deserta sine ullis
 Hospitiis : tantum campi jacet. omnia secum
 Armentarius Afer agit, tectumque, Laremque,
 Armaque, Amyclaeumque canem, Cressamque pharetram.
 Non fecus ac patriis acer Romanus in armis
 Injusto sub fasce viam cum carpit, et hosti
 Ante exspectatum positis stat in agmine castris.
 At non, qua Scythiae gentes, Maeotiaque unda,
 Turbidus ac torquens flaventis Hister arenas,
 Quaque redit medium Rhodope porrecta sub axem,
 Ilic clausa tenent stabulis armenta ; neque ullae
 Aut herbae campo adparent, aut arbore frondes :
 Sed jacet aggeribus niveis informis, et alto
 Terra gelu late, septemque adsurgit in ulnas.
 Semper hiems, semper spirantes frigora Cauri.
 Tum sol pallentis haud umquam discutit umbras :
 Nec cum invectus equis altum petit aethera : nec cum
 Praecipitem Oceani rubro lavit aequore currum.
 Concrescunt subitae currenti in flumine crustae,
 Undaque jam tergo ferratos sustinet orbis,
 Pupibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris.
 Aeraque dissipunt volgo, vestesque rigescunt
 Indutae, caeduntque securibus humida vina,
 Et totae solidam in glaciem vertere lacunae,
 Stiriaque in pexis induruit horrida barbis.
 Interea toto non feciis aëre ninguit :
 Intereunt pecudes, stant circumfusa pruinis
 Corpora magna boum : confertoque agmine cervi
 Torpent mole nova, et summis vix cornibus exstant.

Hos

Hos non inmissis canibus, non cassibus ullis
Puniceaeve agitant pavidos formidine pinnae :
Sed frustra oppositum prudentes pectore montem
Comminus obtruncant ferro, graviterque rudentes
Caedunt, et magno laeti clamore reportant.
Ipsi in defossis specubus secura sub alta
Otia agunt terra, congestaque robora, totasque
Advolvere focis ulmos, ignique dedere.
Hic noctem ludo ducunt, et pocula laeti
Fermento atque acidis imitantur vitea sorbis.
Talis Hyperboreo septem subiecta trioni
Gens effrena virum Rhipaeo tunditur euro,
Et pecudum fulvis velatur corpora setis.
Si tibi lanitium curae ; primum aspera silva,
Lappaque tribulique absint : fuge pabula laeta :
Continuoque greges villis lege mollibus albos.
Illum autem, quamvis aries sit candidus ipse,
Nigra subest udo tantum cui lingua palato,
Rejice, ne maculis infuscat vellera pullis
Nascentum ; plenoque alium circumspice campo.
Munere sic niveo lanae, si credere dignum est,
Pan deus Arcadiae captam te, Luna, sefellit,
In nemora alta vocans : nec tu aspernata vocantem.
At cui lactis amor, cytisum, lotosque frequentis
Ille manu, salsaque ferat praesepibus herbas.
Hinc et amant fluvios magis, ac magis ubera tendunt,
Et salis occultum referunt in lacte saporem.
Multi jam excretos prohibent a matribus haedos,
Primaque ferratis praefigunt ora capistris.
Quod surgente die muliere horisque diurnis,
Nocte premunt ; quod jam tenebris et sole cadente,
Sub lucem ; exportans calathis adit oppida pastor :
Aut parco sale contingunt, hiemique reponunt.
Nec tibi cura canum fuerit postrema : sed una
Velocis Spartae catulos acremque Molossum
Pasce seio pingui : numquam custodibus illis
Nocturnum stabulis furem, incursusque luporum,
Aut impacatos a tergo horrebus Hiberos.
Saepe etiam cursu timidos agitabis onagros,

Et

Et canibus leporem, canibus venabere damas.
Saepe volutabris pulsos silvestribus apos
Latratu turbabis agens, montisque per altos
Ingentem clamore premes ad retia cervom.
Disce et odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare gravis nidore chelydros.
Saepe sub innotis praesepibus aut mala tactu
Vipera delituit, caelumque exterrita fugit :
Aut tecto adsuetus coluber succedere et umbrae,
Pestis acerba boum, pecoriisque adsperrere virus,
Fovit humum. cape faxa manu, cape robora, pastor,
Tollentemque minas et sibila colla tumentem
Dejice. jamque fuga timidum caput abdidit alte,
Cum mediis nexus, extremaeque agmina caudae
Solventur, tardosque trahit finis ultimus orbis.
Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squamea convolvens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculofus grandibus alvom :
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, et dum
Vere madent udo terrae, ac pluvialibus austris,
Stagna colit, ripisque habitans, hic pisibus atram
Inprobos ingluviem ranisque loquacibus explet.
Postquam exulta palus, terraeque ardore dehiscunt,
Exsilit in siccum, et flammantia lumina torquens
Saevit agris, asperque fiti atque extorridus aestu.
Ne mihi tum mollis sub dio carpere somnos,
Neu dorso nemoris libeat jacuisse per herbas :
Cum positis novus exuvii nitidusque juventa
Volvitur, aut catulos tectis aut ova relinquens,
Arduus ad solem et linguis micat ore trifulcis.
Morborum quoque te cauñas et signa docebo.
Turpis ovis tentat scabies, ubi frigidus imber
Altius ad vivom persedit, et horrida cano
Bruma gelu : vel cum tonsis inlotus adhaesit
Sudor, et hirsuti secuerunt corpora vepres.
Dulcibus idcirco fluviis pecus omne magistri
Perfundunt, udisque aries in gurgite villis
Mersatur, missusque secundo defluit ami :
Aut tonsum tristi contingunt corpus amurca,

Et spumas miscent argenti, vivaque sulfura,
 Idaesque pices, et pinguis unguine ceras,
 Scillamque, elleborosque gravis, nigrumque bitumen.
 Non tamen ulla magis praesens fortuna laborum est,
 Quam si quis ferro potuit rescindere summum
 Ulceris os. alitur vitium, vivitque tegendo :
 Dum medicas adhibere manus ad volnera pastor
 Abnegat, et meliora deos fedet omnia poscens.
 Quin etiam ima dolor balantum labfus ad ossa
 Cum furit, atque artus depascitur arida febris,
 Profuit incensos aestus avertere, et inter
 Ima ferire pedis salientem sanguine venam :
 Bisaltae quo more solent, acerque Gelonus,
 Cum fugit in Rhodopen, atque in deserta Getarum,
 Et lac concretum cum sanguine potat equino.
 Quam procul aut molli succedere saepius umbrae
 Videris, aut summas carpentem ignavius herbas,
 Extremamque sequi, aut medio procumbere campo
 Pacentem, et serae solam decidere nocti ;
 Continuo culpam ferro conpescere, prius quam
 Dira per incautum serpent contagia volgus.
 Non tam creber agens hiemem ruit aequore turbo,
 Quam multae pecudum pestes. nec singula morbi
 Corpora corripiunt : sed tota aestiva repente,
 Spemque gregemque simul, cunctamque ab origine gentem.
 Tum sciat, aérias Alpis, et Norica si quis
 Castella in tumulis, et Iapidis arva Timavi,
 Nunc quoque post tanto videat desertaque regna
 Pastrorum et longe saltus lateque vacantis.
 Hic quondam morbo caeli miseranda coorta est
 Tempestas, totoque auctumni incanduit aestu,
 Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum ;
 Corrupitque lacus : inficit pabula tabo.
 Nec via mortis erat simplex : sed ubi ignea venis
 Omnibus acta fitis miseris adduxerat artus,
 Rursus abundabat fluidus liquor ; omniaque in se
 Ossa minutatim morbo conlabfa trahebat.
 Sæpe in honore deum medio stans hostia ad aram,
 Lanca dum nivea circumdatur insula vitta,

Inter

Inter cunctantis cecidit moribunda ministros.
Aut si quam ferro mactaverat ante sacerdos,
Inde neque inpositis ardent altaria fibris ;
Nec responsa potest consultus reddere vates :
Ac vix suppositi tinguuntur sanguine cultri,
Summaque jejuna fanie infuscatur arena.
Hinc laetis vituli volgo moriuntur in herbis,
Et dulcis animas plena ad praesepia reddunt.
Hinc canibus blandis rabies venit, et quatit aegros
Tuffis anhela sues, ac fauibus angit obefis.
Labitur infelix, studiorum atque inmemor herbae,
Victor equus, fontisque avertitur, et pede terram
Crebra ferit : demissae aures : incertus ibidem
Sudor ; et ille quidem morituris frigidus : aret
Pellis, et ad tactum tractanti dura resisit.
Haec ante exitium primis dant signa diebus.
Sin in processu coepit crudescere morbus,
Tum vero ardentes oculi atque adtractus ab alto
Spiritus, interdum gemitu gravis, imaque longo
Ilia fingultu tendunt : it nariibus ater
Sanguis, et obfessas fauces premit aspera lingua.
Profuit inserto latices infundere cornu
Lenaeos : ea visa salus morientibus una.
Mox erat hoc ipsum exitio, furiisque refecti
Ardebat, ipsique suos, jam morte sub aegra,
(Di meliora pii, erroremque hostibus illum !)
Discissos nudis laniabant dentibus artus.
Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit, et mixtum spumis vomit ore cruentem,
Extremosque ciet gemitus. it tristis arator,
Maerentem abjungens fraterna morte juvencum :
Atque opere in medio defixa relinquit aratra.
Non umbrae altorum nemorum, non mollia possunt
Prata movere animum, non qui per saxa volutus
Purior electro campum petit amnis : at ima
Solvontur latera, atque oculos stupor urget inertis,
Ad terramque fluit devexo pondere cervix.
Quid labor, aut benefacta juvant ? quid vomere terras
Invertisse gravis ? atqui non Massica Bacchi
Munera, non illis epulae nocuere repostae : Fron-

Frondibus et viëtu pascuntur simplicis herbae :
 Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursu
 Flumina, nec somnos abrumpit cura salubres.
 Tempore non alio dicunt regionibus illis
 Quæfitas ad sacra boves Junonis, et uris
 Inparibus ductos alta ad donaria currus.
 Ergo aegre rastris terram rimantur, et ipsis
 Unguis infodiunt fruges, montisque per altos
 Contenta cervice trahunt stridentia plaustra.
 Non lupus infidias explorat ovilia circum,
 Nec gregibus nocturnus obambulat : acrior illum
 Cura domat : timidi damae cervique fugaces
 Nunc interque canes et circum tecta vagantur.
 Jam maris inmensi prolem, et genus omne natantum
 Litore in extremo, ceu naufraga corpora, fluctus
 Proluit : insolitae fugiunt in flumina phocæ.
 Interit et curvis frustra defensa latebris
 Vipera, et adtoniti squamis adstantibus hydri.
 Ipsius est aër avibus non aequus, et illæ
 Praecipites alta vitam sub nube relinquunt.
 Praeterea jam nec mutari pabula refert,
 Quæfitaque nocent artes : cessere magistri
 Phillyrides Chiron Amythaoniusque Melampus.
 Saevit et in lucem Stygiis emissæ tenebris
 Pallida Tisiphone, morbos agit ante metumque,
 Inque dies avidum furgens caput altius effert.
 Balatu pecorum et crebris mugitibus amnes,
 Arentesque sonant ripæ, collesque supini.
 Jamque catervatim dat stragem, atque aggerat ipsis
 In stabulis turpi dilabsa cadavera tabo :
 Donec humo tegere, ac foveis abscondere discunt.
 Nam neque erat coriis usus : nec viscera quisquam
 Aut undis abolere potest, aut vincere flamma :
 Nec tondere quidem morbo illuvieque perefa
 Vellera, nec telas possunt adtingere putris.
 Verum etiam invisos si quis tentarat amictus ;
 Ardentæ papulae, atque inmundus olentia sudor
 Membra sequebatur, nec longo deinde moranti
 Tempore contactos sacer artus ignis edebat.

GEORGICON. LIB. IV.

Protinus aërii mellis coelestia dona
 Exsequar. hanc etiam, Maecenas, adspice partem,
 Admiranda tibi levium spectacula rerum,
 Magnanimosque duces, totiusque ordine gentis
 Mores, et studia, et populos, et praelia dicam.
 In tenui labor: at tenuis non gloria; si quem
 Numina laeva finunt, auditque vocatus Apollo.
 Principio sedes apibus statioque petenda,
 Quo neque sit ventis aditus, (nam pabula venti
 Ferre domum prohibent) neque oves haedique petulci
 Floribus insultent, aut errans bucula campo
 Decutiat rorem, et surgentis adterat herbas.
 Absint et picti squalentia terga lacerti
 Pinguibus a stabulis, meropesque, aliaeque volucres;
 Et manibus Procne pectus signata cruentis.
 Omnia nam late vafant, ipsaque volantis
 Ore ferunt dulcem nidis inmitibus escam.
 At liquidi fontes et stagna virentia musco
 Adsint, et tenuis fugiens per gramina rivus,
 Palmaque vestibulum aut ingens oleaster inumbret.
 Ut, cum prima novi ducent examina reges
 Vere suo, ludetque favis emissâ juventus,
 Vicina invitâ decedere ripa calori;
 Obviaque hospitiis teneat frondentibus arbos.
 In medium, seu stabit iners, seu profluet humor,
 Transversas salices, et grandia conjice faxa:
 Pontibus ut crebris possint confistere, et alas
 Pandere ad aestivom solem; si forte morantis
 Sparferit, aut praeceps Neptuno inmerferit Eurus.
 Haec circum casiae virides, et olentia late
 Serpulla, et graviter sp'rantis copia thymbrae
 Floreat, inriguumque bibant violaria fontem.
 Ipsa autem, seu corticibus tibi suta cavatis,
 Seu lento fuerint alvearia vimine texta,
 Angustos habeant aditus, nam frigore mella
 Cogit hiems, eademque calor liquefacta remittit.

Utraque

Utraque vis apibus pariter metuenda : neque illae
 Nequidquam in tectis certatim tenuia cera
 Spiramenta linunt, fucoque et floribus oras
 Explet, conlectumque haec ipsa ad munera glutenis,
 Et viro et Phrygiae fervant pice lentius Idae.
 Saepe etiam effossis (si vera est fama) latebris
 Sub terras fovere larem, penitusque repertae
 Pumicibusque cavis, exesaeque arboris antro.
 Tu tamen e levi rimosa cubilia limo
 Ungue fovens circum, et raras superinjice frondis,
 Neu proprius tectis taxum sine, neve rubentis
 Ure foco cancros, altae neu crede paludi :
 Aut ubi odor coeni gravis, aut ubi concava pulsu
 Saxa sonant, vocisque offensa resultat imago.
 Quod supereft, ubi pulsam hiemem sol aureus egit
 Sub terras, caelumque aestiva luce reclusit ;
 Illae continuo saltus silvasque peragrant,
 Purpureosque metunt flores, et flumina libant
 Summa leves. hinc nefcio qua dulcedine laetae
 Progeniem nidosque fovent : hinc arte recentis
 Excudunt ceras, et mella tenacia fingunt.
 Hinc ubi jam emissum caveis ad sidera caeli
 Nare per aestatem liquidam suspexeris agmen,
 Obscuramque trahi vento mirabere nubem ;
 Contemplator : aquas dulcis, et frondea semper
 Tecta petunt. huc tu jussos adsperge sapores,
 Trita melisphylla, et cerinthae ignobile gramen :
 Tinnitusque cie, et Matris quate cymbala circum.
 Ipsae confident medicatis sedibus : ipsae
 Intuma more suo se se in cunabula condent.
 Sin autem ad pugnam exierint ; (nam saepe duobus
 Regibus incessit magno discordia motu)
 Continuoque animos volgi et trepidantia bello
 Corda licet longe praesciscere : namque morantis
 Martius ille aeris rauci canor increpat, et vox
 Auditur fractos sonitus imitata tubarum.
 Tum trepidae inter se coeunt, pennisque coruscant,
 Spiculaque exacuant rostris, aptantque lacertos,
 Et circa regem atque ipsa ad praetoria densae

Miscentur, magnisque vocant clamoribus hostem.
 Ergo, ubi ver nactae sudum camposque patentis,
 Erumpunt portis ; concurritur ; aethere in alto
 Fit sonitus, magnum mixtae glomerantur in orbem,
 Praecipitesque cadunt. non densior aere grando,
 Nec de concussa tantum pluit ilice glandis.
 Ipsi per medias acies, insignibus alis,
 Ingentis animos angusto in pectore versant.
 Usque adeo obnixi non cedere, dum gravis aut hos,
 Aut hos versa fuga victor dare terga subegit.
 Hi motus animorum atque haec certamina tanta
 Pulveris exigui jactu conpressa quiescunt.
 Verum ubi ductores acie revocaveris ambo ;
 Deterior qui visus, cum, ne prodigus obfit,
 Dede neci : melior vacua sine regnet in aula.
 Alter erit maculis auro squalentibus ardens :
 (Nam duo sunt genera) hic melior, insignis et ore,
 Et rutilis clarus squamis : ille horridus alter
 Desidia, latamque trahens inglorius alvom.
 Ut binae regum facies, ita corpora plebis.
 Namque aliae turpes horrent : ceu pulvere ab alto
 Cum venit, et siccо terram spuit ore viator
 Aridus : eluent aliae, et fulgore coruscant
 Ardentis auro, et paribus lita corpora guttis.
 Haec potior suboles. hinc caeli tempore certo
 Dulcia mella premes : nec tantum dulcia, quantum
 Et liquida, et durum bacchi domitura saporem.
 At cum incerta volant, caeloque examina ludunt,
 Contemnuntque favos, et frigida tecta relinquunt ;
 Instabilis animos ludo prohibebis inani.
 Nec magnus prohibere labor. tu regibus alas
 Eripe. non illis quisquam cunctantibus altum
 Ire iter, aut castris audebit vellere signa.
 Invitent croceis halantes floribus horti,
 Et cufos furum atque avium cum falce saligna
 Hellepontiaci servet tutela Priapi.
 Ipse thymum pinosque ferens de montibus altis
 Tecta ferat late circum, cui talia curae :
 Ipse labore manum duro terat : ipse feracis

Figat humo plantas, et amicos inriget imbris.
Atque equidem, extremo ni jam sub fine laborum
Vela traham, ac terris festinem advertere proram;
Forsitan et, pinguis hortos quae cura colendi
Ornaret, canerem, biferique rosaria Paestri:
Quoque modo potis gauderent intuba rivis;
Et virides apio ripae, tortusque per herbam
Cresceret in ventrem cucumis: nec serra comantem
Narcissum, aut flexi tacuisse vimen acanthi,
Pallentisque ederas, et amantis litora myrtos.
Namque sub Oebaliae memini me turribus altis,
Qua niger hume^{ct}at flaventia culta Galesus,
Corycium vidisse senem: cui pauca reli^{cti}
Jugera ruris erant: nec fertilis illa juvencis,
Nec pecori opportuna seges, nec commoda baccho.
Hic rarum tamen in durnis olus, albaque circum
Lilia, verbenasque premens, vescumque papaver,
Regum aequabat opes animis; seraque revertens
Nocte domum dapibus mensas onerabat inemis.
Primus vere rosam atque auctumno carpere poma,
Et cum tristis hiems etiamnum frigore faxa
Rumperet, et glacie cursus frenaret aquarum,
Ille comam mollis jam tum tondebat acanthi,
Aestatem increpitans seram Zephyrosque morantis.
Ergo apibus foetis idem atque examine multo
Primus abundare, et spumantia cogere pressis
Mella favis: illi tiliae, atque uberrima pinus:
Quotque in flore novo pomis se fertilis arbos
Induerat, totidem auctumno matura tenebat.
Ille etiam seras in versum distulit ulmos,
Eduramque pirum, et spinos jam pruna ferentis,
Jamque ministrantem platanum potentibus umbras.
Verum haec ipse equidem spatiis exclusus iniquis
Praetereo, atque aliis post me memoranda relinquo.
Nunc age, naturas apibus quas Juppiter ipse
Addidit, expediā: pro qua mercede, canoros
Curetum sonitus crepitantiaque aera secutae,
Dictaeo caeli regem pavere sub antro.
Solea communis gnatos, consortia tecta

Urbis

Urbis habent, magnisque agitant sub legibus aevom:
 Et patriam solae, et certos novere penatis:
 Venturaque hiemis memores aestate labore
 Experiuntur, et in medium quae sita reponunt.
 Namque aliae vietu invigilant, et foedere pacto
 Exercentur agris: pars intra septa domorum
 Narcissi lacrimam, et lentum de cortice gluten,
 Prima favis ponunt fundamina. deinde tenacis
 Suspendunt ceras: aliae spem gentis adultos
 Educunt foetus: aliae purissima mella
 Stipant, et liquido distendunt nectare cellas.
 Sunt, quibus ad portas cecidit custodia sorti:
 Inque vicem speculantur aquas, et nubila caeli:
 Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
 Ignavom fucus pecus a praesepibus arcent.
 Fervit opus, redolentque thymo fragrantia mella.
 Ac veluti, lentis Cyclopes fulmina massis
 Cum properant, alii taurinis follibus auras
 Accipiunt redduntque, alii stridentia tingunt
 Aera lacu: gemit inpositis incudibus antrum.
 Illi inter se magna vi brachia tollunt
 In numerum, versantque tenaci forcipe ferrum.
 Non aliter, si parva licet conponere magnis,
 Cecropias innatus apes amor urguit habendi,
 Munere quamque suo. grandaevis oppida curae,
 Et munire favos, et daedala fingere tecta.
 At fessae multa referunt se nocte minores,
 Crura thymo plenae: pascuntur et arbuta passim,
 Et glaucas falices, casiamque, crocumque rubentem,
 Et pinguem tiliam, et ferrugineos hyacinthos.
 Omnibus una quies operum, labor omnibus unus.
 Mane ruunt portis; nusquam mora. rufus eisdem
 Vesper ubi e pastu tandem decedere campis
 Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
 Fit sonitus, mussantque oras et limina circum.
 Post, ubi jam thalamis se conposuere, filetur
 In noctem, fesseque sopor suus occupat artus.
 Nec vero a stabulis pluvia inpendente recedunt
 Longius, aut credunt caelo adventantibus euris:

Sed circum tutae sub moenibus urbis aquantur,
 Excursusque brevis tentant, et saepe lapillos,
 Ut cumbae instabiles fluctu jastante faburram,
 Tollunt: his sese per inania nubila librant.
 Illum adeo placuisse apibus mirabere morem,
 Quod neque concubitu indulgent, nec corpora segnes
 In venerem solvont, aut foetus nixibus edunt:
 Verum ipsae e foliis gnatos et suavibus herbis
 Ore legunt: ipsae regem parvosque Quirites
 Sufficiunt, aulasque, et cerea regna resingunt.
 Saepe etiam duris errando in cotibus alas
 Adtrivere, ultroque animam sub fasce dedere.
 Tantus amor florum, et generandi gloria mellis.
 Ergo ipsas quamvis angusti terminus aevi
 Excipiat: (neque enim plus septima ducitur aetas).
 At genus inmortale manet, multosque per annos
 Stat Fortuna domus, et avi numerantur avorum.
 Praeterea regem non sic Aegyptos, et ingens
 Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes
 Observant. rege incolumi mens omnibus una est:
 Amisso rupere fidem; constructaque mella
 Diripuere ipsae, et crates solvere favorum.
 Ille operum custos: illum admirantur, et omnes
 Circumstant fremitu denso, stipantque frequentes;
 Et saepe adtollunt humeris, et corpora bello
 Objecstant, pulchramque petunt per volnera mortem.
 His quidam signis atque haec exempla secuti,
 Esse apibus partem divinae mentis, et haustus
 Aetherios dixerunt. deum namque ire per omnis
 Terraque, tractusque maris, caelumque profundum.
 Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
 Quemque sibi tenuis nascentem arcessere vitas.
 Scilicet hoc reddi deinde ac resoluta referri
 Omnia: nec morti esse locum, sed viva volare
 Sideris in numerum, atque alto succedere caelo.
 Si quando sedem augustam servataque mella
 Thesauris relines; prius haustu sparsus aquarum
 Ora fove, fumosque manu praetende sequacis.
 Bis gravidos cogunt foetus, duo tempora messis,

Taygete

Taygete simul os terris ostendit honestum
Plias, et Oceani spretos pede repulit amnis :
Aut eadem fidus fugiens ubi Piscis aquosus
Tristior hibernas caelo descendit in undas.
Illiis ira modum supra est, laesaeque venenum
Morsibus inspirant, et spicula caeca relinquunt
Adfixae venis, animasque in volnera ponunt.
Sin duram metues hiemem, parcesque futuro,
Contusosque animos, et res miserabere fractas ;
At suffire thymo, cerasaque recidere inanis
Quis dubitet? nam saepe favos ignotus adedit
Stellio, et lucifugis congesta cubilia blattis :
Inmunisque sedens aliena ad pabula fucus,
Aut asper crabro inparibus se inmiscuit armis ;
Aut dirum tineae genus, aut invisa Minervae
Laxos in foribus suspedit aranea casses.
Quo magis exhaustae fuerint, hoc acrius omnes
Incumbent generis lapii sarcire ruinas,
Complebuntque foros, et floribus horrea texent.
Si vero (quoniam casus apibus quoque nostros
Vita tulit) tristi languebunt corpora morbo,
Quod jam non dubiis poteris cognoscere signis ;
Continuo est aegris aliis color: horrida voltum
Deformat macies : tum corpora luce carentum
Exportant tectis, ac tristia funera ducunt :
Aut illae pedibus connexae ad limina pendent,
Aut intus clausis cunctantur in aedibus omnes,
Ignavaeque fame et contracto frigore pigrae.
Tum sonus auditur gravior, tractimque susurrant :
Frigidus ut quondam filvis inmurmurat austus :
Ut mare sollicitum stridit refluxibus undis ;
Aeifuat ut clausis rapidus fornacibus ignis.
Hic jam galbaeos suadebo incendere odores,
Mellaque arundineis inferre canalibus, ultro
Hortantem, et fessas ad pabula nota vocantem.
Proderit et tunsum gallae admiscere saporem,
Arentisque rosas, aut igni pinguisa multo
Defruta, vel Psythia passos de vite racemos,
Cecropiumque thymum, et grave olentia centaurea.

Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
Fecere agricolae, facilis quaerentibus herba,
Namque uno ingentem tollit de cespite silvam,
Aureus ipse: sed in foliis, quae plurima circum
Funduntur, violae sublucet purpura nigrae.
Saepe deum nexit ornatae torquibus aerae.
Asper in ore fapor, tonsis in vallibus illum
Pastores, et curva legunt prope flumina Mellae,
Hujus odorato radices incoque baccho,
Pabulaque in foribus plenis adpone canistris.
Sed si quem proles subito defecerit omnis,
Nec, genus unde novae stirpis revocetur, habebit;
Tempus et Arcadii memoranda inventa magistri
Pandere, quoque modo caesis jam saepe juvencis
Insincerus apes tulerit crux, altius omnem
Expediam prima repetens ab origine famam.
Nam qua Pellaei gens fortunata Canopi
Adcolit effuso stagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur sua rura faselis;
Quaque pharetratae vicinia Persidis urget,
Et viridem Aegyptum nigra fecundat arena,
Et diversa ruens septem discurrit in ora
Usque coloratis amnis devexus ab Indis:
Omnis in hac certam regio jacit arte salutem.
Exiguus primum, atque ipsos contractus ad usus
Eligitur locus, hunc angustique imbrice tecti
Parietibusque premunt artis, et quatuor addunt,
Quatuor a ventis obliqua luce fenestras.
Tum vitulus, bima curvans jam cornua fronte,
Quaeritur: huic geminae nares, et spiritus oris
Multa reluctanti obsuitur, plagisque peremto
Tunsa per integrum solvuntur viscera pelle.
Sic positum in clauso linquunt, et ramea costis
Subjiciunt fragmenta, thymum, casiasque recentis.
Hoc geritur, zephyris primum impellentibus undas,
Ante novis rubeant quam prata coloribus, ante
Garrula quam tignis nidum suspendat hirundo.
Interea teneris tepefactus in osibus humor
Aestuat, et visenda modis animalia miris,

Trunca pedum primo. mox et stridentia pennis
 Miscentur, tenuem magis ac magis aera carpunt :
 Donec, ut aetivis effusus nubibus imber,
 Erupere ; aut ut, nerbo pulsante sagittae,
 Prima leves ineunt si quando proelia Parthi.
 Quis deus hanc, Musae, quis nobis extudit artem ?
 Unde nova ingressus hominum experientia cepit ?
 Pastor Aristaeus fugiens Peneia Tempe,
 Amissis (ut fama) apibus morboque fameque,
 Tristis ad extremi sacrum caput adstitit amnis,
 Multa querens, atque hac adfatus voce parentem :
 Mater Cyrene, mater, quae gurgitis hujus
 Ima tenes, quid me praeclara stirpe deorum,
 (Si modo, quem perhibes, pater est Thymbraeus Apollo)
 Invisum fatis genuisti ? quo tibi nostri
 Pulsus amor ? quid me caelum sperare jubebas ?
 En etiam hunc ipsum vitae mortalis honorem,
 Quem mihi vix frugum et pecudum custodia sollers
 Omnia tentanti extuderat, te matre relinqu.
 Quin age, et ipsa manu felices erue filvas :
 Fer stabulis inimicum ignem, atque interfice messis :
 Ure fata, et validam in vitis molire bipennem ;
 Tanta meae si te ceperunt taedia laudis.
 At mater sonitum thalamo sub fluminis alti
 Sensit. eam circum Milesia vellera Nymphae
 Carpebant, hyali saturo fucata colore :
 Drymoque, Xanthoque, Ligaeaque, Phyll' doceque,
 Caesariem effusae nitidam per cand'a colla :
 Nesaee, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque,
 Cydippeque, et flava Lycorias ; altera virgo,
 Altera tum primos Lucinae experta labores ;
 Clioque et Beroe soror, Oceanides ambae,
 Ambae auro, pictis incinctae pellibus ambae ;
 Atque Ephyre, atque Opis, et Asia Deiopea ;
 Et tandem positis velox Arethusa sagittis.
 Quas inter curas Clymene narrabat inanes
 Volcani, Martisque dolos, et dulcia furta :
 Aque Chao densos divom enumerabat amores,
 Carmine quo captae, fusis dum mollia pena

Devolvont, iterum maternas inpullit auris
 Luctus Aristaei, vitresque sedilibus omnes
 Obstupuere: sed ante alias Arethusa forores
 Prospiciens, summa flavom caput extulit unda.
 Et procul: O gemitu non frustra exterrita tanto,
 Cyrene foror; ipse tibi tua maxima cura
 Trifsis Aristaeus Penei genitoris ad undam
 Stat lacrimans, et te crudelem nomine dicit.
 Huic percussa nova mentem formidine mater,
 Duc age, duc ad nos; fas illi limina divom
 Tangere, ait: simul alta jubet discedere late
 Flumina, qua juvenis gressus inferret. at illum
 Curvata in montis faciem circumstetit unda,
 Accepitque sinu vasto, misitque sub amnem.
 Jamque domum mirans geneticis, et humida regna,
 Speluncisque lacus clausos, lucoisque sonantis,
 Ibat, et ingenti motu stupefactus aquarum,
 Omnia sub magna labentia flumina terra
 Spectabat diversa locis, Phasinque, Lycumque,
 Et caput, unde altus primum se erumpit Enipeus,
 Unde pater Tiberinus, et unde Aniena fluenta,
 Saxosusque sonans Hypanis, Mysusque Caicus,
 Et gemina auratus taurino cornua voltu
 Eridanus: quo non alias per pinguis culta
 In mare purpureum violentior effluit amnis.
 Postquam est in thalami pendentia pumice tecta
 Perventum, et gnati fletus cognovit inanis
 Cyrene; manibus liquidos dant ordine fontis
 Germanae, tonsisque ferunt mantelia villis.
 Pars epulis onerant mensas, et plena reponunt
 Pocula. Panchaeis adolescenti ignibus aerae.
 Et mater, Cape Maeonii carchesia bacchi:
 Oceano libemus, ait. simul ipsa precatur
 Oceanumque patrem rerum Nymphasque forores,
 Centum quae silvas, centum quae flumina servant.
 Ter liquido ardenter perfudit nectare Vestam:
 Ter flamma ad summum tecti subjecta reluxit.
 Omine quo firmans animum, sic incipit ipsa:
 Est in Carpathio Neptuni gurgite vates

Caeruleus Proteus, magnum qui piscibus aequor
 Et juncto bipedum curru metitur equorum.
 Hic nunc Emathiae portus patriamque revisit
 Pallenae, hunc et Nymphae veneramur, et ipse
 Grandaeus Nereus. novit namque omnia vates,
 Quae sicht, quae fuerint, quae mox ventura trahantur.
 Quippe ita Neptuno visum est: inmania cuius
 Armenta, et turpis pascit sub gurgite phocas.
 Hic tibi, gnate, prius vincis capiundus, ut omnem
 Expediat morbi caussam, eventusque secundet.
 Nam sine vi non ulla dabit praecepta, neque illum
 Orando vinces: vim duram et vincula capto
 Tende. doli circum haec demum frangentur inanes.
 Ipsa ego te, medios cum sol accenderit aestus,
 Cum sicuti herbae, et pecori jam gravior umbra est,
 In secreta senis ducam, quo fessus ab undis
 Se recipit; facile ut somno adgrediare jacentem.
 Verum ubi conreptum manibus vinclisque tenebis;
 Tum variae eludent species atque ora ferarum.
 Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris,
 Squamosusque draco, et fulva cervice leaena:
 Aut acrem flammæ sonitum dabit, atque ita vincis
 Excidet, aut in aquas tenues dilabitus abibit.
 Sed quanto ille magis formas se vertet in omnis,
 Tanto, gnate, magis contendere tenacia vincis:
 Donec talis erit mutato corpore, qualis
 Videris, incepto tegeret cum lumina somno.
 Haec ait, et liquidum ambrosiae diffundit odorem:
 Quo totum gnati corpus perduxit. at illi
 Dulcis compositis spiravit crinibus aura,
 Atque habilis membris venit vigor. est specus ingens
 Exesi latere ip montis, quo plurima vento
 Cogitur, inque sinus scindit sese unda reductos;
 Deprensus olim statio tutissima nautis.
 Intus se vasti Proteus tegit obiecte saxi.
 Hic juvenem in latebris avernum a lumine Nympha
 Conlocat: ipsa procul nebulis obscura resistit.
 Jam rapidus, torrens sifientis, Sirius, Indos
 Ardebat; cacto et medium sol igneus orbem

Hauserat. arebant herbae, et cava flumina siccis
 Faucibus ad limum radii tepefacta coquebant:
 Cum Proteus consueta petens e fluctibus antra
 Ibat. cum vasti circum gens humida ponti
 Exfultans rorem late dispergit amarum.
 Sternunt se somno diversae in litore phocae.
 Ipse, velut stabuli custos in montibus olim,
 Vesper ubi e pastu vitulos ad tecta reducit,
 Auditisque lupos acount balatibus agni,
 Conspicit scopulo medius, numerumque recenset:
 Cujus Aristaeo quoniam est oblata facultas;
 Vix defessa senem passus conponere membra,
 Cum clamore ruit magno, manicisque jacentem
 Occupat. ille suae contra non inmemor artis,
 Omnia transformat se in miracula rerum,
 Ignemque, horribilemque feram, fluviumque liquefentem.
 Verum, ubi nulla fugam reperit pellacia, vietus
 In se se redit, atque hominis tandem ore locutus:
 Nam quis te, juvenum confidentissime, nostras
 Jussit adire domos? quidve hinc petis? inquit. at ille:
 Scis, Proteu, scis ipse: neque est te fallere cuiquam.
 Sed tu define velle. deum praecpta secuti
 Venimus hinc labris quae situm oracula rebus.
 Tantum effatus, ad haec vates vi denique multa
 Ardentis oculos intorsit lumine glaudo,
 Et graviter frendens, sic fatis ora resolvit:
 Non te nullius exercent numinis irae.
 Magna luis conmisi: tibi has miserabilis Orpheus
 Haudquaquam ob meritum poenas, ni fata resistant,
 Suscitat; et raptam graviter pro conjugae saevit.
 Illa quidem, dum te fugeret per flumina praeceps,
 Inmanem ante pedes hydram moritura puella
 Servantem ripas alta non vidit in herba.
 At chorus aequalis Dryadum clamore supremos
 Inplerunt montis. flerunt Rhodopeiae arcis,
 Altaque Pangaea, et Rhei Mavortia tellus,
 Atque Getae, atque Hebrus, et Actias Orithyia.
 Ipse cava solans aegrum testudine amorem,
 Te, dulcis conjux, te solo in litore secum,

Te

Te veniente die, te decadente canebat.
 Taenarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
 Et caligantem nigra formidine lucum
 Ingressus, Manisque adiit, regemque tremendum,
 Nesciaque humanis precibus mansuescere corda.
 At cantu conmotae Erebi de sedibus imis
 Umbræ ibant tenues, simulacraque luce carentum :
 Quam multa in foliis avium se millia condunt,
 Vesper ubi, aut hibernus agit de montibus imber :
 Matres, atque viri, defunctaque corpora vita
 Magnanimum heroum, pueri, innuptaeque puellæ,
 Inpositique rogis juvenes ante ora parentum,
 Quos circum limus niger, et deformis arundo
 Cocytii, tardaque palus inamabilis unda
 Adligat, et novies Styx interfusa coërcet.
 Quin ipsæ stupuere domus, atque intuma Lethi
 Tartara, caeruleosque inplexæ crinibus anguis
 Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora,
 Atque Ixionii vento rota constitit orbis.
 Jamque pedem referens casus evaserat omnis,
 Redditaque Eurydice superas veniebat ad auras,
 Pone sequens ; namque hanc dederat Proserpina legem :
 Cum subita incautum dementia cepit amantem,
 Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere Manes.
 Restitit, Eurydiceenque suam jam luce sub ipsa
 Inmemor, heu, vietusque animi respexit. ibi omnis
 Effusus labor, atque inmitis rupta tyranni
 Foedera, terque fragor stagnis auditus Avernus.
 Illa, Quis et me, inquit, miseram, et te perdidit, Orpheu ?
 Quis tantus furor ? en iterum crudelia retro
 Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.
 Jamque vale. ferox ingenti circumdata nocte,
 Invalidasque tibi tendens, heu non tua, palmas.
 Dixit, et ex oculis subito, ceu fumus in auras
 Conmixtus tenuis, fugit diversa : neque illum,
 Prensantem nequidquam umbras, et multa volentem
 Dicere praeterea, vedit : nec portitor Orci
 Amplius objectam passus transire paludem.
 Quid faceret ? quo se rapta bis conjugæ ferret ?

Quo fletu Manis, qua numina voce moveret?
 Illa quidem Stygia nabat jam frigida cymba.
 Septem illum totos perhibent ex ordine mensis
 Rupe sub aëria deserti ad Strymonis undam
 Fleste sibi, et gelidis haec evolvisse sub astris,
 Mulcentem tigris, et agentem carmine quercus.
 Qualis populea maerens philomela sub umbra
 Amisso queritur foetus; quos durus arator
 Observans nido inplumis detraxit: at illa
 Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
 Integrat, et maestis late loca questibus inplet.
 Nulla Venus, nulli animum flexere hymenaei.
 Solus Hyperboreas glacies, Tanaïnque nivalem,
 Arvaque Rhipaeis numquam viduata pruinis
 Lusfrabat, raptam Eurydicen atque inrita Ditis
 Dona querens. spretae Ciconum quo munere matres,
 Inter sacra déum, nocturnique orgia Bacchi,
 Discerptum latos juvenem sparsere per agros.
 Tum quoque marmorea caput a.cervice revolsum,
 Gurgite cum medio portans Oeagrius Hebrus
 Volveret, Eurydicen vox ipsa et frigida lingua,
 Ah miseram Eurydicen anima fugiente vocabat:
 Eurydicen toto referebant flumine ripae.
 Haec Proteus, et se jaetu dedit aequor in altum.
 Quaque dedit, spumantem undam sub vertice torfit.
 At non Cyrene: namque ultro adfata timentem:
 Nate, licet tristis animo deponere curas.
 Haec omnis morbi cauſa: hinc miserabile Nymphae,
 Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
 Exitium misere apibus. tu munera supplex
 Tende petens pacem, et faciles venerare Napaeas.
 Namque dabunt veniam votis, irasque remittent.
 Sed, modus orandi qui fit, prius ordine dicam.
 Quatuor eximios praestanti corpore tauros,
 Qui tibi nunc viridis depascunt summa Lycaeui,
 Delige, et intacta totidem cervice juvencas.
 Quatuor his aras alta ad delubra dearum
 Conſtitue, et sacrum jugulis demitte cruentem:
 Corporaque ipsa boum frondoso defere luco.

Post, ubi nona fuos Aurora ostenderit ortus,
 Inferias Orphi Lethaea papavera mittes,
 Placatam Eurydiken vitula venerabere caesa,
 Et nigram maestabis ovem, lucumque revises.
 Haud mora: continuo matris praecepta facessit:
 Ad delubra venit; monstratas excitat aras;
 Quatuor eximios praestanti corpore tauros
 Dicit, et intacta totidem cervice juvencas.

Post, ubi nona fuos Aurora induxerat ortus,
 Inferias Orphi mittit, lucumque revisit.
 Hic vero subitum ac dictu mirabile monstrum
 Aspiciunt, liquefacta boum per viscera toto
 Stridere apes utero, et ruptis effervere costis;
 Inmensasque trahi nubes: jamque arbore summa
 Confluere, et lentiis uvam demittere ramis.

Haec super arborum cultu pecorumque canebam,
 Et super arboribus: Caesar dum magnus ad altum
 Fulminat Euphraten bello, victorque volentis
 Per populos dat jura, viamque adfectat Olympo.
 Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
 Parthenope, studiis florentem ignobilis otio:
 Carmina qui lusi pastorum, audaxque juventa,
 Tityre, te patulae cecini sub tegmine fagi.

P. VIRGILII MARONIS GEORGICON
 LIBER IV. EXPLICITUS.

P. VIRGILII MARONIS
AENEIDOS
 LIBER PRIMUS.

A RMA virumque cano, Trojae qui primus ab oris
 Italiam fato profugus Lavinia venit
 Litora. multum ille et terris jaētatus et alto
 Vi superūm, saevae memorem Junonis ob iram:
 Multa quoque et bello passus, dum conderet urbem,
 Inferretque deos Latio. genus unde Latinum,
 Albanique patres, atque altae moenia Romae.
 Musa, mihi cauſas memora, quo numine laeso,
 Quidve dolens regina deūm, tot volvere casus
 Inſignem pietate virum, tot adire labores
 Inpulerit. tantaene animis caeleſtibus irae?
 Urbs antiqua fuit (Tyrii tenuere coloni)
 Carthago, Italiam contra Tiberinaque longe
 Ostia, dives opum, ſtudiisque asperrima belli:
 Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
 Poſthabita coluisse Samo. hic illius arma,
 Hic currus fuit: hoc regnum dea gentibus eſſe,
 Si qua fata finant, jam tum tenditque fovetque.
 Progeniem ſed enim Trojano a ſanguine duci
 Audierat, Tyrias olim quae everteret arces.
 Hinc populum late regem, belloque ſuperbum,
 Venturum excidio Libyae: ſic volvere Parcas.
 Id metuens, veterisque memor Saturnia belli,
 Prima quod ad Trojam pro caris gesserat Argis.
 Nec dum etiam cauſae irarum ſaevique labores
 Exciderant animo. manet alta mente reponſum
 Judicium Paridis, ſpretaeque injuria formae;
 Et genus inviſum, et rapti Ganymedis honores.
 His accenſa ſuper, jaētatos aequore toto
 Troas, reliquias Danaūm atque inmitis Achilli,

L

Arcebat

Arcebat longe Latio : multosque per annos
 Errabant aeti fatis maria omnia circum.
 Tantae molis erat Romanam condere gentem.
 Vix e conspectu Siculae telluris in altum
 Vela dabant laeti, et spumas salis aere ruebant ;
 Cum Juno, aeternum servans sub pectore volnus,
 Haec secum : Mene incepto desistere vietam ?
 Nec posse Italia Teucrorum avertere regem ?
 Quippe vetor fatis. Pallans exurere classem
 Argivom, atque ipsos potuit submergere ponto,
 Unius ob noxam et furias Ajacis Oilei ?
 Ipsa, Jovis rapidum jaculata e nubibus ignem,
 Disjecitque rates, evertitque aquora ventis :
 Illum exspirantem transfixo pectore flamas
 Turbina conripuit, scopuloque infixit acuto.
 Ast ego, quae divom incedo regina, Jovisque
 Et foror et conjux, una cum gente tot annos
 Bella gero. et quisquam numen Junonis adoret
 Praeterea, aut supplex aris inponat honorem ?
 Talia flammato secum dea corde voluntas,
 Nimborum in patriam, loca foeta furentibus austris,
 Aeoliam venit. hic vallo rex Aeolus antro
 Luctantis ventos tempestatesque sonoras
 Imperio premit, ac vinclis et carcere frenat.
 Illi indignantes magno cum murmure montis
 Circum claustra fremunt. celo sedet Aeolus arce
 Sceptra tenens, mollitque animos, et temperat iras.
 Ni faciat, maria ac terras caelumque profundum
 Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras.
 Sed pater omnipotens speluncis abdidit atris,
 Hoc metuens : molemque et montis insuper altos
 Inposuit, regemque dedit, qui fodere certo
 Et premere, et laxas sciret dare jussus habens.
 Ad quem tum Juno supplex his vocibus usa est :
 Aeole, (namque tibi divom pater atque hominum rex
 Et mulcere dedit fluctus et tollere vento)
 Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat aquor,
 Ilium in Italiam portans, vietosque Penates :
 Incute vim ventis, submersaque obrue puppes ;

Aut

Aut age diversos: et disjice corpora ponto.
 Sunt mihi bis septem praefstanti corpore Nymphae:
 Quarum quae forma pulcherrima Deiopea,
 Connubio jungam stabili, propriamque dicabo:
 Omnis ut tecum meritis pro talibus annos
 Exigat, et pulchra faciat te prole parentem.
 Aeolus haec contra: Tuus, ô regina, quid optes
 Explorare labor: mihi jussa capescere fas est.
 Tu mihi, quodcumque hoc regni, tu sceptrum Jovemque
 Concilias: tu das epulis adcumbere divom,
 Nimborumque facis tempestatumque potentem.
 Haec ubi dicta, cavom conversa cuspidem montem
 Inpulit in latus: ac venti, velut agmine facto,
 Qua data porta, ruunt, ac terras turbine perflant.
 Incubere mari, totumque a sedibus imis
 Una Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
 Africus, et vastos volvont ad litora fluctus.
 Insequitur clamorque virum stridorque rudentum.
 Eripiunt subito nubes aelumque diemque
 Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra.
 Intonuere poli, et crebris micat ignibus aether:
 Praesentemque viris intentant omnia mortem.
 Extemplo Aeneae solvontur frigore membra.
 Ingemit, et, duplicitis tendens ad sidera palmas,
 Talia voce refert: O terque quaterque beati,
 Quis ante ora patrum Troiae sub moenibus altis
 Contigit oppetere! ô Danaum fortissime gentis
 Tydide, mene Iliacis occumbere campis
 Non potuisse, tuaque animam hanc effundere dextra?
 Saevos ubi Aeacidae telo jacet Hector, ubi ingens
 Sarpedon: ubi tot Simois concrepta sub undis
 Scuta virum galeasque et fortia corpora volvit.
 Talia jactanti stridens aquilone procella
 Velum adversa ferit, fluctumque ad sidera tollit.
 Franguntur remi: tum prora avertit, et undis
 Dat latus. insequitur cumulo praeruptus aquae mons.
 Hi summo in fluctu pendent: his unda dehiscens
 Terram inter fluctus aperit. furit aestus arenis.
 Tris notus abreptas in faxa latentia torquet:

Saxa vocant Itali, mediis quae in fluctibus, aras.
 Dorsum inmane mari summo. tris Eurus ab alto
 In brevia et Syrtis urguit, miserabile visu ;
 Inliditque vadis, atque aggere cingit arenæ.
 Unam, quae Lycjos fidumque vehebat Oronten,
 Ipsius ante oculos ingens a vertice pontus
 In puppim ferit. excutitur, pronusque magister
 Volvitur in caput. ast illam ter fluctus ibidem
 Torquet agens circum, et rapidus vorat aequore vortex,
 Adparent rari nantes in gurgite vasto ;
 Arma virum, tabulaeque, et Troia gaza per undas.
 Jam validam Ilionei navem, jam fortis Achatae,
 Et qua vectus Abas, et qua grandaevis Aletes,
 Vicit hiems. laxis laterum compagibus omnes
 Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt.
 Interea magno miseri murmure pontum,
 Emissamque hiemem sensit Neptunus, et imis
 Stagna refusa vadis : graviter commotus, et alto
 Prospiciens, summa placidum caput extulit unda.
 Disjectam Aeneae toto videt aequore classem :
 Fluctibus oppressos Troas, caelique ruina.
 Nec latuere doli fratrem Junonis et irae.
 Eurum ad se Zephyrumque vocat. dehinc talia satur.
 Tantane vos generis tenuit fiducia vestri ?
 Jam caelum terramque meo fine numine, venti,
 Misere ; et tantas audetis tollere moles ?
 Quos ego, sed motos praefat conponere fluctus.
 Post mihi non simili poena commissa luetis.
 Maturate fugam, regique haec dicite vestro :
 Non illi imperium pelagi saevomque tridentem,
 Sed mihi forte datum. tenet ille inmania faxa,
 Vestras, Eure, domos. illa se jaget in aula
 Aeolus, et clauso ventorum carcere regnet.
 Sic ait, et dicto citius tumida aequora placat :
 Conlectasque fugat nubes, solemque reducit.
 Cymothoë simul et Triton adinxus acuto
 Detrudunt navis scopulo. levat ipse tridenti ;
 Et vastas aperit Syrtis, et temperat aequor :
 Atque rotis summas levibus perlabitur undas.

Ac, veluti magno in populo cum saepe coorta est
 Sedatio, saevitque animis ignobile volgus ;
 Jamque faces, jam faxa volant ; furor arma ministrat :
 Tum, pietate gravem ac meritis si forte virum quem
 Conspexere, silent ; adrectisque auribus adstant :
 Ille regit dictis animos, et pectora mulcet.
 Sic cunctus pelagi cecidit fragor ; aequora postquam
 Prospiciens genitor, caeloque invectus aperto
 Flecit equos, curruque volans dat lora secundo.
 Defessi Aeneadae, quae proxima, litora cursu
 Contendunt petere, et Libyaे vertuntur ad oras.
 Est in secesu longo locus. insula portum
 Efficit objectu laterum ; quibus omnis ab alto
 Frangitur, inque finus scindit se se unda reductos.
 Hinc atque hinc vastae rupes, geminique minantur
 In caelum scopuli : quorum sub vertice late
 Aequora tuta silent. tum silvis scaena coruscis
 Desuper horrentique atrum nemus inminet umbra.
 Fronto sub adversa scopolis pendentibus antrum :
 Intus aquae dulces, vivoque sedilia faxo ;
 Nympharum domus. hic fessas non vincula navis
 Ulla tenent : unco non adligat anchora morfu.
 Huc septem Aeneas conlectis navibus omni
 Ex numero subit : ac magno telluris amore
 Egressi optata potiuntur Troës arena,
 Et sale tabentis artus in litore ponunt.
 Ac primum silici scintillam excudit Achates,
 Suiccepitque ignem foliis, atque arida circum
 Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.
 Tum cererem corruptam undis, cerealiaque arma
 Expediunt fessi rerum ; frugesque receptas
 Et torrere parant flammis et frangere faxo.
 Aeneas scopulum interea conscendit, et omnem
 Prospectum late pelago petit ; Anthea si qua
 Jactatum vento videat Phrygiasque biremis,
 Aut Capyn, aut celsis in puppibus arma Caïci.
 Navem in conspectu nullam. tris litore cervos
 Prospicit errantis : hos tota armenta sequuntur,
 A tergo et longum per vallis pascitur agmen.

Constitit

Constitit hic, arcumque manu celerisque sagittas
 Conripuit; fidus quae tela gerebat Achates:
 Ductoresque ipsos primum, capita alta ferentis
 Cornibus arboreis, sternit; tum volgus: et omnem
 Miscet agens telis nemora inter frondea turbam.
 Nec prius absistit, quam septem ingentia victor
 Corpora fundat humi, et numerum cum navibus aequet.
 Hinc portum petit, et socios partitur in omnis
 Vina, bonus quae deinde cadis onerarat Acestes
 Litore Trinacrio, dederatque abeuntibus hospes,
 Dividit, et dictis maerentia pectora mulcit:
 O socii, (neque enim ignari sumus ante malorum)
 O passi graviora; dabit deus his quoque finem.
 Vos et Scyllaeam rabiem penitusque sonantis
 Acestis scopulos: vos et Cyclopia faxa
 Experti. revocate animos, moestumque timorem:
 Mittite. forsan et haec olim meminisse juvabit.
 Per varios casus, per tot discrimina rerum,
 Tendimus in Latium: sedes ubi fata quietas
 Ostendunt. illic fas regna resurgere Troiae.
 Durate, et vosmet rebus servate secundis.
 Talia voce refert: curisque ingentibus aeger
 Spem voltu simulat, premit altum corde dolorem.
 Illi se praedae adcingunt, dapibusque futuris:
 Tergora deripiunt costis, et viscera nudant.
 Pars in frusta secant, verubusque trementia figunt:
 Litore ahena locant alii, flamasque ministrant.
 Tum victu revocant vires: fusique per herbam
 Inpletur veteris bacchi pinguisque ferinae.
 Postquam exenta fames epulis, mensaeque remotae,
 Amisso longo socios sermone requirunt;
 Spemque metumque inter dubii: seu vivere credant,
 Sive extrema pati, nec jam exaudire vocatos.
 Praecipue pius Aeneas, nunc acris Oronti,
 Nunc Amyci casum gemit, et crudelia secum
 Fata Lyci, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
 Et jam finis erat: cum Juppiter aethere summo
 Despiciens mare velivolum terrasque jacentis,
 Litoraque, et latos populos, sic vertice caeli

Constitit,

Constitit, et Libyae defixit lumina regnis.
 Atque illum talis jactantem pectore curas
 Tristior, et lacrimis oculos suffusa nitentis,
 Ad loquitur Venus: O qui res hominumque deorumque
 Aeternis regis imperiis, et fulmine terres,
 Quid meus Aeneas in te committere tantum,
 Quid Troës potuere? quibus tot funera passis,
 Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis?
 Certe hinc Romanos olim, volventibus annis,
 Hinc fore ductores, revocato sanguine Teucri,
 Qui mare, qui terras omni ditione tenerent
 Pollicitus, quae te, genitor, sententia vertit?
 Hoc euidem occasum Trojae tristisque ruinas
 Solabar, fatis contraria fata rependens.
 Nunc eadem fortuna viros tot casibus actos
 Insequitur. quem das finem, rex magne, laborum?
 Antenor potuit, mediis elabsum Achivis,
 Illyricos penetrare sinus, atque intuma tutus
 Regna Liburnorum, et fontem superare Timavi:
 Unde per ora novem vasto cum murmure montis
 It mare proruptum, et pelago premit arva sonanti.
 Hic tamen ille urbem Patavi, sedesque locavit
 Teucrorum, et genti nomen dedit, armaque fixit
 Troïa. nunc placida compostus pace quiescit.
 Nos tua progenies, caeli quibus adnus arcem,
 Navibus (infandum) amissis, unius ob iram
 Prodimur, atque Italis longe disjungimur oris.
 Hic pietatis honos? sic nos in sceptrá reponis?
 Olli subridens hominum fatorum atque deorum,
 Voltu, quo caelum tempestatesque serenat,
 Oscula libavit gnatae. dehinc talia fatur.
 Parce metu, Cytherea. manent inmota tuorum
 Fata tibi. cernes urbem, promissa Lavini
 Moenia, sublimemque feres ad sidera caeli
 Magnanimum Aenean: neque me sententia vertit.
 Hic tibi (fabor enim, quando haec te cura remordet)
 Longius evolvens fatorum arcana movebo:
 Bellum ingens geret Italia, populosque feroce
 Contundet; moresque viris et moenia ponet:

Tertia

Tertia dum Latio regnante viderit aestas,
 Ternaque transierint Rutulis hiberna subactis.
 At puer Ascanius, quo nunc cognomen Iulo
 Additur (Ilus erat, dum res stetit Ilia regno)
 Triginta magnos volvendis mensibus orbis
 Imperio explebit, regnumque ab sede Lavini
 Transferet, ac longam multa vi muniet Albam.
 Hinc jam tercentum totos regnabitur annos
 Gente sub Hectorea; donec regina sacerdos
 Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.
 Inde lupae fulvo nutricis tegmine laetus
 Romulus excipiet gentem, et Mavortia condet
 Moenia, Romanoque suo de nomine dicet.
 His ego nec metas rerum, nec tempora pono:
 Imperium fine fine dedi. quin aspera Juno,
 Quae mare nunc terrasque metu caelumque fatigat,
 Confilia in melius referet, mecumque fovebit
 Romanos rerum dominos, gentemque togatam.
 Sic placitum. veniet lustris labentibus aetas,
 Cum domus Assaraci Phthiam clarasque Mycenas
 Servitio premet, ac vietiis dominabitur Argis.
 Nasceretur pulchra Trojanus origine Caesar,
 (Imperium Oceano, famam qui terminet astris)
 Julius, a magno demissum nomen Iulo.
 Hunc tu. olim caelo, spoliis Orientis onustum,
 Accipies secura, vocabitur hic quoque votis.
 Aspera tum positis mitescent saecula bellis.
 Cana Fides, et Vesta, Remo cum fratre Quirinus
 Jura dabunt: dirae ferro et compagibus artis
 Claudentur belli portae. Furor inpius intus
 Saeva fedens super arma, et centum vincitus ahenis
 Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.
 Haec ait: et Maia genitum demittit ab alto;
 Ut terrae, utque novae pateant Carthaginis arces
 Hospitio Teucris: fati ne neficia Dido
 Finibus arceret. volat ille per aethera magnum
 Remigio alarum: ac Libyae citus adstitit oris.
 Et jam jussa facit: ponuntque ferocia Poeni
 Corda, volente deo. in primis regina quietum

Accipit

Accipit in Teucros animum, mentemque benignam.
 At pius Aeneas per noctem plurima volvens,
 Ut primum lux alma data est, exire; locosque
 Explorare novos, quas vento accesserit oras:
 Qui teneant (nam inculta videt) hominesne feraene,
 Quaerere constituit, sociisque exacta referre.
 Classem in convexo nemorum, sub rupe cavata,
 Arboribus clausam circum atque horrentibus umbris
 Occulit. ipse uno graditur comitatus Achate;
 Bina manu lato crispans hastilia ferro.
 Quo mater media fese tulit obvia silva,
 Virginis os habitumque gerens, et virginis arma
 Spartanae: vel qualis equos Thrëisia fatigat
 Harpaluce, volucremque fuga praevertitur Eurum.
 Namque humeris de more habilem suspenderat arcum
 Venatrix, dederatque comam diffundere ventis;
 Nuda genu, nodoque sinus conlecta fluentis.
 Ac prior, Heus, inquit, juvenes, monstrate mearum
 Vidistis si quam hic errantem forte fororum,
 Succinctam pharetra et maculosa tegmine lyncis,
 Aut spumantis apri cursum clamore prementem.
 Sic Venus; et Veneris contra sic filius orfus:
 Nulla tuarum audita mihi neque via fororum,
 O (quam te memorem?) virgo, namque haud tibi voltus
 Mortalis, nec vox hominem sonat. ô dea, certe;
 An Phoebi foror, an Nympharum sanguinis una?
 Si felix, nostrumque leves quaecumque laborem:
 Et quo sub caelo tandem, quibus orbis in oris
 Jactemur, doceas. ignari hominumque locorumque
 Erramus, vento huc vastis et fluctibus aeti.
 Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.
 Tum Venus: Haud equidem tali me dignor honore:
 Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram,
 Purpureoque alte suras vincire cothurno.
 Punica regna vides, Tyrios et Agenoris urbem:
 Sed fines Libyci, genus intractabile bello.
 Imperium Dido Tyria regit urbe profecta,
 Germanum fugiens. longa est injuria, longae
 Ambages. sed summa sequar fastigia rerum.

M

Huic

cipit

Huic conjux Sichaeus erat, ditissimus agri
 Phoenicum, et magno miserae dilectus amore :
 Quo pater intactam dederat, primisque jugarat
 Ominibus. sed regna Tyri germanus habebat
 Pygmalion, scelere ante alios inmanior omnis.
 Quos inter mediis venit furor. ille Sichaeum
 Inpius ante aras, atque auri caecus amore,
 Clam ferro incautum superat, securus amorum
 Germanae : factumque diu celavit, et aegram,
 Multa malus simulans, vana spe lusit amantem.
 Ipsa sed in somnis inhumati venit imago
 Conjugis, ora modis adtollens pallida miris :
 Crudelis aras, trajectaque pectora ferro
 Nudavit ; caecumque domus scelus omne rexit,
 Tum celerare fugam patriaque excedere suadet,
 Auxiliumque viae veteres tellure recludit
 Thesauros, ignotum argenti pondus et auri.
 His commota fugam Dido sociosque parabat.
 Conveniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
 Aut metus acer erat : navis, quae forte paratae,
 Conripiunt, onerantque auro. portantur avari
 Pygmalionis opes pelago. dux femina facti.
 Devenere locos, ubi nunc ingentia cernes
 Moenia, surgentemque novae Carthaginis arcem :
 Mercatique solum, facti de nomine Byrsam,
 Taurino quantum possent circumdare tergo.
 Sed vos qui tandem, quibus advenitis ab oris,
 Quo ve tenetis iter ? quaerenti talibus ille
 Suspirans, imoque trahens a pectore vocem :
 O dea, si prima repetens ab origine pergam,
 Et vacet annalis nostrorum audire laborum ;
 Ante diem clauso conponat Vesper Olympo.
 Nos Troja antiqua, vestras si forte per auris
 Trojae nomen iit, diversa per aequora vectos
 Forte sua Libycis tempestas adpulit oris.
 Sum pius Aeneas, raptos qui ex hoste Penates
 Classe veho mecum, fama super aethera notus.
 Italiam quaero patriam ; et genus ab Jove summo.
 Bis denis Phrygium concendi navibus aequor ;

Matre

Matre dea monstrante viam, data fata secutus :
 Vix septem convolcae undis euroque supersunt.
 Ipse ignotus, egens, Libyae deserta peragro,
 Europa atque Asia pulsus. Nec plura querentem
 Passa Venus medio sic interfata dolore est :
 Quisquis es, haud (credo) invisus caelestibus auras
 Vitalis carpis, Tyriam qui adveneris urbem.
 Perge modo, atque hinc te reginae ad limina perfer.
 Namque tibi reduces socios classemque relata
 Nuntio, et in tutum versis aquilonibus actam :
 Ni frustra augurium vani docuere parentes.
 Aspice bis senos laetantis agmine cycnos,
 Aetheria quos labsa plaga Jovis ales aperto
 Turbarat caelo : nunc terras ordine longo
 Aut capere, aut captas jam despectare videntur.
 Ut reduces illi ludunt stridentibus alis,
 Et coetu cinxere polum, cantusque dedere ;
 Haud aliter puppesque tuae pubesque tuorum
 Aut portum tenet aut pleno subit oftia velo.
 Perge modo, et qua te dicit via, dirige gressum.
 Dixit, et avertens rosea cervice resulfit,
 Ambrosiaeque comae divinum vertice odorem
 Spiravere : pedes vestis defluxit ad imos,
 Et vera incessu patuit dea. ille, ubi matrem
 Agnovit, tali fugientem est voce secutus :
 Quid gnatum toties crudelis tu quoque falsis
 Ludis imaginibus ? cur dextrae jungere dextram
 Non datur, ac veras audire et reddere voces ?
 Talibus incusat, gressumque ad moenia tendit.
 At Venus obscuro gradientis aere sepit ;
 Et multo nebulae circum dea fudit amictu :
 Cernere ne quis eos, neu quis contingere posset,
 Molitrive moram, aut veniendi poscere caussas.
 Ipsa Paphon sublimis abit, sedesque revisit
 Laeta suas : ubi templum illi, centumque Sabaeo
 Ture calent aerae, fertisque recentibus halant.
 Conripuere viam interea, qua semita monstrat.
 Jamque adscendebant collem, qui plurimus urbi
 Inminet, adversaque adspectat desuper arces.

M 2

Miratur

Miratur molem Aeneas, magalia quondam :
Miratur portas, strepitumque, ac strata viarum.
Instant ardentes Tyrii : pars ducere muros,
Molirique arcem, et manibus subvolvere faxa :
Pars optare locum techo, et concludere fulco.
Jura, magistratusque legunt, sanctumque senatum,
Hic portus alii effodiunt : hic alta theatris
Fundamenta locant alii ; inmanisque columnas
Rupibus excidunt, scaenis decora alta futuris.
Qualis apes aestate nova per florea rura
Exercet sub sole labor ; cum gentis adultos
Educunt foetus, aut cum liquentia mella
Stipant, et dulci distendunt nectare cellas :
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignavom fucos pecus a praefepibus arcent.
Fervit opus, redolentque thymo fragrantia mella,
O fortunati, quorum jam moenia surgunt !
Aeneas ait, et fastigia suspicit urbis.
Infert se septus nebula (mirabile dictu)
Per medios, miscetque viris ; neque cernitur ulli.
Lucus in urbe fuit media, laetissimus, umbrae,
Quo primum jastrati undis et turbine Poeni
Effodere loco signum, quod regia Juno
Monstrarat, caput acris equi. sic nam fore bello
Egregiam ac facilem vietu per saecula gentem.
Hic templum Junoni ingens Sidonia Dido
Condebat, donis opulentum et numine divae :
Aerea quo gradibus surgebant limina, nexaeque
Aere trabes : foribus cardo stridebat ahenis.
Hoc primum in luco nova res oblata timosem
Leniit. hic primum Aeneas sperare salutem
Ausus, et adflictis melius confidere rebus.
Namque, sub ingenti lustrat dum singula templo
Reginam opperiens, dum quae fortuna sit urbi,
Artificumque manus inter se operumque laborem
Miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas,
Bellaque jam fama totum volgata per orbem ;
Atriden, Priamumque, et saevom ambobus Achillen.
Constitit, et lacrimans, Qui jam locup, inquit, Achate,

Quae

Quae regio in terris nostri non plena laboris?
 Ea Priamus. sunt hic etiam sua praemia laudi:
 Sunt lacrimae rerum: et mentem mortalia tangunt.
 Solve metus. feret haec aliquam tibi fama salutem.
 Sic ait, atque animum pictura pascit inani
 Multa gemens, largoque humectat flumine voltum.
 Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
 Hac fugerent Graii, premeret Trojana juventus:
 Hac Phryges; instaret curru crastatus Achilles.
 Nec procul hinc Rhesi niveis tentoria velis
 Agnoscit lacrimans: primo quae prodiit somno
 Tydides multa vastabat caede cruentus:
 Ardentisque avertit equos in castra, prius quam
 Pabula gustassent Trojae, Xanthumque bibissent.
 Parte alia fugiens amissis Troilius armis,
 Infelix puer, atque inpar congregatus Achilli,
 Fertur equis, curruque haeret resupinus inani,
 Lora tenens tamen. huic cervixque comaeque trahuntur
 Per terram, et versa pulvis inscribitur hasta.
 Interea ad templum non aequae Palladis ibant
 Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant
 Suppliciter tristes, et tunfae pectora palmis.
 Diva solo fixos oculos aversa tenebat.
 Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros,
 Exanimumque auro corpus vendebat Achilles.
 Tum vero ingentem gemitum dat pectora ab imo;
 Ut spolia, ut currus, utque ipsum corpus amici,
 Tendentemque manus Priamum confixit inermis.
 Se quoque principibus permixtum agnoscit Achivis,
 Eoasque acies, et nigri Memnonis arma.
 Dicit Amazonidum lunatis agmina peltis
 Penthefilea furens, mediisque in millibus ardet,
 Aurea subnectens exsertae cingula mamiae
 Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.
 Haec dum Dardanio Aeneae miranda videntur,
 Dum stupet, obtutuque haeret defixus in uno;
 Regina ad templum forma pulcherrima Dido
 Incessit, magna juvenum stipante caterva.
 Qualis in Eurotae ripis aut per juga Cynthi

Exercet

Exercet Diana choros ; quam mille secutae
 Hinc atque hinc glomerantur Oreades : illa pharetram
 Fert humero, gradiensque deas supereminet omnis :
 Latonae tacitum pertentant gaudia pectus.
 Talis erat Dido : talem se laeta ferebat
 Per medios, instans operi regnisque futuris.
 Tum foribus divae, media testudine templi,
 Septa armis, folioque alte subnixa resedit.
 Jura dabat legesque viris : operumque laborem
 Partibus aequabat justis, aut forte trahebat :
 Cum subito Aeneas concursu accedere magno
 Anthea Sergestumque videt fortemque Cloanthum,
 Teucrorumque alios : ater quos aequore turbo
 Dispulerat, penitusque alias avexerat oras.
 Obstupuit simul ipse, simul perculsus Achates
 Laetitiaque metuque, avidi conjungere dextras
 Ardebat : sed res animos incognita turbat.
 Dissimulant ; et nube cava speculantur amicti,
 Quae fortuna viris ; classem quo litore linquunt ;
 Quid veniant. cunctis nam lecti navibus ibant,
 Orantes veniam, et templum clamore petebant.
 Postquam introgressi, et coram data copia fandi ;
 Maximus Ilioneus placido sic pectora coepit :
 O regina, novam quoi condere Juppiter urbem,
 Justitiaque dedit gentis frenare superbas ;
 Troës te miseri, ventis maria omnia vecti,
 Oramus : prohibe infandos a navibus ignis ;
 Parce pio generi, et proprius res aspice nostras.
 Non nos aut ferro Libycos populare Penates
 Venimus, aut raptas ad litora vertere praedas.
 Non ea vis animo, nec tanta superbia victis.
 Est locus, Hesperiam Graii cognomine dicunt,
 Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebae :
 Oenotri coluere viri : nunc fama, minores
 Italiam dixisse ducis de nomine gentem.
 Huc cursus fuit.
 Cum subito adsurgens fluctu nimbosus Orion
 In vada caeca tulit, penitusque procacibus austris,
 Perque undas, superante salo, perque invia saxa

Dispu-

Disputit. *huc pauci vestris adnavimus oris.*
Quod genus hoc hominum, quaene hunc tam barbara mo-
Permittit patria? hospitio prohibemur arenae. [1em
Bella cient, primaque vetant confistere terra.
Si genus humanum et mortalia temnitis arma;
At sperate deos memores fandi atque nefandi.
Rex erat Aeneas nobis, quo justior alter
Nec pietate fuit, nec bello major et armis.
Quem si fata virum servant, si vescitur aura
Aetheria, neque adhuc crudelibus occubat umbris;
Non metus officio ne te certasse priorem
Poeniteat. sunt et Siculis regionibus urbes,
Armaque, Trojanoque a sanguine clarus Acestes.
Quassatam ventis liceat subducere classem,
Et filvis aptare trabes, et stringere remos.
Si datur Italianam, sociis et rege recepto,
Tendere, ut Italianam laeti Latiumque petamus,
Sin absurta salus, et te, pater optime Teucrum,
Pontus habet Libyae, nec spes jam restat Iuli;
At freta Sicaniae saltem, sedesque paratas,
Unde huc advechi, regemque petamus Acesten.
Talibus Ilioneus, cuncti simul ore fremebant
Dardanidae.
Tum breviter Dido, voltum demissa, profatur:
Solvite corde metum, Teucri: secludite curas.
Res dura, et regni novitas me talia cogunt
Moliri, et late finis custode tueri.
Quis genus Aeneadum, quis Trojae nesciat urbem,
Virtutesque virosque, et tanti incendia belli?
Non obtusa adeo gestamus pectora Poeni:
Nec tam aversus equos Tyria Sol jungit ab urbe.
Seu vos Hesperiam magnam, Saturniaque arva,
Sive Erycis fines, regemque optatis Acesten;
Auxilio tutos dimittam, opibusque juvabo.
Voltis et his mecum pariter confidere regnis?
Urbem quam statuo, vestra est. subducite naves.
Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.
Atque utinam rex ipse noto compulsus eodem
Adforet Aeneas! equidem per litora certos

Dimittam,

Dimittam, et Libyae lustrare extrema jubebo ;
 Si quibus ejectus silvis, aut urbibus errat.
 His animum adrecti dictis, et fortis Achates,
 Et pater Aeneas, jamdudum erumpere nubem
 Ardebat. prior Aenean conpellat Achates :
Gnate dea, quae nunc animo sententia surgit ?
 Omnia tuta vides : classem, sociosque receptos.
 Unus abest, medio in fluctu quem vidimus ipsa
 Submersum : dictis respondent cetera matris.
 Vix ea fatus erat, cum circumfusa repente
 Scindit se nubes, et in aethera purgat apertum.
 Restitit Aeneas, claraque in luce resulfit,
 Os humerosque deo similis : namque ipsa decoram
 Caesariem gnato genetrix, lumenque juventae
 Purpureum, et laetos oculis adflarat honores.
Quale manus addunt ebori decus, aut ubi flavo
 Argentum Pariusve lapis circumdatur auro.
 Tum sic reginam adloquitur, cunctisque repente
 Improvisus ait : Coram, quem quaeritis, adsum
 Troius Aeneas, Libycis eruptus ab undis.
O sola infandos Trojae miserata labores,
 Quae nos, reliquias Danaum, terraque marisque
 Omnibus exhaustos jam casibus, omnium egenos,
 Urbe, domo, socias. grates persolvere dignas
 Non opis est nostrae, Dido : nec quidquid ubique est
 Gentis Dardaniae, magnum quae sparsa per orbem.
 Di tibi, si qua pios respectant numina, si quid
 Usquam justitiae est, et mens sibi conscientia recti,
 Praemia digna ferant. quae te tam laeta tulerunt
 Saecula ? qui tanti talem genuere parentes ?
 In freta dum fluvii current, dum montibus umbræ
 Lustrabunt convexa, polus dum fidera pascet ;
 Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt
 Quae me cumque vocant terræ. sic fatus, amicum
 Ilionea petit dextra, laevaque Serestum :
 Post alios, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
 Obstupuit primo aspectu Sidonia Dido ;
 Casu deinde viri tanto. et sic ore locuta est :
Quis te, gnate dea, per tanta pericula casus

Insequitur? quae vis inmanibus ad�icat oris?
 Tunc ille Aeneas, quem Dardanio Anchisae
 Alma Venus Phrygii genuit Simoëntis ad undam?
 Atque equidem Teucrum memini Sidona venire,
 Finibus expulsum patriis, nova regna petentem,
 Auxilio Beli. genitor tum Belus opimam
 Vaftabat Cyprum, et vīctor ditione tenebat.
 Tempore jam ex illo casus mihi cognitus urbis
 Trojanae, nomenque tuum, regesque Pelasgi.
 Ipse hostis Teucros insigni laude ferebat,
 Seque ortum antiqua Teucrorum ab stirpe volebat,
 Quare agite ô teftis, juvenes, succedite nostris.
 Me quoque per multos similis fortuna labores
 Jaftatam hac demum voluit confistere terra.
 Non ignara mali miferis succurrere diſco.
 Sic memorat. ſimul Aenean in regia dicit
 Tefta: ſimul divōm templis indicit honorem.
 Nec minus interea ſociis ad litora mittit
 Viginti tauros, magnorum horrentia centum
 Terga ſuum, pinguis centum cum matribus agnos
 Munera, laetitiamque dei.
 At domus interior regali ſplendida luxu
 Infruitur, mediisque parant convivia teftis.
 Arte laboratae veftes, oſtroque ſuperbo:
 Ingens argentum menſis, caelataque in auro
 Fortia facta patrum, ſeries longiflma rerum,
 Per tot ducta viros antiquae ab origine gentis.
 Aeneas (neque enim patrius confiſtere mentem
 Paſſus amor) rapidum ad navis praemittit Achaten,
 Ascanio ferat haec, iſumque ad moenia ducat.
 Omnis in Ascanio cari ſtat cura parentis.
 Munera praeterea, Iliacis erepta ruinis,
 Ferre jubet; pallam signis auroque rigentem,
 Et circumtextum croceo velamen acantho,
 Ornatus Argivae Helenae: quos illa Mycenis,
 Pergama cum peteret, in confeſſoſque Hymenaeos,
 Extulerat, matris Ledaे mirabile donum.
 Praeterea ſceptrum, Ilione quod gafferat olim,
 Maxima gnatarum Priami, colloque monile

Baccatum, et duplicem gemmis auroque coronam.
 Haec celerans, iter ad navis tendebat Achates.
 At Cytherea novas artis, nova pectore versat
 Confilia: ut faciem mutatus et ora Cupido
 Pro dulci Ascanio veniat, donisque furentem
 Incendat reginam, atque ossibus implicet ignem.
 Quippe domum timet ambiguam, Tyriosque bilinguis.
 Urit atrox Juno, et sub noctem cura recursat.
 Ergo his aligerum dictis adfatur Amorem:
 Gnate, meae vires, mea magna potentia, solus,
 Gnate, patris summi qui tela Typhoea temnis;
 Ad te confugio, et supplex tua numina posco.
 Frater ut Aeneas pelago tuus omnia circum
 Litora jactetur, odiis Junonis iniquae,
 Nota tibi: et nostro doluisti saepe dolore.
 Nunc Phoenissa tenet Dido, blandisque moratur
 Vocibus: et vereor, quo se Junonia vertant
 Hospitia, haud tanto cessabit cardine rerum.
 Quocirca capere ante dolis, et cingere flamma
 Reginam meditor; ne quo se numine mutet:
 Sed magno Aeneae mecum teneatur amore.
 Qua facere id possis, nostram nunc accipe mentem.
 Regius accitu cari genitoris ad urbem
 Sidoniam puer ire parat, mea maxima cura;
 Dona ferens pelago, et flammis restantia Trojac.
 Hunc ego soplitum somno, super alta Cythera,
 Aut super Idalium sacrata sede recondam:
 Ne qua scire dolos, mediisve occurrere possit.
 Tu faciem illius noctem non amplius unam
 Falle dolo, et notos pueri puer indue voltus:
 Ut, cum te gremio accipiet laetissima Dido,
 Regalis inter mensas laticemque Lyaeum,
 Cum dabit amplexus atque oscula dulcia figet,
 Occultum inspries ignem, fallasque veneno.
 Paret Amor dictis carae geneticis, et alas
 Exxit, et gressu gaudens incedit Iuli.
 At Venus Ascanio placidam per membra quietem
 Inrigat, ac fotum gremio dea tollit in altos
 Idaliae lucos: ubi mollis amaracus illum

Floribus

Floribus ac dulci adspirans complectitur umbra.
 Jamque ibat dicto parens, ac dona Cupido
 Regia portabat Tyriis, duce laetus Achate.
 Cum venit, aulaeis jam se regina superbis
 Aurea conposuit sponda, mediamque locavit.
 Jam pater Aeneas, et jam Trojana juventus
 Conveniunt, stratoque super discumbitur ostro.
 Dant manibus famuli lymphas, cereremque canistris
 Expediunt, tonsisque ferunt mantelia villis.
 Quinquaginta intus famulae : quibus ordine longo
 Cura penum struere, et flammis adolere penates.
 Centum aliae, totidemque pares aetate ministri,
 Qui dapibus mensas onerent, et pocula ponant.
 Nec non et Tyrii per limina laeta frequentes
 Convenere, toris jussi discumbere pictis.
 Mirantur dona Aeneae ; mirantur Iulum,
 Flagrantisque dei voltus, simulataque verba,
 Pallamque, et pictum croceo velamen acantho.
 Praecipue infelix pesti devota futurae
 Expleri mentem nequit, ardescitque tuendo
 Phoenissa, et pueru pariter donisque movetur.
 Ille, ubi complexu Aeneae colloque pependit,
 Et magnum falsi inplevit genitoris amorem ;
 Reginam petit, haec oculis, haec pectore toto
 Haeret : et interdum gremio fovet, inscia Dido
 Insidat quantus miserae deus. at memor ille
 Matris Acidaliae, paullatim abolere Sichaeum
 Incipit, et vivo tentat praevertere aniore
 Jam pridem resudes animos desuetaque corda.
 Postquam prima quies epulis, mensaeque remotae ;
 Crateras magnos statuunt, et vina coronant.
 Fit strepitus tectis, vocemque per ampla volunt
 Atria : dependent lychni laquearibus aureis
 Incensi, et noctem flammis funeralia vincunt.
 Hic regina gravem gemmis auroque poposcit,
 Inplevitque mero, pateram : quam Belus, et omnes
 A Belo soliti. tum facta silentia tectis :
 Juppiter, (hospitibus nam te dare jura loquuntur)
 Hunc lactum Tyriisque diem Trojaque profectis

Esse velis, nostrosque hujus meminisse minores.
 Adsit laetitiae Bacchus dator, et bona Juno.
 Et vos ô coetum Tyrii celebrate faventes.
 Dixit, et in mensam laticum libavit honorem,
 Primaque libatos summo tenus adtigit ore.
 Tum Bitiae dedit increpitans. ille impiger haufit
 Spumantem pateram, et pleno se proluit auro.
 Post alii proceres. cithara crinitus Iopas
 Personat aurata, docuit quae maximus Atlas.
 Hic canit errantem lunam, folisque labores ;
 Unde hominum genus, et pecudes ; unde imber, et ignes ;
 Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones.
 Quid tantum Oceano properent se tinguere soles
 Hiberni, vel quae tardis mora noctibus obstet.
 Ingeminant plausu Tyrii, Troesque sequuntur.
 Nec non et vario noctem sermone trahebat
 Infelix Dido, longumque bibebat amorem ;
 Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa :
 Nunc, quibus Aurora venisset filius armis :
 Nunc, quales Diomedis equi ; nunc, quantus Achilles.
 Immo age, et a prima, dic, hospes, origine nobis
 Infidias, inquit, Danaum, casusque tuorum,
 Erroresque tuos. nam te jam septima portat
 Omnibus errantem et terris et fluctibus aeftas.

AENEIDOS LIB. II.

CONTICUERE OMNES, INTENTIQUE ORA TENEBAVIT :
 Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto :
 Infandum, regina, jubes renovare dolorem ;
 Trojanas ut opes, et lamentabile regnum
 Eruerint Danai : quaeque ipse miserrima vidi,
 Et quorum pars magna fui. quis talia fando
 Myrmidonum, Dolopumve, aut duri miles Ulixi
 Temperet a lacrimis ! et jam nox humida caelo
 Praecipitat, suadentque cadentia fidera somnos.
 Sed, si tantus amor casus cognoscere nostros,
 Et breviter Troiae supremum audire laborem ;
 Quamquam animus meminisse horret, luctuque refugit ;

Incipiam,

Incipiam. Fracti bello, fatisque repulsi
Ductores Danaum, tot jam labentibus annis,
Instar montis equum divina Palladis arte
Aedificant, sectaque intexunt abiecte costas.
Votum pro reditu simulant. ea fama vagatur.
Huc delecta virum sortiti corpora furtim
Includunt caeco lateri, penitusque cavernas
Ingentis uterumque armato milite conplent.
Est in conspectu Tenedos, notissima fama
Insula, dives opum, Priami dum regna manebant;
Nunc tantum finus, et statio male fida carinis:
Huc se proiecti deserto in litore condunt.
Nos abiisse rati, et vento petiisse Mycenae.
Ergo omnis longo solvit se Teucria luctu:
Panduntur portae. juvat ire, et Dorica castra,
Desertosque videre locos, litusque relictum.
Hic Dolopum manus, hic saevus tendebat Achilles:
Classibus hic locus: hic acie certare solebant.
Pars stupet innuptae donum exitiale Minervae,
Et molem mirantur equi: primusque Thymoetes
Duci intra muros hortatur, et arce locari;
Sive dolo, seu jam Troiae sic fata ferebant.
At Capys, et quorum melior sententia menti,
Aut pelago Danaum insidias suspectaque dona
Praecipitare jubent, subiectisque urere flammis:
Aut terebrare cavas uteri et tentare latebras.
Scinditur incertum studia in contraria volgus.
Primus ibi ante omnis, magna comitante caterva,
Laocoön ardens summa decurrit ab arce:
Et procul, O miseri, quae tanta infania, cives?
Creditis avectos hostis? aut ulla putatis
Dona carere dolis Danaum? sic notus Ulixes?
Aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi,
Aut haec in nostros fabricata est machina muros;
Inspectura domos, venturaque desuper urbi;
Aut aliquis latet error. equo ne credite, Teucri.
Quicquid id est, timeo Danaos et dona ferentis.
Sic fatus, validis ingentem viribus hastam
In latus, inque feri curvam compagibus alvom

Con-

Contorsit. stetit illa tremens, uteroque recusso
 Infonuere cavae gemitumque dedere cavernae.
 Et, si fata deūm, si mens non laeva fuisse,
 Impulerat ferro Argolicas foedare latebras :
 Trojaque nunc stares, Priamique arx alta maneres.
 Ecce, manus juvenem interea post terga revinctum
 Pastores magno ad regem clamore trahebant
 Dardanidae : qui se ignotum venientibus ultro,
 Hoc ipsum ut strueret, Trojamque aperiret Achivis,
 Obtulerat, fidens animi, atque in utrumque paratus,
 Seu versare dolos, seu certae occumbere morti.
 Undique visendi studio Trojana juventus
 Circumfusa ruit, certantque inludere capto.
 Accipe nunc Danaūm infidias, et crimine ab uno
 Disce omnis.
 Namque, ut conspectu in medio turbatus inermis
 Constitit, atque oculis Phrygia agmina circumspexit :
 Heu, quae me tellus, inquit, quae me aequora possunt
 Accipere ? aut quid jam misero mihi denique restat ?
 Quo neque apud Danaos usquam locus : et super ipsi
 Dardanidae infensi poenas cum sanguine poscunt.
 Quo gemitu conversi animi, conpressus et omnis
 Impetus. hortamur fari, quo sanguine cretus,
 Quidve ferat, memoret, quae sit fiducia capto.
 [Ille haec, deposita tandem formidine, fatur.]
 Cuncta equidem tibi, Rex, (fuerit quodcumque) fatebor,
 Vera, inquit : neque me Argolica de gente negabo,
 Hoc primum. nec, si miserum Fortuna Sinonem
 Finxit, vanum etiam mendacemque inproba finget.
 Fando aliquod si forte tuas pervenit ad auris
 Belidae nomen Palamedis, et incluta fama
 Gloria : quem falsa sub proditione Pelasgi
 Infontem, infando indicio, quia bella vetabat,
 Demisere neci : nunc cassum lumine lugent.
 Ili me comitem, et consanguinitate propinquum,
 Pauper in arma pater primis hue misit ab annis.
 Dum stabat regno incolumis, regnumque vigebat
 Consiliis ; et nos aliquod nomenque decusque
 Gessimus, invidia postquam pellacis Ulixii

(Haud

(Haud ignota loquor) superis concessit ab oris ;
 Adflictus vitam in tenebris luctuque trahebam,
 Et casum infontis mecum indignabar amici.
 Nec tacui demens : et me, fors si qua tulisset,
 Si patros umquam remeasssem victor ad Argos,
 Promisi ultorem, et verbis odia aspera movi.
 Hinc adscita mihi labes : hinc semper Ulixes
 Criminibus terrere novis : hinc spargere voces
 In volgum ambiguas, et quaerere conscius arma.
 Nec requievit enim, donec Calchante ministro.
 Sed quid ego haec autem nequidquam ingrata revolvo ?
 Quidve moror ? si omnis uno ordine habetis Achivos,
 Idque audire sat est ; jamdudum sumite poenas.
 Hoc Ithacus velit, et magno mercentur Atridae.
 Tum vero ardemus scitari et quaerere caussas,
 Ignari scelerum tantorum artisque Pelasgae.
 Prosequitur pavitans, et ficto pectore fatur :
 Saepe fugam Danai Troja cupiere relicta
 Moliri, et longo fessi discedere bello.
 Fecissentque utinam ! saepe illos aspera ponti
 Interclusit hiems, et terruit austri euntis.
 Praecipue, cum jam hic trabibus contextus acernis
 Staret equus, toto sonuerunt aethere nimbi.
 Suspenxi Eurypylum scitatum oracula Phoebi
 Mittimus, isque adytis haec tristia dicta reportat.
 Sanguine placasti ventos, et virgine caesa,
 Cum primum Iliacas Danai venistis ad oras :
 Sanguine quacrendi redditus, animaque litandum
 Argolica, volgi quae vox ut venit ad auris,
 Obstupere animi, gelidusque per ima cucurrit
 Osfa tremor ; cui fata parent, quem poscat Apollo.
 Hic Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
 Protrahit in medios : quae fint ea numina divom
 Flagitat. et mihi jam multi crudele caneabant
 Artificis scelus, et taciti ventura videbant.
 Bis quinos filet ille dies, teatvsque recusat
 Prodere voce sua quemquam, aut opponere morti.
 Vix tandem magnis Ithaci clamoribus actus,
 Conposito rumpit vocem, et me destinat aerae.

Ad sensere omnes: et, quae sibi quisque timebat,
 Unius in miseri exitium conversa tulere.
 Jamque dies infanda aderat: mihi sacra parari,
 Et falsae fruges, et circum tempora vittae.
 Eripui (fateor) leto me, et vincula rupi:
 Limosoque lacu per noctem obscurus in ulva
 Delitui, dum vela darent, si forte dedissent.
 Nec mihi jam patriam antiquam spes ulla videndi,
 Nec dulcis gnatos, exoptatumque parentem:
 Quos illi fors ad poenas ob nostra reposcent
 Effugia, et culpam hanc miserorum morte piabunt.
 Quod te, per superos, et conscia numina veri,
 Per, si qua est, quae restet adhuc mortalibus usquam
 Intemerata fides, oro, miserere laborum
 Tantorum: miserere animi non digna ferentis.
 His lacrimis vitam damus, et miserescimus ultro.
 Ipse viro primus manicas atque arta levari
 Vincla jubet Priamus; dictisque ita fatur amicis:
 Quisquis es, amissos hinc jam obliviscere Graios;
 Noster eris: mihique haec ediffere vera roganti.
 Quo molem hanc inmanis equi statuere? quis auctor?
 Quidve petunt? quae religio? aut quae machina belli?
 Dixerat. ille dolis instructus et arte Pelasga,
 Sustulit exutas vincis ad fidera palmas:
 Vos, aeterni ignes, et non violabile vestrum
 Testor numen, ait: vos arae, ensesque nefandi,
 Quos fugi, vittaeque, deum quas hostia gessi;
 Fas mihi Graiorum sacrata resolvere jura,
 Fas odisse viros, atque omnia ferre sub auras,
 Si qua tegunt: teneor patriae, nec legibus ullis.
 Tu modo promissis maneas, servataque serves
 Troja fidem; si vera feram, si magna rependam.
 Omnis spes Danaum, et coepi fiducia belli
 Palladis auxiliis semper stetit: inpius ex quo
 Tydides sed enim, scelerumque inventor Ulyses,
 Fatale adgressi sacrato avellere templo
 Palladium, caefis summae custodibus arcis,
 Conripuere sacram effigiem, manibusque cruentis
 Virgineas ausi divae contingere vittas:

Ex illo fluere ac retro sublabia referri
 Spes Danaum : fractae vires, averfa deae mens.
 Nec dubius ea signa dedit Tritonia monstros.
 Vix positum castris simulacrum ; arsere coruscae
 Luminibus flammae adrectis, falsisque per artus
 Sudor iit : terque ipsa solo (mirabile dictu)
 Emicuit, parvamque ferens hastamque trementem,
 Extemplo tentanda fuga canit aequora Calchas :
 Nec posse Argolicis excindiri Pergama telis,
 Omina ni repetant Argis, numenque reducant,
 Quod pelago et curvis secum avexere carinis.
 Et nunc, quod patrias vento petiere Mycenae,
 Arma deosque parant comites, pelagoque remensis
 Improvisi aderunt. ita digerit omnia Calchas.
 Hanc pro Palladio moniti, pro numine laefo
 Effigiem statuere ; nefas quae triste piaret.
 Hanc adeo inmensam Calchas ad tollere molem
 Roboribus textis, caeloque educere jussit :
 Ne recipi portis, aut duci in moenia possit ;
 Neu populum antiqua sub religione tueri.
 Nam si vestra manus violasset dona Minervae,
 Tum magnum exitium (quod di prius omen in ipsa
 Convertant) Priami imperio Phrygibusque futurum.
 Sin manibus vestris vestram adscendisset in urbem ;
 Ulro Asiam magno Pelopea ad moenia bello
 Venturam, et nostros ea fata manere nepotes.
 Talibus infidiis perjurique arte Sinonis
 Credita res, captique dolis lacrimisque coactis,
 Quos neque Tydides, nec Larissaeus Achilles,
 Non anni domuere decem, non mille carinae.
 Hic aliud majus miseris multoque tremendum
 Objicitur magis, atque improvida pectora turbat.
 Laocoön ductus Neptuno forte facerdos
 Sollemnis taurum ingentem maestabat ad aras.
 Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta,
 (Horreco referens) inmensis orbibus angues
 Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt :
 Pectora quorum inter fluctus adrecta juba eque
 Sanguineae exsperant undas : pars cetera pontum

O

Pone

Pone legit, sinuantque immensa volumine terga.
 Fit sonitus, spumante fallo : jamque arva tenebant,
 Ardentisque oculos suffecti sanguine et igni,
 Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
 Diffugimus visu exsangues. illi agmine certo
 Laocoonta petunt : et primum parva duorum
 Corpora gnatorum serpens amplexus uterque
 Implicit, et miseros morsu depascitur artus.
 Post ipsum auxilio subeuntem ac tela ferentem
 Conripiunt, spirisque ligant ingentibus : et jam
 Bis medium amplexi, bis collo squamea circum
 Terga dati superant capite et cervicibus altis.
 Ille simul manibus tendit divellere nodos,
 Perfusus sanie vittas atroque veneno ;
 Clamores simul horrendos ad fidera tollit.
 Quales mugitus, fugit cum saucius aram
 Taurus, et incertam excusit cervice securim.
 At gemini labsu delubra ad summa dracones
 Effugint, saevaeque petunt Tritonidōs arcem :
 Sub pedibusque deae, clipeique sub orbe teguntur.
 Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
 Insinuat pavor : et scelus expendit merentem
 Laocoonta ferunt ; sacrum qui cuspidē robur
 Laeserit, et tergo sceleratam intorserit hastam.
 Ducendum ad sedes simulacrum, orandaque divae
 Numina conclamat.
 Dividimus muros, et moenia pandimus urbis.
 Accingunt omnes operi, pedibusque rotarum
 Subjiciunt labsus, et stupea vincula collo
 Intendunt. scandit fatalis machina muros,
 Foeta armis. circum pueri innuptaeque puellae
 Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent.
 Illa subit, mediaeque minans inlabitur urbi.
 O patria, ô divōm domus Ilion, incluta bello
 Moenia Dardanidum ! quater ipso in limine portae
 Substitit, atque utero sonitum quater arma dedere.
 Instamus tamen inmemores caecique furore,
 Et monstrum infelix sacrata fistimus arce.
 Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris

Ora Dei jussu, non umquam credita Teucris,
 Nos delubra Deum miser, quibus ultimus esset
 Ille dies, festa velamus fronde per urbem.
 Vertitur interea caelum, et ruit Oceano nox,
 Involvens umbra magna terramque polumque,
 Myrmidonumque dolos : fusi per moenia Teucri
 Conticuere : sopor fessos complectitur artus.
 Et jam Argiva phalanx instructis navibus ibat
 A Tenedo, tacitae per amica silentia lunae,
 Litora nota petens : flamas cum regia puppis
 Extulerat : fatisque Deum defensus inquis,
 Inclusos utero Danaos et pinea furtim
 Laxat claustra Sinon : illos patefactus ad auras.
 Reddit equus : laetique cavo se robore promunt
 Thessandrus Sthenelusque duces, et dirus Ulixes,
 Demissum labii per funem, Acamasque, Thoasque,
 Pelidesque Neoptolemus, primusque Machaon,
 Et Menelaus, et ipse doli fabricator Epëos,
 Invadunt urbem somno vinoque sepultam.
 Caeduntur vigiles, portisque patentibus omnis
 Accipiunt socios, atque agmina conscia jungunt.
 Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris
 Incipit, et dono Divom gratissima serpit.
 In somnis, ecce, ante oculos maestissimus Hector
 Visus adesse mihi, largosque effundere fletus ;
 Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento
 Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentis.
 Hei mihi, qualis erat ! quantum mutatus ab illo
 Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli,
 Vel Danaum Phrygios jaculatus puppis ignis !
 Squalentem barbam, et concretos sanguine crinis,
 Volneraque illa gerens, quae muros plurima circum
 Accepit patrios, ultro flens ipse videbar
 Conpellare virum, et maestas expromere voces :
 O lux Dardaniae, spes ò fidissima Teucrum,
 Quae tantae tenuere morae ? quibus Hector ab oris
 Exspectate venis ? ut te post multa tuorum
 Funera, post varios hominumque urbisque labores
 Defessi aspicimus ! quae causa indigna serenos

Foedavit

Foedavit voltus? aut cur haec volnra cerno?
 Ille nihil: nec me querentem vana moratur:
 Sed graviter gemitus imo de pectore ducens,
 Heu fuge, nate dea, teque his, ait, eripe flammis.
 Hostis habet muros: ruit alto a culmine Troja.
 Sat patriae Priamoque datum. si Pergama dextra
 Defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
 Sacra suosque tibi commendat Troja Penates:
 Hos cape fatorum comites. his moenia quaere,
 Magna peterrato statues quae denique ponto.
 Sic ait, et manibus vittas, Vestamque potentem,
 Aeternumque adytis effert penetralibus ignem.
 Diverso interea miscentur moenia luctu:
 Et magis atque magis, quamquam secreta parentis
 Anchise domus, arboribusque obiecta recessit,
 Clarescunt sonitus; armorumque ingruit horror.
 Excitor somno, et summi fastigia tecti
 Adscensu supero, atque adrectis auribus adsto.
 In segetem veluti cum flamma furentibus austris
 Incidit, aut rapidus montano flumine torrens.
 Sternit agros, sternit sata laeta, boumque labores;
 Praecipitesque trahit silvas: stupet inscius alto
 Accipiens sonitum faxi de vertice pastor.
 Tum vero manifesta fides, Danaumque patescunt
 Infidiae. jam Deiphobi dedit ampla ruinam,
 Volcano superante, domus: jam proximus ardet
 Ucalegon: Sigea igni freta lata reluent.
 Exoritur clamorque virum clangorque tubarum.
 Arma amens capio; nec sat rationis in armis:
 Sed glomerare manum bello, et concurrere in arcem
 Cum sociis ardent animi, furor iraque mentem
 Praecipit; pulchrumque mori succurrit in armis.
 Ecce autem telis Panthus elabsus Achivom,
 Panthus Othryades, arcis Phoebique sacerdos,
 Sacra manu, victosque deos, parvomque nepotem
 Ipse trahit, cursuque amens ad limina tendit.
 Quo res summa loco, Panthu? quam prendimus arcem?
 Vix ea fatus eram, gemitu cum talia reddit:
 Venit summa dies, et ineluctabile tempus

Dardaniae

Dardaniae. fuiimus Troës: fuit Ilium, et ingens
 Gloria Teucrorum. ferus omnia Juppiter Argos
 Transtulit. incensa Danaï dominantur in urbe.
 Arduus armatos mediis in moenibus adstans
 Fundit equus, vitorque Sinon incendia miscet
 Insultans. portis alii bipatentibus adsunt,
 Millia quot magnis umquam venere Mycenis:
 Obsedere alii telis angusta viarum
 Oppositi, stat ferri acies mucrone corusco
 Stricta, parata neci: vix primi proelia tentant
 Portarum vigiles, et caeco marte resistunt.
 Talibus Othryadae dictis et numine divom
 In flamas et in arma feror: quo tristis Erinnys,
 Quo fremitus vocat, et sublatus ad aethera clamor.
 Addunt se socios Ripheus, et maxumus armis
 Aepytus, (oblati per lunam) Hypanisque Dymasque:
 Et lateri adglomerant nostro: juvenisque Coroebus
 Mygdonides. illis ad Trojam forte diebus
 Venerat, infano Cassandrae incensus amore:
 Et gener auxilium Priamo Phrygibusque ferebat.
 Infelix, qui non sponsae praecepta furentis
 Audierit.
 Quos ubi confertos audere in proelia vidi;
 Incipio super his: Juvenes, fortissima frustra
 Pectora, si vobis audentem extrema cupido
 Certa sequi; (quae sit rebus fortuna videtis.
 Excessere omnes adytis arisque relictis
 Di, quibus imperium hoc steterat) succurritis urbi
 Incensae. moriamur, et in media arma ruamus.
 Una salus viëtis, nullam sperare salutem.
 Sic animis juvenum furor additus. inde, lupi ceu
 Raptore atra in nebula, quos improba ventris
 Exegit caecos rabies, catulique relicti
 Faucibus exspectant siccis; per tela, per hostis
 Vadimus haud dubiam in mortem: mediaeque tenemus
 Urbis iter. nox atra cava circumvolat umbra.
 Quis cladem illius noctis, quis funera fando
 Explicet, aut possit lacrimis aequare labores?
 Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:

Plurima

Plurima perque vias sternuntur inertia passim
 Corpora, perque domos, et religiosa deorum
 Limina. nec soli poenas dant sanguine Teucri :
 Quondam etiam victis redit in praecordia virtus ;
 Victoresque cadunt Danai. crudelis ubique
 Lucretus, ubique pavor, et plurima mortis imago.
 Primus se, Danaum magna comitante caterva,
 Androgeus offert nobis, socia agmina credens
 Inscius ; atque ultiro verbis conpellat amicis :
 Festinate viri. nam quae tam fera moratur
 Segnities ? alii rapiunt incensa feruntque
 Pergama : vos celsis nunc primum a navibus itis ?
 Dixit, et extemplo (neque enim responsa dabantur
 Fida satis) sensit medios delabitus in hostis :
 Obstupuit, retroque pedem cum voce repressit.
 Improvisum aspis veluti qui sentibus anguem
 Pressit humi nitens, trepidusque repente refugit
 Adtollentem iras, et caerulea colla tumentem.
 Haud fecus Androgeus visu tremefactus abibat.
 Inruimus, denfis et circumfundimur armis ;
 Ignarosque loci passim, et formidine captos
 Sternimus. adspirat primo fortuna labori.
 Atque hic successu exultans animisque Coroebus,
 O socii, quae prima, inquit, fortuna salutis
 Monstrat iter, quoque ostendit se dextra, sequamur.
 Mutemus clipeos, Danaumque insignia nobis
 Aptemus. dolus, an virtus, quis in hoste requirat ?
 Arma dabunt ipsi. sic fatus, deinde comantem
 Androgei galeam, clipeique insigne decorum
 Induitur, laterique Argivom adcommodat ensim.
 Hoc Ripheus, hoc ipse Dymas, omnisque juventus
 Laeta facit : spoliis se quisque recentibus armat.
 Vadimus inmixti Danais haud numine nostro ;
 Multaque per caecam congregati proelia noctem
 Conserimus : multos Danaum demittimus Orco.
 Diffugiunt alii ad navis, et litora cursu
 Fida petunt : pars ingentem formidine turpi
 Scandunt rursus equum, et nota conduntur in alvo.
 Heu nihil invitatis fas quemquam fidere divis !

Ecce

Ecce trahebatur passis Priameia virgo
 Crinibus a templo Cassandra adytique Minervae,
 Ad caelum tendens ardentia lumina frustra :
 Lumina : nam teneras arcebant vincula palmas.
 Non tulit hanc speciem furiata mente Coroebus,
 Et se se medium injecit periturus in agmen.
 Consequimur cuncti, et densis incurrimus armis.
 Hic primum ex alto delubri culmine telis
 Nostrorum obruimur, oriturque miserrima caedes,
 Armorum facie et Graiarum errore jubarum.
 Tum Danai gemitu atque ereptae virginis ira
 Undique conlecti invadunt ; acerrimus Ajax,
 Et gemini Atridae, Dolopumque exercitus omnis.
 Adversi rupto quondam ceu turbine venti
 Confligunt, Zephyrusque Notusque et laetus Eois
 Eurus equis : stridunt silvae, saevitque tridenti
 Spumeus, atque imo Nereus ciet aquora fundo.
 Ilii etiam, si quos obscura nocte per umbram
 Fudimus infidis, totaque agitavimus urbe,
 Adparent : primi clipeos mentitaque tela
 Agnoscunt, atque ora fono discordia fignant.
 Ilicet obruimur numero. primusque Coroebus
 Penelii dextra, divae armipotentis ad aram,
 Procurabit : cadit et Ripheus, justissimus unus
 Qui fuit in Teucris, et servantissimus aequi.
 Dis alter viuum. pereunt Hypanisque Dymasque
 Confixi a sociis : nec te tua plurima, Panthu,
 Labentem pietas, neque Apollinis infula textit.
 Iliaci cineres, et flamma extrema meorum,
 Testor, in occasu vestro, nec tela, nec ulla
 Vitavisse vices Danaum ; et, si fata fuissent
 Ut caderem, meruisse, manu. divellimur inde :
 Iphitus et Pelias mecum : quorum Iphitus aevo
 Jam gravior, Pelias et volnere tardus Ulixi,
 Protinus ad fedes Priami clamore vocati.
 Hic vero ingentem pugnam, ceu caetera nusquam
 Bella forent, nulli tota morerentur in urbe :
 Sic Martem indomitum, Danaosque ad tecta ruentis
 Cernimus, obsecsumque acta testudine limen.

Haerent

Haerent parietibus scalae, postesque sub ipsis
 Nituntur gradibus, clipeofque ad tela sinistris
 Protecti objiciunt: prensant fastigia dextris.
 Dardanidae contra turris ac tecta domorum
 Culmina convellunt (his se, quando ultima cernunt,
 Extrema jam in morte parant defendere telis)
 Auratasque trabes, veterum decora alta parentum,
 Devolvont. alii strictis mucronibus imas
 Obsedere fores: has servant agmine denso.
 Instaurati animi, regis succurrere tectis,
 Auxilioque levare viros, vimque addere victis.
 Limen erat, caeque fores, et pervius usus
 Tectorum inter se Priami, postesque reliqui
 A tergo: infelix qua se, dum regna manebant,
 Saepius Andromache ferre incomitata solebat
 Ad soceros, et ayo puerum Astyanacta trahebat.
 Evado ad summi fastigia culminis, unde
 Tela manu miseri jactabant irrita Teucri.
 Turrim in praecipi stantem, summisque sub astra
 Eductam tectis, unde omnis Troja videri,
 Et Danaum solitae naves, et Achaica castra,
 Adgressi ferro circum, qua summa labantis
 Juncturas tabulata dabant; convellimus altis
 Sedibus, inpulimusque. ea labra repente ruinam
 Cum sonitu trahit, et Danaum super agmina late
 Incidit. ast alii subeunt: nec faxa, nec ullum
 Telorum interea cessat genus.
 Vestibulum ante ipsum primoque in limine Pyrrhus
 Exsultat telis, et luce coruscus ahena.
 Qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus,
 Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
 Nunc positis novus exuviis nitidusque juventa,
 Lubrica convolvit sublato pectore terga
 Arduus ad solem, et linguis micat ore trisulcis.
 Una ingens Periphas, et equorum agitator Achillis
 Armiger Automedon; una omnis Scyria pubes
 Succedunt tecto, et flammas ad culmina jaquant.
 Ipse inter primos conrepta dura bipenni
 Limina perrumpit, postesque a cardine vellit

Aeratos:

Aeratos: jamque excisa trabe firma cavavit
 Robora, et ingentem lato dedit ore fenestram.
 Adparet domus intus, et atria longa patescunt:
 Adparent Priami et veterum penetralia regum:
 Armatosque vident stantis in limine primo.
 At domus interior gemitu miseroque tumultu
 Miscetur; penitusque cavae plangoribus aedes
 Femineis ululant. ferit aurea fidera clamor.
 Tum pavidae teclis matres ingentibus errant,
 Amplexaeque tenent postes, atque oscula figunt.
 Instat vi patria Pyrrhus: nec claustra, neque ipsi
 Custodes sufferre valent. labat ariete crebro
 Janua, et emoti procumbunt cardine postes.
 Fit via vi: rumpunt aditus, primosque trucidant
 Inmissi Danai, et late loca milite conplent.
 Non sic, aggeribus ruptis cum spumeus amnis
 Exiit, oppositasque evicit gurgite moles,
 Fertur in arva furens cumulo, camposque per omnis
 Cum stabulis armenta trahit. vidi ipse furentem
 Caede Neoptoleum, geminosque in limine Atridas:
 Vidi Hecubam, centumque nurus, Priamumque per aras
 Sanguine foedantem, quos ipse sacraverat, ignis.
 Quinquaginta illi thalami, spes tanta nepotum,
 Barbarico postes auro spoliisque superbi
 Procubuere. tenent Danai, qua deficit ignis.
 Foritan et, Priami fuerint quae fata, requiras.
 Urbis uti captae casum, convolsaque vidit
 Limina tectorum, et medium in penetralibus hostem;
 Arma diu senior desueta trementibus aevo
 Circumdat nequidquam humeris, et inutile ferrum
 Cingitur, ac densos fertur moriturus in hostis.
 Aedibus in mediis nudoque sub aetheris axe
 Ingens ara fuit; juxtaque veterrima laurus
 Incumbens arae, atque umbra complexa Penates.
 Hic Hecuba et gnatae nequidquam altaria circum,
 Praecipites atra ceu tempestate columbae,
 Condensae, et divom amplexae simulacra sedebant.
 Ipsum autem sumtis Priamum juvenalibus armis
 Ut vidit: Quae mens tam dira, miserrime conjux,

In pulit his cingi telis? aut quo ruis? inquit.
 Non tali auxilio, non defensoribus ictis
 Tempus eget: non, si ipse meus nunc adforet Hector,
 Huc tandem concede: haec ara tuebitur omnis:
 Aut morire simul. Sic ore effata, recepit
 Ad fessu, et sacra longaevom in fede locavit.
 Ecce autem elabsus Pyrrhi de caede Polites,
 Unus gnatorum Priami, per tela, per hostis
 Porticibus longis fugit, et vacua atria lusfrat
 Saucius. illum ardens infesto volnere Pyrrhus
 Insequitur, jam jamque manu tenet, et premit hasta,
 Ut tandem ante oculos evasit et ora parentum,
 Concidit, ac multo vitam cum sanguine fudit.
 Hic Priamus, quamquam in media jam morte tenetur,
 Non tamen abstinuit, nec voci iraeque pepercit.
 At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis,
 Di, si qua est caelo pietas, quae talia cureret,
 Persolvant grates dignas, et praemia reddant
 Debita: qui gnati coram me cernere letum
 Fecisti, et patrios foedasti funere voltus.
 At non ille, satum quo te mentiris, Achilles
 Talis in hoste fuit Priamo: sed jura fidemque
 Supplicis erubuit, corpusque exsanguine sepulcro
 Reddedit Hectoreum, meque in mea regna remisit.
 Sic fatus senior, telumque inbelle sine ictu
 Conjecit: rauco quod protenus aere repulsum,
 Et summo clipei nequidquam umbone peperdit.
 Quoi Pyrrhus: Referes ergo haec, et nuntius ibis
 Pelidae genitori. illi mea tristia facta,
 Degeneremque Neoptolemum narrare memento.
 Nunc morere. Hoc dicens, altaria ad ipsa trementem
 Traxit, et in multo labantem sanguine gnati,
 Implicitque comam laeva; dextraque coruscum
 Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensim.
 Haeç finis Priami fatorum, hic exitus illum
 Sorte tulit, Trojam incensam, et prolabsa videntem
 Pergama; tot quondam populis terrisque superbum
 Regnatorum Afiae. jacet ingens litore truncus,
 Avolsumque humeris caput, et sine nomine corpus.

At me tum primum saevus circumstetit horror :
 Obstupui : subiit cari genitoris imago,
 Ut regem aequaevom crudeli volnere vidi
 Vitam exhalantem. subiit deserta Crœusa,
 Et direpta domus, et parvi casus Iuli.
 Respicio, et quae fit circum me copia lustro.
 Deseruere omnes defessi, et corpora saltu
 Ad terram misere, aut ignibus aegra dedere.
 Jamque adeo super unus eram : cum limina Vestae
 Servantem, et tacitam seereta in sede latentem
 Tyndarida adspicio : dant clara incendia lucem
 Erranti, passimque oculos per cuncta ferenti.
 Illa sibi infestos eversa ob Pergama Teucros,
 Et poenas Danaūm, et deserti conjugis iras
 Permetuens, Trojae et patriae communis Erinnyes,
 Abdiderat sefe, atque aris invisa fedebat.
 Exarfere ignes animo : subit ira cadentem
 Ulcisci patriam, et sceleratas furnere poenas.
 Scilicet haec Spartam incolumis patriasque Mycenæ
 Aspiciet, partoque ibit regina triumpho ?
 Conjugiumque, dormumque, patres, gnatosque videbit,
 Iliadum turba et Phrygiis comitata ministris ?
 Occiderit ferro Priamus ? Troja arserit igni ?
 Dardanum toties sudarit sanguine litus ?
 Non ita, namque etsi nullum memorabile nomen
 Feminea in poena est, nec habet victoria laudem ;
 Extinxisse nefas tamen, et sumsisse merentis
 Laudabor poenas ; animumque explesse juvabit
 Ultricis flammæ, et cineres satiasie meorum.
 Talis jactabam, et furiata mente ferebar ;
 Cum mihi se, non ante oculis tam clara, videndam
 Obtulit, et pura per noctem in luce resulfit
 Alma parens, confessa deam ; qualisque videri
 Cælicolis, et quanta solet : dextraque prehensum
 Continuit, roseoque haec insuper addidit ore :
 Gnate, quis indomitas tantus dolor excitat iras ?
 Quid furis ? aut quonam nostri tibi cura recessit ?
 Non prius aspicies, ubi fessum aetate parentem
 Liqueris Anchisen ? superet conjuxne Crœusa,

Ascaniusque puer? quo^s omnis undique Graiae
 Circum errant acies: et, ni mea cura resistat,
 Jam flammae tulerint, inimicus et hauserit ensis.
 Non tibi Tyndaridis facies invisa Lacaenae,
 Culpatusve Paris. divōm inclem̄tia, divōm
 Has evertit opes, sternitque a culmine Trojam.
 (Aspice: namque omnem, quae nunc obducta tueri
 Mortalis hebetat visus tibi, et humida circum
 Caligat, nubem eripiam: tu ne qua parentis
 Jussa time, neu praec̄ptis parere recusa)
 Hic, ubi disjectas moles, avolisaque saxis
 Saxa vides, mixtoque undantem pulvere fumum,
 Neptunus muros, magnoque emota tridenti
 Fundamenta quatit; totamque a sedibus urbem
 Eruit. hic Juno Scaecas saevissima portas
 Prima tenet, sociumque furens a navibus agmen
 Ferro adiuncta vocat.
 Jam summas arcis Tritonia (respice) Pallas
 Insedit, nimbo effulgens et Gorgone saeva.
 Ipse pater Danais animos viresque secundas
 Sufficit: ipse deos in Dardana fusebat arma.
 Eripe, gmate, fugam; finemque impone labori.
 Nusquam abero, et tutum patro te limine fistam.
 Dixerat: et spissis noctis se condidit umbris.
 Adparent dirae facies, inimicaque Troiae
 Nuraina magna deūm.
 Tum verò omne mihi visum confidere in ignis
 Ilium, et ex imo verti Neptunia Troja.
 Ac veluti summis antiquam in montibus ornum,
 Cum ferro accisam crebrisque bipennibus instant
 Eruere agricolae certatim; illa usque minatur,
 Et tremefacta comam concusso vertice nutat;
 Volneribus donee paullatim evicta supremum
 Congemuit, traxitque jugis avolisa ruinam.
 Descendo, ac ducente deo flammam inter et hostis
 Expediōr. dant tela locum, flammaeque recedunt.
 Atque ubi jam patriae per ventum ad limina sedis,
 Antiquaque domos; genitor, quem tollere in altos
 Optabam primum montis, primumque petebam;
Abnega^t

Abnegat excisa vitam producere Troja,
 Exfiliumque pati. Vos ô, quibus integer aevi
 Sanguis, ait, solidaeque suo stant robore vires,
 Vos agitate fugam.
 Me si caelicolae voluissent ducere vitam,
 Has mihi servassent sedes. fatis una superque
 Vidimus excidia, et captae superavimus urbi.
 Sic ô, sic positum adfati discedite corpus.
 Ipse manu mortem inveniam. miserebitur hostis,
 Exuviasque petet. facilis jaetura sepulcri.
 Jam pridem invisus divis, et inutilis annos
 Demoror: ex quo me divom pater atque hominum rex
 Fulminis adflavit ventis, et contigit igni.
 Talia perstabat memorans, fixusque manebat.
 Nos contra effusi lacrimis, conjuxque Creüsa,
 Alcaniusque, omnisque domus, ne vertere secum
 Cuncta pater, fatoque urgunti incumbere vellat.
 Abnegat, inceptoque et sedibus haeret in isdem.
 Rursus in arma feror, mortemque miserrimus opto.
 Nam quod confilium, aut quae jam fortuna dabatur?
 Mene efferre pedem, genitor, te posse relicto
 Sperasti? tantumque nefas patrio excidit ore?
 Si nihil ex tanta superis placet urbe relinqui;
 Et fedet hoc animo, perituraeque addere Trojae
 Teque tuosque juvat: patet isti janua letho.
 Jamque aderit multo Priami de sanguine Pyrrhus,
 Cnatum ante ora patris, patrem qui obruncat ad aras.
 Hoc erat, alma parens, quod me per tela, per ignis
 Eripis, ut mediis hostem in penetralibus, utque
 Alcanium, patremque meum, juxtaque Creüsam,
 Alterum in alterius mactatos sanguine cernam?
 Arma, viri, ferte arma: vocat lux ultima victos.
 Reddite me Danais: finite instaurata revisam
 Proelia, numquam omnes hodie moriemur inulti.
 Hic ferro adcingor rursus, clipeumque sinistram
 Insertabam aptans, meque extra tecta ferebam.
 Ecce autem complexa pedes in limine conjux
 Haerebat, parvumque patri tendebat Iulum:
 Si periturus abis, et nos rape in omnia tecum:

Sin aliquam expertus sumtis spem ponis in armis,
 Hanc primum tutare domum. quo parvus Iulus,
 Quo pater, et conjux quondam tua dicta relinquor?
 Talia vociferans gemitu teatum omne replebat:
 Cum subitum, dictuque oritur mirabile monstrum.
 Namque manus inter, maestorumque ora parentum,
 Ecce levis summo de vertice visus Iuli
 Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli
 Lambere flamma comas, et pasci tempora circum.
 Nos pavidi trepidare metu, crinemque flagrantem
 Excutere, et sanctos resinguere fontibus ignis.
 At pater Anchises, oculos ad fidera laetus
 Extulit, et caelo palmas cum voce tetendit:
 Juppiter omnipotens, precibus si flesteris ullis,
 Alpice nos; hoc tantum: et, si pietate meremur,
 Da deinde auxilium, pater; atque haec omina firma,
 Vix ea fatus erat senior: subitoque fragore
 Intonuit laevorn, et de caelo labsa per umbras
 Stella facem ducens multa eum luce cucurrit.
 Illam, summa super labentem culmina tecti,
 Cernimus Idaea claram se condere silva,
 Signantemque vias: longo tum limite fulcus
 Dat lucem, et late circum loca fulfure fumant.
 Hic vero victus genitor se tollit ad auras,
 Adfaturque deos, et sanctum fidus adorat.
 Jam jam nulla mora est. sequor, et, qua ducitis, adiun.
 Di patrii, servate domum, servate nepotem:
 Vestrum hoc augurium, vestroque in numine Troja est.
 Cedo equidem, nec, gnate, tibi comes ire recuso.
 Dixerat ille: et jam per moenia clarior ignis
 Auditur, propiusque aeftus incendia volvont.
 Ergo age, care pater, cervici inponere nostrarae:
 Ipse subibo humeris, nec me labor iste gravabit:
 Quo res cumque cadant, unum et commune periculum,
 Una salus ambobus erit. mihi solus Iulus
 Sit comes, et longe servet vestigia conjux.
 Vos famuli, quae dicam, animis advertite vestris.
 Est urbe egressis tumulus templumque vetustum
 Desertae Cereris, juxtaque antiqua cupressus;

Reli-

Religione patrum multos servata per annos.
 Hanc e diverso sedem veniemus in unam.
 Tu, genitor, cape sacra manu, patriosque Penates.
 Me, bello e tanto digressum et caede recenti,
 Adtractare nefas ; donec me flumine vivo
 Abluero.
 Haec fatus, latos humeros subiectaque colla
 Veste super, fulvique infernorum pelle leonis ;
 Succedoque oneri. dextrae se parvus Iulus
 Implicit, sequiturque patrem non passibus aequis :
 Pone subit conjux. ferimur per opaca locorum.
 Et me, quem dudum non ulla injecta movebant
 Tela, neque adverso glomerati ex agmine Graii,
 Nunc omnes terrent aurae : sonus excitat omnis
 Suspensum, et pariter comitique onerique timentem.
 Jamque propinquabam portis, omnemque videbar
 Evadisse viam ; subito cum creber ad auris
 Vifus adesse pedum sonitus : genitorque per umbram
 Proficiens, gnate, exclamat, fuge, gnate ; propinquat.
 Ardentis clipeos, atque aera micantia cerno.
 Hic mihi nescio quod trepido male numen amicum
 Confusam eripuit mentem. namque avia cursu
 Dum sequor, et nota excedo regione viarum ;
 Heu misero conjux fatone erecta Creüsa
 Substitit, erravitne via, seu lassa refedit,
 Incertum ; nec post oculis est redditia nostris :
 Nec prius amissam respexi, animumque reflexi,
 Quam tumulum antiquae Cereris sedemque sacratam
 Venimus. hic demum conlectis omnibus una
 Defuit ; et comites, gnatumque, virumque fefellit.
 Quem non incusavi amens hominumque deorumque ?
 Aut quid in eversa vidi crudelius urbe ?
 Alcanium, Anchisenque patrem, Teucrosque Penates
 Commendo sociis, et curva valle recondo.
 Ipse urbem repeto, et cingor fulgentibus armis.
 Stat casus revocare omnis, omnemque reverti
 Per Trojam ; et rursus caput objectare periclis.
 Principio muros obseuraque limina portae,
 Qua gressum extuleram, repeto ; et vestigia retro

Obser-

Observata sequor per noctem, et lumine lustro.
 Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent.
 Inde domum, si forte pedem, si forte tulisset,
 Me refiero. inruerant Danai, et tectum omne tenebant.
 Ilicet ignis edax summa ad fastigia vento
 Volvitur: exsuperant flammæ: furiæ aestus ad auras.
 Procedo, et Priami sedes arcemque reviso.
 Et jam porticibus vacuis Junonis asylo
 Custodes lecti Phoenix et dirus Ulixes
 Praedam adserabant. huc undique Troïa gaza
 Incensis erecta adytis, meniaque deorum,
 Crateresque auro solidi, captivaque vestis
 Congeritur. pueri et pavidae longo ordine matres
 Stant circum.
 Aufus quinetiam voces jactarè per umbram
 Inplevi clamore vias, maestusque Creüsam
 Nequidquam ingeminans iterumque iterumque vocavi.
 Quaerenti, et teclis urbis sine fine furenti,
 Infelix simulacrum atque ipsius umbra Creüsae
 Visa mihi ante oculos, et nota major imago.
 Obstupui, steteruntque comae, et vox faucibus haesit.
 Tum sic adfari, et curas his demere dictis:
 Quid tantum insano juvat indulgere labori,
 O dulcis conjux? non haec sine numine divôm
 Eveniunt. nec te comitem hinc asportare Creüsam
 Fas, aut ille finit superi regnator Olympi.
 Longa tibi exsilia, et vastum maris aequor arandum,
 Et terram Hesperiam venies: ubi Lydius, arva
 Inter opima virûm, leni fluit agmine Thybris.
 Illuc res laetae, regnumque, et regia conjux
 Parta tibi. lacrimas dilecta pelle Creüsae.
 Non ego Myrmidonum sedes, Dolopumve superbas
 Aspiciam, aut Graiis servitum matribus ibo,
 Dardanis, et divae Veneris nurus:
 Sed me magna deûm genetrix his detinet oris.
 Jamque vale, et gnati serva communis amorem.
 Haec ubi dicta dedit, lacrimantem et multa volentem
 Dicere deseruit, tenuisque recessit in auras.
 Ter conatus ibi collo dare brachia circum;

Ter frustra comprensa manus effugit imago,
 Par levibus ventis, volucrique simillima somnio.
 Sic demum socios consumta nocte reviso.
 Atque hic ingentem comitum adfluxisse novorum
 Invenio admirans numerum ; matresque, virosque,
 Conlectam exsilio pubem, miserabile volgus :
 Undique convenere, animis opibusque parati,
 In quascumque velim pelago deducere terras.
 Jamque jugis summae surgebat Lucifer Idae,
 Ducebatque diem ; Danaique obessa tenebant
 Limina portarum : nec spes opis ulla dabatur.
 Cessi, et sublato montis genitore petivi.

POstquam res Asiae, Priamique evertere gentem
 Inmeritam visum Superis, ceciditque superbum
 Ilium, et omnis humo sumat Neptunia Troja ;
 Diverfa exilia, et desertas quaerere terras
 Auguriis agimus divom, classemque sub ipsa
 Antandro et Phrygiae molimur montibus Idae ;
 Incerti quo fata ferant, ubi fistere detur ;
 Contra himusque viros. vix prima incepérat aëstas ;
 Et pater Anchises dare fatis vela jubebat :
 Litora cum patriae lacrimans portusque relinquo,
 Et campos ubi Troja fuit. feror exul in altum
 Cum sociis, gnatoque, Penatibus, et magnis dīs.
 Terra procul vastis colitur Mavortia campis,
 (Thraces arant) acri quandam regnata Lycurgo ;
 Hospitium antiquum Trojae, sociisque Penates,
 Dum fortuna fuit. feror huc, et litore curvo
 Moenia prima loco, fatis ingressus inquis :
 Aeneadasque meo nomen de nomine fingo.
 Sacra Dionaeae matri, divisque ferebam
 Auspicibus coeptorum operum : superoque nitentem
 Caelicolum regi maestabam in litore taurum.
 Forte fuit juxta tumulus, quo cornea summo
 Virgulta, et densis hastilibus horrida myrtus.
 Accessi, viridemque ab humo convellere silvam

Q

Conatus,

Conatus, ramis tegerem ut frondentibus aras :
 Horrendum, et dictu video mirabile monstrum.
 Nam, quae prima solo ruptis radicibus arbos
 Vellitur, huic atro liquuntur sanguine guttae,
 Et terram tabo maculant. mihi frigidus horror
 Membra quatit, gelidusque coit formidine sanguis.
 Rursus et alterius lentum convellere vimen
 Insequor, et cauñas penitus tentare latentis :
 Ater et alterius sequitur de cortice sanguis.
 Multa movens animo Nymphas venerabar agrestis,
 Gradivomque patrem, Geticis qui praefidet arvis,
 Rite fecundarent visus, omenque levarent.
 Tertia sed postquam majore hastilia nisu
 Adgredior, genibusque adversae obluctor arenae ;
 (Eloquar, an fileam ?) gemitus lacrimabilis imo
 Auditur tumulo, et vox redditu fertur ad auris :
 Quid miserum, Aenea, laceras ? jam parce sepulto :
 Parce pias scelerare manus. non me tibi Troja
 Externum tulit : aut cruor hic de stipite manat.
 Heu fuge crudelis terras, fuge litus avarum.
 Nam Polydorus ego. hic confixum ferrea textit
 Telorum seges, et jaculis increvit acutis.
 Tum vero anicipiti mentem formidine pressus
 Obstupui, steteruntque comae, et vox faucibus haesit.
 Hunc Polydorum auri magno cum pondere quandam
 Infelix Priamus furtim mandarat alendum
 Threicio regi ; cum jam diffideret armis
 Dardaniae, cinqique urbem obsidione videret.
 Ille, ut opes Teucrum fractae, et Fortuna recepsit,
 Res Agamemnonias vicitriaque arma secutus,
 Fas omne abrumpit : Polydorum obtruncat, et auro
 Vi potitur. quid non mortalia pectora cogis,
 Auri sacra fames ? postquam pavor ossa reliquit,
 Delectos populi ad proceres, primumque parentem
 Monstra deum refero ; et, quae sit sententia, posco.
 Omnibus idem animus scelerata excedere terra ;
 Linqui pollutum hospitium, et dare classibus austros.
 Ergo instauramus Polydoro funus, et ingens
 Adgeritur tumulo tellus : stant manibus aerae,

Caerulei

Caeruleis maestae vittis atraque cupressu;
 Et circum Iliades crinem de more solutae.
 Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
 Sanguinis et sacri pateras: animamque sepulcro
 Condimus, et magna supremum voce ciemus.
 Inde, ubi prima fides pelago, placataque venti
 Dant maria, et lene crepitans vocat austus in altum;
 Deducunt socii navis, et litora complent.
 Provehimur portu: terraueque urbesque recedunt.
 Sacra mari colitur medio gratissima tellus
 Nereidum matri, et Neptuno Aego:
 Quam pius arcitenens, oras et litora circum
 Errantem, Gyaro celsa Myconaque revinxit,
 Inmotamque coli dedit, et contemnere ventos.
 Huc feror: haec fessos tuto placidissima portu
 Accipit, egressi veneramur Apollinis urbem.
 Rex Anius, rex idem hominum Phoebique sacerdos,
 Vittis et sacra redimitus tempora lauro,
 Occurrit: veterem Anchisen agnoscit amicum.
 Jungimus hospitio dextras, et testa subimus.
 Templa dei faxo venerabam structa vetusto.
 Da propriam, Thymbrae, domum: da moenia fessis,
 Et genus, et mansuram urbem. serva altera Trojae
 Pergama, reliquias Danaum atque inmitis Achilli.
 Quem sequimur? quove ire jubes? ubi ponere sedes?
 Da, pater, augurium; atque animis inlabere nostris.
 Vix ea fatus eram: tremere omnia visa repente,
 Liminaque, laurusque Dei; totusque moveri
 Mons circum, et mugire adytis cortina reclusis.
 Submissi petimus terram, et vox fertur ad auris:
 Dardanidae duri, quae vos a stirpe parentum
 Prima tulit tellus, eadem vos ubere laeto
 Accipiet reduces. antiquam exquirite matrem.
 Hic domus Aeneae cunctis dominabitur oris,
 Et gnati gnatorum, et qui nascentur ab illis.
 Haec Phoebus: mixtoque ingens exorta tumultu
 Laetitia: et cuncti, quae sint ea moenia, quaerunt;
 Quo Phoebus vocet errantis, jubeatque reverti.
 Tum genitor, veterum volvens monumenta virorum,

Audite, ô proceres, ait, et spes discite vestras,
 Creta Jovis magni medio jacet insula ponto ;
 Mons Idaeus ubi, et gentis cunabula nostrae.
 Centum urbes habitant magnas, uberrima regna ;
 Maximus unde pater, si rite audita recordor,
 Teucrus Rhoeteas primum est advectus in oras.
 Optavitque locum regno. nondum Ilium, et arces
 Pergameae steterant : habitabant vallibus imis.
 Hinc mater cultrix Cybeli, Corybantiaque aera,
 Idaeumque nemus : hinc fida silentia sacris,
 Et juncti currum dominae subiere leones.
 Ergo agite, et, divom ducunt qua jussa, sequamur :
 Placemus ventos, et Gnofia regna petamus.
 Nec longo distant cursu : modo Juppiter adsit,
 Tertia lux classem Cretaeis fistet in oris.
 Sic fatus, meritos aris mactavit honores,
 Taurum Neptuno, taurum tibi, pulcher Apollo ;
 Nigram Hiemi pecudem, Zephyris felicibus albam.
 Fama volat, pulsum regnis cessisse paternis
 Idomenea ducem, desertaque litora Cretae :
 Hoste vacare domos, sedefque adstare relictae.
 Linquimus Ortygiae portus, pelagoque volamus,
 Bacchatamque jugis Naxon, viridemque Donusam,
 Oliaron, niveamque Paron, sparsaque per aequor
 Cycladas, et crebris legimus freta confita terris.
 Nauticus exoritur vario certamine clamor.
 Hortantur socii, Cretam proavosque petamus.
 Prosequitur furgens a puppi ventus euntis,
 Et tandem antiquis Curetum adlabimur oris.
 Ergo avidus muros optatae molior urbis,
 Pergameamque voco, et laetam cognomine gentem
 Hortor amare focos, arcemque adtollere tectis.
 Jamque fere ficco subductae litore puppes,
 Connubiis arvisque novis operata juventus ;
 Jura domosque dabam : subito cum tabida membris,
 Conrupto caeli traectu, miserandaque venit
 Arboribusque satisque lues, et lethifer annus.
 Linquebant dulcis animas, aut aegra trahebant
 Corpora, tum sterilis exurere Sirius agros.

Arebant

Arebant herbae, et victum seges aegra negabat.
 Rursus ad oraculum Ortygiae Phoebumque remenso
 Hortatur pater ire mari, veniamque precari:
 Quam fessis finem rebus ferat: unde laborum
 Tentare auxilium jubeat: quo vertere cursus.
 Nox erat, et terris animalia somnus habebat.
 Effigies sacrae divom, Phrygiique Penates,
 Quos mecum a Troja, mediisque ex ignibus urbis
 Extuleram, visi ante oculos adstare jacentis
 Insomnis, multo manifesti lumine, qua se
 Plena per insertas fundebat luna fenestras.
 Tum sic adfari, et curas his demere dictis:
 Quod tibi delato Ortygiam dicturus Apollo est,
 Hic canit; et tua nos en ultiro ad limina mittit.
 Nos te, Dardania incensa, tuaque arma secuti;
 Nos tumidum sub te permensi classibus aequor:
 Idem venturos tollemus in astra nepotes,
 Imperiumque urbi dabimus. tu moenia magnis
 Magna para, longumque fugae ne linque laborem.
 Mutandae sedes. non haec tibi litora suafit
 Delius, aut Cretae jussit confidere Apollo.
 Est locus, Hesperiam Graii cognomine dicunt:
 Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebae.
 Oenotri coluere viri: nunc fama, minores
 Italiam dixisse, ducis de nomine, gentem.
 Hae nobis propriae sedes; hinc Dardanus ortus,
 Iafiusque pater, genus a quo principe nostrum.
 Surge age, et haec laetus longaevo dicta parenti
 Haud dubitanda refer: Corythum, terraque require
 Aufonias. Dictaea negat tibi Juppiter arva.
 Talibus adtonitus vifis, ac voce deorum,
 (Nec sopor illud erat, sed coram agnoscere voltus,
 Velataque comas, praesentiaque ora videbar:
 Tum gelidus toto manabat corpore sudor)
 Conripio e stratis corpus, tendoque supinas
 Ad caelum cum voce manus, et munera libo
 Intemerata focis. perfecto laetus honore
 Anchisen facio certum, remque ordine pando.
 Agnovit prolem ambiguam, geminosque parentes,

Seque

Seque novo veterum deceptum errore locorum,
 Tum memorat: Gnate Iliacis exercite fatis,
 Sola mihi talis casus Cassandra canebat.
 Nunc repeto haec generi portendere debita nostro;
 Et saepe Hesperiam, saepe Itala regna vocare.
 Sed quis ad Hesperiae venturos litora Teucros
 Crederet? aut quem tum vates Cassandra moveret?
 Cedamus Phoebo, et moniti meliora sequamur.
 Sic ait: et cuncti dicto paremus ovantes.
 Hanc quoque deserimus sedem, paucisque relictis
 Vela damus, vastumque cava trabe currimus aequor.
 Postquam altum tenuere rates, nec jam amplius ullae
 Adparent terrae, caelum undique et undique pontus:
 Tum mihi caeruleus supra caput adstitit imber,
 Noctem hiememque ferens; et inhorruit unda tenebris.
 Continuo venti volvunt mare, magnaque surgunt
 Aequora, dispersi jaetamur gurgite vasto.
 Involvere diem nimbi, et nox humida caelum
 Abstulit. ingeminant abruptis nubibus ignes.
 Executimur cursu, et caecis erramus in undis.
 Ipse diem noctemque negat discernere caelo,
 Nec meminisse viae mediae Palinurus in unda.
 Tris adeo incertos caeca caligine soles
 Erramus pelago: totidem sine fidere noctes.
 Quarto terra die primum se adtollere tandem
 Vista, aperire procul montis, ac volvere fumum.
 Vela cadunt; remis insurgimus: haud mora, nautae
 Adnixi torquent spumas, et caerulea verrunt.
 Servatum ex undis Strophadum me litora primum
 Accipiunt. Strophades Graio stant nomine dictae,
 Insulae Ionio in magno: quas dira Celaeno,
 Harpyiaeque colunt aliae, Phineia postquam
 Claufa domus, mensasque metu liquere priores.
 Tristius haud illis monstrum, nec saevior ulla
 Pestis et ira deum Stygiis fese extulit undis.
 Virginei volucrum voltus, foedissima ventris
 Proluvies, uncaeque manus, et pallida semper
 Ora fame.
Huc ubi delati portus intravimus; ecce

Laeta boum passim campis armenta videmus,
Caprigenumque pecus, nullo custode, per herbas.
Inruimus ferro, et divos ipsumque vecamus
In partem praedamque Jovem. tum litore curvo
Exfruimusque toros, dapibusque epulamur opimis.
At subitae horrifico labsu de montibus adsunt
Harpyiae, et magnis quatunt plangoribus alas,
Diripiuntque dapes, contactuque omnia foedant
Inmundo: tum vox taetrum dira inter odorem.
Rursum in secessu longo sub rupe cavata,
Arboribus clausi circum atque horrentibus umbris,
Instruimus mensas, arisque reponimus ignem.
Rursum ex diverso caeli caecisque latebris
Turba sonans praedam pedibus circumvolat uncis:
Polluit ore dapes. sociis tunc, arma capessant,
Edico, et dira bellum cum gente gerendum.
Haud secus ac jussi faciunt, tectoque per herbam
Disponunt ensis, et scuta latentia condunt.
Ergo ubi dilabsae sonitum per curva dedere
Litora; dat signum specula Misenus ab alta
Aere cavo. invadunt socii, et nova proelia tentant,
Obscaenas pelagi ferro foedare volucres.
Sed neque vim plumis ullam, nec volnera tergo
Accipiunt; celerique fuga sub sidera labsae
Semefam praedam et vestigia foeda relinquunt.
Una in praecelsa consedit rupe Celaeno
Infelix vates, rumpitque hanc pectore vocem:
Bellum etiam pro caede boum stratisque juvencis,
Laomedontiadae, bellumne inferre paratis,
Et patrio Harpyias insontis pellere regno?
Accipite ergo, animis atque haec mea figite dicta:
Quae Phoebo pater omnipotens, mihi Phoebus Apollo
Praedixit, vobis Furiarum ego maxima pando.
Italiam cursu petitis, ventisque vocatis
Ibitis Italiam, portuque intrare licebit:
Sed non ante datam cingetis moenibus urbem,
Quam vos dira fames nostraque injuria caedis
Ambebas subigat malis absumere mensas.
Dixit: et in silvas pennis ablata refugit.

At sociis subita gelidus formidine sanguis
 Deriguit: cecidere animi: nec jam amplius armis,
 Sed votis precibusque jubent exposcere pacem,
 Sive deae, seu sint dirae obsecraeque volucres.
 Et pater Anchises, passis de litore palmis,
 Numina magna vocat, meritosque indicit honores.
 Di, prohibete minas: di, talem avertite casum:
 Et placidi servate pios, tum liture funem
 Deripere, excussoque jubet laxare rudentis.
 Tendunt vela Noti: fugimus spumantibus undis,
 Qua cursum ventusque gubernatorque vocabant.
 Jam medio adparet fluetu nemorosa Zephyrus,
 Dulichiumque, Sameque, et Neritos ardua faxis.
 Effugimus Ithacae scopulos Laertia regna,
 Et terram altricem saevi execramur Ulixi.
 Mox et Leucatae nimbofa cacumina montis,
 Et formidatus nautis aperitur Apollo.
 Hunc petimus fessi, et parvae succedimus urbi.
 Anchora de prora jacit, stant liture puppes.
 Ergo insperata tandem tellure potiti
 Lustramurque Jovi, votisque incendimus aras;
 Actaque Iliacis celebramus litora ludis.
 Exercent patrias oleo labente palaestras
 Nudati socii, juvat evasisse tot urbis
 Argolicas, mediosque fugam tenuisse per hostis.
 Interea magnum sol circumvolvit annum,
 Et glacialis hiems aquilonibus asperat undas.
 Aere cavo clipeum, magni gestamen Abantis,
 Postibus adversis figo, et rem carmine signo:
 Aeneas haec de Danais victoribus arma.
 Linquere tum portus jubeo, et confidere transtris.
 Certatim socii feriunt mare, et aequora verrunt.
 Protenus aeras Phaeacum abscondimus arcis,
 Litoraque Epiri legimus, portuque subimus
 Chaonio, et celsam Buthroti adscendimus urbem.
 Hic incredibilis rerum fama occupat auris,
 Priamiden Helenum Graias regnare per urbis,
 Conjugio Aeacidae Pyrrhi sceptrisque potitum:
 Et patrio Andromachen iterum cessisse marito.

Obstupui;

Obstupui ; miroque incensum pectus amore,
 Conpellare virum, et casus cognoscere tantos.
 Progredior portu, classis et litora linquens.
 Sollemnis cum forte dapes, et tristia dona,
 Ante urbem in luce falsi Simoëntis ad undam
 Libabat cineri Andromache, Manisque vocabat
 Hectoreum ad tumulum : viridi quem cespite inanem,
 Et geminas, caussam lacrimis, sacraverat aras.
 Ut me consipexit venientem, et Troia circum
 Arma amens vidit ; magnis exterrita monstros
 Deriguit visu in medio : calor ossa reliquit.
 Labitur, et longo vix tandem tempore fatus :
 Verane te facies, verus mihi nuntius adfers,
 Nata dea ? vivisne ? aut si lux alma recessit,
 Hector ubi est ? dixit, lacrimaque effudit, et omnem
 Inplevit clamore locum. vix pauca furenti
 Subjicio, et raris turbatus vocibus hisco.
 Vivo equidem, vitamque extrema per omnia duco.
 Ne dubita : nam vera vides.
 Heu, qui te casus dejectum conjuge tanto
 Excipit ? aut quae digna satis fortuna revisit ?
 Hectoris Andromache Pyrrhin' connubia servas ?
 Dejectum voltum, et demissa voce locuta est :
 O felix una ante alias Priameia virgo,
 Hostilem ad tumulum Troiae sub moenibus altis
 Jussa mori, quae sortitus non pertulit ullos,
 Nec victoris heri tetigit captiva cubile !
 Nos, patria incensa, diveria per aequora vectae,
 Stirpis Achilleae fastus, juvenemque superbum
 Servitio enixaet tulumus. qui deinde secutus
 Ledaeam Hermionen Lacedaemoniosque Hymenaeos,
 Me famulo famulamque Heleno transmisit habendam.
 At illum ereptae magno inflamatus amore
 Conjugis, et scelerum Furiis agitatus Orestes,
 Excipit incautum, patriasque obruncat ad aras.
 Morte Neoptolemi regnorum redditum cessit
 Pars Heleno : qui Chaonios cognomine campos,
 Chaoniamque omnem Trojano a Chaone dixit :
 Pergamaque, Iliacamque jugis hanc addidit arcem.

Sed tibi qui cursum venti, quae fata dedere ?
 Aut quisnam ignarum nostris deus adpulit oris ?
 Quid puer Ascanius ? superatne, et vescitur auras ?
 Quem tibi jam Troja * * * *
 Ecqua tamen puer est amissae cura parentis ?
 Ecquid in antiquam virtutem animosque virilis
 Et pater Aneas et avonculus excitat Hector ?
 Talia fundebat lacrimans, longosque ciebat
 Incassum fletus : cum fese a moenibus heros
 Priamides multis Helenus comitantibus adfert,
 Adgnoscitque suos, laetusque ad limina ducit,
 Et multum lacrimas verba inter singula fundit.
 Procedo, et parvam Trojam, simulataque magnis
 Pergama, et arentem Xanthi cognomine rivom
 Adgnosco, Scaeaeque amplector limina portae.
 Nec non et Teucri socia simul urbe fruantur.
 Illos porticibus rex accipiebat in amplis,
 Aulai in medio libabant pocula Bacchi,
 Inpositis auro dapibus ; paterasque tenebant.
 Jamque dies, alterque dies processit ; et aurae
 Vela vocant, tumidoque inflatur carbasus austro.
 His vatem adgredior dictis, ac talia quae :
 Trojigena interpres Divom, qui numina Phoebi,
 Qui tripodas, Clarii laurus, qui sidera sentis,
 Et volucrum linguis, et praepetis omnia pennae :
 Fare age (namque omnem cursum mihi prospera dixit
 Religio, et cuncti suaferunt numine divi
 Italianam petere, ac terras tentare repertas :
 Sola novom dictuque nefas Harpyia Celaeno
 Prodigium canit, ac tristis denuntiat iras,
 Obscaenamque famem) quae prima pericula vito ?
 Quidve sequens tantos possim superare labores ?
 Hic Helenus, caefis primum de more juvencis,
 Exorat pacem Divom, vittasque resolvit
 Sacrae capitis, meque ad tua limina, Phoebe,
 Ipse manu multo suspensum numine ducit :
 Atque haec deinde canit divino ex ore sacerdos :
 Nata dea, (nam te majoribus ire per altum
 Auspiciis manifesta fides : sic fata deum rex

Sortitur

Sortitur, volvitque vices: is vertitur ordo)
 Pauca tibi e multis, quo tutior hospita lustres
 Aequora, et Ausonio possis confidere portu,
 Expediam dictis. prohibent nam cetera Parcae
 Scire Helenum, farique vetat Saturnia Juno.
 Principio Italiam, quam tu jam rere propinquam,
 Vicinofisque ignare paras invadere portus,
 Longa procul longis via dividit invia terris.
 Ante et Trinacria lentandus remus in unda,
 Et falias Ausonii lustrandum navibus aequor,
 Infernique lacus, Aeaceaque insula Circes,
 Quam tuta possis urbem conponere terra.
 Signa tibi dicam: tu condita mente teneto.
 Cum tibi sollicito secreti ad fluminis undas
 Litoreis ingens inventa sub ilicibus fus
 Triginta capitum foetus enixa jacebit,
 Alba, solo recubans, albi circum ubera gnati:
 Is locus urbis erit: requies ea certa laborum.
 Nec tu mensarum morfus horresce futuros:
 Fata viam invenient, aderitque vocatus Apollo.
 Has autem terras, Italique hanc litoris oram,
 Proxima quae nostri perfunditur aequoris aeflu,
 Effuge: cuncta malis habitantur moenia Graiis.
 Hic et Narycii posuerunt moenia Locri,
 Et Sallentinos obsedit milite campos
 Lyctius Idomeneus: hic illa ducis Meliboei
 Parva Philoctetae subnixa Petilia muro.
 Quin, ubi transmissae steterint trans aequora classes,
 Et positis aris jam vota in litore solves,
 Purpureo velare comas adopertus amictu;
 Ne qua inter sanctos ignis in honore deorum
 Hostilis facies occurrat, et omnia turbet.
 Hunc socii morem sacrorum, hunc ipse teneto;
 Hac casti maneant in religione nepotes.
 Ast ubi digressum Siculæ te admoverit oræ
 Ventus, et angusti rarefcent claustra Pelori;
 Laeva tibi tellus, et longo laeva petantur
 Aequora circuitu: dextrum fuge litus, et undas.
 Hacc loca vi quondam, et vasta convolfa ruina

R 2 (Tantum

(Tantum aevi longinqua valet mutare vetustas)
 Diffisiisse ferunt ; cum protenus utraque tellus
 Una foret : venit medio vi pontus, et undis
 Hesperium Siculo latus abscidit, arvaque et urbis
 Litore diductas angusto interluit aeftu.
 Dextrum Scylla latus, laevom implacata Charybdis
 Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
 Sorbet in abruptum fluctus, rursumque sub auras
 Erigit alternos, et sidera verberat unda.
 At Scyllam caecis cohicit spelunca latebris,
 Ora exsartantem, et navis in faxa trahentem.
 Prima hominis facies, et pulchro pectore virgo
 Pube tenus : postrema inmani corpore pristis,
 Delphinum caudas utero commissa luporum.
 Praefat Trinacrii metas lustrare Pachyni
 Ceslantem, longos et circum flectere cursus,
 Quam semel informem vasto vidisse sub antro
 Scyllam, et caeruleis canibus resonantia faxa.
 Praeterea, si qua est Heleno prudentia, vati
 Si qua fides, animum si veris inplet Apollo,
 Unum illud tibi, nate dea, proque omnibus unum
 Praedicam ; et repetens iterumque iterumque monebo,
 Junonis magnae primum prece numen adora :
 Junoni cane vota libens, dominamque potentem
 Supplicibus supera donis. sic denique victor
 Trinacria finis Italos mittere relicta.
 Huc ubi delatus Cumaeam accederis urbem,
 Divinosque lacus, et Averna sonantia filvis ;
 Infanam vatem aspicies : quae rupe sub ima
 Fata canit, foliisque notas et nomina mandat.
 Quaecumque in foliis descripsit carmina virgo,
 Digerit in numerum, atque antro seclusa reliquit.
 Illa manent inmota locis, neque ab ordine cedunt.
 Verum eadem, verso tenuis cum cardine ventus
 Inpulit et teneras turbavit janua frondis ;
 Numquam deinde cavo volitantia prendere faxo,
 Nec revocare fitus, aut jungere carmina curat.
 Inconsulti abeunt, sedemque odere Sibyllae.
 Hic tibi ne qua morae fuerint dispendia tanti :

Quamvis

Quamvis increpitent socii, et vi cursus in altum
 Vela vocet, possisque sinus inplere secundos :
 Quin adeas vatem, precibusque oracula poscas,
 Ipse canat, vocemque volens atque ora resolvat.
 Illa tibi Italiae populos, venturaque bella,
 Et quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,
 Expediet ; cursusque dabit venerata secundos.
 Haec sunt, quae nostra liceat te voce moneri.
 Vade age, et ingentem factis fer ad aethera Trojam.
 Quae postquam vates sic ore effatus amico est,
 Dona dehinc auro gravia, sectoque elephanto
 Imperat ad navis ferri, stipatque carinis
 Ingens argentum, Dodonaeosque lebetas,
 Loricam consertam hamis auroque trilicem,
 Et conum insignis galeae, cristasque comantis,
 Arma Neoptolemi. sunt et sua dona parenti.
 Addit equos, additque duces :
 Remigium supplet : socios simul instruit armis.
 Interea classem velis aptare jubebat
 Anchises, fieret vento mora ne qua ferenti.
 Quem Phoebi interpres multo conpellat honore :
 Conjugio Anchisa Veneris dignate superbo,
 Cura deum, bis Pergameis erepte ruinis,
 Ecce tibi Aufoniae tellus : hanc adripe velis.
 Et tamen hanc pelago praeterlabare necesse est.
 Aufoniae pars illa procul, quam pandit Apollo.
 Vade, ait, ô felix gnatii pietate. quid ultra
 Provehor, ac fando surgentis demoror austros ?
 Nec minus Andromache, digressu maesta supremo,
 Fert picturatas auri subtemine vestis,
 Et Phrygiam Ascanio chlamidem : nec cedit honori,
 Textilibusque onerat donis, ac talia fatur :
 Accipe et haec, manuum tibi quae monumenta mearum
 Sint, puer, et longum Andromachae testentur amorem,
 Conjugis Hectoreae. cape dona extrema tuorum,
 O mihi sola mei super Astyanactis imago.
 Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat :
 Et nunc aequali tecum pubesceret aevo.
 Hos ego digrediens lacrimis adfabar obortis :

Vivite

Vivite felices, quibus est fortuna peracta
 Jam sua: nos alia ex aliis in fata vocamur.
 Vobis parta quies: nullum maris aequor arandum:
 Arva neque Ausoniae semper cedentia retro
 Quaerenda, effigiem Xanthi Trojamque videtis,
 Quam vestrae fecere manus, melioribus (opto)
 Auspiciis; et quae fuerit minus obvia Graias.
 Si quando Thybrim, vicinaque Thybridis arva
 Intraro, gentique meae data moenia cernam,
 Cognatas urbis olim, populosque propinquos
 Epiro Hesperia, quibus idem Dardanus auctor,
 Atque idem casus; unam faciemus utramque
 Trojam animis, maneat nostros ea cura nepotes.
 Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta:
 Unde iter Italiam, cursusque brevissimus undis,
 Sol ruit interea, et montes umbrantur opaci.
 Sternimur optatae gremio telluris ad undam
 Sortiti remos, paucisque in litore sicco
 Corpora curamus, fessos sopor inrigat artus.
 Necdum orbem medium nox horis acta subibat:
 Haud segnis strato surgit Palinurus, et omnis
 Explorat ventos, atque auribus aëra captat:
 Sidera cuncta notat tacito labentia caelo,
 Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones,
 Armatumque auro circumspicit Oriona.
 Postquam cuncta videt caelo constare sereno;
 Dat clarum e puppi signum: nos castra movemus,
 Tentamusque viam, et velorum pandimus alas.
 Jamque rubescet stellis Aurora fugatis,
 Cum procul obscuros colles humilemque videmus
 Italiam. Italiam primus conclamat Achates;
 Italiam laeto socii clamore salutant.
 Tum pater Anchises magnum cratera corona
 Induit, inplevitque mero; divosque vocavit
 Stans celsa in puppi.
 Si, maris ac terrae tempestatumque potentes,
 Ferte viam vento facilem, et spirate secundi.
 Crebrescunt optatae aurae, portusque patescit
 Jam propior, templumque adparet in arce Minervae.

Vela

Vela legunt socii, et proras ad litora torquent.
Portus ab Eo fluetu curvatur in arcum;
Objectae salsa spumant adspargine cautes:
Ipse latet, gemino demittunt brachia muro
Turrī scopuli, refugitque ab litora templum.
Quatuor hic, primum omen, equos in gramine vidi
Tondentis campum late, candore nivali.
Et pater Anchises: Bellum, ô terra hospita, portas:
Bello armantur equi: bellum haec armenta minantur.
Sed tamen idem olim currum succedere sueti
Quadrupedes, et frena jugo concordia ferre.
Spes et pacis, ait. tum numina sancta precamur
Pallados armisonea, quae prima accepit ovantis;
Et capita ante aras Phrygio velamur amictu:
Praeceptisque Heleni, dederat quae maxima, rite
Junoni Argivae jussos adolemus honores.
Haud mora: continuo perfectis ordine votis,
Cornua velatarum obvertimus antennarum,
Grajugenūmque domos suspectaque linquimus arva.
Hinc sinus Herculei, si vera est fama, Tarenti
Cernitur, adtollit se diva Lacinia contra,
Caulonisque arces, et navifragum Scylaceum.
Tum procul e fluetu Trinacria cernitur Aetna,
Et gemitum ingentem pelagi, pulsataque faxa
Audimus longe, fractasque ad litora voces:
Exsultantque vada, atque aestu miscentur arenae.
Et pater Anchises: Nimirum haec illa Charybdis:
Hoc Helenus scopulos, haec faxa horrenda canebat.
Eripite, ô socii: pariterque insurgite remis.
Haud minus ac jussi faciunt: primusque rudentem
Contorsit laevas proram Palinurus ad undas.
Laevam cuncta cohors remis ventisque petivit.
Tellimur in caelum curvato gurgite, et idem
Subducta ad Manis imos desidimus unda.
Ter scopuli clamorem inter cava faxa dedere:
Ter spumam elisam et rorantia vidimus astra.
Interea fessos ventus cum sole reliquit;
Ignarique viae Cyclopum adlabimur oris.
Portus ab accessu ventorum inmotus, et ingens

Ipse;

Ipse ; sed horrificis juxta tonat Aetna ruinis,
 Interdumque atram prorumpit ad aethera nubem,
 Turbine fumantem piceo et candente favilla ;
 Ad tollitque globos flammamarum, et sidera lambit :
 Interdum scopulos avolsaque viscera montis
 Erigit eructans, liquefactaque saxa sub auras
 Cum gemitu glomerat, fundoque exaestuat imo.
 Fama est, Enceladi semiustum fulmine corpus
 Urgeri mole hac, ingentemque insuper Aetnam
 In positam, ruptis flammam exspirare caminis ;
 Et, fessum quoties mutat latus, intremere omnem
 Murmure Trinacriam, et caelum subtexere fumo.
 Noctem illam tecti silvis inmania monstra
 Perferimus : nec, quae sonitum det causis, videmus.
 Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus aethra
 Siderea polus ; obscurò sed nubila caelo :
 Et lunam in nimbo nox intempesta tenebat.
 Postera jamque dies primo surgebat Eoo,
 Humentemque Aurora polo dimoverat umbram :
 Cum subito e silvis, macie confecta suprema,
 Ignoti nova forma viri miserandaque cultu
 Procedit, supplexque manus ad littora tendit.
 Respicimus. dira illuvies, inmissaque barba,
 Consertum tegumen spinis : at cetera Graius,
 Et quondam patriis ad Trojam missus in armis.
 Isque ubi Dardanios habitus et Troia vidit
 Arma procul ; paullum aspectu conterritus haesit,
 Continuitque gradum : mox se ad litora praeceps
 Cum fletu precibusque tulit. Per sidera testor,
 Per superos, atque hoc caeli spirabile lumen ;
 Tollite me, Teucri : quascumque abducite terras,
 Hoc sat erit. scio me Danais e classibus unum,
 Et bello Iliacos fateor petiisse Penates.
 Pro quo, si sceleris tanta est injuria nostri,
 Spargite me in fluctus, vastoque inmergeite ponto.
 Si pereo, hominum manibus periisse juvabit.
 Dixerat : et genua amplexus, genibusque volutans
 Haerebat. qui sit, fari, quo sanguine cretus,
 Hortamur ; quae deinde agit fortuna, fateri.

Ipse pater dextram Anchises, haud multa moratus,
 Dat juveni; atque animum praesenti pignore firmat.
 Ille haec, deposita tandem formidine, fatur:
 Sum patria ex Ithaca, comes infelcis Ulixi,
 Nomen Achemenides, Trojam genitore Adamasto
 Paupere (mansissetque utinam fortuna!) profectus.
 Hic me, dum trepidi crudelia limina linquunt,
 Inmemores socii vasto Cyclopis in antro
 Deseruere, domus fanie dapibusque cruentis,
 Intus opaca, ingens. ipse arduus, altaque pulsat
 Sidera, (Di, talem terris avertite pestem)
 Nec visu facilis, nec dictu adfabilis ulli,
 Vilceribus miserorum et sanguine vescitur atro.
 Vidi egomet, duo de numero cum corpora nostro,
 Prepta manu magna, medio refupinus in antro
 Frangeret ad faxum, fanieque exaspera natarent
 Limina: vidi, atro cum membra fluentia tabo
 Manderet, ac trepidi tremerent sub dentibus artus.
 Haud impune quidem. nec talia passus Ulixes,
 Oblitusve sui est Ithacus discrimine tanto.
 Nam simul expletus dapibus, vinoque sepultus
 Cervicem inflexam posuit, jacuitque per antrum
 Inmensus, faniem eructans ac frusta cruento
 Per somnum commixta mero; nos, magna precati
 Numina, fortisque vices, una undique circum
 Fundimur, ac telo lumen terebramus acuto
 Ingens, quod torva solum sub fronte latebat,
 Argolici clipei aut Phoebeae lampadis instar;
 Et tandem laeti sociorum ulciscimur umbras.
 Sed fugite, ô miseri, fugite, atque ab litore funem
 Rumpite.
 Nam qualis quantusque cavo Polyphemus in antro
 Lanigeras claudit pecudes, atque ubera pressat,
 Centum alii curva haec habitant ad litora volgo
 Infandi Cyclopes, et altis montibus errant.
 Tertia jam lunae se cornua lumine conplent,
 Cum vitam in silvis, inter deserta ferarum
 Lustra domosque traho, vastosque ab rupe Cyclopas
 Prospicio, sonitumque pedum vocemque tremisco.

Victum infelicem baccas lapidosaque corna
 Dant rami, et volvis pascunt radicibus herbae.
 Omnia conlustrans, hanc primum ad litora classem
 Conspexi venientem. huic me, quaecumque fuisse,
 Addixi: satis est gentem effugisse nefandam.
 Vos animam hanc potius quocumque absumite leto.
 Vix ei fatus erat: summo cum monte videmus
 Ipsum inter pecudes vasta se mole moventem
 Pastorem Polyphemum, et litora nota petentem: [tum,
 Monstrum horrendum, informe, ingens, quo lumen adem.
 Trunca manu pinus regit, et vestigia firmat:
 Lanigerae comitantur oves: ea fola voluptas,
 Solamenque mali.
 Postquam altos tetigit fluctus, et ad aequora venit:
 Luminis effossi fluidum lavit inde cruorem;
 Dentibus infrendens gemitu: graditurque per aequor
 Jam medium, neandum fluctus latera ardua tinxit.
 Nos trepidi procul inde fugam celerare, recepto
 Supplice, sic merito; tacitique incidere funem.
 Verrimus et proni certantibus aequora remis.
 Sensit, et ad sonitum vocis vestigia torsit.
 Verum ubi nulla datur dextram adfectare potestas,
 Nec potis Ionios fluctus aequare sequendo;
 Clamorem inmensum tollit: quo pontus, et omnes
 Intremuere undae, penitusque exterrita tellus
 Italiae, curvisque inmugit Aetna cavernis:
 At genus e silvis Cyclopum et montibus altis
 Excitum ruit ad portus, et litora conplet.
 Cernimus adstantis nequidquam lumine torvo
 Aetnaeos fratres, caelo capita alta ferentis,
 Concilium horrendum: quales cum vertice celso
 Aëriae quercus, aut coniferae cyparissi
 Constiterunt, silva alta Jovis, lucusve Dianae.
 Praecipites metus acer agit quocumque rudentis
 Exutere, et ventis intendere vela secundis.
 Contra iussa monent Heleni, Scyllam atque Charybdis
 Inter utramque viam, leti discrimine parvo,
 Ni teneant cursus: certum est dare lintea retro.
 Ecce autem Boreas angusta ab sede Pelori

Missus adeſt. vivo praetervehor oſtia ſaxo
 Pantagiae, Megarosque ſinus, Tapſumque jacentem.
 Talia monſtrabat relegens errata retrorſum
 Litora Achemenides, comes infelicis Ulixi.
 Sicanius prætentus ſinu jacet iſula contra
 Plemmyrium undosum: nomen dixere priores
 Ortygiam. Alpheum fama eſt huc Elidis amnem
 Occultas egiſe vias ſubter mare: qui nunc
 Ore, Arethusa, tuo Siculis confunditur undis.
 Juſſi numina magna loci veneramur: et inde
 Exſupero præpingue ſolum stagnantis Helori.
 Hinc altas cautes proiectaque ſaxa Pachyni
 Radimus, et fatis nunquam confeſſa moveri
 Adparet Camerina procul, campique Geloi,
 Inmanique Gela fluvii cognomine dicta.
 Arduus inde Acragas oſtentat maxima longe
 Moenia, magnamq[ue] quondam generator equorum.
 Teque datis linquo ventis, palmoſa Selinus;
 Et vada dura lego ſaxis Lilybeia caecis.
 Hinc Drepani me portus et inlaetabilis ora
 Accipit. hic, pelagi tot tempeſtatiibus auctus,
 Heu genitorem, omnis curae caſuſque levamen,
 Amitto Anchisen. hic me, pater optime, fefum
 Deferis, heu, tantis nequidquam erepte periclis!
 Nec vates Helenus, cum multa horrenda moneret,
 Hos mihi praedixit luctus, non dira Celaeno.
 Hic labor extremus, longarum haec meta viarum.
 Hinc me digreſſum veſtris deus adpulit oris.
 Sic pater Aeneas intentis omnibus unus
 Fata renarrabat divom, curſuſque docebat.
 Conticuit tandem, factoque hic fine quievit.

AENEIDOS LIB. IV.

AT regina gravi jam dudum fauia cura
 Volnus alit venis, et caeco carpitur igni.
 Multa viri virtus animo, multusque recursat
 Gentis honos. haerent infixi pectore voltus,
 Verbaque: nec placidam membris dat cura quietem.

Postera Phoebea lustrabat lampade terras,
 Humentemque Aurora polo dimoverat umbram ;
 Cum sic unanimam adloquitur male fana fororem :
 Anna foror, quae me suspensam insomnia terrent !
 Quis novus hic nostris successit sedibus hospes !
 Quem sese ore ferens ! quam forti pectore, et armis !
 Credo equidem (nec vana fides) genus esse deorum.
 Degeneres animos timor arguit. heu, quibus ille
 Jactatus fatis ! quae bella exhausta canebat !
 Si mihi non animo fixum inmotumque federet,
 Ne cui me vinclo vellem sociare jugali,
 Postquam primus amor deceptam morte fecellit ;
 Si non pertaesum thalami taedaeque fuisset ;
 Huic uni forsan potui succumbere culpae.
 Anna, fatebor enim ; miseri post fata Sichaei
 Conjugis, et sparso fraterna caede Penatis,
 Solus hic inflexit sensus, animumque labantem
 Inpulit. agnosco veteris vestigia flammæ.
 Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
 Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras,
 Pallentis umbras Erebi noctemque profundam,
 Ante pudor quam te violo, aut tua jura resolvo.
 Ille meos, primus qui me sibi vinxit, amores
 Abstulit. ille habeat secum, servetque sepulcro.
 Sic effata sinum lacrimis inplevit obortis.
 Anna refert : O luce magis dilecta forori,
 Solane perpetua maerens carpere juventa ?
 Nec dulcis gnatos, Veneris nec praemia noris ?
 Id cinerem aut manis credis curare sepultos ?
 Esto : aegram nulli quandam flexere marii :
 Non Libyae, non ante Tyro despectus Iarbas,
 Ductoresque alii, quos Africa terra triumphis
 Dives alit. placitone etiam pugnabis amori ?
 Nec venit in mentem, quorum confederis arvis ?
 Hinc Gaetulæ urbes, genus insuperabile bello,
 Et Numidae infreni cingunt, et inhospita Syrtis :
 Hinc deserta siti regio, lateque furentes
 Barcae. quid bella Tyro surgentia dicam,
 Germanique minas ?

Dis equidem auspicibus reor et Junone secunda
Huc cursum Iliacas vento tenuisse carinas.
Quam tu urbem, soror, hanc cernes ! quae surgere regna
Conjugio tali ! Teucrum comitantibus armis,
Punica se quantis adtollet gloria rebus !
Tu modo posce deos veniam, sacrisque litatis
Indulge hospitio, caussaque innecte morandi :
Dum pelago desaevit hiems, et aquosus Orion,
Quassataeque rates, dum non tractabile caelum.
His dictis incensum animum inflammavit amore,
Spemque dedit dubiae menti, solvitque pudorem.
Principio delubra adeunt, pacemque per aras
Exquirunt : maestant lectas de more bidentis
Legiferae Cereri, Phoeboque, patrique Lyaeo :
Junoni ante omnis, quo vincla jugalia curae.
Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccae media inter cornua fundit :
Aut ante ora deum pinguis spatiatur ad aras,
Instauratque diem donis ; pecudumque reclusis
Pectoribus inhians spirantia consulit exta.
Heu vatum ignarae mentes ! quid vota furentem,
Quid delubra juvant ? est mollis flamma medullas
Interea, ac tacitum vivit sub pectore volnus.
Uritur infelix Dido, totaque vagatur
Urbe furens : qualis conjecta cerva sagitta,
Quam procul incautam nemora inter Cresia fixit
Pector agens telis, liquitque volatile ferrum
Nescius. illa fuga silvas saltusque peragrat
Dictaeos : lateri haeret letalis arundo.
Nunc media Aenean secum per moenia dicit,
Sidoniasque ostentat opes, urbemque paratam.
Incipit effari, mediaque in voce resistit.
Nunc eadem, labente die, convivia quaerit,
Iliacisque iterum demens audire labores
Exposcit, pendetque iterum narrantis ab ore.
Post, ubi digressi, lumenque obscura vicissim
Luna premit, suadentque cadentia fidera somnos :
Sola domo maeget vacua, stratisque relictis
Incubat, illum absens absentem auditque videtque :

Aut

Aut gremio Ascanium genitoris imagine capta
 Detinet, infandum si fallere possit amorem.
 Non coeptae adsurgunt turres ; non arma juventus
 Exercent, portusve aut propugnacula bello
 Tuta parant : pendent opera interrupta, minaeque
 Murorum ingentes, aequataque machina caelo.
 Quam simul ac tali persensit peste teneri
 Cara Jovis conjux, nec famam obstat furori ;
 Talibus adgreditur Venerem Saturnia dictis :
 Egregiam vero laudem et spolia ampla refertis
 Tuque puerque tuus : magnum et memorabile nomen ;
 Una dolo divom si femina vieta duorum est.
 Nec me adeo fallit, veritam te moenia nostra
 Suspectas habuisse domos Carthaginis altae.
 Sed quis erit modus ? aut quo nunc certamine tanto ?
 Quin potius pacem aeternam pacisque Hymenaeos
 Exercemus ? habes, tota quod mente petisti.
 Ardet amans Dido, traxitque per ossa furorem.
 Communem hunc ergo populum, paribusque regamus
 Auspiciis : liceat Phrygio servire marito,
 Dotalisque tuae Tyrios permittere dextrae.
 Olli (sensit enim simulata mente locutam,
 Quo regnum Italiae Libycas averteret oras)
 Sic contra est ingressa Venus : Quis talia demens
 Abnuat, aut tecum malit contendere bello ?
 Si modo, quod memoras, factum fortuna sequatur.
 Sed fatis incerta feror, si Jupiter unam
 Esse velit Tyriis urbem Trojaque profectis,
 Misericrive probet populos, aut foedera jungi.
 Tu conjux : tibi fas animum tentare precando.
 Perge : sequar. Tum sic exceptit regia Juno :
 Mecum erit iste labor. nunc, qua ratione, quod infat,
 Confieri possit, paucis (adverte) docebo.
 Venatum Aeneas unaque miserrima Dido
 In nemus ire parant, primos ubi crastinus ortus
 Extulerit Titan, radiisque retexerit orbem.
 His ego nigrantem conmixta grandine nimbum,
 Dum trepidant alae, saltusque indagine cingunt,
 Desuper infundam, ac tonitru caelum omne ciebo.

Diff.

Diffugient comites, et nocte tegentur opaca :
 Speluncam Dido dux et Trojanus eandem
 Devenient. adero, et, tua si mihi certa voluntas,
 Connubio jungam stabili, propriamque dicabo.
 Hie Hymenaeus erit. Non adversata petenti
 Adnuit, atque dolis risit Cytherea repertis.
 Oceanum interea surgens Aurora relinquit.
 It portis jubare exorto delecta juventus,
 Retia rara, plagae, lato venabula ferro,
 Massylique ruunt equites, et odora canum vis.
 Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
 Poenorum exspectant : ostroque insignis et auro
 Stat sonipes, ac frena ferox spumantia mandit.
 Tandem progreditur, magna stipante caterva,
 Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo :
 Quo pharetra ex auro, crines nodantur in aurum,
 Aurea purpuream subnectit fibula vestem.
 Nec non et Phrygii comites, et laetus Iulus,
 Incendunt. ipse ante alios pulcherrimus omnis
 Infert se socium Aeneas, atque agmina jungit.
 Qualis, ubi hibernam Lyciam, Xanthique fluenta
 Deserit ; ac Delon maternam invisit Apollo,
 Instauratque choros : mixtique altaria circum
 Cretesque Dryopesque fremunt, pictique Agathyrsi :
 Ipse jugis Cynthi graditur, mollique fluentem
 Fronde premit crinem fingens, atque implicat auro :
 Tela sonant humeris. haud illo segnior ibat
 Aeneas : tantum egregio decus enitet ore.
 Postquam altos ventum in montis, atq; invia lustra :
 Ecce ferae faxi dejectae vertice caprae
 Decurrere jugis : alia de parte patentis
 Transmittunt cursu campos, atque agmina cervi
 Pulverulenta fuga glomerant, montisque relinquunt.
 At puer Ascanius mediis in vallibus acri
 Gaudet equo : jamque hos cursu, jam praeterit illos,
 Spumantemque dari pecora inter inertia votis
 Optat aprum, aut fulvom descendere monte leonem.
 Inter ea magno misceri murmure caelum
 Iacipit. insequitur conmixta grandine nimbus.

Et Tyrii comites passim, et Trojana juventus,
 Dardaniusque nepos Veneris, diversa per agros
 Tecta metu petiere. ruunt de montibus amnes.
 Speluncam Dido dux et Trojanus eandem
 Deveniunt. prima et Tellus et pronuba Juno
 Dant signum: fulsere ignes, et conscius aether
 Connubis: summoque ulularunt vertice Nymphae.
 Ille dies primus leti primusque malorum
 Caussa fuit. neque enim specie famave movetur,
 Nec jam furtivom Dido meditatur amorem:
 Conjugium vocat. hoc praetexit nomine culpam.
 Extemplo Libyae magnas it Fama per urbis;
 Fama, malum quo non aliud velocius ullum
 Mobilitate viget, viresque adquirit eundo;
 Parva metu primo; mox se se adtollit in auras,
 Ingrediturque solo, et caput inter nubila condit.
 Illam Terra parens, ira irritata deorum,
 Extremam, ut perhibent, Coeo Enceladoque fororem
 Progenuit; pedibus celerem, et perniciibus alis.
 Monstrum horrendum, ingens: quois quot sunt corpore plu-
 Tot vigiles oculi subter, mirabile dictu, [mae,
 Tot linguae, totidem ora sonant, tot subrigit auris.
 Nocte volat caeli medio terraeque per umbras
 Stridens, nec dulci declinat lumina somno.
 Luce sedet custos aut summi culmine tecti,
 Turribus aut altis, et magnas territat urbis;
 Tam fieti pravique tenax, quam nuntia veri.
 Haec tum multipli populos sermone replebat
 Gaudens, et pariter facta atque infecta canebat:
 Venisse Aenean Trojano ab sanguine cretum,
 Quoi se pulchra viro dignetur jungere Dido:
 Nunc hiemem inter se luxu, quam longa, fovere
 Regnorum inmemores, turpique cupidine captos.
 Haec passim dea foeda virum diffundit in ora.
 Protinus ad regem cursus detorquet Iarban,
 Incenditque animum dictis, atque aggerat iras.
 Hic Hammone satus rapta Garamantide Nympha,
 Templa Jovi centum, latis inmania regnis,
 Centum aras posuit, vigilemque sacraverat ignem,

Exubias

Excubias divōm aeternas, pecudumque cruore
Pingue solum, et variis florentia limina fertis.
Isque amens animi, et rumore accensus amaro,
Dicitur ante aras, media inter numina divōm,
Multa Jovem manibus supplex orasse supinis :
Juppiter omnipotens, cui nunc Maurusia pictis
Gens epulata toris Lenaeum libat honorem,
Aspicis haec ? an te, genitor, cum fulmina torques,
Nequidquam horremus ? caecique in nubibus ignes
Terrificant animos, et inania murmura miscent ?
Femina, quae nostris errans in finibus urbem
Exiguam pretio posuit, quo litus arandum,
Quoique loci leges dedimus, connubia nostra
Repulit, ac dominum Aenean in regna recepit.
Et nunc ille Paris cum semiviro comitatu,
Maeonia mentum mitra crinemque madentem
Subnexus, rapto potitur. nos munera templis
Quippe tuis ferimus, famamque foveamus inanem.
Talibus orantem dictis, arasque tenentem
Audit omnipotens, oculosque ad moenia torfit
Regia, et oblitos famae melioris amantis.
Tum sic Mercurium adloquitur, ac talia mandat :
Vade, age, gnate, voca Zephyros, et labere pennis
Dardanumque ducem, Tyria Carthagine qui nunc
Exspectat, fatisque datas non respicit urbis,
Adloquere, et celeris defer mea dicta per auras.
Non illum nobis genetrix pulcherrima talem
Promisit, Graiūmque ideo bis vindicat armis :
Sed fore, qui gravidam imperiis, belloque frementem
Italiam regeret, genus alto ab sanguine Teucri
Proderet, ac totum sub leges mitteret orbem.
Si nulla accedit tantarum gloria rerum,
Nec super ipse sua molitur laude laborem ;
Ascanione pater Romanas invidet arces ?
Quid struit ; aut qua spe inimica in gente moratur ?
Nec prolem Aufoniam, et Lavinia respicit arva ?
Naviget, haec summa est : hic nostri nuntius esto.
Dixerat, ille patris magni parere parabat
Imperio : et primum pedibus talaria nectit

T

Aurea :

Aurea : quae sublimem alis, five aequora supra,
 Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
 Tum virgam capit. hac animas ille evocat Orco
 Pallentis, alias sub Tartara tristia mittit ;
 Dat somnos adimitque, et lumina morte resignat.
 Illa fretus agit ventos, et turbida tranat
 Nubila : jamque volans apicem et latera ardua cernit
 Atlantis duri, caelum qui vertice fulcit ;
 Atlantis, cinctum adsidue quo nubibus atris
 Piniferum caput et vento pulsatur et imbrī :
 Nix humeros infusa tegit : tum flumina mento
 Praecipitant senis, et glacie riget horrida barba.
 Hic primum paribus nitens Cylleinus alis
 Constatit : hinc toto praeceps se corpore ad undas
 Misit ; avi similis, circum quae litora, circum
 Piscofos scopulos humilis volat aequora juxta.
 Haud aliter, terras inter caelumque, volabat
 Litus arenosum Libyae, ventosque secabat
 Materno veniens ab avo Cylleinia proles.
 Ut primum alatis tetigit magalia plantis,
 Aenean fundantem arces ac tecta novantem
 Conspicit : atque illi stellatus jaspide fulva
 Ensis erat, Tyrioque ardebat murice laena
 Demissa ex humeris : dives quae munera Dido
 Fecerat, ac tenui telas discreverat auro.
 Continuo invadit : Tu nunc Carthaginis altae
 Fundamenta locas, pulchramque uxorius urbem
 Exstruis ? heu regni rerumque oblite tuarum !
 Ipse deūm tibi me claro demittit Olympo
 Regnator, caelum ac terras qui numine torquet :
 Ipse haec ferre jubet celeris mandata per auras.
 Quid struis ? aut qua spe Libycis teris otia terris ?
 Si te nulla movet tantarum gloriā rerum,
 Nec super ipse tua moliris laude laborem ;
 Ascanium surgentem, et spes heredis Iuli
 Respice ; cui regnum Italiae Romanaque tellus
 Debentur. Tali Cylleinus ore locutus
 Mortalis visus medio sermone reliquit,
 Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.

At vero Aeneas aspectu obmutuit amens,
 Adrectaeque horrore comae, et vox faucibus haesit.
 Ardet abire fuga, dulcisque relinquere terras,
 Adtonitus tanto monitu imperioque deorum.
 Heu quid agat? quo nunc reginam ambire furentem
 Audeat adfatu? quae prima exordia sumat?
 Atque animum nunc hue celerem, nunc dividit illuc,
 In partisque rapit varias, perque omnia versat.
 Haec alternanti potior sententia visa est:
 Mnesthea Sergestumque vocat, fortemque Cloanthum:
 Classem aptent taciti, socios ad litora cogant;
 Arma parent, et, quae rebus fit causa novandis,
 Dissimulent, se se interea, quando optima Dido
 Nesciat, ac tantos rumpi non speret amores,
 Tentaturum aditus, et quae mollissima fandi
 Tempora; qui rebus dexter modus. Ocius omnes
 Imperio laeti parent, ac iussa faceantur.
 At regina dolos (quis fallere possit amantem?)
 Praesensit, motusque exceptit prima futuros;
 Omnia tuta timens, eadem inopia fama furenti
 Detulit armari classem, cursumque parari.
 Saevit inops animi, totamque incensa per urbem
 Bacchatur, qualis commotis excita sacris
 Thyias, ubi audito stimulant trieterica Baccho
 Orgia, nocturnusque vocat clamore Cithaeron.
 Tandem his Aenean convallat vocibus ulti:
 Dissimulare etiam sperasti, perfide, tantum
 Posse nefas? tacitusque mea decidere terra?
 Nec te noster amor, nec te data dextera quondam,
 Nec moritura tenet crudeli funere Dido?
 Quin etiam hiberno moliris fidere classem,
 Et mediis properas aquilonibus ire per altum,
 Crudelis? quid si non arva aliena domosque
 Ignotas peteres, et Troja antiqua maneret;
 Troja per undosum peteretur classibus aequor?
 Mene fugis? per ego has lacrimas, dextramque tuam te,
 (Quando aliud mihi jam miserae nihil ipsa reliqui)
 Per connubia nostra, per inceptos Hymenaeos;
 Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quidquam

Dulce meum ; miserere domus labentis, et istam,
 Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem.
 Te propter Libycae gentes Nomadumque tyranni
 Odere, infensi Tyrii : te propter eundem
 Extinctus pudor, et, qua sola fidera adibam,
 Fama prior. quoi me moribundam deseris, hospes ?
 Hoc solum nomen quoniam de conjugе restat.
 Quid moror ? an mea Pygmalion dum moenia frater
 Destruat, aut captam ducat Gaetus Iarbas ?
 Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset
 Ante fugam suboles, si quis mihi parvulus aula
 Luderet Aeneas, qui te tamen ore referret ;
 Non equidem omnino capta ac deserta videret.
 Dixerat. ille Jovis monitis inmota tenebat
 Lumina, et obnixus curam sub corde premebat.
 Tandem pauca refert : Ego te, quae plurima fando
 Enumerare vales, numquam, regina, negabo
 Promeritam : nec me meminisse pigebit Elissae ;
 Dum memor ipse mei, dum spiritus hos regit artus.
 Pro re pauca loquar. neque ego hanc abscondere furto
 Speravi, ne finge, fugam ; nec conjugis umquam
 Praetendi taedas, aut haec in foedera veni.
 Me si fata meis paterentur ducere vitam
 Auspiciis, et sponte mea conponere curas ;
 Urbem Trojanam primum duleisque meorum
 Reliquias colerem : Priami tecta alta manerent ;
 Et recidiva manu posuissim Pergama victis.
 Sed nunc Italiam magnam Gynaecus Apollo,
 Italiam Lyciae jussere capeſſere fortes.
 Hic amor, haec patria eſt. te si Carthaginis arces
 Phoenissam, Libycaeque adſpectus demeret urbis ;
 Quae tandem, Ausonia Teucros confidere terra,
 Invidia eſt ? et nos fas extera querere regna.
 Me patris Anchisae, quotiens humentibus umbris
 Nox operit terras, quotiens astra ignea surgunt,
 Admonet in ſomnis ac turbida terret imago.
 Me puer Aſcanius, capitisque injuria cari,
 Quem regno Hesperiae fraudo, et fatalibus arvis.
 Nunc etiam interpres divom Jove missus ab ipſo

(Tector

(Tector utrumque caput) celeris mandata per auras
Detulit, ipse deum manifesto in lumine vidi
Intrantem muros, vocemque his auribus hausi.
Define meque tuis incendere teque querelis:
Italam non sponte sequor.
Talia dicentem jamdudum aversa tuetur,
Huc illuc volvens oculos, totumque pererrat
Luminibus tacitis, et sic accensa profatur:
Nec tibi diva parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanaeque admôrunt ubera tigres.
Nam quid diffimulem, aut quae me ad majora reservem?
Num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit?
Num lacrimas victus dedit, aut miseratus amantem est?
Quae quibus anteferam? jam jam nec maxima Juno,
Nec Saturnius haec oculis pater aspicit aequis.
Nusquam tuta fides, ejectum liture, egentem
Excepi, regni demens in parte locavi.
Amissam classem, socios a morte reduxi.
Heu Furiis incensa feror! nunc augur Apollo,
Nunc Lyciae fortes, nunc et Jove missus ab ipso
Interpres divom fert horrida jussa per auras.
Scilicet is superis labor est: ea cura quietos
Sollicitat, neque te teneo, neque dicta refello.
I, sequere Italiam ventis: pete regna per undas.
Spero equidem mediis, si quid pia numina posfunt,
Supplicia haufurum scopulis, et nomine Dido
Saepe vocaturum. sequar atris ignibus absens:
Et, cum frigida mors anima seduxerit artus,
Omnibus umbra locis adero. dabis, inprobe, poenas.
Audiam, et haec manis veniet mihi fama sub imos.
His medium dictis sermonem abrumpit, et auras
Aegra fugit, seque ex oculis avertit et aufert;
Linquens multa metu cunctantem, et multa parantem
Dicere. suscipiunt famulae, conlabaque membra
Marmoreo referunt thalamo, stratisque reponunt.
At pius Aeneas, quamquam lenire dolentem
Solando cupit, et dictis avertere curas;
Multa gemens, magnoque animum labefactus amore;

Jussa

Jussa tamen divom exsequitur, classemque revisit,
 Tum vero Teucri incumbunt, et litore celsa
 Deducunt toto navis, natat uncata carina :
 Frondentisque ferunt ramos, et robora filvis
 Infabricata, fugae studio.
 Migrantis cernas, totaque ex urbe ruentis :
Ac veluti ingentem formicæ farris acervom
 Cum populant, hiemis memores, techoque reponunt :
 It nigrum campis agmen, praedamque per herbas
 Convestant calle angusto : pars grandia trudunt
 Obnixae frumenta humeris : pars agmina cogunt,
 Castringantque moras : opere omnis semita fervet.
 Quis tibi tunc, Dido, cernenti talia sensus ?
 Quosve dabus gemitus, cum litora fervere late
 Prospiceres arce ex summa, totumque videres
 Misceri ante oculos tantis clamoribus aequor ?
 Inprobe amor, quid non mortalia pectora cogis ?
 Ire iterum in lacrimas, iterum tentare precando
 Cogitur, et supplex animos submittere amori :
 Ne quid inexpertum frustra moritura relinquat.
 Anna, vides toto properari litora : circum
 Undique convenere : vocat jam carbasus auras :
 Pupibus et laeti nautae inposuere coronas.
 Hunc ego si potui tantum sperare dolorem,
 Et perferre, foror, potero. miserae hoc tamen unum
 Exsequere, Anna, mihi. solam nam perfidus ille
 Te colere, arcanos etiam tibi credere sensus :
 Sola viri mollis aditus, et tempora noras.
 I, foror, atque hostem supplex adfare superbum :
 Non ego cum Danais Trojanam exscindere gentem
 Aulide juravi, classemve ad Pergama misi :
 Nec patris Anchisæ cinerem maniæ revelli.
 Cur mea dicta negat duras demittere in auris ?
 Quo ruit ? extremum hoc miserae det munus amanti :
 Exspectet facilemque fugam, ventosque ferentis.
 Non jam conjugium antiquum, quod prodidit, oro ;
 Nec pulchro ut Latio careat, regnumque relinquat.
 Tempus inane peto, requiem spatiisque furori ;
 Dum mea me victimam doceat fortuna dolere.

Exte-

Extremam hanc oro veniam : miserere sororis :
Quam mihi cum dederis, cumulatam morte remittam.
Talibus orabat, talisque miserrima fletus
Fertque refertque soror: sed nullis ille movetur
Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit.
Fata obstant, placidasque viri deus obstruit auris.
Ac velut, annofo validam cum robore querum
Alpini Boreae nunc hinc nunc flatibus illinc
Eruere inter se certant, it stridor; et alte
Confernunt terram concusso stipite frondes :
Ipia haeret scopulis : et, quantum vertice ad auras
Aetheries, tantum radice in Tartara tendit.
Haud secus adsiduis hinc atque hinc vocibus heros
Tunditur, et magno perfentit peccore curas.
Mens immota manet : lacrimae volvuntur inanes.
Tum vero infelix fatis exterrita Dido
Mortem orat : taedet caeli convexa tueri.
Quo magis inceptum peragat, lucemque relinquit ;
Vidit, turicremis cum dona inponeret aris,
(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros,
Fusaque in obscenum se vertere vina cruentum.
Hoc visum nulli, non ipsi effata sorori.
Praeterea fuit in teatis de marmore templum
Conjugis antiqui, miro quod honore colebat,
Velleribus niveis et festa fronde revinctum.
Hinc exaudiri voces et verba vocantis
Visa viri ; nox cum terras obscura teneret :
Solaque culminibus ferali carmine bubo
Saepe queri, et longas in fletum ducere voces.
Multaque praeterea vatum praedicta piorum
Terribili monitu horrificant. agit ipse furentem
In somnis ferus Aeneas : semperque relinqui
Sola sibi, semper longam incomitata videtur
Ire viam, ac Tyrios deserta quaerere terra.
Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,
Et solem geminum, et duplicitis se ostendere Thebas :
Aut Agamemnonius scaenis agitatus Orestes ;
Armatam facibus matrem et serpentibus atris
Cum fugit, ultricesque sedent in limine Dirae.

Ergo

Ergo ubi concepit Furias evicta dolore,
 Decrevitque mori ; tempus secum ipsa modumque
 Exigit, et maestam dictis adgressa fororem,
 Consilium voltu tegit, ac spem fronte serenat :
 Inveni, germana, viam, (gratare forori)
 Quae mihi reddit eum, vel eo me solvat amantem.
 Oceani finem juxta, soleisque cadentem,
 Ultimus Aethiopum locus est, ubi maximus Atlas
 Axem humero torquet stellis ardentibus aptum ;
 Hinc mihi Massyliae gentis monstrata sacerdos :
 Hesperidum templi custos, epulasque draconis
 Quae dabat, et sacros servabat in arbore ramos ;
 Spargens humida mella soporiferumque papaver.
 Haec se carminibus promittit solvere mentis,
 Quas velit ; ast alis duras inmittere curas :
 Sistere aquam fluiis, et vertere fidera retro :
 Nocturnosque ciet manus. mugire videbis
 Sub pedibus terram, et descendere montibus ornos,
 Testor, cara, deos, et te, germana, tuumque
 Dulce caput, magicas invitam accingier artis.
 Tu secreta pyram tecto interiore sub auras
 Erige, et arma viri, thalamo quae fixa reliquit
 Inpius, exuviasque omnis, lectumque jugalem,
 Quo perii, superinponas. abolere nefandi
 Cuncta viri monumenta jubet monstratque sacerdos.
 Haec effata filet. pallor simul occupat ora.
 Non tamen Anna novis praetexere funera sacris
 Germanam credit, nec tantos mente furores
 Concipit, aut graviora timet, quam morte Sichaei.
 Ergo iussa parat.
 At regina pyra penetrali in sede sub auras
 Erecta ingenti, taedis atque ilice secta,
 Intenditque locum fertis, et fronde coronat
 Funerea : super exuvias,ensemque relictum,
 Effigiemque toro locat, haud ignara futuri.
 Stant aera circum, et crinis effusa sacerdos
 Tercentum tonat ore deos, Erebumque, Chaosque,
 Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianae.
 Sparserat et latices simulatos fontis Averni :

Falcibus

Falcibus et messiae ad lunam quaeruntur ahenis
 Pubentes herbae, nigri cum lacte veneni :
 Quaeritur et nascentis equi de fronte revolus,
 Et matri praereptus amor.
 Ipsa mola, manibusque piis, altaria juxta,
 Unum exuta pedem vinclis, in veste recincta,
 Testatur moritura deos, et conscia fati
 Sidera : tum, si quod non aequo foedere amantis
 Curae numen habet, justumque memorque precatur,
 Nox erat ; et placidum carpebant fessa soporem
 Corpora per terras, silvaeque et faeva quierant
 Aequora : cum medio volvontur sidera labi,
 Cum tacet omnis ager : pecudes, pictaeque volucres,
 Quaeque lacus late liquidos, quaeque aspera dumis
 Rura tenent, somno positae sub nocte silenti
 Lenibant curas, et corda oblita laborum.
 At non infelix animi Phoenissa, neque umquam
 Solvitur in somnos, oculisve aut pectore noctem
 Accipit. ingeminant curae : rursumque resurgens
 Saevit amor, magnoque irarum fluctuat aestu.
 Sic adeo infistit, secumque ita corde volutat :
 En quid ago ? rursumne procos inrisa priores
 Experiar ? Nomadumque petam connubia supplex,
 Quos ego sim toties jam dignata maritos ?
 Iliacas igitur classis atque ultima Teucrum
 Jussa sequar ? quiane auxilio juvat ante levatos,
 Et bene apud memores veteris stat gratia facti ?
 Quis me autem (fac velle) finet ; ratibusne superbis
 Invisam accipiet ? nec sis heu, perdita, neandum
 Laomedontae sentis pururia gentis ?
 Quid tum ? sola fuga nautas comitabor ovantis ?
 An Tyriis, omniisque manu stipata meorum
 Inferar ? et quos Sidonia vix arte revelli,
 Rursus agam pelago, et ventis dare vela jubebo ?
 Quin morere, ut merita es ; ferroque averte dolorem.
 Tu lacrimis evicta meis, tu prima furentem
 His, germana, malis oneras, atque objicis hosti.
 Non licuit thalami expertem sine crimine vitam
 Degere more ferae, talis nec tangere curas ?

Non servata fides, cineri promissa Sichaeo.
 Tantos illa suo rumpebat pectora questus.
 Aeneas celsa in puppi, jam certus eundi,
 Carpebat somnos, rebus jam rite paratis.
 Huic se forma dei voltu redeuntis eodem
 Obtulit in somnis, rursumque ita visa monere est ;
 Omnia Mercurio similis, vocemque coloremque,
 Et crinis flavos, et membra decora juventae :
 Nata dea, potes hoc sub casu ducere somnos ?
 Nec, quae te circum stent deinde pericula, cernis ?
 Demens ! nec zephyros audis spirare secundos ?
 Illa dolos, dirumque nefas sub pectora versat,
 Certa mori, varioque irarum fluctuat aestu.
 Non fugis hinc praeceps, dum praecipitare potestas ?
 Jam mare turbari trabibus, faevasque videbis
 Conlucere faces, jam fervore litora flammis ;
 Si te his adtigerit terris Aurora morantem.
 Eja age, rumpe moras, varium et mutabile semper
 Femina. sic fatus nocti se inmiscuit atrae.
 Tum vero Aeneas, subitis exterritus umbris,
 Conripit e somno corpus, sociosque fatigat :
 Praecipites vigilate, viri, et considite transtris :
 Solvite vela citi. deus aethere missus ab alto,
 Festinare fugam, tortosque incidere funis,
 Ecce iterum stimulat. sequimur te, sancte deorum,
 Quisquis es, imperioque iterum paremus ovantes.
 Adsis ô, placidusque juves, et sidera caelo
 Dextra feras. dixit : vaginaque eripit ensim
 Fulmineum, strictoque ferit retinacula ferro.
 Idem omnis simul ardor habet ; rapiuntque, ruuntque
 Litora deseruere : latet sub classibus aequor.
 Adnixi tóquent spumas, et caerulea verrunt.
 Et jam prima novo spargebat lumine terras
 Tithoni croceum linquens Aurora cubile :
 Regina e speculis, ut primum albescere lucem
 Vedit, et aequatis classem procedere velis,
 Litoraque, et vacuos sensit sine remige portus ;
 Terque quaterque manu pectus percussa decorum,
 Flaventisque abscissa comas, Pro Juppiter ibit

Hic,

Hic, ait: et nostris inluserit advena regnis?
 Non arma expedient, totaque ex urbe sequentur,
 Diripiuntque rates alii navalibus? ite,
 Ferte citi flamas, date vela, inpellite remos.
 Quid loquor? aut ubi sum? quae mentem insaniam mutat?
 Infelix Dido! nunc te fata inopia tangunt.
 Tum decuit, cum sceptrum dabant, en dextra fidesque!
 Quem secum patrios aiunt portare Penatis:
 Quem subiisse humeris confectum aetate parentem!
 Non potui abreptum divellere corpus, et undis
 Spargere? non socios, non ipsum absumere ferro
 Ascanium, patriisque epulandum adponere mensis?
 Verum anceps pugnae fuerat fortuna. fuisse.
 Quem metui moritura? faces in castra tulissim,
 In plenissimum foros flammis, gnatumque patremque
 Cum genere extinxim, memet super ipsa dedidsem.
 Sol, qui terrarum flammis opera omnia lustras,
 Tuque harum interpres curarum, et conscientia Juno,
 Nocturnisque Hecate trivii ululata per urbis,
 Et Dirae ultrices, et dñ morientis Elissae,
 Accipite haec, meritumque malis advertite numen,
 Et nostras audite preces. si tangere portus
 Infandum caput ac terris adnare necesse est,
 Et sic fata Jovis poscunt; hic terminus haeret:
 At bello audacis populi vexatus et armis,
 Finibus extorris, complexu avolus Iuli,
 Auxilium inprolet, videat indigna suorum
 Funera: nec, cum se sub leges pacis iniquae
 Tradidérat, regno aut optata luce fruatur:
 Sed cadat ante diem, mediaque inhumatus arena.
 Haec precor: hanc vocem extremam cum sanguine funde.
 Tum vos, ô Tyrii, stirpem et genus omne futurum
 Exercete odiis, cinerique haec mittite nostro
 Munera. nullus amor populis, nec foedera funto.
 Exoriare aliquis nostris ex offibus ulti,
 Qui face Dardanios ferroque sequare colonos,
 Nunc, olim, quocumque dabunt se tempore vires:
 Litora litoribus contraria, fluctibus undas
 Inprecor, arma armis: pugnant ipsique nepotesque.

Haec ait, et partis animum versbat in omnis ;
 Invisam querens quam primum abrumpere lucem,
 Tum breviter Barcen nutricem adfata Sichaei ;
 Namque suam patria antiqua cinis ater habebat :
 Annam, cara, mihi, nutrix, huc siste sororem ;
 Dic corpus properet fluviali spargere lympha,
 Et pecudes fecum et monstrata piacula ducat :
 Sic veniat, tuque ipsa pia tege tempora vitta.
 Saera Jovi Stygio, quae rite incepta paravi,
 Perficere est animus, finemque inponere curis ;
 Dardaniique rogum capitis permittere flammæ.
 Sic ait, illa gradum studio celerabat anilem.
 At trepida, et coeptis inmanibus effera Dido,
 Sanguineam volvens aciem, maculisque trementis
 Interfusa genas, et pallida morte futura,
 Interiora domus inrumpit limina, et altos
 Conscendit furibunda rogos, ensemque recludit
 Dardanum, non hos quae fitum munus in usus.
 Hic, postquam Iliacas vestis notomque cubile
 Conspexit, paullum lacrimis et mente morata,
 Incubuitque toro, dixitque novissima verba :
 Dulces exuviae, dum fata deusque sinebant,
 Accipite hanc animam, meque his exsolvite curis,
 Vixi, et, quem dederat cursum fortuna, peregi :
 Et nunc magna mei sub terras ibit imago.
 Urbem præclaram statui : mea moenia vidi :
 Ultæ virum, poenas inimico a fratre recepi :
 Felix, heu nimium felix, si litora tantum
 Numquam Dardaniae tetigissent nostra carinae !
 Dixit, et, os inpressa toro, Moriemur inultæ ?
 Sed moriamur, ait. sic, sic juvat ire sub umbras.
 Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
 Dardanus, et nostræ secum ferat omnia mortis.
 Dixerat, atque illam media inter talia ferro
 Conlabfam aspiciunt comites, ensemque cruento
 Spumantem, sparsaque manus. it clamor ad alta
 Atria : concussam bacchatur fama per urbem.
 Lamentis, gemituque, et femineo ululatu
 Tecta tremunt : resonat magis plangoribus aether.

Non

Non aliter, quam si inmissis ruat hostibus omnis
Carthago, aut antiqua Tyros; flammaeque furentes
Culmina perque hominum volvantur perque deorum.
Audit exanimis, trepidoque exterrita cursu,
Ungulibus ora foror foedans, et pectora pugnis,
Per medios ruit, ac morientem nomine clamat:
Hoc illud, germana, fuit? me fraude petebas?
Hoc rogus iste mihi, hoc ignes araeque parabant?
Quid primum deserta querar? comitemne fororem
Sprevisti moriens? eadem me ad fata vocas?es:
Idem ambas ferro dolor, atque eadem hora tulisset.
His etiam struxi manibus, patriosque vocavi
Voce deos, sic te ut posita crudelis abessem?
Extinxisti te meque, foror, populumque, patresque
Sidonios, urbemque tuam. date volnra lymphis
Abluam, et, extremus si qui super halitus errat,
Ore legam: sic fata gradus evaserat altos,
Semianimemque sinu germanam amplexa fovebat
Cum gemitu, atque atros siccabat veste cruoress.
Illa gravis oculos conata adtollere, rufus
Deficit. infixum stridit sub pectore volnus.
Ter sepe adtollens cubitoque adnixa levavit:
Ter revoluta toro est, oculisque errantibus alto
Quae sivit caelo lucem, ingemuitque repertam.
Tum Juno omnipotens, longum miserata dolorem,
Difficilisque obitus, Iri demisit Olympo,
Quae luctantem animam nexosque resolveret artus.
Nam, quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem, subitoque accensa furore,
Nondum illi flavom Proserpina vertice crinem
Abstulerat, Stygioque caput damnaverat Orco.
Ergo Iris croceis per caelum roscida pennis,
Mille trahens varios adverso sole colores,
Devolat, et supra caput adstinet: Hunc ego Diti
Sacrum iussa fero, teque isto corpore solvo.
Sic ait, et dextra crinem fecat. omnis et una
Dilabitus calor, atque in ventos vita recessit.

AENEIDOS LIB. V.

Interea medium Aeneas jam classe tenebat
 Certus iter, fluctusque atros aquilone secabat,
 Moenia respiciens, quae jam infelicitis Elissae
 Conludent flammis. quae tantum accenderit ignem
 Caussa latet: duri magno sed amore dolores
 Polluto, notumque, furens quid femina possit,
 Triste per augurium Teucrorum pectora ducunt.
 Ut pelagus tenuere rates, nec jam amplius ulla
 Occurrit tellus; maria undique, et undique caelum:
 Olli caeruleus supra caput adstitit imber,
 Noctem hiememque ferens, et inhorruit unda tenebris.
 Ipse gubernator puppi Palinurus ab alta:
 Heu! quianam tanti cinxerunt aethera nimbi?
 Quidve, pater Neptune, paras? sic deinde locutus
 Conligere arma jubet, validisque incumbere remis;
 Obliquatque sinus in ventum, ac talia fatur:
 Magnanime Aenea, non, si mihi Juppiter auctor
 Spondeat, hoc sperem Italiam contingere caelo.
 Mutati transversa fremunt, et vespere ab atro
 Consurgunt venti, atque in nubem cogiturn aëris.
 Nec nos obniti contra, nec tendere tantum
 Sufficimus. superat quoniam fortuna, sequamur:
 Quoque vocat, vertamus iter. nec litora longe
 Fida reor fraterna Erycis, portusque Sicanos:
 Si modo rite memor servata remetior astra.
 Tum pius Aeneas: Evidem sic poscere ventos
 Jamdudum, et frustra cerno te tendere contra.
 Fleste viam velis. an fit mihi gratior ulla,
 Quove magis fessas optem dimittere navis,
 Quam quae Dardanum tellus mihi servat Acestes,
 Et patris Anchisae gremio complectitur offa?
 Haec ubi dicta, petunt portus: et vela secundi
 Intendunt zephyri. fertur cita gurgite classis:
 Ac tandem laeti notae advertuntur arenae.
 At procul excelso miratus vertice montis
 Adventum sociasque rates occurrunt Acestes,

Horridus

Horridus in jaeulis et pelle Libyfidis ursae :
 Troia Crinifo conceptum flumine mater
 Quem genuit, verum non inmemor ille parentum
 Gratatur reduces, et gaza laetus agresti
 Excipit, ac fessos opibus solatur amicis.
 Potera cum primo stellas Oriente fugarat
 Clara dies ; socios in coetum litora ab omni
 Advocat Aeneas, tumulique ex aggere fatur :
 Dardanidae magni, genus alto a sanguine divom,
 Annus exactis compleetur mensibus orbis,
 Ex quo reliquias divinique ossa parentis
 Condidimus terra, maestasque sacravimus aras.
 Jamque dies (ni fallor) adest, quem semper acerbum,
 Semper honoratum (sic dī voluistis) habebo.
 Hunc ego, Gaetulis agerem si Syrtibus exsul,
 Argolicove mari deprensus, et urbe Mycenes ;
 Annua vota tamen sollemnisque ordine pompas
 Exsequerer ; strueremque suis altaria donis.
 Nunc ultro ad cineres ipsius et ossa parentis,
 Haud equidem sine mente, reor, sine numine divom
 Adsumus, et portus delati intramus amicos.
 Ergo agite, et laetum cuncti celebremus honorem :
 Postcamus ventos, atque haec me sacra quot annis
 Urbe velint posita templis sibi ferre dicatis.
 Bina boum vobis Troja generatus Acestes
 Dat numero capita in navis. adhibete Penatis
 Et patrios epulis, et quos colit hospes Acestes.
 Praeterea, si nona diem mortalibus alnum
 Aurora extulerit, radiisque retexerit orbem,
 Prima citae Teucris ponam certamina classis.
 Quique pedum cursu valet, et qui viribus audax,
 Aut jaculo incedit melior, levibusque sagittis,
 Seu crudo fudit pugnam committere caestu :
 Cuncti adsint, meritaeque exspectent praemia palmae.
 Ore favete omnes, et tempora cingite ramis.
 Sic fatus, velat materna tempora myrto.
 Hoc Helymus facit, hoc aevi maturus Acestes,
 Hoc puer Ascanius : sequitur quos cetera pubes.
 Ille e concilio multis cum milibus ibat.

Ad tumulum, magna medius comitante caterva,
 Hic duo rite mero libans carchesia Baccho,
 Fundit humi, duo lacte novo, duo sanguine sacro,
 Purpureosque jacit flores, ac talia fatur:
 Salve, sancte parens: iterum salvete recepti
 Nequidquam cineres, animaeque umbraeque paternae.
 Non licuit finis Italos fataliaque arva,
 Nec tecum Ausonium, quicumque est, quaerere Thybrim.
 Dixerat haec: adytis cum lubricus anguis ab imis
 Septem ingens gyros, septena volumina traxit,
 Amplexus placide tumulum, labfusque per aras:
 Caeruleae quo terga notae maculosus et auro
 Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
 Mille trahit varios adverso sole colores.
 Obstupuit visu Aeneas, ille agmine longo
 Tandem inter pateras, et levia pocula serpens,
 Libavitque dapes, rursumque innoxius imo
 Succesit tumulo, et depasta altaria liquit.
 Hoc magis inceptos genitori instaurat honores,
 Incertus Geniumne loci, famulumne parentis
 Esse putet: caedit quinas de more bidentis,
 Totque fues, totidem nigrantis terga juvencos:
 Vinaque fundebat pateris, animamque vocabat
 Anchisae magni, manisque Acheronte remissos.
 Necnon et socii, quae quoique est copia, laeti
 Dona ferunt: onerantque aras, maestantque juvencos.
 Ordine ahena locant alii, fusique per herbam
 Subjiciunt veribus prunas, et viscera torrent.
 Exspectata dies aderat, nonamque serena
 Auroram Phaethontis equi jam luce vehebant:
 Famaque finitimos et clari nomen Acestae
 Excierat. laeto conplerant litora coetu
 Visuri Aeneadas, pars et certare parati.
 Munera principio ante oculos circoque locantur
 In medio sacri tripodes, viridesque coronae,
 Et palmae, pretium victoribus, armaque, et ostro
 Perfusae vestes, argenti aurique talentum:
 Et tuba commissos medio canit aggere ludos.
 Prima pares ineunt gravibus certamina remis

Quateor

Quatuor, ex omni delectae classe, carinae.
 Velocem Mnestheus agit acri remige Pristin,
 Mox Italus Mnestheus, genus a quo nomine Memmi,
 Ingentemque Gyas ingenti mole Chimaeram,
 Urbis opus: triplici pubes quam Dardana versu
 Inpellunt; terno confurgunt ordine remi.
 Sergestusque, domus tenet a quo Sergia nomen,
 Centauro invehitur magna; Scyllaque Cloanthus
 Caerulea: genus unde tibi, Romane Clienti.
 Est procul in pelago saxum spumantia contra
 Litora, quod turnidis submersum tunditur olim
 Fluctibus, hiberni condunt ubi fidera cori:
 Tranquillo filet, inmotaque adtollitur unda
 Campus et apricis statio gratissima mergis.
 Hic viridem Aeneas frondenti ex ilice metam
 Constituit signum nautis pater: unde reverti
 Scirent, et longos ubi circumflectere cursus.
 Tum loca sorte legunt, ipsique in pupibus auro
 Ductores longe effulgent ostroque decori.
 Cetera populea velatur fronde juventus,
 Nudatosque humeros oleo perfusa nitescit.
 Considunt transtris, intentaque brachia remis:
 Intenti exspectant signum, exsultantique haurit
 Corda pavor pulsans, laudumque adrecta cupido.
 Inde, ubi clara dedit sonitum tuba, finibus omnes
 (Haud mora) profiliuere suis: ferit aethera clamor
 Nauticus: adductis spumant freta versa laceris.
 Infidunt pariter fulcos, totumque dehiscit
 Convolsum remis rostrisque tridentibus aequor.
 Non tam praecepites bijugo certamine campum
 Conripuere, ruuntque effusi carcere currus:
 Nec sic inmissis aurigae undantia lora
 Concussere jugis, proniique in verbera pendent.
 Tum plausu fremituque virum, studiisque faventum
 Consonat omne nemus: vocemque inclusa volant
 Litora: pulsati colles clamore resultant.
 Effugit ante alios, primisque elabitur undis [thus
 Turbam inter fremitumque Gyas: quem deinde Cloan-
 Consequitur, melior remis: sed pondere pinus

Tarda tenet. post hos aequo discrimine Priftis
 Centaurusque locum tendunt superare priorem.
 Et nunc Priftis habet, nunc vietam praeterit ingens
 Centaurus: nunc una ambae junctisque feruntur
 Frontibus, et longa sulcant vada falsa carina.
 Jamque propinquabant scopulo, metamque tenebant:
 Cum princeps medioque Gyas in gurgite victor
 Rectorem navis conpellat voce Menoeten:
 Quo tantum mihi dexter abis? hue dirige gressum.
 Litus ama, et laevas stringat sine palmula cautes;
 Altum alii teneant. dixit. sed caeca Menoetes
 Saxa timens, proram pelagi detorquet ad undas.
 Quo diversus abis? iterum pete faxa, Menoete,
 Cum clamore Gyas revocabat: ecce Cloanthum
 Respicit instantem tergo, et propiora tenentem.
 Ille inter navemque Gyae scopulosque sonantis
 Radit iter laevom interior, subitusque priorem
 Praeterit, et metis tenet aequora tuta relicts.
 Tum vero exarsit juveni dolor ossibus ingens:
 Nec lacrimis caruere genae. segnemque Menoeten,
 Oblitus decorisque sui sociumque salutis,
 In mare praecipitem puppi deturbat ab alta.
 Ipse gubernacio rector subit, ipse magister:
 Hortaturque viros, clavomque ad litora torquet.
 At gravis, ut fundo vix tandem redditus imo est
 Jam senior, madidaque fluens in veste, Menoetes;
 Summa petit scopuli, siccaque in rupe resedit.
 Illum et labentem Teucri, et riferre natantem:
 Et falsos rident revomentem pectora fluctus.
 Hic laeta extremis spes est accensa duobus
 Sergefto Mnesthique, Gyan superare morantem.
 Sergeftus capit ante locum, scopuloque propinquat:
 Nec tota tamen ille prior praeente carina:
 Parte prior: partim rostro premit aemula Priftis.
 At media socios incedens nave per ipsos
 Hortatur Mnestheus: Nunc, nunc insurgite remis,
 Hectorei socii; Trojae quos forte suprema
 Delegi comites: nunc illas promite vires,
 Nunc animos, quibus in Gaetulis Syrtibus usi,

Ionioque

Ioniisque mari, Maleaque sequacibus undis.
 Non jam prima peto Mnestheus, neque vincere certo.
 Quamquam ô! sed superent, quibus hoc, Neptune, dedisti.
 Extremos pudeat rediisse, hoc vincite, cives,
 Et prohibete nefas. Olli certamine summo
 Procumbunt: vastis tremit ictibus aerea puppes,
 Subtrahiturque solum. tum creber anhelitus artus
 Aridaque ora quatit: sudor fluit undique rivis.
 Adulit ipse viris optatum casus honorem.
 Namque furens animi, dum proram ad saxa suburguet
 Interior, spatioque subit Sergestus iniquo;
 Infelix axis in procurrentibus haefit.
 Concussae cautes, et acuto in murice remi
 Obnixi crepere, inlataque prora pependit.
 Confurgunt nautae, et magno clamore morantur:
 Ferrataisque trudes, et acuta cuspidi contos
 Expediunt; fractosque legunt in gurgite remos.
 At laetus Mnestheus, successuque acrior ipso,
 Agmine remorum celeri, ventisque vocatis,
 Prona petit maria, et pelago decurrit aperto.
 Qualis spelunca subito commota columba,
 Quoi domus et dulces latebroso in pumice nidi,
 Fertur in arva volans, plausumque exterrita pennis
 Dat teeto ingentem: mox aere labfa quieto
 Radit iter liquidum, celeris neque commovet alas.
 Sic Mnestheus, sic ipsa fuga fecat ultima Priftis
 Aequora: sic illam fert inpetus ipse volantem.
 Ac primum in scopulo luctantem deserit alto
 Sergestum, brevibusque vadis, frustraque vocantem
 Auxilia, et fractis discentem currere remis.
 Inde Gyan, ipsamque ingenti mole Chimaeram
 Consequitur. cedit: quoniam spoliata magistro est.
 Solus jamque ipso superest in fine Cloanthus:
 Quem petit, et summis adnibus viribus urguit.
 Tum vero ingeminat clamor, cunctique sequentem
 Instigant studiis: resonatque fragoribus aether.
 Hi proprium decus, et partum indignantur honorem,
 Ni teneant: vitamque volunt pro laude pacisci.
 Hos successus alit: possunt, quia posse videntur.

Et fors aequatis cepissent praemia rostris :
 Ni, palmas ponto tendens utrasque, Cloanthus
 Fudissetque preces, divosque in vota vocasset :
 Dñ, quibus imperium pelagi, quorum aequora curro,
 Vobis laetus ego hoc candentem litore taurum
 Constituam ante aras voti reus, extaque falsos
 Porriciam in fluctus, et vina liquentia fundam.
 Dixit, eumque imis sub fluctibus audiit omnis
 Nereidum Phorcique chorus, Panopeaque virgo ;
 Et pater ipse manu magna Portunus euntem
 Inpulit. illa noto citius volucrque sagitta
 Ad terram fugit, ac portu se condidit alto.
 Tum fatus Anchisa, cunctis e more vocatis,
 Victorem magna praeconis voce Cloanthum
 Declarat, viridique advelat tempora lauro :
 Muneraque in navis ternos optare juvencos,
 Vinaque, et argenti magnum dat ferre talentum.
 Ipsiis praecipuos ductoribus addit honores :
 Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
 Purpura maeandro duplici Meliboea cucurrit :
 Intextusque puer frondosa regius Ida
 Velocis jaculo cervos cursuque fatigat
 Acer, anhelanti similis : quem praepes ab Ida
 Sublimem pedibus rapuit Jovis armiger uncis.
 Longaevi palmas nequidquam ad fidera tendunt
 Custodes : faevitque canum latratus in auras.
 At qui deinde locum tenuit virtute secundum,
 Levibus huic hamis confertam auroque trilicem
 Loricam, quam Demoleo detraxerat ipse
 Victor apud rapidum Simoënta sub Ilio alto,
 Donat habere viro, decus et tutamen in armis.
 Vix illam famuli Phegeus Sagarisque ferebant
 Multiplicem, connisi humeris. indutus at olim
 Demoleos cursu palantis Troas agebat.
 Tertia dona facit geminos ex aere lebetas ;
 Cymbiaque argento perfecta, atque aspera signis.
 Jamque adeo donati omnes, opibusque superbi,
 Punceis ibant evincti tempora taeniis :
 Cum saevo e scopulo multa vix arte revolus,

Amiffs

Amissis remis, atque ordine debilis uno,
 Inrisam sine honore ratem Sergestus agebat.
 Qualis saepe viae depreensus in aggere serpens,
 Aerea quem obliquum rota transfit, aut gravis ictu.
 Seminecem liquit faxo lacerumque viator,
 Nequidquam longos fugiens dat corpore tortus;
 Parte ferox, ardensque oculis, et fibila colla
 Arduus adtollens; pars volnere clauda retentat
 Nexantem nodis, seque in sua membra plicantem.
 Tali remigio navis se tarda movebat:
 Vela facit tamen, et velis subit oftia plenis.
 Sergestum Aeneas missio certamine tendit
 Gramineum in campum, quem collibus undique curvis
 Cingebant silvac: mediaque in valle theatri
 Circus erat, quo se multis cum milibus heros
 Confessu medium tulit, exstructoque resedit.
 Hic, qui forte velint rapido contendere cursu,
 Invitat pretiis animos, et praemia ponit.
 Undique convenient Teucri, mixtique Sicani,
 Nisus et Euryalus primi.
 Euryalus forma insignis, viridique juventa;
 Nisus amore pio pueri, quos deinde secutus
 Regius egregia Priami de stirpe Diores.
 Hunc Salius, simul et Patron: quorum alter Acarnan,
 Alter ab Arcadio Tegeaeae sanguine gentis.
 Tum duo Trinacrii juvenes Helymus Panopesque,
 Adsueti silvis, comites senioris Acestae.
 Multi praeterea, quos fama obscura recondit.
 Aeneas quibus in mediis sic deinde locutus:
 Accipite haec animis, laetasque adverte mentis:
 Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.
 Gnosia bina dabo levato lucida ferro
 Spicula, caelatamque argento ferre bipennem.
 Omnibus hic erit unus honos, tres praemia primi
 Accipient, flavaque caput negetur oliva.

Primus

Primus equum phaleris insignem victor habeto :
 Alter Amazoniam pharetram, plenamque sagittis
 Threīcis : lato quam circum amplectitur auro
 Balteus, et tereti subnectit fibula gemma.
 Tertius Argolica hac galea contentus abito.
 Haec ubi dicta, locum capiunt, signoque repente
 Conripiunt spatia audito, limenque relinquunt,
 Effusi nimbo similes : simul ultima signant.
 Primus abit, longeque ante omnia corpora Nifus
 Emicat, et ventis et fulminis ocior alis.
 Proximus huic, longo sed proximus intervallo,
 Insequitur Salius : spatio post deinde relicto
 Tertius Euryalus.
 Euryalumque Helymus sequitur : quo deinde sub ipso
 Ecce volat, calcemque terit jam calce Diores,
 Incumbens humero : spatia et si plura supersint,
 Transeat elabitus prior, ambiguumve relinquat.
 Jamque fere spatio extremo, fessique sub ipsam
 Finem adventabant ; levi cum sanguine Nifus
 Labitur infelix : caēsis ut forte juvencis
 Fusus humum viridisque super madefecerat herbas.
 Hic juvenis jam victor ovans vestigia presso
 Haud tenuit titubata solo : sed pronus in ipso
 Concidit inmundoque fimo sacroque cruento.
 Non tamen Euryali, non ille oblitus amorum :
 Nam fese obposuit Salio per lubrica surgens.
 Ille autem jacuit spissa revolutus arena.
 Emicat Euryalus, et munere victor amici
 Prima tenet, plausuque volat fremituque secundo.
 Post Helymus subit, et nunc tertia palma Diores.
 Hic totum caveae confessum ingentis, et ora
 Prima patrum magnis Salius clamoribus inplet ;
 Ereptumque dolo reddi sibi poscit honorem.
 Tutatur favor Euryalum, lacrimaeque decorae,
 Gratiar et pulchro veniens in corpore virtus.
 Adjuvat, et magna proclamat voce Diores :
 Qui subiit palmae, frustraque ad praemia venit
 Ultima, si primi Salio redundunt honores.
 Tum pater Aeneas, Vestra, inquit, munera vobis

Certa manent, pueri ; et palmam movet ordine nemo :
 Me liceat casus miserari insontis amici.
 Sic fatus, tergum Gaetuli inmane leonis
 Dat Salio, villis onerosum atque unguibus aureis.
 Hic Nifus, Si tanta, inquit, sunt praemia victis,
 Et te laborum miseret ; quae munera Niso
 Digna dabis ? primam merui qui laude coronam ;
 Ni me, quae Salium, fortuna inimica tulisset.
 Et simul his dictis faciem ostentabat, et udo
 Turpia membra fimo. risit pater optimus olli,
 Et clypium efferri jussit, Didymaonis artes,
 Neptuni sacro Danais de poste refixum.
 Hoc juvenem egregium praestanti munere donat.
 Post ubi confecti cursus, et dona peregit :
 Nunc si quois virtus animusque in pectore praesens,
 Adsit, et evinctis adtollit brachia palmis.
 Sic ait, et geminum pugnae proponit honorem :
 Victori velatum auro vittisque juvencum ;
 Ensem, atque insignem galeam, solatia victo.
 Nec mora ; continuo vastis cum viribus effert
 Ora Dares, magnoque virum se murmure tollit :
 Solus qui Paridem solitus contendere contra :
 Idemque ad tumulum, quo maxumus occubat Hector,
 Victorem Buten inmani corpore, qui se
 Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat,
 Perculit, et fulva moribundum extendit arena.
 Talis prima Dares caput altum in proelia tollit,
 Ostenditque humeros latos, alternaque jactat
 Brachia pretendens, et verberat ictibus auras.
 Quæritur huic alias : nec quisquam ex agmine tanto
 Audet adire virum, manibusque inducere caestus.
 Ergo alacris, cunctosque putans excedere palma,
 Aeneae stetit ante pedes : nec plura moratus,
 Tum laeva taurum cornu tenet, atque ita fatur :
 Nata dea, si nemo audet se credere pugnae,
 Quae finis standi ? quo me decet usque teneri ?
 Ducere dona jube. cuncti simul ore fremebant
 Dardanidae, reddique viro promissa jubebant.
 Hic gravis Entellum dictis castigat Acestes,

Proximus

Proximus ut viridante toro confederat herbae ;
 Entelle, heroum quondam fortissime frustra,
 Tantane tam patiens nullo certamine tolli
 Dona fines ? ubi nunc nobis deus ille, magister
 Necquidquam memoratus Eryx ? ubi fama per omnem
 Trinacriam, et spolia illa tuis pendentia tectis ?
 Ille sub haec : Non laudis amor, nec gloria cessit
 Pulsu metu : sed enim gelidus tardante senecta
 Sanguis hebet, frigentque effoetae in corpore vires.
 Si mihi, quae quondam fuerat, quaque inprobus iste
 Exsultat fidens, si nunc foret illa juventus :
 Haud equidem pretio inductus pulchroque juvenco
 Venissem : nec dona moror. sic deinde locutus,
 In medium geminos inmani pondere caestus
 Projecit ; quibus acer Eryx in praelia suetus
 Ferre manum, duroque intendere brachia tergo.
 Obstupere animi. tantorum ingentia septem
 Terga boum plumbo insuto ferroque rigeant.
 Ante omnis stupet ipse Dares, longeque recusat :
 Magnanimusque Anchisiades et pondus et ipsa
 Huc illuc vinclorum inmensa volumina versat.
 Tum senior talis referebat pectore voces :
 Quid, si quis caestus iphius et Hercufis arma
 Vidisset, tristemque hoc ipso in litore pugnam ?
 Haec germanus Eryx quondam tuus arma gerebat.
 Sanguine cernis adhuc sparsoque infecta cerebro.
 His magnum Alcidem contra stetit : his ego suetus ;
 Dum melior vires sanguis dabat, aemula necdum
 Temporibus geminis canebat sparsa senectus.
 Sed, si nostra Dares haec Troius arma recusat,
 Idque pio sedet Aeneae, probat auctor Acestes ;
 Aequemus pugnas. Erycis tibi terga remitto :
 Solve metus, et tu Trojanos exue caestus.
 Haec fatus, duplcem ex humeris rejecit amictum,
 Et magnus membrorum artus, magna ossa lacertoque
 Exuit, atque ingens media consistit arena.
 Tum fatus Anchisa caestus pater extulit aequos,
 Et paribus palmas amborum innexuit armis.
 Constitit in digitos extemplo adrectus uterque,

Brachi.

Brachiaque ad superas interritus extulit auras.
 Abduxere retro longe capita ardua ab ictu:
 Inmiserentque manus manibus, pugnamque lacerfunt.
 Ille pedum motu melior, fretusque juventa:
 Hic membris et mole valens: sed tarda trementi
 Genua labant: vastos quatit aeger anhelitus artus.
 Multa viri nequidquam inter se volnera jaçtant,
 Multa cavo lateri ingeminant, et pectore vastos
 Dant sonitus, erratque auris et tempora circum
 Crebra manus: duro crepitant sub volnere malae.
 Stat gravis Entellus, nisique inmotus eodem,
 Corpore tela modo atque oculis vigilantibus exit.
 Ille, velut celsam oppugnat qui molibus urbem,
 Aut montana sedet circum castella sub armis,
 Nunc hos, nunc illos aditus, omnemque pererrat
 Arte locum; et variis adsultibus inritus urguit.
 Ostendit dextram insurgens Entellus, et alte
 Extulit: ille ictum vementem a vertice velox
 Praevidit, celerique elabfus corpore cefit.
 Entellus vires in ventum effudit; et ultiro
 Ipse gravis, graviterque ad terram pondere vasto
 Concidit: ut quandam cava concidit aut Erymantho,
 Aut Ida in magna radicibus eruta pinus.
 Confurgunt studiis Teucri et Trinacria pubes:
 It clamor caelo, primusque adcurrit Acestes,
 Aequaevomque ab humo miserans adtollit amicum.
 At non tardatus casu neque territus heros,
 Acrior ad pugnam reddit, ac vim fuscitat ira.
 Tum pudor incendit vires, et conscia virtus:
 Praecipitemque Daren ardens agit aequore toto;
 Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille finistra.
 Nec mora, nec requies. quam multa grandine nimbi
 Culminibus crepitant; sic densis ictibus heros
 Creber utraque manu pulsat versatque Daret.
 Tum pater Aeneas procedere longius iras,
 Et faevire animis Entellum haud paflus acerbis;
 Sed finem infosuit pugnae, feffumque Daret
 Eripuit, mulcens dictis: ac talia fatur:
 Infelix, quae tanta animum dementia cepit?

Non vires alias, conversaque numina sentis?
 Cede deo. dixitque, et proelia voce diremit.
 Ast illum fidi aequales, genua aegra trahentem,
 Quassanterque utroque caput, crassumque cruentem
 Ore rejectantem, mixtosque in sanguine dentis,
 Ducunt ad navis; galeamque ensimque vocati
 Accipiunt: palnam Entello taurumque relinquunt.
 Hic viator, superans animis, tauroque superbus,
 Nata dea, vosque haec, inquit, cognoscite, Teucri;
 Et mihi quae fuerint juvenali in corpore vires,
 Et qua servetis revocatum a morte Daret.
 Dixit, et adversi contra stetit ora juvenci,
 Qui donum adstabat pugnae, duroisque reducta
 Libravit dextra media inter cornua caestus
 Arduus, effractoque inlisis in ossa cerebro.
 Sternitur, exanimisque tremens procumbit humi bos.
 Ille super talis effundit pectore voces:
 Hanc tibi, Eryx, meliorem animam pro morte Daretis
 Persolvo: hic viator caestus artemque repono.
 Protenus Aeneas celeri certare sagitta
 Invitat, qui forte velint; et praemia ponit:
 Ingentique manu malum de nave Sereffi
 Erigit; et volucrem trajecto in fune columbam,
 Quo ferrum tendant, malo suspendit ab alto.
 Convenere viri: dejectamque aerea sortem
 Accepit galea: et primus clamore secundo
 Hyrtacidae ante omnis exit locus Hippocoontis:
 Quem modo navali Mnestheus certamine viator
 Consequitur, viridi Mnestheus evinctus oliva.
 Tertius Eurytion, tuus, ô clarissime, frater,
 Pandare: qui quondam, jussus confundere foedus,
 In medios telum torsisti primus Achivos.
 Extremus, galeaque ima subfudit Acestes;
 Aufus et ipse manu juvenum tentare laborem.
 Tum validis flexos incurvant viribus arcus
 Pro se quisque viri, et depromunt tela pharetris.
 Primaque per caelum nervo stridente sagitta
 Hyrtacidae juvenis volucris diverberat auras:
 Et venit, adversique infigitur arbore mali.

Intremuit

Intremuit malus, timuitque exterrita pennis
 Ales, et ingenti sonuerunt omnia plausu.
 Post acer Mnestheus adducto constitit arcu,
 Alta petens: pariterque oculos telumque tetendit.
 At ipam miserandus avem contingere ferro
 Non valuit: nodos et vincula linea rupit,
 Quis innexa pedem malo pendebat ab alto.
 Illa notos atque atra volans in nubila fugit,
 Tum rapidus jam dudum arcu contenta parato
 Tela tenens, fratrem Eurytion in vota vocavit,
 Jam vacuo laetam caelo speculatus; et alis
 Plaudentem nigra figit sub nube columbam.
 Decidit exanimis, vitamque reliquit in astris
 Aetheriis, fixamque referit delabsa sagittam.
 Amissa solus palma superabat Acestes:
 Qui tamen aerias telum contendit in auras,
 Ostentans artemque pater, arcumque sonantem.
 Hic oculis subitum objicitur magnoque futurum
 Augurio monstrum, docuit post exitus ingens:
 Seraque terrifici cecinerunt omnia vates.
 Namque volans liquidis in nubibus arsit arundo,
 Signavitque viam flammis, tenuisque recessit
 Consumta in ventos: caelo ceu saepe refixa
 Transcurrunt crinemque volantia fidera ducunt.
 Adtonitis haesere animis, Superosque precati
 Trinacrii Teucrique viri: nec maximus omen
 Abnuit Aeneas, sed lactum amplexus Acesten
 Muneribus cumulat magnis, ac talia fatur:
 Sume, pater: nam te voluit rex magnus Olympi
 Talibus auspiciis exfortem ducere honores.
 Ipsi Anchisae longaevi hoc munus habebis,
 Cratera inpressum signis: quem Thracius olim
 Anchisae genitori in magno munere Cisseus
 Ferre sui dederat monumentum et pignus amoris.
 Si fatus cingit viridanti tempora lauro:
 Et primum ante omnis victorem adpellat Acesten.
 Nec bonus Eurytion praelato invidit honori;
 Quamvis solus avem caelo dejecit ab alto.
 Proximus ingreditur donis, qui vincula rupit:

Extramus, volucri qui fixit arundine malunt.
At pater Aeneas nondum certamine misso,
Custodem ad se se comitemque inpubis Iuli
Aeptyden vocat, et fidam sic fatur ad aurem:
Vade age, et, Ascanio, si jam puerile paratum
Agmen habet secum, cursusque instruxit equorum,
Ducat avo turmas, et se se ostendat in armis,
Dic, ait. ipse omnem longo decedere circo
Infusum populum, et campos jubet esse patentis.
Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
Frenatis lucent in equis: quos omnis euntis
Trinacriae mirata fremit Trojaeque juventus.
Omnibus in morem tonsa coma pressa corona.
Cornea bina ferunt praefixo hastilia ferro:
Pars levis humero pharetras. it pectore summo
Flexilis obtorti per collum circulus auri.
Tres equitum numero turmae, ternique vagantur
Ductores: pueri bis seni quemque secuti
Agmine partito fulgent, paribusque magistris.
Una acies juvenum, dicit quam parvus ovantem
Nomen avi referens Priamus; tua clara, Polite,
Progenies, auctura Italos: quem Thracius albis
Portat equus bicolor maculis; vestigia primi
Alba pedis, frontemque ostentans arduus album,
Alter Atys, genus unde Atti duxere Latini:
Parvus Atys, puerisque puer dilectus Iulo.
Extramus, formaque ante omnis pulcher Iulus
Sidonio est invectus equo: quem candida Dido
Esse sui dederat monumentum et pignus amoris,
Cetera Trinaciis pubes senioris Acestae
Fertur equis.
Excipliunt plausu pavidos, gaudentque tuentes
Dardanidae; veterumque adgnoscunt ora parentum.
Postquam omnem laeti confessum oculosque suorum
Lustravere in equis; signum clamore paratis
Aeptydes longe dedit, insonuitque flagello.
Olli discurrere pares, atque agmina terni
Diductis solvere choris, rursusque vocatis
Convertere vias, infestaque tela tulere.

Inde alios inéunt cursus aliosque recursus
 Adversis spatiis, alternosque orbibus orbis
 Inpediunt, pugnaeque cinct simulacra sub armis :
 Et nunc terga fuga nudant ; nunc spicula vertunt
 Infensi : facta pariter nunc pace feruntur.
 Ut quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
 Parietibus textum caecis iter aneipitemque
 Mille viis habuisse dolum, qua signa sequendi
 Falleret indeprensus et inremeabilis error.
 Haud alio Teucrûm gnati vestigia cursu
 Inpediunt, texuntque fugas et proelia ludo,
 Delphinum similes : qui per maria humida nando
 Carpathium Libycumque secant, luduntque per undas.
 Hunc morem cursus, atque haec certamina primus
 Ascanius, Longam muris cum cingeret Albam,
 Retulit, et prícos docuit celebrare Latinos.
 Quo puer ipse modo, secum quo Troïa pubes,
 Albani docuere suos : hinc maxima porro
 Accepit Roma, et patrium servavit honorem :
 Trojaque nunc, pueri, Trojanum dicitur agmen.
 Hac celebrata tenus sancto certamina patri.
 Hic primum Fortuna fidem mutata novavit.
 Dum variis turculo referunt follempnia ludis,
 Irin de caelo misit Saturnia Juno
 Iliacam ad classem, ventosque adspirat eunti
 Multa movens, nec dum antiquum exsaturata dolorem.
 Illa viam eelerans per mille coloribus arcum,
 Nulli visa, cito decurrit tramite virgo.
 Conficit ingentem concursum, et litora lustrat,
 Desertosque videt portus, classemque relictam.
 At procul in sola secretae Troades acta
 Amissum Anchisen flebant, cunctaeque profundum
 Pontum aspectabant fientes. Heu tot vada fessis,
 Et tantum supereffe maris ! vox omnibus una.
 Urbem orant : taedet pelagi perferre labore.
 Ergo inter medias fese haud ignara nocendi
 Coniicit, et faciemque deae vestemque reponit.
 Fit Beroë, Tmarii conjux longaeva Dorycli ;
 Quo genus, et quondam nomen, gnatique fuissent :

Ac

Ac sic Dardanidum medium se matribus infert :
 O miserae, quas non manus, inquit, Achaica bello
 Traxerit ad letum patriae sub moenibus ! ô gens
 Infelix, cui te exitio Fortuna reservat ?
 Septima post Trojae excidium jam vertitur aetas,
 Cum freta, cum terras omnis, tot inhospita faxa
 Sideraque emensae ferimur : dum per mare magnum
 Italiam sequimur fugientem, et volvimus undis.
 Hic Erycis fines fraterni, atque hospes Acestes.
 Quid prohibet muros jacere, et dare civibus urbem ?
 O patria, et rapti nequidquam ex hoste Penates ;
 Nullane jam Trojae dicentur moenia ? nusquam
 Hectoreos amnis Xanthum et Simoënta videbo ?
 Quin agite, et mecum infastas exurite puppis.
 Nam mihi Cassandrae per somnum vatis imago
 Ardentis dare visa faces : Hic quaerite Trojam,
 Hic domus est, inquit, vobis : jam tempus agi res :
 Nec tantis mora prodigiis. en quatuor aerae
 Neptuno. deus ipse faces animumque ministrat.
 Haec memorans, prima infensum vi conripit ignem,
 Sublataque procul dextra connixa coruscat,
 Et jacit. adrectae mentes, stupefactaque corda
 Iliadum. hic una e multis, quae maxima natu,
 Pyrgo, tot Priami gnatorum regia nutrix :
 Non Beroë vobis, non haec Rhoeteia, matres,
 Est Dorycli conjux. divini signa decoris,
 Ardentisque notate oculos ; qui spiritus illi,
 Qui voltus, vocisque sonus, et gressus eunti.
 Ilsa egomet dudum Beroën digressa reliqui
 Aegram, indignantem, tali quod sola careret
 Munere, nec meritos Anchisae inferret honores.
 Haec effata.
 At matres, primo ancipites, oculisque malignis
 Ambiguae spectare rates, miserum inter amorem
 Praesentis terrae, fatisque vocantia regna :
 Cum dea se paribus per caelum sustulit alis,
 Ingentemque fuga secuit sub nubibus arcum.
 Tum vero adtonitae monstris, aetaeque furore
 Conclamant, rapiuntque foci penetralibus ignem :

Pars spoliant aras, frondem, ac virgulta, facesque
Conjiciunt. furit inmissis Volcanus habenis
Transtra per et remos, et pictas abiete puppis.
Nuntius Anchisae ad tumulum cuneosque theatri
Incensas perfert navis Eumelus : et ipsi
Respiciunt atram in nimbo volitare favillam.
Primus et Alcanius, cursus ut laetus equestris
Ducebat ; sic acer equo turbata petivit
Castra : neque exanimis possunt retinere magistri.
Quis furor iste novus ? quo nunc, quo tenditis, inquit,
Heu miserae cives ? non hostem, inimicaque castra
Argivom, vestras spes uritis. en ego vester
Alcanius : galeam ante pedes projecit inanem,
Qua ludo indutus belli simulacra ciebat.
Accelerat simul Aeneas, simul agmina Teucrum.
Ast illae diversa metu per litora passim
Diffugunt ; silvasque, et sicubi concava furtim
Saxa, petunt. piget incepti, lucisque, suosque
Mutatae adgnoscunt, excussaque peccore Juno est.
Sed non idcirco flammæ atque incendia vires
Indomitas posuere : udo sub robore vivit
Stuppa vemens tardum fumum, lentusque carinas
Est vapor, et toto descendit corpore pestis :
Nec vires heroum infusaque flumina profunt.
Tum pius Aeneas humeris absindere vestem,
Auxilioque vocare deos, et tendere palmas :
Juppiter omnipotens, si nondum exosus ad unum
Trojanos, si quid pietas antiqua labores
Respicit humanos ; da flammam evadere classi
Nunc, pater, et tenuis Teucrum res eripe leto.
Vel tu, quod superest, infesto fulmine morti,
Si mereor, demitte, tuaque hic obrue dextra.
Vix haec ediderat, cum effusis imbribus atra
Tempestas fine more furit, tonitruque tremiscunt
Ardua terrarum, et campi : ruit aethere toto
Turbidus imber aquam, densisque nigerrimus austris :
Inplenturque super puppes ; semiusta madescunt
Robora. restinctus donec vapor omnis, et omnes,
Quatuor amissis, servatae a peste carinae.

At

At pater Aeneas, casu concussus acerbo,
 Nunc huc ingentis nunc illuc pectori curas
 Mutabat verfans, Siculisne refideret arvis
 Oblitus fatorum, Italasne capesseret oras.
 Tum senior Nautes, unum Tritonia Pallas
 Quem docuit, multaque insignem reddidit arte,
 Haec responsa dabat, vel quae portenderet ira
 Magna deum, vel quae fatorum posceret ordo.
 Isque his Aenean solatus vocibus infit:
 Nate dea, quo fata trahunt retrahuntque, sequamur:
 Quidquid erit: superanda omnis fortuna ferendo est.
 Est tibi Dardanius divinae stirpis Acestes:
 Hunc cape consiliis socium, et coniunge volentem:
 Huic trade, amissis superant qui navibus, et quos
 Pertae sum magni incepti rerumque tuarum est:
 Longae vosque senes, ac fessas aequore matres,
 Et quidquid tecum invalidi, metuensque pericli est,
 Delige, et his habeant terris, fine, moenia fessi:
 Urbem adpellabunt permisso nomine Acestam.
 Talibus incensus dictis senioris amici,
 Tum vero in curas animum diducitur omnis:
 Et nox atra polum bigis subiecta tenebat.
 Visu dehinc caelo facies delabsa parentis
 Anchisae, subito talis effundere voces:
 Gnate, mihi vita quandam, dum vita manebat,
 Care magis; gnate Iliacis exercite fatis;
 Imperio Jovis huc venio: qui classibus ignem
 Depulit, et caelo tandem miseratus ab alto est.
 Consiliis pare, quae nunc pulcherrima Nautes
 Dat senior: lectos juvenes fortissima corda
 Defer in Italiam. gens dura atque aspera cultu
 Debellanda tibi Latio est. Ditis tamen ante
 Infernas accede domos, et Averna per alta
 Congressus pete, gnate, meos. non me inopia namque
 Tartara habent, tristes umbrae: sed amoena piorum
 Concilia Elysumque colo. hue casta Sibylla
 Nigrarum multo pecudum te sanguine ducet.
 Tum genus omne tuum, et, quae dentur moenia, disces.
 Jamque vale. torquet medios nox humida cursus:

Et

Et me saevus equis Oriens adflavit anhelis.
 Dixerat, et tenuis fugit, ceu fumus, in auras.
 Aeneas, Quo deinde ruis? quo proripis? inquit.
 Quem fugis? aut qui te nostris complexibus arcet?
 Haec memorans cinerem et sopitos suscitat ignis;
 Pergameumque Larem et canae penetralia Vestae
 Farre pio et plena supplex veneratur acorra.
 Extemplo socios primumque arcessit Acesten,
 Et Jovis imperium et cari praecepta parentis
 Edocet, et quae nunc animo sententia constet.
 Haud mora consiliis, nec jussa recusat Acestes.
 Transcribunt urbi matres, populumque volenter
 Deponunt, animos nil magnae laudis egentes.
 Ipsi transtra novant, flammisque ambeſa reponunt
 Robora: navigis aptant remosque rudenteque
 Exigu numero, sed bello vivida virtus.
 Inter ea Aeneas urbem designat aratro,
 Sortiturque domos: hoc Ilium, et haec loca Trojam
 Esse jubet, gaudet regno Trojanus Acestes,
 Indicique forum, et patribus dat jura vocatis.
 Tum vicina astris Erycino in vertice sedes
 Fundatur Vengri Idalizae, tumuloque sacerdos
 Ac lucus late facer additur Anchifeo.
 Jamque dies epulata novem gens omnis, et aris
 Factis honos; placidi straverunt aequora venti:
 Creber et adspirans rufus vocat Auster in altum.
 Exoritur procurva ingens per litora fletus:
 Complexi inter se noctemque diemque morantur.
 Ipsae jam matres, ipsi, quibus aspera quondam
 Vifa maris facies et non tolerabile nomen,
 Ire volunt, omnemque fugae perferre labore.
 Quos bonus Aeneas dictis solatur amicis,
 Et consanguineo lacrimans commendat Acestae.
 Tris Eryci vitulos, et Tempestatibus agnam
 Caedere deinde jubet, solisque ex ordine funem.
 Ipse, caput tonsae foliis evinctus olivae,
 Stans procul in prora pateram tenet, extaque falsos
 Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit.
 Prosequitur surgens a puppi ventus euntis.

Certatim socii feriunt mare, et aequora verrunt.
 At Venus interea Neptunum exercita curis
 Adloquitur, talisque effundit pectore questus:
 Junonis gravis ira neque exsaturabile pectus
 Cogunt me, Neptune, preces descendere in omnis:
 Quam nec longa dies, pietas nec mitigat ulla;
 Nec Jovis imperio, fatiue infracta quiescit.
 Non media de gente Phrygum exedisse nefandis
 Urbem odiis satis est, nec poenam traxe per omnem
 Reliquias: Trojae cineres atque ossa perentiae
 Insequitur, caussas tanti sciat illa furoris.
 Ipse mihi nuper Libycis tu testis in undis,
 Quam molem subito excierit. maria omnia caelo
 Miscuit, Aeoliis nequidquam freta procellis;
 In regnis hoc ausa tuis.
 Per scelus ecce etiam Trojanis matribus actis
 Exusit foede puppis; et classe subegit
 Amissa socios ignota linquere terra.
 Quod supereft; oro, liceat dare tuta per undas
 Vela tibi: liceat Laurentem adtingere Thybrim:
 Si concessa peto, si dant ea moenia Parcae.
 Tum Saturnius haec domitor maris edidit alti:
 Fas omne est, Cytherea, meis te fidere regnis,
 Unde genus ducis: merui quoque. saepe furores
 Compressi et rabiem tantam caelique marisque.
 Nec minor in terris (Xanthum Simoëntaque testor)
 Aeneae mihi cura tui, cum Troia Achilles
 Exanimata sequens inpingaret agmina muris,
 Millia multa daret Ieto, gementisque repleti
 Amnes, nec reperire viam atque evolvere posset
 In mare se Xanthus: Pelidae tunc ego forti
 Congressum Aenean, nec dñs nec viribus aequis,
 Nube cava rapui: cuperem cum verate ab imo
 Structa meis manibus perjurare moenia Trojae.
 Nunc quoque mens eadem perstat mihi: pelle timorem,
 Tuttus, quos optas, portus accedet Averni.
 Unus erit tantum, amissum quem gurgite queret:
 Unum pro multis dabitur caput.
 His ubi laeta deae permulxit pectora dictis;

Jungit

Jungit equos auro genitor, spumantiaque addit
Frena feris, manibusque omnis effundit habenas,
Caeruleo per summa levis volat aequora curru.
Subsidunt undae, tumidumque sub axe tonanti
Sternitur aequor aquis: fugiunt vasto aethere nimbi.
Tum variae comitum facies; inmania cete,
Et senior Glauci chorus, Inousque Palaemon,
Tritonesque citi, Phorcique exercitus omnis.
Laeva tehent Thetis et Melite Panopeaque virgo,
Nefae, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque.
Hic patris Aeneae suspensam blanda vicissim
Gaudia pertantent mentem: jubet ocius omnis
Adtolli malos, intendi brachia velis.
Una omnes fecere pedem; pariterque sinistros,
Nunc dextros solvere sinus: una ardua torquent
Cornua, detorquentque. ferunt sua flamina classem.
Princeps ante omnis densum Palinurus agebat
Agmen: ad hunc alio cursum contendere jussi.
Jamque fere mediā celi nocte humida metam
Contigerat: placida laxabant membra quiete
Sub remis fusi per dura sedilia nautae.
Cum levis aetheriis delabitus Somnus ab astris
Aera dimovit tenebrosum, et dispulit umbras,
Te, Palinure, petens, tibi somnia tristia portans
Insonti; puppique deus consedit in alta,
Phorbanti similis; funditque has ore loquelas:
Iaside Palinure, ferunt ipsa aequora classem;
Aequatae spirant aurae: datur hora quieti.
Pone caput, fessosque oculos furare labori.
Ipse ego paullisper pro te tua munera inibo.
Quoi vix adtollens Palinurus lumina fatur:
Mene salis placidi voltum fluctusque quietos
Ignorare jubes? mene huic confidere monstro?
Aenean credam, quid enim? fallacibus austris,
Et celi toties deceptus fraude sereni?
Talia dicta dabat, clavomque adfixus et haerens
Nusquam amittebat, oculosque sub astra tenebat.
Ecce deus ramum Lethaeo rore madentem,
Vique soporatum Stygia super utraque quassat

Tempora ; cunctantique natantia lumina solvit.
 Vix primos inopina quies laxaverat artus :
 Et super incumbens, cum puppis parte revolfa,
 Cumque gubernaclo liquidas projectit in undas
 Praecipitem, ac socios nequidquam saepe vocantem,
 Ipse volans tenuis se sustulit ales ad auras.
 Currit iter tutum non feciis aequore classis,
 Promissisque patris Neptuni interrita fertur.
 Jamque adeo scopulos Sirenum advecta subibat,
 Difficilis quandam, multorumque ossibus albos.
 Tum rauca adsiduo longe sale faxa sonabant :
 Cum pater amissò fluitantem errare magistro
 Sensit, et ipse ratem nocturnis rexit in undis
 Multa gemens, casuque animum concussus amici.
 O nimium caelo et pelago confise sereno,
 Nudus in ignota, Palinure, jacebis arena.

AENEIDOS LIB. VI.

Sic fatur lacrimans, classique inmittit habenas,
 Et tandem Euboicis Cumarum adlabitur oris.
 Obvertunt pelago proras : tum dente tenaci
 Ancora fundabat navis, et litora curvae
 Praetexunt puppes. juvenum manus emicat ardens
 Litus in Hesperium : quaerit pars semina fiammae
 Abstrusa in venis filicis : pars densa ferarum
 Tecta rapit silvas, inventaque flumina monstrat.
 At pius Aeneas arcis, quibus altus Apollo
 Praefidet, horrendaque procul secreta Sibyllae,
 Antrum inmane, petit : magnam quo mentem animum.
 Delius inspirat vates, aperitque futura. [que
 Jam subeunt Triviae lucos, atque aurea tecta.
 Daedalus (ut fama est) fugiens Minoa regna,
 Praepetibus pennis ausus se credere caelo,
 Insuetum per iter gelidas enavit ad Arctos,
 Chalcidicamque levis tandem superadstitit arcem.
 Redditus his primum terris, tibi, Phoebe, sacravit
 Remigium alarum, posuitque inmania templu.
 In foribus letum Androgeo : tum pendere poenas

Cecro-

Cecropidae iussi (miserum) septena quot annis
Corpora gnatorum ; ductis stat fortibus urna :
Contra elata mari respondet Gnofia tellus :
Hic crudelis amor tauri, suppostaque furto
Pasiphaë, mixtumque genus, prolesque biformis
Minotaurus inest, - veneris monumenta nefandae :
Hic labor ille domus, et inextricabilis error.
Magnum reginae sed enim miseratus amorem
Daedalus, ipse dolos testi ambagesque resolvit,
Caeca regens filo vestigia. tu quoque magnam
Partem opere in tanto, fineret dolor, Icare, haberet,
Bis conatus erat casus effingere in auro :
Bis patriae cecidere manus. quin protenus omnia
Perlegerent oculis, ni jam praemissus Achates
Adforet, atque una Phoebi Triviaeque sacerdos
Deiphobe Glauri, fatur quae talia regi :
Non hoc ista sibi tempus spectacula poscit.
Nunc grege de intacto septem maestare juvenes
Praestiterit, totidem lectas de more bidentis.
Talibus adfata Aenean (nec sacra morantur
Iusta viri) Teucros vocat alta in templo sacerdos.
Excisum Euboëcae latus ingens rupis in antrum :
Quo lati ducunt aditus centum, ostia centum :
Unde ruunt totidem voces, responsa Sibyllae.
Ventum erat ad limen, cum virgo, Poscere fata
Tempus, ait. deus ecce, deus. cui talia fanti
Ante fores subito non voltus, non color unus,
Non comtae mansere comae ; sed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument : majorque videri,
Nec mortale sonans, adflata est numine quando
Jam propiore dei. Cessas in vota precesque,
Tros, ait, Aenea ? cessas ? neque enim ante dehiscunt
Adtonitae magna ora domus. ac talia fata
Conticuit. gelidus Teucris per dura cucurrit
Ossa tremor, funditque preces rex pectora ab imo :
Phoebe, gravis Trojae semper miseratae labores,
Dardana qui Paridis direxti tela manusque
Corpus in Aeacidae ; magnas obeuntia terras
Tot maria intravi duce te, penitusque reportas

Maffy.

Massylum gentis, prætentaque Syrtibus arva,
 Jam tandem Italiae fugientis prendimus oras.
 Hac Trojana tenus fuerit Fortuna secuta.
 Vos quoque Pergameae jam fas est parere genti,
 Dique Deaeque omnes, quibus obstatit Ilium, et ingens
 Gloria Dardaniae. tuque ô sanctissima vates
 Praescia venturi, da (non indebita posco)
 Regna meis fatis; Latio confidere Teucros,
 Errantisque deos, agitataque numina Trojae.
 Tum Phoebo et Triviae solidi de marmore templum
 Instituam, festosque dies de nomine Phoebi.
 Te quoque magna manent regnis penetralia nostris.
 Hic ego namque tuas fortis, arcanaque fata
 Dicta meae genti ponam, lectosque sacrabo,
 Alma, viros, foliis tantum ne carmina manda;
 Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.
 Ipsa canas oro. finem dedit ore loquendi.
 At, Phoebi nondum patiens, inmanis in antro
 Bacchatur vates, magnum si pectora possit
 Excusisse deum. tanto magis ille fatigat
 Os ravidum, fera corda domans, fingitque premendo.
 Ostia jamque domus patuere ingentia centum
 Sponte sua, vatisque ferunt responsa per auras.
 O tandem magnis pelagi defunctori periclis:
 Sed terra graviora manent. in regna Lavini
 Dardanidae venient; mitte hanc de pectora curam:
 Sed non et venisse volent. bella, horrida bella,
 Et Thybrim multo spumantem sanguine cerno.
 Non Simoës tibi, nec Xanthus, nec Dorica castra
 Defuerint. alias Latio jam partus Achilles,
 Natus et ipse dea. nec Teucris addita Juno
 Usquam aberit: cum tu supplex in rebus egenis
 Quas gentis Italum, aut quas non oraveris urbis!
 Causa mali tanti conjux, iterum hospita Teucris;
 Externique iterum thalami.
 Tu ne cede malis: sed contra audentior ito,
 Quam tua te fortuna finet. via prima salutis,
 Quod minime reris, Graia pandetur ab urbe.
 Talibus ex adyto dictis Cumaea Sibylla

Horren.

Horrendas canit ambages, antroque remugit,
 Obscuris vera involvens. ea frena furenti
 Concutit, et stimulos sub pectore vertit Apollo.
 Ut primum cessit furor, et rabida ora quierunt;
 Incipit Aeneas heros: Non ulla laborum,
 O virgo, nova mi facies inopinave surgit.
 Omnia paecepi, atque animo mecum ante peregi.
 Unum oro: quando hic inferni janua regis
 Dicitur, et tenebrosa palus Acheronte refuso:
 Ire ad conspectum cari genitoris et ora
 Contingat: doceas iter, et sacra ostia pandas.
 Illum ego per flamas et mille sequentia tela
 Eripui his humeris, medioque ex hoste recepi:
 Ille meum comitatus iter, maria omnia mecum,
 Atque omnis pelagique minas caelique ferebat
 Invalidus, vires ultra fortemque senectae.
 Quin, ut te supplex peterem, et tua limina adirem,
 Idem orans mandata dabat. gnatique patrisque,
 Alma, precor, miserere. potes namque omnia: nec te
 Nequidquam lucis Hecate praefecit Avernus.
 Si potuit manus arcessere conjugis Orpheus,
 Threicia fretus cithara fidibusque canoris:
 Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
 Itque reditque viam toties. quid Thesea, magnum
 Quid memorem Alcidem? et mi genus ab Jove summo.
 Talibus orabat dictis, arasque tenebat.
 Cum sic orsa loqui vates: Sate sanguine divom,
 Tros Anchisiada, facilis descensus Averno.
 Noctes atque dies patet atri janua Ditis:
 Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras,
 Hoc opus, hic labor est. pauci, quos aequus amavit
 Juppiter, aut ardens evexit ad aethera virtus,
 Dis geniti potuere. tenent media omnia filvae,
 Cocytosque sinu labens circumvenit atro.
 Quod si tantus amor menti, si tanta cupido est,
 Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre
 Tartara; et insano juvat indulgere labori;
 Accipe, quae peragenda prius. latet arbore opaca
 Aureus et foliis et lento vimine ramus,

Junoni

Junoni infernae dictus sacer. hunc tegit omnis
 Lucus, et obscuris claudunt convallibus umbrae,
 Sed non ante datur telluris opera subire,
 Auricomas quam qui decerpserit arbore foetus.
 Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus
 Instituit. primo avolso non deficit alter
 Aureus; et simili frondescit virga metallo.
 Ergo alte vestiga oculis, et rite repertum
 Carpe manu. namque ipse volens facilisque sequetur,
 Si te fata vocant: aliter, non viribus ullis
 Vincere, nec duro poteris convellere ferro.
 Praeterea jacet exanimum tibi corpus amici,
 (Heu nescis) totamque incestat funere classem;
 Dum consulta petis, nostroque in limine pendes.
 Sedibus hunc refer ante suis, et conde sepulcro.
 Duc nigras pecudes: ea prima piacula funto.
 Sic demum lucos Stygios, regna invia vivis,
 Aspicies. dixit, presioque obmutuit ore.
Aeneas maefio fixus lumina voltu
 Ingreditur, linquens antrum; caecosque volatut
 Eventus animo secum. cui fidus Achates
 It comes, et paribus figit vestigia curis.
 Multa inter se se vario sermone serebant:
 Quem focium exanimem vates, quod corpus humandur
 Diceret. atque illi Misenum in litore siccō,
 Ut venere, vident indigna morte peremptum;
 Misenum Aeoliden: quo non praestantior alter
 Aere ciere viros, martemque accendere cantu.
 Hectoris hic magni fuerat comes, Hectora circum
 Et lituo pugnas insignis obibat et hasta.
 Postquam illum viētor vita spoliavit Achilles,
 Dardanio Aeneae se se fortissimus heros
 Addiderat socium, non inferiora secutus.
 Sed tum, forte cava dum personat aequora concha,
 Demens et cantu vocat in certamina divos,
 Aemulus exceptum Triton (si credere dignum est)
 Inter faxa virum spumoso inmerserat unda.
 Ergo omnes magno circum clamore fremebant;
 Praecipue pius Aeneas. tum jussa Sibyllae

(Haud

(Haud mora) festinant flentes, aramque sepulcri
 Congerere arboribus, caeloque educere certant.
 Itur in antiquam silvam, stabula alta ferarum :
 Procumbunt piceae : sonat ista securibus ilex :
 Fraxineaeque trabes, cuneis et fissile robur
 Scinditur : advolvunt ingentis montibus ornos.
 Necnon Aeneas opera inter talia primus
 Hortatur socios, paribusque accingitur armis.
 Atque haec ipse suo tristi cum corde volat,
 Adipectans silvam immensam, et sic forte precatur :
 Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
 Ostendat nemore in tanto : quando omnia vere
 Heu nimium de te vates, Misene, locuta est.
 Vix ea fatus erat, geminae cum forte columbae
 Ipsa sub ora viri caelo venere volantes,
 Et viridi sedere solo, tum maximus heros
 Maternas adgnoscit avis, laetusque precatur :
 Este duces ô, si qua via est, cursumque per auras
 Dirigite in lucos, ubi pinguem dives opacat
 Ramus humum, tuque ô dubiis ne defice rebus,
 Diva parens, sic effatus vestigia pressit ;
 Observans ouae signa ferant, quo tendere pergent.
 Pascentes illae tantum prodire volando,
 Quantum acie possent oculi servare sequentum.
 Inde, ubi venere ad fauces grave olentis Averni,
 Tollunt se celeres ; liquidumque per aëra labiae
 Sedibus optatis gemina super arbore fidunt :
 Discolor unde auri per ramos aura refulgit.
 Quile solet silvis brumali frigore viscum
 Fronde virere nova, quod non sua feminat arbos,
 Et croceo foetu teretis circumdare truncos.
 Talis erat species auri frondentis opaca
 Ilice : sic leni crepitabat braëtea vento.
 Conspicit Aeneas exemplo, avidusque refringit
 Cunctantem, et vatis portat sub tecta Sibyllae.
 Nec minus interea Misenum in litore Teucri
 Flebant, et cineri ingrato suprema ferebant.
 Principio pinguem taedis et robore secto
 Ingentem struxere pyram : cui frondibus atris

Intexunt latera, et feralis ante cupressos
 Constituunt, decorantque super fulgentibus armis.
 Pars calidos latices et ahena undantia flammis
 Expediunt, corpusque lavant frigentis et unguunt.
 Fit gemitus, tum membra toro defleta reponunt,
 Purpureaque super vestis, velamina nota,
 Conjiciunt, pars ingenti subiere feretro
 Triste ministerium, et subiectam more parentum
 Averfi tenuere facem, congesta cremantur
 Turea dona, dapes, fuso crateres olivo.
 Postquam conlabi cineres, et flamma quievit ;
 Reliquias vino et bibulam lavere favillam :
 Osfaque lecta cado textit Corynaeus aheno.
 Idem ter socios pura circumtulit unda,
 Spargens rore levi et ramo felicis olivae :
 Lustravitque viros, dixitque novissima verba.
 At pius Aeneas ingenti mole sepulcrum
 Inponit, suaque arma viro, remumque, tubamque,
 Monte sub aërio : qui nunc Misenus ab illo
 Dicitur, aeternumque tenet per saecula nomen.
 His actis propere exsequitur praecepta Sibyllae.
 Spelunca alta fuit, vastoque inmanis hiatus,
 Scrupea, tuta lacu nigro nemorumque tenebris :
 Quam super haud ullae poterant impune volantes
 Tendere iter pennis : talis se se halitus atris
 Faucibus effundens supera ad convexa ferebat :
 [Unde locum Graii dixerunt nomine Aornon.]
 Quatuor hic primum nigrantis terga juvencos
 Constituit, frontique invergit vina sacerdos ;
 Et, summas carpens media inter cornua fetas,
 Ignibus inponit sacris libamina prima,
 Voce vocans Hecaten caeloque potentem.
 Subponunt alii cultros, tepidumque cruentem
 Suscipiunt pateris. ipse atri velleris agnam
 Aeneas matri Eumenidum magnaeque forori
 Ense ferit, sterilemque tibi, Proserpina, vaccam.
 Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras,
 Et solida inponit taurorum viscera flammis,
 Pingue super oleum infundens ardentibus extis.

Ecce

Ecce autem, primi sub limina solis et ortus,
Sub pedibus mugire solum, et juga copta moveri
Silvarum, visaeque canes ululare per umbram,
Adventante dea. Procul ò, procul este, profani,
Conclamat vates, totoque absistite luco :
Tuque invadé viam, vaginaque eripe ferrum :
Nunc animis opus, Aenea, nunc pectore firmo.
Tantum effata, furens antro se inmisit aperto.
Ille ducem haud timidis vadentem passibus aequat.
Di, quibus imperium est animarum, umbraeque silentes,
Et Chaos, et Phlegethon, loca nocte tacentia late ;
Sit mihi fas audita loqui : fit numine vestro.
Pandere res alta terra et caligine mersas.
Ibant obscuri sola sub nocte per umbram,
Perque domos Ditis vacuas, et inania regna.
Quale per incertam lunam sub luce maligna
Est iter in silvis ; ubi caelum condidit umbra
Juppiter, et rebus nox abstulit atra colorem.
Vestibulum ante ipsum primisque in fauibus Orci
Luctus et ultrices posuere cubilia Curae :
Pallentesque habitant Morbi, tristisque Senectus,
Et Metus, et male suada Fames, ac turpis Egestas ;
Terribiles visu formae ; Letumque, Labosque :
Tum consanguineus Leti Sopor, et mala mentis
Gaudia, mortiferumque adverso in limine Bellum,
Ferreque Eumenidum thalami, et Discordia demens,
Vipereum crinem vittis innixa cruentis.
In medio ramos annosaque brachia pandit
Ulmus opaca, ingens : quam sedem Somnia volgo
Vana tenere ferunt, foliisque sub omnibus haerent.
Multaque praeterea variarum monstra ferarum,
Centauri in foribus stabulant Scyllaeque bifomes,
Et centumgeminus Briareus, ac bellua Lernae
Horrendum stridens, flammisque armata Chimaera :
Gorgones, Harpyiaeque et forma tricorporis umbrae.
Comripit hic subita trepidus formidine ferrum
Aeneas, stricquamque aciem venientibus offert,
Et, ni docta comes tenuis fine corpore vitas
Admoneat volitare cava sub imagine formae,

A a 2

Inruat,

Inruat, et frustra ferro diverberet umbras.
 Hinc via, Tartarei quae fert Acherontis ad undas;
 Turbidus hic coeno vastaque voragine gurges
 Aestuat, atque omnem Cocyto eructat arenam.
 Portitor has horrendus aquas et flumina servat
 Terribili squalore Charon: cui plurima mento
 Canities inulta jacet: stant lumina flammæ:
 Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.
 Ipse ratem conto subigit, velisque ministrat,
 Et ferruginea subvectat corpora cymba,
 Jam senior: sed cruda deo viridisque senectus.
 Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat,
 Matres atque viri, defunctaque corpora vita
 Magnanum heroum, pueri innuptaeque puellæ,
 Inpositique rogis juvenes ante ora parentum.
 Quam multa in filvis auctumni frigore primo
 Labfa cadunt folia, aut ad terram gurgite ab alto
 Quam multæ glomerantur aves, ubi frigidus annus
 Trans pontum fugat, et terris inmittit apricis.
 Stabant orantes primi transmittere eursum,
 Tendebantque manus ripæ ulterioris amore.
 Navita sed tristis nunc hos nunc accipit illos:
 Ast alios longe submotos arcit arena.
 Aeneas (miratus enim, motuque tumultu)
 Dic, ait, ô virgo, quid volt concursum ad amnem?
 Quidve petunt animæ? vel quo discrimine ripas
 Hæ linquunt, illæ remis vada livida verrunt?
 Olli sic breviter fata est longæva fæcerdos:
 Anchisa generate, deum certissima proles,
 Cocytus stagna alta vides, Stygiæque paludem,
 Di cuius jurare timent et fallere numen.
 Haec omnis, quam cernis, inops inhumataque turba est:
 Portitor ille, Charon: hi, quos vehit unda, sepulti.
 Nec ripas datur horrendas et rauca fluenta
 Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt.
 Centum errant annos, volitantque haec litora circum.
 Tum demum admissi stagna exoptata revisunt.
 Constitit Anchisa satus, et vestigia pressit;
 Multa putans, forteisque animo miseratus iniquam.

Cernit

Cernit ibi maestos et mortis honore carentes
 Leucaspim et Lyciae ductorem classem Orontem :
 Quos, simul a Troja ventosa per aequora vectos,
 Obruit auster, aqua involvens navemque viroisque.
 Ecce gubernator feso Palinurus agebat :
 Qui Libyco nuper cursu, dum fidera servat,
 Excederat puppi, mediis effusus in undis.
 Hunc ubi vix multa maestum cognovit in umbra ;
 Sic prior adloquitur : Quis te, Palinure, deorum
 Eripuit nobis, medoque sub aequore mersit ?
 Dic age, namque mihi, fallax haud ante repertus,
 Hoc uno responso animum delusit Apollo :
 Qui fore te ponto incolumem, finisque canebat
 Venturum Ausonios. en haec promissa fides est ?
 Ille autem : Neque te Phoebi cortina fefellit,
 Dux Anchisiada, nec me deus aequore mersit.
 Namque gubernaculum multa vi forte revolsum,
 Cui datus haerebam custos, cursusque regebam,
 Praecipitans traxi mecum. maria aspera juro,
 Non ullum pro me tantum cepisse timorem,
 Quam tua ne, spoliata armis, excussa magistro,
 Deficeret tantis navis surgentibus undis.
 Tris Notus hibernas immensa per aequora noctis
 Vexit me violentus aqua : vix lumine quarto
 Prospexi Italiam summa sublimis ab unda.
 Paullatim adnabam terrae : jam tuta tenebam ;
 Ni gens crudelis madida cum ueste gravatum,
 Prensantemque uncis manibus capita aspera montis
 Ferro invasisset, praedamque ignara putasset.
 Nunc me fluctus habet, versantque in litore venti.
 Quod te per caeli jocundum lumen, et auras,
 Per genitorem oro, per spes surgentis Iuli ;
 Eripe me his, invicte, malis : aut tu mihi terram
 Injice, namque potes ; portusque require Velinos.
 Aut tu, si qua via est, si quam tibi diva creatrix
 Ostendit, (neque enim credo ~~ane~~ numine divom
 Flumina tanta paras Stygiamque innare paludem)
 Da dextram misero, et tecum me tolle per undas ;
 Sedibus ut saltem placidis in morte quiescam.

Talia

Talia fatus erat, coepit cum talia vates :
 Unde haec, ô Palinure, tibi tam dira cupido ?
 Tu Stygias inhumatus aquas, amnemque severum
 Eumenidum aspicles, ripamve injussus adibis ?
 Define fata deum flecti sperare precando.
 Sed cape dicta memor, duri solatia casus.
 Nam tua finitimi, longe lateque per urbes
 Prodigis acti caelestibus, ossa piabunt ;
 Et statuent tumulum, et tumulo sollemnia mittent,
 Aeternumque locus Palinuri nomen habebit.
 His dictis curae emotae, pulsusque parumper
 Corde dolor tristi : gaudet cognomine terra.
 Ergo iter incepsum peragunt, fluvioque propinquant,
 Navita quos jam inde ut Stygia prospexit ab unda
 Per tacitum nemus ire, pedemque advertere ripae,
 Sic prior adgreditur dictis, atque increpat ulti :
 Quisquis es, armatus qui nostra ad flumina tendis,
 Fare age, quid venias : jam istinc et comprime gressum,
 Umbrarum hic locus est, Somni Noctisque soporae :
 Corpora viva nefas Stygia vectare carina.
 Nec vero Alciden me sum laetatus euntem
 Accepisse lacu, nec Thesea Pirithoumque ;
 Dis quamquam geniti, atque invicti viribus essent.
 Tartareum ille manu custodem in vincla petivit ;
 Ipsius a solio regis traxitque trementem :
 Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.
 Quae contra breviter fata est Amphrysia vates :
 Nullae hic infidiae tales ; abfiste moveri :
 Nec vim tela ferunt : licet ingens janitor antre
 Aeternum latrans exsanguis terreat umbras :
 Castra licet patrui servet Proserpina limen.
 Troius Aeneas, pietate insignis et armis,
 Ad genitorem imas Erebi descendit ad umbras.
 Si te nulla movet tantae pietatis imago,
 At ramum hunc (aperit ramum qui veste latebat)
 Adgnoscas. tumida ex ira tum corda residunt.
 Nec plura his. ille admirans venerabile donum
 Fatalis virgae, longo post tempore visum,
 Caeruleam advertit puppim, ripaque propinquat.

Inde

Inde alias animas, quae per juga longa sedebant,
Deturbat, laxatque foros : simul accipit alveo
Ingentem Aenean. gemuit sub pondere cymba
Sutilis, et multam accepit rimosa paludem.
Tandem trans fluvium incolumis vatemque virumque
Informi limo glauaque exponit in ulva.
Cerberus haec ingens latratu regna trifaci
Personat, adverso recubans inmanis in antro.
Cui vates, horrere videns jam colla colubris,
Melle soporatam et medicatis frugibus offam
Objicit. ille fame rabida tria guttura pandens
Conripit objectam, atque inmania terga resolvit
Fusus humi, totoque ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum custode sepulto,
Evaditque celer ripam inremebilis undae.
Continuo auditae voces, vagitus et ingens,
Infantumque animae flentes in limine primo :
Quos dulcis vitae exfortis, et ab ubere raptos,
Abstulit atra dies, et funere merxit acerbo.
Hos juxta falso damnati crimine mortis.
Nec vero hae sine forte datae, sine judge, sedes.
Quaeſitor Minos urnam movet : ille silentum
Conciliunque vocat, vitasque et crimina discit.
Proxima deinde tenent maestri loca, qui fibi letum
Infantes peperere manu, lucemque perosi
Projecere animas. quam vellent aethere in alto
Nunc et pauperiem et duros perferre labores !
Fas obstat, tristisque palus inamabilis unda
Adligat, et novies Styx interfusa coerget.
Nec procul hinc partem fusi monstrantur in omnem
Lugentes campi. sic illos nomine dicunt.
Hic, quos durus amor crudeli tabe peredit,
Secreti celant calles, et myrtle circum
Silva tegit. curae non ipsa in morte relinquunt.
His Phaedram Procrinque locis, maestanque Eryphylen
Crudelis gnati monstrantem volnera cernit,
Euadnenque, et Pasiphaen : his Laodamia
It comes, et juvenis quondam, nunc femina, Caeneus,
Rursus et in veterem fato revoluta figuram.

Inter

Inter quas Phoenissa recens a volnere Dido
 Errabat silva in magna : quam Troius heros,
 Ut primum juxta stetit, adgnovitque per umbram
 Obscuram, qualem primo qui surgere mense
 Aut videt aut vidisse putat per nubila lunam,
 Demisit lacrimas, dulcique adfatus amore est :
 Infelix Dido, verus mihi nuntius ergo
 Venerat extinctam, ferroque extrema secutam ?
 Funeris heu tibi causa fui ? per fidera juro,
 Per superos, et si qua fides tellure sub ima est ;
 Invitus, regina, tuo de litore cessi.
 Sed me iussa deum, quae nunc has ire per umbras,
 Per loca fenta situ cogunt noctemque profundam,
 Imperiis egere suis : nec credere quivi
 Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem.
 Siste gradum, teque aspectu ne subtrahe nostro.
 Quem fugis ? extremum fato quod te adloquor, hoc est,
 Talibus Aeneas ardentem et torva tuentem
 Lenibat dictis animum, lacrimasque ciebat.
 Illa solo fixos oculos aversa tenebat :
 Nec magis incepto voltum sermone movetur,
 Quam si dura filex aut stet Marpesia cautes.
 Tandem conripuit fese, atque inimica refugit
 In nemus umbriferum : conjunx ubi pristinus illi
 Respondet curis, aequatque Sichaeus amorem.
 Nec minus Aeneas, casu percussus iniquo,
 Prosequitur lacrimans longe, et miseratur euntem.
 Inde datum molitur iter, jamque arva tenebant
 Ultima, quae bello clari secreta frequentant.
 Hic illi occurrit Tydeus, hic inclusus armis
 Parthenopaeus, et Adrasti pallentis imago.
 Hic multum fleti ad superos, belloque caduci
 Dardanidae : quos ille omnis longo ordine cernens
 Ingemuit, Glaucumque, Medontaque, Thersilochumque,
 Tris Antenoridas, Cererique sacrum Polyboeten,
 Idaeumque, etiam currus, etiam arma tenentem.
 Circumstant animae dextra laevaque frequentes.
 Nec vidisse semel satis est : juvat usque morari,
 Et conferre gradum, et veniendi discere causas.

At Danaum proceres, Agamemnoniaeque phalanges,
 Ut videre virum, fulgentiaque arma per umbras,
 Ingenti trepidare metu. pars vertere terga,
 Ceu quondam petiere ratis : pars tollere vocem
 Exiguam. inceptus clamor frustratur hiantis.
 Atque hic Priamiden laniatum corpore toto
 Deiphobum vidit lacerum crudeliter ora,
 Ora manusque ambas, populataque tempora raptis
 Auribus, et truncas inhonesto volnere naris.
 Vix adeo adgnovit pavitatem, et dira tegentem
 Supplicia ; et notis conpellat vocibus ultro :
 Deiphobe armipotens, genus alto a sanguine Teucri,
 Quis tam crudelis optavit sumere poenas ?
 Cui tantum de te licuit ? mihi fama suprema
 Nocte tulit, fessum vasta te caede Pelaſgum
 Proculuisse super confusae stragis acervom.
 Tunc egomet tumulum Rhoeteo in litore inanem
 Constitui, et magna Manis ter voce vocavi.
 Nomen et arma locum servant. te, amice, nequivi
 Conspicere, et patria decedens ponere terra.
 Ad quae Priamides : Nihil ô tibi, amice, relictum :
 Omnia Deiphobo solvisti, et funeris umbris.
 Sed me fata mea et scelus exitiale Lacaenae
 His mersere malis : illa haec monumenta reliquit.
 Namque, ut supremam falsa inter gaudia noctem
 Egerimus, nosti ; et nimium meminisse necesse est :
 Cum fatalis equus saltu super ardua venit
 Pergama, et armatum peditem gravis aduluit alvo :
 Illa chorum simulans, evantis Orgia circum
 Ducebat Phrygias : flamمام media ipsa tenebat
 Ingentem, et summa Danaos ex arce vocabat.
 Tum me, confectum curis somnoque gravatum
 Infelix habuit thalamus, preslitque jacentem
 Dulcis et alta quies, placidaque simillima morti.
 Egregia interea conjunx arma omnia testis
 Emovet, et fidum capiti subduxeratensem :
 Intra testa vocat Menelaum, et limina pandit.
 Scilicet id magnum sperans fore munus amanti,
 Et famam extingui veterum sic posse malorum.

B b

Quid

Quid moror? intrumpunt thalamo, comes additus una
 Hortator scelerum Aeolides. dī, talia Graiis
 Instaurate; pio si poenas ore reposco.
 Sed te qui vivom casus, age fare vicissim,
 Adtulerit. pelagine venis erroribus actus,
 An monitu divōm? an quae te fortuna fatigat,
 Ut tristis fine sole domos loca turbida adires?
 Hac vice sermonum roseis Aurora quadrigis
 Jam medium aetherio cursu trajecerat axem:
 Et fors omne datum traherent per talia tempus:
 Sed comes admonuit, breviterque adfata Sibylla est:
 Nox ruit, Aenea; nos flendo ducimus horas.
 Hic locus est; partis ubi se via findit in ambas:
 Dextera, quae Ditis magni sub moenia tendit:
 Hac iter Elysium nobis: at laeva malorum
 Exercet poenas, et ad inopia Tartara mittit.
 Deiphobus contra: Ne faevi, magna sacerdos:
 Discedam, explebo numerum, reddarque tenebris.
 I decus, ī, nostrum; melioribus utere fatis.
 Tantum effatus, et in verbo vestigia torfit.
 Respicit Aeneas subito, et sub rupe sinistra
 Moenia lata videt, triplici circumdata muro:
 Quae rapidus flammis ambit torrentibus amnis
 Tartareus Phlegethon, torquetque sonantia faxa.
 Porta adversa ingens, solidoque adamante columnae:
 Vis ut nulla virūm, non ipsi exscindere ferro
 Caelicolae valeant. stat ferrea turris ad auras:
 Tisiphoneque sedens, palla succincta cruenta,
 Vestibulum exsommis servat noctesque diesque.
 Hinc exaudiri gemitus, et faeva sonare
 Verbera: tum stridor ferri, tractaeque catenae.
 Constitit Aeneas, strepitumque exterritus hauit:
 Quae scelerum facies? ô virgo, effare: quibusve
 Urguentur poenis? qui tantus plangor ad auras?
 Tum vates sic orsa loqui: Dux inclute Teucrūm,
 Nulli fas casto sceleratum insistere limen:
 Sed me, cum lucis Hecate praefecit Avernus,
 Ipsa Deūm poenas docuit, perque omnia duxit.
 Gnosius haec Rhadamanthus habet durissima regna,

Castigat-

Castigatque auditque dolos ; subigitque fateri,
Quae quis apud superos, furto laetatus inani,
Distulit in feram commissa piacula mortem.
Continuo fontis ultrix accincta flagello
Tisiphone quatit insultans, tortosque sinistra
Intentans anguis, vocat agmina saeva fororum.
Tum demum horrifono stridentes cardine sacrae
Panduntur portae. cernis, custodia qualis
Vestibulo sedeat ? facies quae limina servet ?
Quinquaginta atris inmanis hiatibus Hydra
Saevior intus habet sedem. tum Tartarus ipse
Bis patet in praeceps tantum, tenditque sub umbras,
Quantus ad aetherium caeli suspectus Olympum.
Hic genus antiquum terrae, Titania pubes,
Fulmine dejecti, fundo volvontur in imo.
Hic et Aloïdas geminos inmania vidi
Corpora : qui manibus magnum rescindere caelum
Adgreffii, superisque Jovem detrudere regnis.
Vidi et crudelis dantem Salmonea poenas,
Dum flamas Jovis et sonitus imitatur Olympi.
Quatuor hic invectus equis, et lampada quassans,
Per Graium populos, mediaeque per Elidis urbem
Ibat ovans, divomque sibi poscebat honorem,
Demens ! qui nimbos, et non imitabile fulmen
Aere et cornipedum pulsu simularet equorum.
At pater omnipotens densa inter nubila telum
Contorsit, (non ille faces, nec fumea taedis
Lumina) praecepitque inmani turbine adegit.
Nec non et Tityon, Terrae omniparentis alumnum,
Cernere erat : per tota novem cui jugera corpus
Porrigitur, rostroque inmanis voltur obunco
Inmortale jecur tondens, secundaque poenis
Viscera, rimaturque epulis, habitatque sub alto
Pectore : nec fibris requies datur ulla renatis.
Quid memorem Lapithas Ixiona Pirithoumque ?
Quos super atra filex jamjam labfura, cadentique
Inminet adsimilis : lucent genialibus altis
Aurea fulcra toris, epulaeque ante ora paratae
Regifico luxu. Furiarum maxima juxta.

B b 2

Adcubat,

Adcubat, et manibus prohibet contingere mensas :
 Exfurgitque facem adtollens, atque intonat ore.
 Hic, quibus invisi fratres, dum vita manebat,
 Pulsatusve parens, aut fraus innexa clienti ;
 Aut qui divitiis soli incubuere repertis,
 Nec partem posuere suis, quae maxima turba est ;
 Quique ob adulterium caesi, quique arma fecuti
 Inpia, nec veriti dominorum fallere dextras,
 Inclusi poenam exspectant. ne quaere doceri
 Quam poenam, aut quae forma viros, fortunave merxit.
 Saxum ingens volvont alii, radiisque rotarum
 Districti pendent: fedet, aeternumque sedebit,
 Infelix Theseus : Phlegyasque miserrimus omnis
 Admonet, et magna testatur voce per umbras :
 Discite justitiam moniti, et non temnere divos.
 Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
 Inposuit : fixit leges pretio atque refixit.
 Hic thalamum invasit gnatae vetitosque hymenaeos.
 Ausi omnes inmane nefas, ausoque potiti.
 Non, mihi si linguae centum fint, oraque centum,
 Ferrea vox, omnis scelerum comprehendere formas ;
 Omnia poenarum percurrere nomina possim.
 Haec ubi dicta dedit Phoebi longaeva sacerdos :
 Sed jam, age, carpe viam, et suscepsum perfice munus ;
 Adceleremus, ait. Cyclopum educta caminis
 Moenia conspicio, atque adverso fornici portas.
 Haec ubi nos praecepta jubent deponere dona.
 Dixerat, et pariter, gressi per opaca viarum,
 Conripiunt spatium medium, foribusque propinquant,
 Occupat Aeneas aditum, corpusque recenti
 Spargit aqua, ramumque adverso in limine figit.
 His demum exactis, perfecto munere divae,
 Devenere locos laetos, et amoena vireta
 Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.
 Largior hic campos aether et lumine vestit
 Purpureo ; solemque suum, sua fidera norunt.
 Pars in gramineis exercent membra palaestris ;
 Contendunt ludo, et fulva luctantur arena :
 Pars pedibus plaudunt choreas, et carmina dicunt.

Nec

Nec non Threictius longa cum veste sacerdos
 Obloquitur numeris septem discrimina vocum :
 Jamque eadem digitis, jam pectine pulsat eburno.
 Hic genus antiquum Teucri, pulcherrima proles,
 Magnanimi heroës, nati melioribus annis,
 Ilusque, Assaracusque, et Trojae Dardanus auctor.
 Arma procul, currusque virum miratur inanis.
 Stant terra defixa hastae, passimque soluti
 Per campum pascuntur equi. quae gratia curruum
 Armorumque fuit vivis, quae cura nitentis
 Pascere equos, eadem sequitur tellure reposos.
 Conspicit, ecce, alios dextra laevaque per herbam
 Vescantis, laetumque choro Paeana canentis,
 Inter odoratum lauri nemus : unde superne
 Plurimus Eridani per silvam volvitur amnis.
 Hic manus, ob patriam pugnando volnera paffi,
 Quique sacerdotes casti, dum vita manebat,
 Quique pii vates, et Phoebo digna locuti,
 Inventas aut qui vitam excoluere per artis,
 Quique sui memores alios fecere merendo :
 Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta.
 Quos circumfusos sic est adfata Sibylla ;
 Musaeum ante omnis : medium nam plurima turba
 Hunc habet, atque humeris extantem suspicit altis :
 Dicite, felices animae, tuque, optime vates ;
 Quae regio Anchisen, quis habet locus ? illius ergo
 Venimus, et magnos Erebi tranavimus amnis.
 Atque huic responsum paucis ita reddidit heros :
 Nulli certa domus. lucis habitamus opacis,
 Riparumque toros et prata recentia rivis
 Incolimus. sed vos, si fert ita corde voluntas,
 Hoc superate jugum ; et facili jam tramite fistam.
 Dixit, et ante tulit gressum, camposque nitentis
 Desuper ostentat : dehinc summa cacumina linquunt.
 At pater Anchises penitus convalle virenti
 Inclusas animas, superumque ad lumen ituras,
 Lustrabat studio recolens, omnemque suorum
 Forte recensebat numerum, carosque nepotes,
 Fataque, fortunasque virum, moresque, manusque.

Isque

Isque ubi tendentem aduersum per gramina vidi
 Aenean, alacris palmas utrasque tetendit :
 Effusaeque genis lacrimae ; et vox excidit ore :
 Venisti tandem, tuaque spectata parenti
 Vicit iter durum pietas ? datur ora tueri,
 Gnate, tua ; et notas audire et reddere voces ?
 Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum,
 Tempora dinumerans : Nec mea cura fefellit,
 Quas ego te terras, et quanta per aequora vectum
 Accipio ! quantis jaestatum, gnate, periclis !
 Quam metui, ne quid Libyae tibi regna nocerent !
 Ille autem : Tua me, genitor, tua tristis imago,
 Saepius occurrentis, haec limina tendere adegit.
 Stant sale Tyrrheno classes : da jungere dextram,
 Da, genitor ; teque amplexu ne subtrahe nostro.
 Sic memorans largo fletu simul ora rigabat.
 Ter conatus ibi collo dare brachia circum :
 Ter frustra comprehensa manus effugit imago,
 Par levibus ventis, volucrique simillima somnio.
 Interea videt Aeneas in valle reducta
 Seclusum nemus, et virgulta sonantia filvis,
 Lethaeumque, domos placidas qui praenatat, amnem.
 Hunc circum innumerae gentes, populique volabant.
 At veluti in pratis, ubi apes aestate serena
 Floribus insidunt variis, et candida circum
 Lilia funduntur : strepit omnis murmure campus.
 Horrescit visu subito, cauſasque requirit
 Inſcius Aeneas, quae fint ea flumina porr̄,
 Quive viri tanto conplerint agmine ripas.
 Tum pater Anchises : Animae, quibus altera fato
 Corpora debentur, Lethaei ad fluminis undam
 Securos latices et longa oblivia potant.
 Has equidem memorare tibi atque ostendere coram,
 Jampridem hanc prolem cupio enumerare meorum :
 Quo magis Italia mecum laetere reperta.
 O pater, anne aliquas ad caelum hinc ire putandum est
 Sublimis animas, iterumque ad tarda reverti
 Corpora ? quae lucis miseris tam dira cupido ?
 Dicam equidem ; nec te suspensum, gnate, tenebo :
Suscipit

Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit.
 Principio cælum ac terras, camposque liquentis,
 Lucentemque globum lunæ, Titaniaque astra
 Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
 Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.
 Inde hominum pecudumque genus, vitaeque volantum,
 Et quae marmoreo fert monstra sub aequore pontus.
 Igneus est ollis vigor, et caelestis origo
 Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
 Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.
 Hinc metuunt, cupiuntque : dolent, gaudentque : neque
 Dispiciunt clausæ tenebris et carcere caeco. [auras
 Quin et supremo cum lumine vita reliquit,
 Non tamen omne malum miseris, nec funditus ornaes
 Corporeæ excedunt pestes : penitusque necesse est
 Multa diu concreta modis inolescere miris.
 Ergo exercentur poemis, veterumque malorum
 Supplicia expendunt. aliae panduntur inanis
 Suspensaæ ad ventos : aliis sub gurgite vasto
 Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
 Donec longa dies perfecto temporis orbe
 Concretam exemit labem, purumque reliquit
 Aetherium sensum, atque auræ simplicis ignem.
 Quisque suos patimur Manis : exinde per amplum
 Mittimur Elysium, et pauci laeta arva tenemus :
 Has omnis, ubi mille rotam volvère per annos,
 Lethæum ad fluvium deus evocat agmine magno :
 Scilicet inmemores supera ut convexa revisant,
 Rursus et incipient in corpora velle reverti.
 Dixerat Anchises : gnatumque unaque Sibyllam
 Conventus trahit in medios, turbamque sonantem :
 Et tumulum capit, unde omnis longo ordine possit
 Adversos legere, et venientum discere voltus.
 Nunc age, Dardaniam prolem, quæ deinde sequatur
 Gloria, qui maneant Itala de gente nepotes,
 Inlustris animas, nosfrumque in nomen ituras,
 Expediam dictis, ac te tua fata docebo.
 Ille (vides) pura juvenis qui nititur hasta,
 Proxima sorte tenet lucis loca ; primus ad auras

Aetherias

Aetherias Italo commixtus sanguine surget
 Silvius Albanum nomen, tua postuma proles;
 Quem tibi longaevo serum Lavinia conjux
 Educet silvis regem, regumque parentem:
 Unde genus Longa nostrum dominabitur Alba.
 Proximus ille Procas, Trojanae gloria gentis,
 Et Capys, et Numitor, et qui te nomine reddet
 Silvius Aeneas, pariter pietate vel armis
 Egregius, si umquam regnandam acceperit Albam.
 Qui juvenes! quantas ostentant, aspice, vires!
 Atque umbrata gerunt civili tempora queru.
 Hi tibi Nomentum, et Gabios, urbemque Fidenam,
 Hi Collatinas inponent montibus arces,
 Pometios, Castrumque Inüi, Bolamque, Coramque.
 Haec tum nomina erunt, nunc sunt sine nomine terræ.
 Quin et avo comitem fese Mavortius addet
 Romulus; Affaraci quem sanguinis Ilia mater
 Educet. viden' ut geminae stant vertice cristæ,
 Et pater ipse suo superum jam signat honore?
 En hujus, gnate, auspiciis illa incluta Roma
 Imperium terris, animos aequabit Olympo,
 Septemque una sibi muro circumdabit arces,
 Felix prole virum. qualis Berecyntia mater
 Invehitur curru Phrygias turrita per urbis,
 Laeta deum partu, centum complexa nepotes,
 Omnis caelicolas, omnis supera alta tenentis.
 Huc geminas nunc flecte acies: hanc aspice gentem,
 Romanosque tuos. hic Caesar, et omnis Iuli
 Progenies, magnum caeli ventura sub axem.
 Hic vir, hic est, tibi quem promitti saepius audis,
 Augustus Caesar, Divi genus: aurea condet
 Saecula qui rufus Latio, regnata per arva
 Saturno quondam, super et Garamantas et Indos
 Proferet imperium. jacet extra fidera tellus,
 Extra anni solisque vias, ubi caelifer Atlas
 Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
 Hujus in adventum jam nunc et Caspia regna
 Responis horrent divum, et Maeotia tellus,
 Et septem gemini turbant trepida ostia Nili.

Nec

Nec vero Alcides tantum telluris obivit ;
 Fixerit aeripedem cervam licet, aut Erymanthi
 Pacarit nemora, et Lernam tremefecerit arcu.
 Nec, qui pampineis victor juga flectit habenis,
 Liber, agens celso Nysae de vertice tigris.
 Et dubitamus adhuc virtute extendere vires ?
 Aut metus Aufonia prohibet confistere terra ?
 Quis procul ille autem ramis insignis olivae
 Sacra ferens ? nosco crinis incanaque menta
 Regis Romani ; primam qui legibus urbem
 Fundabit, Curibus parvis et paupere terra
 Missus in imperium magnum. quo deinde subibit,
 Otia qui rumpet patriae, residusque movebit
 Tullus in arma viros, et jam defueta triumphis
 Agmina. quem juxta sequitur jaetantior Ancus,
 Nunc quoque jam nimium gaudens popularibus auris.
 Vis et Tarquinios reges, animamque superbam
 Ultoris Brutii, fascisque videre receptos ?
 Consulis imperium hic primus saevasque securis
 Accipiet : gnatosque pater, nova bella moventis,
 Ad poenam pulchra pro libertate vocabit
 Infelix. utcumque ferent ea facta minores ;
 Vincet amor patriae, laudumque inmensa cupido.
 Quin Decios, Drusosque procul, saevomque securi
 Aspice Torquatum, et referentem signa Camillum.
 Illae autem, paribus quas fulgere cernis in armis,
 Concordes animae nunc et dum nocte premuntur,
 Heu quantum inter se bellum, si lumina vitae
 Adtigerint, quantas acies stragemque ciebunt !
 Aggeribus sacer Alpinis atque arce Monoeci
 Descendens, gener adversis instrutus Eois.
 Ne, pueri, ne tanta animis adsuefcite bella :
 Neu patriae validas in viscera vertite vires.
 Tuge prior, tu parce, genus qui ducis Olympo ;
 Projice tela manu, sanguis meus.
 Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho
 Victor aget currum, caesis insignis Achivis.
 Eruet ille Argos, Agamemnoniasque Mycenias,
 Ipsumque Aeaciden, genus armipotentis Achilli ;

Ultus avos Troiae, templa et temerata Minervae.
 Quis te, magne Cato, tacitum, aut te, Cosse, relinquat?
 Quis Gracchi genus, aut geminos, duo fulmina belli,
 Scipiadas cladem Libyaee, parvoque potentem
 Fabricium: vel te fulco, Serrane, ferentem?
 Quo fessum rapitis, Fabii? tu Maximus ille es,
 Unus qui nobis cunctando restituis rem.
 Excedunt alii spirantia mollius aera:
 Credo euidem, vivos ducent de marmore voltus:
 Orabant caussas melius, caelique meatus
 Desribent radio, et surgentia fidera dicent:
 Tu regere imperio populos, Romane, memento,
 (Hae tibi erunt artes) pacique inponere morem,
 Parcere subiectis, et debellare superbos.
 Sic pater Anchises, atque haec mirantibus addit:
 Aspice, ut insignis spoliis Marcellus opimis
 Ingreditur, victorum viros supereminet omnis!
 Hic rem Romanam magno turbante tumultu
 Sistet eques: sternet Poenos, Gallumque rebellem,
 Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.
 Atque hic Aeneas; una namque ire videbat
 Egregium forma juvenem et fulgentibus armis,
 Sed frons laeta parum, et dejecto lumina voltu:
 Quis, pater, ille, virum qui sic comitatur euntem?
 Filius, anne aliquis magna de stirpe nepotum?
 Qui strepitus circa comitum! quantum instar in ipso est!
 Sed nox atra caput tristi circumvolat umbra.
 Tum pater Anchises, lacrimis ingressus abortis:
 Ognate, ingentem luctum ne quaere tuorum:
 Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra
 Esse finent. nimium vobis Romana propago
 Visa potens, Superi, propria haec si dona fuissent.
 Quantos ille virum magnam Mavortis ad urbem
 Campus aget gemitus! vel quae, Tiberine, videbis
 Funera, cum tumulum praeterlabere recentem!
 Nec puer Iliaca quiquam de gente Latinos
 In tantum spe tollet avos: nec Romula quondam
 Ullo se tantum tellus jaetabit alumno.
 Heu pietas, heu prisca fides, invictaque bello

Dextera!

Dextera! non illi quisquam se impune tulisset
 Obvius armato, seu cum pedes iret in hostem,
 Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.
 Heu, miserande puer! si qua fata aspera rumpas,
 Tu Marcellus eris. manibus date lilia plenis:
 Purpureos spargam flores, animamque nepotis
 His saltem adcumulem donis, et fungar inani
 Munere. sic tota passim regione vagantur
 Aëris in campis lati, atque omnia lustrant.
 Quae postquam Anchises gnatum per singula duxit,
 Incenditque animum famae venientis amore:
 Exin bella viro memorat, quae deinde gerenda,
 Laurentisque docet populos, urbemque Latini,
 Et quo quemque modo fugiatque feratque laborem.
 Sunt geminae Somni portae: quarum altera fertur
 Cornea; qua veris facilis datur exitus umbris:
 Altera candenti perfecta nitens elephanto:
 Sed falsa ad caelum mittunt insomnia Manes.
 His ibi tum gnatum Anchises unaque Sibyllam
 Prosequitur dictis, portaque emittit eburna.
 Ille viam fecat ad navis, sociosque revisit.
 Tum se ad Caietae recto fert litora portum.
 Ancora de prora jacit: stant litora puppes.

AENEIDOS LIB. VII.

TU quoque litoribus nostris, Aeneia nutrix,
 Aeternam moriens famam, Caieta, dedisti.
 Et nunc servat honos sedem tuus, ossaque nomen
 Hesperia in magna (si qua est ea gloria) signant.
 At pius exsequiis Aeneas rite solutis,
 Aggere conposito tumuli, postquam alta quiérunt
 Aequora, tendit iter velis, portumque relinquit.
 Adspirant aurae in noctem, nec candida cursus
 Luna negat: splendet tremulo sub lumine pontus.
 Proxima Circeae raduntur litora terrae:
 Dives inaccessos ubi Solis filia lucos
 Adsiduo resonat cantu, teatisque superbis
 Urit odoratam nocturna in lumina cedrum,

Argute

Arguto tenuis percurrentes peſtine telas.
 Hinc exaudiri gemitus iraeque leonum
 Vincla recusantum et sera sub nocte rudentum:
 Setigerique fues, atque in praefepibus urſi
 Saevire, ac formae magnorum ululare luporum:
 Quos hominum ex facie dea saeva potentibus herbis
 Induerat Circe in voltus ac terga ferarum.
 Quae ne monstra pii paterentur talia Troës
 Delati in portus, neu litora dira subirent;
 Neptunus ventis inplevit vela secundis:
 Atque fugam dedit, et praeter vada fervida vexit.
 Jamque rubescerat radiis mare, et aethere ab alto
 Aurora in roseis fulgebat lutea bigis:
 Cum venti posuere, omnisque repente refedit
 Flatus, et in lento luctantur marmore tonsae.
 Atque hic Aeneas ingentem ex aequore lucum
 Prospicit. hunc inter fluvio Tiberinus amoeno,
 Vorticibus rapidis et multa flavus arena,
 In mare prorumpit. variae circumque supraque
 Adsuetae ripis volucres et fluminis alveo
 Aethera mulcebant cantu, lucoque volabant.
 Flectere iter sociis, terraque advertere proras
 Imperat, et laetus fluvio succedit opaco.
 Nunc age, qui reges, Erato, quae tempora rerum,
 Quis Latio antiquo fuerit status, advena classem
 Cum primum Aufoniis exercitus adpulit oris,
 Expediam, et primae revocabo exordia pugnae.
 Tu vatem, tu, diva, mone. dicam horrida bella:
 Dicam acies, actosque animis in funera reges,
 Tyrrhenamque manum, totamque sub arma coactam
 Hesperiā. major rerum mihi nascitur ordo:
 Majus opus moveo. Rex arva Latinus et urbis
 Jam senior longa placidas in pace regebat.
 Hunc Fauno et nympha genitum Laurentē Marica
 Accipimus. Fauno Picus pater: isque parentem
 Te, Saturne, refert: tu sanguinis ultimus auctor.
 Filius huic, fato divōm, prolesque virilis
 Nulla fuit, primaque oriens erecta juventa est.
 Sola domum et tantas servabat filia sedes,

Jam matura viro, plenis jam nubilis annis.
 Multi illam magno e Latio totaque petebant
 Ausonia: petit ante alios pulcherrimus omnis
 Turnus, avis atavisque potens: quem regia conjunx
 Adjungi generum miro properabat amore:
 Sed variis portenta deum terroribus obstant.
 Laurus erat tecti medio in penetralibus altis
 Sacra comam, multosque metu servata per annos:
 Quam pater inventam, primas cum conderet arces,
 Iple ferebatur Phoebo sacrasse Latinus,
 Laurentisque ab ea nomen posuisse colonis.
 Hujus apes sumnum deniae, (mirabile dictu)
 Stridore ingenti liquidum trans aethera vectae,
 Obsidere apicem; et, pedibus per mutua nexis,
 Examen subitum ramo frondente pependit.
 Continuo vates, externum cernimus, inquit,
 Adventare virum, et partis petere agmen easdem
 Partibus ex ipsis, et summa dominarier arce.
 Praeterea, castis adolet dum altaria taedis,
 Ut juxta genitorem adstat Lavinia virgo,
 Vifa (nefas) longis comprehendere crinibus ignem,
 Atque omnem ornatum flamma crepitante cremari,
 Regalisque accensa comas, accensa coronam
 Insignem gemmis: tum fumida lumine fulvo
 Involvi, ac totis Volcanum spargere tectis.
 Id vero horrendum ac visu mirabile ferri.
 Namque fore inlustrem fama fatisque canebant
 Iplam, sed populo magnum portendere bellum.
 At rex sollicitus monstros, oracula Fauni
 Fatidici genitoris adit, lucosque sub alta
 Confulit Albunea: nemorum quae maxima sacro
 Fonte sonat, saevamque exhalat opaca mephitin.
 Hinc Italae gentes, omnisque Oenotria tellus
 In dubiis responsa petunt. hic dona sacerdos
 Cum tulit, et caelarum ovium sub nocte silenti
 Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit;
 Multa modis simulacula videt volitantia miris:
 Et varias audit voces, fruiturque deorum
 Conloquio, atque imis Acheronta adfatur Avernus.

Hic

Hic et tum pater ipse petens responsa Latinus,
 Centum lanigeras maectabat rite bidentis,
 Atque harum effultus tergo stratisque jacebat
 Velleribus. subita ex alto vox redditu loco est :
 Ne pete connubiis gnatam sociare Latinis,
 O mea progenies, thalamis neu crede paratis.
 Externi veniunt generi, qui sanguine nostrum
 Nomen in astra ferent, quorumque ab stirpe nepotes
 Omnia sub pedibus, qua Sol utrumque recurrens
 Adspicit oceanum, vertique regique videbunt.
 Haec praecepta patris Fauni, monitusque silenti
 Nocte datos, non ipse suo premit ore Latinus :
 Sed circum late volitans jam Fama per urbis
 Ausonias tulerat ; cum Laomedontia pubes
 Gramineo ripae religavit ab aggere classem.
 Aeneas, primique duces, et pulcher Iulus,
 Corpora sub ramis deponunt arboris altae :
 Institueruntque dapes, et adorea liba per herbam
 Subjiciunt epulis, (sic Juppiter ille monebat)
 Et Cereale solum pannis agrestibus augent.
 Consumitis hic forte aliis, ut vertere morsus
 Exiguam in cererem penuria aedigit edendi,
 Et violare manu malisque audacibus orbem
 Fatalis crusti, patulis nec parcere quadris ;
 Heus ! etiam mensas consumimus ? inquit Iulus.
 Nec plura adludens. ea vox audita laborum
 Prima tulit finem, primamque loquentis ab ore
 Eripuit pater, ac stupefactus numine pressit.
 Continuo, Salve fatis mihi debita Tellus,
 Vosque, ait, ô fidi Troiae salvete Penates.
 Hic domus, haec patria est, genitor mihi talia (namque
 Nunc repeto) Anchises fatorum arcana reliquit :
 Cum te, gnate, fames ignota ad litora vectum
 Accisis coget dapibus consumere mensas ;
 Tum sperare domos defessus, ibique memento
 Prima locare manu molirique aggere tecta.
 Haec erat illa fames ; haec nos suprema manebat
 Exitis positura modum.
 Quare agite, et, primo laeti cum lumine solis,

Quare

Quae loca, quive habeant homines, ubi moenia gentis,
Vestigemus, et a portu diversa petamus.
Nunc pateras libate Jovi, precibusque vocate
Anchisen genitorem, et vina reponite mensis.
Sic deinde effatus frondenti tempora ramo
Inpletat, et Geniumque loci primamque deorum
Tellurem, Nymphasque, et adhuc ignota precatur
Flumina: tum Noctem, noctisque orientia signa,
Idaeumque Jovem, Phrygiamque ex ordine matrem,
Invocat, et duplicitis Caeloque Ereboque parentes.
Hic pater omnipotens caelo ter clarus ab alto
Intonuit: radiisque ardenter lucis et auro
Ipse manu quatiens ostendit ab aethere nubem.
Diditur hic subito Trojana per agmina rumor,
Advenisse diem, quo debita moenia condant.
Certatim instaurant epulas, atque omine magno
Crateras laeti statuunt, et vina coronant.
Potera cum prima lustrabat lampade terras
Orta dies; urbem, et finis, et litora gentis
Diversi explorant: haec fontis stagna Numici,
Hunc Thybrim fluvium, hic fortis habitare Latinos.
Tum satus Anchisa delectos ordine ab omni
Centum oratores augusta ad moenia regis
Ire jubet, ramis velatos Palladis omnis:
Donaque ferre viro, pacemque exposcere Teucris.
Haud mora: festinant iussi, rapidisque feruntur
Passibus. ipse humili designat moenia fossa,
Moliturque locum; primisque in litore sedes,
Castrorum in morem, pinnis atque aggere cingit.
Jamque iter emersi, turres ac tecta Latinorum
Ardua cernebant juvenes, murosque subibant.
Ante urbem pueri, et primaevi flore juventus,
Exercentur equis, dominantque in pulvere currus:
Aut acris tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent, cursuque istoque laceffunt.
Cum praevectus equo longaevi regis ad auris
Nuntius ingentis ignota in ueste reportat
Advenisse viros. ille intra tecta vocari
Imperat, et folio medius confedit avito.

Teclum

Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis,
 Urbe fuit summa, Laurentis regia Pici,
 Horrendum silvis et religione parentum.
 Hic sceptr'a accipere, et primos ad tollere fascis
 Regibus omen erat : hoc illis curia templum,
 Hae sacris sedes epulis : hic ariete caeso
 Perpetuis soliti patres confidere mensis.
 Quin etiam veterum effigies ex ordine avorum
 Antiqua e cedro ; Italusque, paterque Sabinus,
 Vitifator, curvam servans sub imagine falcem,
 Saturnusque senex, Janique bifrontis imago,
 Vestibulo adstabant : aliisque ab origine reges,
 Martia qui ob patriam pugnando volnera passi.
 Multaque praeterea sacris in postibus arma,
 Captivi pendent currus, curvaeque secures,
 Et crista'e capitum, et portarum ingentia claustra,
 Spiculaque, clipeique, ereptaque rostra carinis.
 Ipse Quirinali lituo parvaque fedebat
 Succinctus trabea, laevaque ancile gerebat
 Picus equum domitor : quem capta cupidine conjunx,
 Aurea percussum virga, versumque venenis,
 Fecit avem Circe, sparsumque coloribus alas.
 Tali intus templo divom patriaque Latinus
 Sede sedens Teucros ad se se in tecta vocavit :
 Atque haec ingressis placido prior edidit ore :
 Dicite Dardanidae, (neque enim nescimus et urbem
 Et genus, auditique advertitis aequore cursum)
 Quid petitis ? quae caussa rates, aut cuius egentes
 Litus ad Ausonium tot per vada caerula vexit ?
 Sive errore viae, seu tempestatibus acti,
 (Qualia multa mari nautae patiuntur in alto)
 Fluminis intrafatis ripas, portuque sedetis ;
 Ne fugite hospitium, neve ignorate Latinos
 Saturni gentem, haud vinclo nec legibus aequam,
 Sponte sua veterisque dei se more tenentem.
 Atque equidem memini (fama est obscurior annis)
 Auruncos ita ferre senes, his ortus ut agris
 Dardanus Idaeas Rhrygiae penetrarit ad urbis,
 Threiciamque Samon, quae nunc Samothracia fertur.

Hinc

Hinc illum Corythi Tyrrhena ab sede profectum
 Aureo nunc folio stellantis regia caeli
 Accipit; et numero divorum altaribus addit.
 Dixerat. et dicta Ilioneus sic voce fecutus:
 Rex, genus egregium Fauni, nec fluctibus actos
 Atra subegit hiems vestris succedere terris,
 Nec fidus regione viae litusve fefellit.
 Confilio hanc omnes animisque volentibus urbem
 Adserimus pulsi regnis, quae maxima quondam
 Extremo veniens Sol aspiciebat Olympo.
 Ab Jove principium generis: Jove Dardana pubes
 Gaudet avo. rex ipse Jovis de gente suprema
 Trojus Aeneas tua nos ad limina misit.
 Quanta per Idaeos saevis effusa Mycenis
 Tempestas ierit campos; quibus'actus uterque
 Europae atque Asiae fatis concurrerit orbis;
 Audiit, et si quem tellus extrema refuso
 Submovet Oceano, et si quem extenta plagarum
 Quatuor in medio dirimit plaga solis iniqui.
 Diluvio ex illo tot vasta per aquora vecti
 Dis sedem exiguum patriis litusque rogamus
 Innocuum, et cunctis undamque auramque patentem,
 Non erimus regno indecores: nec vestra feretur
 Fama levis, tantic abolescet gratia facti:
 Nec Trojam Ausonios gremio excepsisse pigebit.
 Fata per Aeneae juro, dextramque potentem,
 Sive fide, seu quis bello est expertus et armis;
 Multi nos populi, multae (ne temne, quod ultro
 Praferimus manibus vittas ac verba precantia)
 Et petiere sibi et voluere adjungere gentes.
 Sed nos fata Deum vestras exquirere terras
 Imperiis egere suis. hinc Dardanus ortus
 Huc repetit, jussisque ingentibus urguit Apollo
 Tyrrhenum ad Thybrim, et fontis vada sacra Numici.
 Dat tibi praeterea fortunae parva prioris
 Munera, reliquias Troja ex ardente receptas.
 Hoc pater Anchises auro libabat ad aras:
 Hoc Priami gestamen erat, cum jura vocatis
 More daret populis; sceptrumque, facerque tiaras,
 D d Iliadum.

Iliadumque labor vestes.
 Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
 Obtutu teneat ora, soloque inmobilis haeret,
 Intentos volvens oculos. nec purpura regem
 Pieta movet, nec sceptra movent Priameia tantum,
 Quantum in connubio gnatae thalamoque moratur:
 Et veteris Fauni volvit sub pectore fortem.
 Hunc illum fatis externa ab sede profectum
 Portendi generum, paribusque in regna vocari
 Auspiciis: huic progeniem virtute futuram
 Egregiam, et totum quae viribus occupet orbem.
 Tandem laetus ait: Di nostra incepta secundent,
 Auguriumque suum. dabitur, Trojane, quod optas.
 Munera nec sperno. non vobis, rege Latino,
 Divitis uber agri Trojaeve opulentia deerit.
 Ipse modo Aeneas (nostru si tanta cupido est,
 Si jungi hospitio properat, socusve vocari)
 Adveniat; voltus neve exhorrescat amicos:
 Pars mihi pacis erit, dextram tetigisse tyranni.
 Vos contra regi mea nunc mandata referte.
 Est mihi gnata, viro gentis quam jungere nostrae,
 Non patrio ex adyto fortis, non plurima caelo
 Monstra finunt: generos externis adfore ab oris,
 Hoc Latio restare canunt, qui sanguine nostrum
 Nomen in astra ferant. hunc illum poscere fata
 Et reor, et (si quid veri mens augurat) opto.
 Haec effatus, equos numero pater eligit omni.
 Stabant ter centum nitidi in praesepibus altis.
 Omnibus exemplo Teucris jubet ordine duci
 Instratos ostro alipedes pictisque tapetis.
 Aurea pectoribus demissa monilia pendent;
 Tecti auro, fulvom mandunt sub dentibus aurum.
 Absenti Aeneae currum geminosque jugalis,
 Semine ab aetherio, spirantis naribus ignem,
 Illorum de gente, patri quos daedala Circe
 Subposita de matre nothos furata creavit.
 Talibus Aeneadae donis dictisque Latini
 Sublimes in equis redeunt, pacemque reportant.
 Ecce autem Inachiis sese referebat ab Argis

Saeva Jovis conjunx, aurasque invecta tenebat :
 Et laetum Aenean, classemque ex aethere longo
 Dardaniam Siculo prospexit ab usque Pachyno.
 Moliri jam tecta videt, jam fidere terrae :
 Deseruisse rates. stetit acri fixa dolore.
 Tum quassans caput, haec effundit pectore dicta :
 Heu stirpem invisam, et fatis contraria nostris
 Fata Phrygum ! num Sigeis occumbere campis,
 Num capti potuere capi ? num incensa cremavit
 Troja viros ? medias acies, mediosque per ignes
 Invenere viam ? at (credo) mea numina tandem
 Fessa jacent, odiis aut exfaturata quievi.
 Quin etiam patria excusios infesta per undas
 Aufa sequi, et profugis toto me obponere ponto.
 Absumtae in Teucros vires caelique marisque.
 Quid Syrtes, aut Scylla mihi, quid vasta Charybdis
 Profuit ? optato conduntur Thybridis alveo,
 Securi pelagi atque mei. Mars perdere gentem
 Inmanem Lapithum valuit : concessit in iras
 Ipse deum antiquam genitor Calydonia Diana :
 Quod scelus aut Lapithas tantum, aut Calydonia merentem ?
 At ego magna Jovis conjunx nil linquere inausum
 Quae potui infelix, quae memet in omnia verti,
 Vincor ab Aenea. quod si mea numina non sunt
 Magna fatis ; dubitem haud equidem implorare quod us.
 Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo. [quam est.
 Non dabitur regnis (efto) prohibere Latinis,
 Atque inmota manet fatis Lavinia conjunx.
 At trahere, atque moras tantis licet addere rebus :
 At licet amborum populos excindere regum.
 Hac gener atque socer coeant mercede suorum.
 Sanguine Trojano et Rutulo dotabere, virgo :
 Et Bellona manet te pronuba. nec face tantum
 Cisseis praegnans ignis enixa jugalis :
 Quin idem Veneri partus fuus, et Paris alter,
 Funefaque iterum recidiva in Pergama taedae.
 Haec ubi dicta dedit, terras horrenda petivit
 Lustificam Alecto Dirarum ab sede fororum
 Infernisque ciet tenebris : cui tristia bella,

Iraeque, infidiaeque, et crimina noxia cordi.
 Odit et ipse pater Pluton, odere sorores
 Tartareac monstrum : se se tot vertit in ora,
 Tam saevae facies, tot pullulat atra colubris.
 Quam Juno his acut verbis, ac talia fatur :
 Hunc mihi da proprium, virgo fata Nocte, laborem,
 Hanc operam, ne noster honos infractave cedat
 Fama loco : neu connubiis ambire Latinum
 Aeneadae possint, Italosve obsidere finis.
 Tu potes unanimos armare in proelia fratres,
 Atque odiis versare domos : tu verbera tectis
 Funereasque inferre faces : tibi nomina mille,
 Mille nocendi artes. secundum concute pectus,
 Disjice conpositam pacem, sere crimina belli :
 Arma velit, poscatque simul, rapiatque juventus.
 Exin Gorgoneis Alecto infecta venenis
 Principio Latium, et Laurentis tecta tyranni
 Celsa petit, tacitumque obsedit limen Amatae :
 Quam super adventu Teucrum Turnique hymenaeis
 Femineae ardenter curaeque iraeque coquebant.
 Huic dea caeruleis unum de crinibus anguem
 Conjicit, inque finum praecordia ad intimam subdit :
 Quo furibunda domum monstrum permiscat omnem.
 Ille inter vestis et levia pectora labesus
 Volvitur ad tactu nullo, fallitque furentem,
 Vipeream inspirans animam. fit tortile collo
 Aurum ingens coluber, longae fit taenia vittae,
 Innectaque comas, et membris lubricus errat.
 Ac dum prima lues udo sublabia veneno
 Pertentat sensus, atque ossibus implicat ignem ;
 Necdum animus toto percepit pectoreflammam ;
 Mollius, et solito matrum de more, locuta est ;
 Multa super gnata lacrimans Phrygiisque hymenaeis :
 Exsulibusne datur ducenda Lavinia Teucris,
 O genitor ? nec te miseret gnataeque tuique ?
 Nec matris miseret, quam primo aquilone relinquet
 Perfidus alta petens abducta virgine praedo ?
 An non sic Phrygius penetrat Lacedaemonia pastor,
 Ledaeanque Helenam Trojanas vexit ad urbes ?

Quid

Quid tua sancta fides, quid cura antiqua tuorum;
 Et consanguineo totiens data dextera Turno?
 Si gener externa petitur de gente Latinis,
 Idque sedet, Faunique premunt te iusta parentis;
 Omnem equidem sceptris terram quae libera nostris
 Diffidet externam reor, et sic dicere divos.
 Et Turno, si prima domus repetatur origo,
 Inachus Acrisiusque patres, mediaeque Mycenae.
 His ubi nequidquam dictis experta, Latinum
 Contra stare videt, penitusque in viscera labsum
 Serpentis furiale malum, totamque pererrat;
 Tum vero infelix, ingentibus excita monstros,
 Inmensam fine more furit lymphata per urbem:
 Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo,
 Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
 Intenti ludo exercent: ille actus habena
 Curvatis fertur spatiis: stupet inscia supra
 Inpubisque manus, mirata volubile buxum:
 Dant animos plagae, non curfu fegnior illo
 Per medias urbis agitur populosque ferocis.
 Quin etiam in silvas, simulato numine Bacchi,
 Majus adorta nefas, majoremque orsa furorem,
 Evolat, et gnatam frondosis montibus abdit:
 Quo thalamum eripiat Teucris, taedasque moretur:
 Euoc Bacche, fremens, solum te virgine dignum
 Vociferans. etenim mollis tibi sumere thyrsos,
 Te lustrare choro, sacrum tibi pascere crinem.
 Fama volat: Furiisque accensas peccore matres
 Idem omnis simul ardor agit, nova querere tecta.
 Deseruere domos: ventis dant colla comasque.
 Ast aliae tremulis ululatibus aethera conplent,
 Pampineasque gerunt incinctae pellibus hastas.
 Ipsa inter medias flagrantem fervida pinum
 Sustinet, et gnatae Turnique canit hymenaeos,
 Sanguineam torquens aciem; torvomque repente
 Clamat: Io matres, audite ubi quaeque, Latinae.
 Si qua piis animis manet infelicitis Amatae
 Gratia, si juris materni cura remordet;
 Solvite crinalis vittas, capite orgia mecum.

Talem

Talem inter silvas, inter deserta ferarum,
 Reginam Alecto stimulis agit undique Bacchi.
 Postquam visa satis primos acuisse furores,
 Confiliumque omnemque domum vertisse Latini;
 Protenus hinc fuscis tristis dea tollitur alis
 Audacis Rutuli ad muros: quam dicitur urbem
 Acrifioneis Danae fundasse colonis,
 Praecipi delata noto. locus Ardea quondam
 Dicitus avis: et nunc magnum manet Ardea nomen.
 Sed fortuna fuit; teftis hic Turnus in altis
 Jam medianam nigra carpebat nocte quietem.
 Alecto torvam faciem et furialia membra
 Exuit: in voltus fese transformat anilis,
 Et frontem obscaenam rugis arat. induit albos
 Cum vitta crinis: tum ramum innectit olivae.
 Fit Chalybe, Junonis anus templique sacerdos;
 Et juveni ante oculos his se cum vocibus offert:
 Turne, tot incassum fusos patiere labores,
 Et tua Dardanii transscribi sceptrta colonis?
 Rex tibi conjugium, et quaeſitas sanguine dotes
 Abnegat; externusque in regnum quaeritur heres.
 I nunc, ingratis offer te, inrise, periclis:
 Tyrrhenas, i, sterne acies: tege pace Latinos.
 Haec adeo tibi me, placida cum nocte jaceres,
 Ipsa palam fari omnipotens Saturnia jussit.
 Quare age, et armari pubem portisque moveri
 Laetus in arma para, et Phrygios, qui flumine pulchra
 Confedere, duces, pictasque exure carinas.
 Caelestum vis magna jubet. rex ipse Latinus,
 Ni dare conjugium et dicto parere fatetur,
 Sentiatur, et tandem Turnum experiatur in armis.
 Hic juvenis vatem inridens, sic orsa viciſſim
 Ore refert: Classis invectas Thybridis alveo
 Non (ut rere) meas effugit nuntius auris.
 Ne tantos mihi finge metus: nec regia Juno
 Inmemor est nostri.
 Sed te victa ſitu verique effoeta ſenectus,
 O mater, curis nequidquam exercet, et arma
 Regum inter falsa vatem formidine ludit.

Cura tibi, divom effigies et templa tueri:
 Bella vii pacemque gerent, quis bella gerenda.
 Talibus Alecto dictis exarfit in iras.
 At juveni oranti subitus tremor occupat artus:
 Deriguere oculi: tot Erinnys sibilat hydris,
 Tantaque se facies aperit: tum flammæa torquens
 Lumina cunctantem et quaerentem dicere plura
 Repulit, et geminos erexit crinibus angues,
 Verberaque insonuit, rabidoque haec addidit ore:
 En ego victa situ, quam veri effoeta senectus
 Arma inter regum falsa formidine ludit,
 (Respice ad haec) adsum dirarum ab sede fororum,
 Bella manu letumque gero.
 Sic effata facem juveni conjecit, et atro
 Lumine fumantis fixit sub pectore taedas.
 Olli somnum ingens rumpit pavor: ossaque et artus
 Perfudit toto proruptus corpore sudor.
 Arma amens fremit; arma toro tectisque requirit.
 Saevit amor ferri, et scelerata infania belli:
 Ira super, magno veluti cum flamma sonore
 Virgea suggeritur costis undantis aheni,
 Exsultantque aestu latices; furit intus aquae vis,
 Fumidus atque alte spumis exuberat amnis:
 Nec jam se capit unda; volat vapor ater ad auras.
 Ergo iter ad regem polluta pace Latinum
 Indicit primis juvenum, et jubet arma parari,
 Tutari Italianam, detrudere finibus hostem:
 Se satis ambobus Teucrisque venire Latinisque.
 Haec ubi dicta dedit, divosque in vota vocavit;
 Certatim se se Rutuli exhortantur in arma.
 Hunc decus egregium formae movet atque juveniae;
 Hunc atavi reges, hunc claris dextera factis.
 Dum Turnus Rutulos animis audacibus inplet,
 Alecto in Teucros Stygiis se concitat alis;
 Arte nova speculata locum, quo litore pulcher
 Infidiis cursuque feras agitabat Iulus.
 Hic subitam canibus rabiem Cocytia virgo
 Objicit, et noto naris contingit odore,
 Ut cervom ardentes agerent: quae prima laborum

Causta

Caussa fuit, belloque animos accendit agrestis,
 Cervus erat forma praestanti et cornibus ingens,
 Tyrrhidae pueri quem matris ab ubere raptum
 Nutribant, Tyrrhusque pater, cui regia parent
 Armenta, et lati custodia credita campi.
 Adfuetum imperiis foror omni Silvia cura
 Mollibus intexens ornabat cornua fertis,
 Pecebatque ferum, puroque in fonte lavabat.
 Ille, manum patiens, mensaeque adfuetus herili,
 Errabat silvis; rufusque ad limina nota
 Ipse domum fera quamvis se nocte ferebat.
 Hunc procul errantem rabidae venantis Iuli
 Conmovere canes: fluvio cum forte secundo
 Deflueret, ripaque acstus viridante levaret.
 Ipse etiam, eximiae laudis succensus amore,
 Ascanius curvo direxit spicula cornu:
 Nec dexterae erranti deus afuit; actaque multo
 Perque uterum sonitu perque ilia venit arundo.
 Saucius at quadrupes nota intra teesta refugit,
 Succesitque gemens stabulis, questuque cruentus
 Atque imploranti similis tectum omne replebat.
 Silvia prima foror, palmis percussa lacertos,
 Auxilium vocat, et duros conclamat agrestis.
 Olli (pestis enim tacitis latet aspera silvis)
 Improvisi adsunt: hic torre armatus obusto,
 Stipitis hic gravidi nodis. quod cuique repertum
 Rimanti, telum ira facit. vocat agmina Tyrrhus,
 Quadrifidam querum cuneis ut forte coactis
 Scindebat, rapta spirans inmane securi.
 At faeva e speculis tempus dea nacta nocendi
 Ardua teesta petit, stabuli et de culmine summo
 Pastorale canit signum, cornuque recurvo
 Tartaream intendit vocem: qua protenus omne
 Contremuit nemus, et silvae intonuere profundae.
 Audiit et Triviae longe lacus, audiit amnis
 Sulfurea Nar albus aqua, fontesque Velini:
 Et trepidae matres pressere ad peitora gnatos.
 Tum vero ad vocem celeres, qua buccina signum
 Dira dedit, raptis concurrunt undique telis

Indomiti

Indomiti agricolae : necnon et Troia pubes
 Alcanio auxilium castris effundit apertis.
 Direxere acies, non jam certamine agresti
 Stipitibus duris agitur sudibusve praeustis ;
 Sed ferro anicipiti decernunt, atraque late
 Horrexit striculis seges ensibus, aeraque fulgent
 Sole lucefita, et lucem sub nubila jactant :
 Fluctus uti primo coepit cum albescere vento,
 Paullatim sese tollit mare, et altius undas
 Erigit, inde imo consurgit ad aethera fundo.
 Hic juvenis primam ante aciem stridente sagitta,
 Gnatorum Tyrri fuerat qui maximus, Almo
 Sternitur, haesit enim sub gutture volnus, et udae
 Vocis iter tenuemque inclusit sanguine vitam.
 Corpora multa virum circa, seniorque Galefus,
 Dum paci medium se offert : iustissimus unus
 Qui fuit, Ausoniisque olim ditissimus agris :
 Quinque greges illi balantum, quina redibant
 Armenta, et terram centum vertebat aratris.
 Atque ea per campos aequo dum Marte geruntur,
 Promissi dea facta potens, ubi sanguine bellum
 Inbuit, et primae commisit funera pugnae,
 Deferit Hesperiam, et caeli convecta per auras
 Junonem viatrix adfatur voce superba :
 En perfecta tibi bello discordia tristi.
 Dic, in amicitiam coant, et foedera jungant :
 Quandoquidem Ausonio respersi sanguine Teucros.
 Hoc etiam his addam, tua si mihi certa voluntas,
 Finitimas in bella feram rumoribus urbis,
 Accendamque animos infani Martis amore :
 Undique ut auxilio veniant, spargam arma per agros.
 Tum contra Juno : Terrorum et fraudis abunde est.
 Stant belli caussae : pugnatur comminus armis.
 Quae fors prima dedit, sanguis novus inbuit arma.
 Talia conjugia et talis celebrent hymenaeos
 Egregium Veneris genus et rex ipse Latinus :
 Te super aetherias errare licentius auras,
 Haud pater ille velit summi regnator Olympi.
 Cede locis, ego, si qua super fortuna laborum est,

E e

Ipsa

Ipsa regam. talis dederat Saturnia voces.
 Illa autem ad tollit stridentis anguis alas,
 Cocytiique petit sedem, supera ardua linquens.
 Est locus Italiæ medio sub montibus altis
 Nobilis, et fama multis memoratus in oris,
 Amsancti valles, densis hunc frondibus atrum
 Urguet utrimque latus nemoris, medioque fragosus
 Dat sonitum faxis ac torto vortice torrens.
 Hic specus horrendum, saevi spiracula Ditis,
 Monstratur, ruptoque ingens Acheronte vorago
 Pestiferas aperit fauicis: quis condita Erinnys
 Invisum numen, terras caelumque levabat.
 Nec minus interea extremam Saturnia bello
 Inponit regina manum. ruit omnis in urbem
 Pastorum ex acie numerus, caelosque reportant
 Almonem puerum foedatique ora Galei:
 Inplorantque deos, obtestanturque Latinum.
 Turnus adest, medioque in crimine caedis et igni
 Terrorem ingeminat: Teucros in regna vocari,
 Stirpem admisceri Phrygiam; se limine pelli.
 Tum quorum adtonitae Baccho nemora avia matres
 Insultant thiasis, (neque enim leve nomen Amatae)
 Undique conlecti coeunt, Martemque fatigant.
 Ilicet infandum cuncti contra omnia bellum,
 Contra fata deum perverso numine poscunt.
 Certatim regis circumstant tecta Latini.
 Ille, velut pelagi rupes immota, resistit:
 Ut pelagi rupes, magno veniente fragore,
 Quae fese, multis circum latrantibus undis,
 Mole tenet: scopuli nequidquam et spumea circum
 Saxa fremunt, laterique inlisa refunditur alga.
 Verum ubi nulla datur caecum exsuperare potestas
 Consilium, et saevae nutu Junonis eunt res;
 Multa deos aurasque pater testatus inanis,
 Frangimur heu fatis, inquit, ferimurque procella.
 Ipsi has sacrilego pendetis sanguine poenas,
 O miseri. te, Turne, nefas, te triste manebit
 Supplicium; votisque deos venerabere seris.
 Nam mihi parta quies, omnisque in limine portus:

Funere

Funere felici spolior. nec plura locutus
 Sepfit se tectis, rerumque reliquit habenas.
 Mos erat Hesperio in Latio, quem protenus urbes
 Albanae coluere sacrum, nunc maxima rerum
 Roma colit, cum prima movent in praelia Martem,
 Sive Getis inferre manu lacrimabile bellum,
 Hyrcanisve Arabisve parant, seu tendere ad Indos,
 Auroramque sequi, Parthosque reposcere signa.
 Sunt geminae belli portae (sic nomine dicunt)
 Religione sacrae, et saevi formidine Martis:
 Centum aerei claudunt vectes aeternaque ferri
 Robora: nec custos absfisit limine Janus.
 Has, ubi certa sedet patribus sententia pugnae,
 Ipse, Quirinali trabea cinctaque Gabino
 Insignis, referat stridentia limina Consul;
 Ipse vocat pugnas: sequitur tum cetera pubes:
 Aereaque ad sensu conspirant cornua rauco.
 Hoc et tum Aeneadis indicere bella Latinus
 More jubebatur, tristisque recludere portas.
 Abstinuit tactu pater, aversusque refugit
 Foeda ministeria, et caecis se condidit umbris.
 Tum regina deum caelo delabfa morantis
 In pulit ipsa manu portas, et cardine verso
 Belli ferratos rupit Saturnia postes.
 Ardet inexcita Aufonia, atque immobilis ante.
 Pars pedes ire parat campis; pars arduus altis
 Pulverulentus equis furit: omnes arma requirunt.
 Pars levis clipeos, et spicula lucida tergent
 Arvina pingui, subiguntque in cote securis:
 Signaque ferre juvat, sonitusque audire tubarum.
 Quinque adeo magnae positis in crudibus urbes
 Tela novant, Atina potens, Tiburque superbum,
 Ardea, Crustumérique, et turrigerae Antemnae.
 Tegmina tuta cavant capitum, flectuntque talignas
 Umbonum cratis: alii thoracas ahenos,
 Aut levis ocreas lento ducunt argento.
 Vomeris huc et falcis honos, huc omnis aratri
 Cessit amor: recoquunt patrios fornacibus ensis.
 Clasica jamque sonant: it bello tessera signum.

Hic galeam tectis trepidus rapit: ille frementis
 Ad juga cogit equos; clipeumque, auroque trilicem
 Loricam induitur; fidoque accingitur enfe.
 Pandite nunc Helicona, deae, cantusque movete,
 Qui bello exciti reges, quae quemque secutae
 Conplerint campos acies; quibus Itala jam tum
 Floruerit terra alma viris, quibus arserit armis.
 Et meministis enim, divae, et memorare potestis:
 Ad nos vix tenuis famae perlabitur aura.
 Primus init bellum Tyrrhenis asper ab oris
 Contemtor divom Mezentius, agminaque armat.
 Filius huic juxta Lausus, quo pulchrior alter
 Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.
 Lausus equum domitor, debellatorque ferarum,
 Dicit Agyllina nequidquam ex urbe secutos
 Mille viros; dignus, patriis qui laetior esset
 Imperiis, et cui pater haud Mezentius esset.
 Post hos insignem palma per gramina currum
 Victoresque ostentat equos satus Hercule pulchro
 Pulcher Aventinus: clipeoque insigne paternum
 Centum angues, cinctamque gerit serpentibus Hydram:
 Collis Aventini silva quem Rhea sacerdos
 Furtivom partu sub luminis edidit oras,
 Mixta deo mulier, postquam Laurentia victor,
 Geryone exstincto, Tirynthius adtigit arva,
 Tyrrhenoque boves in flumine lavit Hiberas.
 Pila manu, saevosque gerunt in bella dolones:
 Et tereti pugnant mucrone veruque Sabello.
 Ipse pedes tegumen torquens inmane leonis,
 Terribili inpxum seta cum dentibus albis
 Indutus capiti, sic regia tecta subibat
 Horridus, Herculeoque humeros innexus amictu,
 Tum gemini fratres Tiburtia moenia linquunt,
 Fratris Tiburti dictam cognomine gentem,
 Catillusque, acerque Coras, Argiva juventus;
 Et primam ante aciem densa inter tela feruntur.
 Ceu duo nubigenae cum vertice montis ab alto
 Descendent Centauri; Homolen Othrymque nivalem
 Linquentes cursu rapido: dat euntibus ingens

Silva locum, et magno cedunt virgulta fragore.
Nec Praenestinae fundator defuit urbis,
Volcano genitum pecora inter agrestia regem,
Inventumque focus omnis quem credidit aetas,
Caeculus. hunc legio late comitatur agrestis :
Quique altum Praeneste viri, quique arva Gabinae
Junonis, gelidumque Anienem, et roscida rivis
Hernica saxa colunt ; quos dives Anagnia pascis,
Quos, Amasene pater. non illis omnibus arma,
Nec clipei currussonant. pars maxima glandes
Liventis plumbi spargit : pars spicula gestat
Bina manu, fulvosque lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti : vestigia nuda finistri
Instituere pedis ; crudus tegit altera pero.
At Messapus equum domitor Neptunia proles,
Quem neque fas igni cuiquam nec sternere ferro,
Jam pridem resudes populos desuetaque bello
Agmina in arma vocat subito, ferrumque retractat.
Hi Fescenninas acies, aequosque Falicos,
Hi Soraetis habent arces, Flaviniaque arva,
Et Cimini cum monte lacum, lucosque Capenos.
Ibant aequati numero, regemque caneabant :
Ceu quandam nivei liquida inter nubila cycni,
Cum feso e pastu referunt, et longa canoros
Dant per colla modos, sonat amnis et Afia longe
Pulsa palus.
Nec quisquam aeratas acies ex agmine tanto
Misceri putet : aëriam sed gurgite ab alto
Urgueri volucrum raucarum ad litora nubem.
Ecce, Sabinorum prisco de sanguine magnum
Agmen agens Clausus, magnique ipse agminis instar,
Claudia nunc a quo diffunditur et tribus et gens
Per Latium, postquam in partem data Roma Sabinis.
Una ingens Amiterna cohors, prisciisque Quirites,
Ereti manus omnis, oliviferaeque Mutuscae :
Qui Nomentum urbem, qui Rosea rura Velini,
Qui Tetricae horrentis rupes, montemque Severum,
Cisperiamque colunt, Forulosque, et flumen Himellae :
Qui Tiberim Fabarimque bibunt, quos frigida misit

Nurcia,

Nurfia, et Hortinae classes, populique Latini :
 Quosque secans infastum interluit Allia nomen :
 Quam multi Libyco volvontur marmore fluctus,
 Saevus ubi Orion hibernis conditur undis,
 Vel cum sole novo densae torrentur aristae
 Aut Hermi campo aut Lyciae flarentibus arvis ;
 Scuta sonant, pulsusque pedum tremit excita tellus.
 Hinc Agamemnonius, Trojani nominis hostis,
 Curru jungit Halesus equos, Turnoque feroes
 Mille rapit populos : vertunt felicia Baccho
 Massica qui raftris, et quos de collibus altis
 Aurunci misere patres, Sidicinaque juxta
 Aequora, quique Cales linquunt, amnisque vadof
 Adcola Volturni, pariterque Saticulus asper,
 Ofcorumque manus. teretes fuit aclydes illis
 Tela : sed haec lento mos est aptare flagello.
 Laevas cetera tegit ; falcati conminus enes.
 Nec tu carminibus nostris indictus abibis,
 Oebale : quem generasse Telon Sebethide nympha
 Fertur, Teleboum Capreas cum regna teneret
 Jam senior : patriis sed non et filius arvis
 Contentus, late jam tum ditione premebat
 Sarrafas populos, et quae rigat aequora Sarnus,
 Quique Rufras Batulumque tenent, atque arva Celennae,
 Et quos maliferae despectant moenia Abellae :
 Teutonico ritu soliti torquere cateias :
 Tegmina quis capitum raptus de subere cortex :
 Aerataeque micant peltae, micat aereus ensis.
 Et te montosae misere in proelia Nersae,
 Usens, insignem fama et felicibus armis :
 Horrida praecipue cui gens, adsuetaque multo
 Venatu nemorum, duris Aequicula glebis
 Armati terram exercent, semperque recentis
 Convectare juvat praedas, et vivere rapto.
 Quin et Marruvia venit de gente sacerdos,
 Fronde super galeam et felici comitus oliva,
 Archippi regis missu, fortissimus Umbro :
 Vipereo generi et graviter spirantibus hydri
 Spargere qui somnos cantuque manuque solebat,

Muice-

Mulcebatque iras, et morsus arte levabat.
 Sed non Dardaniae medicari cupidis ictum
 Evaluit; neque eum juvere in volnera cantus
 Somniferi, et Marsis quae fitae montibus herbae.
 Te nemus Anguitiae, vitrea te Fucinus unda,
 Te liquidi flevere lacus.
 Ibat et Hippolyti proles pulcherrima bello
 Virbius: insignem quem mater Aricia misit,
 Eductum Egeriae lucis, humentia circum
 Litora, pinguis ubi et placabilis ara Diana.
 Namque ferunt fama Hippolytum, postquam arte novercae
 Occiderit, patriasque explerit sanguine poenas
 Turbatis distractus equis, ad fidera rufius
 Aetheria et superas caeli venisse sub auras,
 Paonis revocatum herbis et amore Diana.
 Tum pater omnipotens, aliquem indignatus ab umbris
 Mortalem infernis ad lumina surgere vitae,
 Ipse repertorem medicinae talis et artis
 Fulmine Phoebigenam Stygias detrusit in undas.
 At Trivia Hippolytum secretis alma recondit
 Sedibus, et nymphae Egeriae nemorique relegat:
 Solus ubi in silvis Italos ignobilis aevum
 Exigeret, versoque ubi nomine Virbius esset.
 Unde etiam templo Triviae lucisque sacratis
 Cornipedes arcentur equi; quod litore currum
 Et juvenem monstros pavidi effudere marinis.
 Filius ardantis haud secius aequore campi
 Exercebat equos, curruque in bella ruebat.
 Ipse inter primos praestanti corpore Turnus
 Vertitur arma tenens, et toto vertice supra est.
 Quo triplici crinita juba galea alta Chimaeram
 Sustinet, Aetnaeos efflantem faucibus ignis.
 Tam magis illa fremens, ac tristibus effera flammis,
 Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnae.
 At levem clipeum sublati cornibus Io
 Auro insignibat, jam setis obsita, jam bos,
 Argumentum ingens, et custos virginis Argus,
 Caelataque amnem fundens pater Inachus urna.
 Insequitur nimbus peditum, clipeataque totis

Agmina densentur campis, Argivaque pubes,
 Auruncaeque manus, Rutuli, veteresque Sicani,
 Et Sacrae acies, et picti scuta Labici :
 Qui saltus, Tiberine, tuos, sacramque Numici
 Litus arant, Rutulosque exercent vomere collis,
 Circaeumque jugum ; quis Juppiter Anxurus arvis
 Praesidet, et viridi gaudens Feronia luco :
 Qua Saturae jacet atra palus, gelidusque per imas
 Quaerit iter vallis, atque in mare conditum Ufens.
 Hos super advenit Volsca de gente Camilla,
 Agmen agens equitum, et florentis aere catervas,
 Bellatrix, non illa colo calathisve Minervae
 Femineas adsueta manus, sed proelia virgo
 Dura pati, cursuque pedum praevertere ventos :
 Illa vel intactae segetis per summa volaret
 Gramina, nec teneras cursu laesisset aristas ;
 Vel mare per medium, fluctu suspensa tumenti,
 Ferret iter, celeris nec tingueret aequore plantas.
 Illam omnis tectis agrisque effusa juventus,
 Turbaque miratur matrum, et prospectat euntem
 Adtonis inhians animis : ut regius ostro
 Velet honos levis humeros, ut fibula crinem
 Auro internectat ; Lyciam ut gerat ipsa pharetram,
 Et pastoralem praefixa cuspide myrtum.

AENEI DOS LIB. VIII.

UT belli signum Laurenti Turnus ab arce
 Extulit, et rauco strepuerunt cornua cantu,
 Utque acris concusfit equos, utque inpulit arma ;
 Extemplo turbati animi : simul omne tumultu
 Conjurat trepido Latium, saevitque juventus
 Effera. ductores primi Messapus et Ufens,
 Contemtorque deum Mezentius, undique cogunt
 Auxilia, et latos vastant cultoribus agros.
 Mittitur et magni Venulus Diomedis ad urbem,
 Qui petat auxilium, et Latio confistere Teucros,
 Advectum Aenean classi, victosque Penatis
 Inferre, et fatis regem se dicere posci,

Edoceat,

Edoeat, multasque viro se adjungere gentis
 Dardanio, et late Latio increbescere nomen.
 Quid struat his coeptis, quem, si fortuna sequatur,
 Eventum pugnae cupiat, manifestius ipsi,
 Quam Turno regi, aut regi adparere Latino.
 Talia per Latium : quae Laomedontius heros
 Cuncta videns magno curarum fluctuat aestu :
 Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,
 In partisque rapit varias, perque omnia versat.
 Sicut aquae tremulum labris ubi lumen ahenis
 Sole repercutsum, aut radiantis imagine lunae,
 Omnia per volitat late loca, jamque sub auras
 Erigitur, summique ferit laquearia tecti.
 Nox erat ; ac terras animalia fessa per omnis
 Alitum pecudumque genus sopor altus habebat :
 Cum pater in ripa gelidique sub aetheris axe
 Aeneas tristis turbatus pectora bello
 Procubuit, seramque dedit per membra quietem.
 Huic deus ipse loci fluvio Tiberinus amoeno
 Populeas inter senior se ad tollere frondis
 Vifus, eum tenuis glauco velabat amictu
 Carbasus, et crinis umbrosa tegebat arundo.
 Tum sic adfari, et curas his demere dictis :
 O fate gente deum, Trojanam ex hostibus urbent
 Qui revehis nobis, aeternaque Pergama servas,
 Exspectate solo Laurenti arvisque Latinis ;
 Hic tibi certa domus, certi (ne absiste) penates :
 Neu belli terrere minis. tumor omnis et irae
 Concessere deum.
 Jamque tibi, ne vana putas haec fingere Somnum,
 Litoreis ingens inventa sub illicibus fus,
 Triginta capitum foetus enixa, jacebit ;
 Alba, solo recubans, albi circum ubera gnati.
 Ex quo ter denis urbem redeuntibus annis
 Ascanius clari condet cognominis Albam.
 Haud incerta cano. nunc qua ratione, quod instat,
 Expedias vitor, paucis (adverte) docebo.
 Arcades his oris, genus a Pallante profectum,
 Qui regem Euandrum comites, qui signa secuti,

Delegere locum, et posuere in montibus urbem
 Pallantis proavi de nomine Pallanteum.
 Hi bellum adsidue ducunt cum gente Latina :
 Hos adhibe socios castris, et foedere junge.
 Ipse ego te ripis et recto flumine ducam,
 Adversum remis superes subvectus ut amnem.
 Surge age, nate dea ; primisque cadentibus astris
 Junoni fer rite preces, iramque minasque
 Supplicibus supera votis. mihi victor honorem
 Persolues. ego sum, pleno quem flumine cernis
 Stringentem ripas, et pinguia culta secantem,
 Caeruleus Thybris, caelo gratissimus amnis.
 Hic mihi magna domus, celsis caput urbibus, exit.
 Dixit, deinde lacu fluvius se condidit alto,
 Ima petens. nox Aenean somnusque reliquit.
 Surgit, et, aetherii spectans orientia solis
 Lumina, rite cavis undam de flumine palmis
 Sustinet, ac talis effundit ad aethera voces :
 Nymphae, Laurentes nymphae, genus amnibus unde est,
 Tuque ô Thybri, tu ô genitor cum flumine sancto,
 Accipite Aenean, et tandem arcete periclis.
 Quo te cumque lacus miserantem incommoda nostra
 Fonte tenet, quocumque solo pulcherrimus exis ;
 Semper honore meo, semper celebrabere donis,
 Corniger Hesperidum fluvius regnator aquarum.
 Adsis ô tantum, et proprius tua numina firmes.
 Sic memorat, geminasque legit de classe biremis,
 Remigioque aptat ; socios simul instruit armis.
 Ecce autem subitum atque oculis mirabile monstrum,
 Candida per silvam cum foetu concolor albo
 Procubuit, viridique in litore conspicitur sus :
 Quam pius Aeneas tibi enim, tibi, maxima Juno,
 Maectat sacra ferens, et cum grege sistit ad aram.
 Thybris ea fluvium, quam longe est, nocte tumentem
 Leniuit, ac tacita refluxens ita substitit unda,
 Mitis ut in morem stagni placidaque paludis
 Sterneret aequor aquis, remo ut lucentem abesset.
 Ergo iter incepturn celerant rumore secundo :
 Labitur uncta vadis abies : mirantur et undae,

Miratur

Miratur nemus insuetum fulgentia longe
 Scuta virūm fluvio pictasque innare carinas.
 Olli remigio noctemque diemque fatigant,
 Et longos superant flexus, variisque teguntur
 Arboribus, viridisque secant placido aquore silvas.
 Sol medium caeli conscenderat igneus orbem,
 Cum muros arcemque procul, ac rara domorum
 Tecta vident; quae nunc Romana potentia caelo
 Aequavit: tum res inopes Euandrus habebat.
 Ocius advertunt proras, urbique propinquant.
 Forte die follemnem illo rex Arcas honorem
 Amphitryoniadae magno divisque ferebat
 Ante urbem in luco. Pallas huic filius una,
 Una omnes juvenum primi, pauperque senatus
 Tura dabant; tepidusque crux fumabat ad aras.
 Ut celsas videre rates, atque inter opacum
 Adlabi nemus, et tacitis incumbere remis;
 Terrentur visu subito, cunctique relictis
 Confurgunt mensis. audax quos rumpere Pallas
 Sacra vetat, raptoque volat telo obvius ipse;
 Et procul e tumulo, Juvenes, quae caussa subegit
 Ignotas tentare vias? quo tenditis? inquit.
 Qui genus? unde domo? pacemne huc fertis, an arma?
 Tum pater Aeneas puppi sic fatur ab alta,
 Paciferaeque manu ramum praetendit olivae:
 Trojogenas ac tela vides inimica Latinis;
 Quos illi bello profugos egere superbo.
 Euandrum petimus. ferte haec, et dicite lectos
 Dardaniae venisse duces, socia arma rogantis.
 Obstupuit tanto percussus nomine Pallas:
 Egredere δ, quicumque es, ait, coramque parentem
 Adloquere, ac nostris succede penatibus hopes.
 Excepitque manu, dextramque amplexus inhaesit.
 Progressi subeunt luco, fluviumque relinquunt.
 Tum regem Aeneas dictis adfatur amicis:
 Optume Grajugenūm, cui me Fortuna precari,
 Et vita comtos voluit praetendere ramos;
 Non equidem extimui, Danaūm quod ductor et Arcas,
 Quodque ab stirpe fortes geminis conjunctus Atridis:

F f 2

Sed

Sed mea me virtus et sancta oracula divom,
 Cognatique patres, tua terris didita fama,
 Conjunxere tibi, et fatis egere volentem.
 Dardanus Iliace primus pater urbis et auctor,
 Electra (ut Graii perhibent) Atlantide cretus,
 Advehitur Teucros: Electram maxumus Atlas
 Edidit, aetherios humero qui sustinet orbis.
 Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia
 Cyllenae gelido conceptum vertice fudit.
 At Maiam, auditis quidquam si credimus, Atlas,
 Idem Atlas generat, caeli qui fidera tollit.
 Sic genus amborum scindit se sanguine ab uno.
 His fretus non legatos, neque prima per artem
 Tentamenta tui pepigi: me me ipse, meumque
 Objeci caput, et supplex ad limina veni.
 Gens eadem, quae te, crudeli Daunia bello
 Insequitur; nos si pellant, nihil abfore credunt,
 Quin omnem Hesperiam penitus sua sub juga mittant:
 Et mare, quod supra, teneant, quodque adiut infra.
 Accipe daque fidem: sunt nobis fortia bello
 Pectora, sunt animi, et rebus spectata juventus.
 Dixerat Aeneas. ille os oculoisque loquentis
 Jam dudum, ac totum lustrabat lumine corpus.
 Tum sic pauca refert: Ut te, fortissime Teucrum,
 Accipio adgnoscoque libens! ut verba parentis
 Et vocem Anchisei magni voltumque recordor!
 Nam memini Hesionea visentem regna sororis
 Laomedontiaden Priamum, Salamina petentem,
 Protenus Arcadiac gelidos invisere finis.
 Tum mihi prima genas vestibat flore juventus;
 Mirabarque duces Teucros, mirabar et ipsum
 Laomedontiaden: sed cunctis altior ibat
 Anchises. mihi mens juvenali ardebat amore
 Conpellare virum, et dextrae conjungere dextram.
 Accessi, et cupidus Phenei sub moenia duxi.
 Ille mihi insignem pharetram Lyciasque sagittas
 Discedens, chlamydemque auro dedit intertextam,
 Frenaque bina, meus que nunc habet, aurea, Pallas.
 Ergo et, quam petitis, juncta est mihi foedere dextra!

Et, lux cum primum terris se craftina reddet,
Auxilio laetos dimittam, opibusque juvabo.
Interea sacra haec, quando huc venistis amici,
Annua, quae differre nefas, celebrate faventes
Nobiscum, ac jam nunc sociorum adsuescite mensis.
Haec ubi dicta, dapes jubet et sublata reponi
Pocula, gramineoque viros locat ipse sedili:
Praecipuumque toro et villoso pelle leonis
Accipit Aenean, folioque invitat acerno.
Tum lecti juvenes certatim aeraeque sacerdos
Viscera tosta ferunt taurorum, onerantque canistris
Dona laboratae cereris, bacchumque ministrant.
Vescitur Aeneas simul et Trojana juventus
Perpetui tergo bovis, et lustralibus extis.
Postquam exenta fames, et amor compressus edendi,
Rex Euandrus ait: Non haec sollemnia nobis,
Has ex more dapes, hanc tanti numinis aram
Vana supersticio veterumque ignara deorum
Inposuit. faevis, hospes Trojane, periclis
Servati facimus, meritosque novamus honores.
Jam primum axis suspensam hanc aspice rupem:
Disjectae procul ut moles, desertaque montis
Stat domus, et scopuli ingentem traxere ruinam.
Hic spelunca fuit vasto submota recessu
Semihominis Caci; facies quam dira tegebat
Solis inaccessam radiis: semperque recenti
Caede tepebat humus; foribusque adfixa superbis
Ora virum tristi pendebant pallida tabo.
Huic monstro Volcanus erat pater: illius atros
Ore vomens ignis magna se mole ferebat.
Adulit et nobis aliquando optantibus aetas
Auxilium adventumque dei. nam maximus ultor,
Tergemini nece Geryonae spoliisque superbus,
Alcides aderat, tauroisque hac victor agebat
Ingentis: vallemque boves amnemque tenebant.
At furis Caci mens effera, ne quid inausum
Aut intractatum scelerisve dolive fuisse,
Quatuor a stabulis praestanti corpore tauros

Avertit,

Avertit, totidem forma superante juvencas.
 Atque hos, ne qua forent pedibus vestigia rectis,
 Cauda in speluncam tractos, versisque viarum
 Indiciis raptos saxe occultabat opaco.
 Quaerenti nulla ad speluncam signa ferebant.
 Interea, cum jam stabulis saturata moveret
 Amphitryoniades armenta, abitumque pararet,
 Discessu mugire boves, atque omne querelis
 Inpleri nemus, et colles clamore relinquunt.
 Reddedit una boum vocem, vastoque sub antro
 Mugiit, et Caci spem custodita fefellit.
 Hic vero Alcidae furii exarserat atro
 Felle dolor: rapit arma manu, nodisque gravatum
 Robur; et aërii cursu petit ardua montis.
 Tam primum nostri Cacum videre timentem,
 Turbatumque oculis, fugit illicet ocior Euro,
 Speluncamque petit: pedibus timor addidit alas.
 Ut fese inclusit, ruptisque inmane catenis
 Dejecit saxum, ferro quod et arte paterna
 Pendebat, fultosque emunit objice postes;
 Ecce furens animis aderat Tirynthius, omnemque
 Accessum lustrans hoc ora ferebat et illuc,
 Dentibus infrendens, totum ter fervidus ira
 Lustrat Aventini montem: ter faxea tentat
 Limina nequidquam: fessus ter valle resedit.
 Stabat acuta filex, praecisis undique faxis
 Speluncae dorso infurgens, altissima visu;
 Dirarum nidis domus opportuna volucrum.
 Hanc, ut prona jugo laevem incumbebat ad amnem,
 Dexter in adversum nitens concussit, et imis
 Avolam solvit radicibus: inde repente
 Inpelit, impulsu quo maximus intonat aether:
 Dissultant ripae, refluitque exterritus amnis.
 At specus, et Caci detecta adparuit ingens
 Regia; et umbrosae penitus patuere cavernae:
 Non fecus, ac si qua penitus vi terra dehiscens
 Infernas referet sedes, ac regna recludat
 Pallida, dñs invisa; superque inmane barathrum
 Cernatur, trepidantque immiso lumine Manes.

Ergo insperata deprensum in luce repente,
 Inclusumque cavo saxo, atque insueta rudentem
 Defuper Alcides telis premit, omniaque arma
 Advocat, et ramis vastisque molaribus instat.
 Ille autem (neque enim fuga jam super ulla pericli)
 Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu !)
 Evomit, involvitque domum caligine caeca,
 Prospectum eripiens oculis ; glomeratque sub antro
 Fumiferam noctem commixtis igne tenebris.
 Non tulit Alcides animis, seque ipse per ignem
 Praecipiit injecit saltu, qua plurimus undam
 Fumus agit, nebulaque ingens specus aestuat atra.
 Hic Cacum in tenebris incendia vana vomentem
 Conripit in nodum complexus, et angit inhaerens
 Eligos oculos et siccum sanguine guttur.
 Pandit extemplo foribus domus atra revolcis :
 Abstractaque boves abjurataeque rapinae
 Caelo ostenduntur, pedibusque informe cadaver
 Protrahitur, nequeunt expleri corda tuendo
 Terribilis oculos ; voltum, villosaque fetis
 Pectora semiferi, atque extinctos faucibus ignis.
 Ex illo celebratus honos, laetique minores
 Servavere diem, primusque Potitius auctor,
 Et domus Herculei custos Pinaria facri
 Hanc aram Iuco statuit. quae maxima semper
 Dicetur nobis, et erit quae maxima semper.
 Quare agite, ô juvenes, tantarum in munere laudum
 Cingite fronde comas, et pocula porgite dextris,
 Communemque vocate deum, et date vina volentes.
 Dixerat : Herculea bicolor cum populus umbra
 Velavitque comas, foliisque innexa pependit :
 Et facer inplevit dextram scyphus. ocius omnes
 In mensam laeti libant, divosque precantur.
 Devexo interea propior fit vesper Olympo :
 Jamque sacerdotes primusque Potitius ibant
 Pellibus in morem cincti, flammisque ferebant.
 Inflaurant epulas, et mensae grata secundae
 Dona ferunt, cumulantque oneratis lancibus aras.
 Tum Salii ad cantus, incensa altaria circum,

Populeis

Populeis adsunt evincti tempora ramis ;
 Hic juvenum chorus, ille fenum ; qui carmine laudes
 Hercules et facta ferunt : ut prima novercae
 Monstra manu, geminosque premens eliserit anguis ;
 Ut bello egregias idem disjecerit urbis
 Trojamque Oechaliamque : ut duros mille labores
 Rege sub Eurystheo, fatis Junonis iniquae,
 Pertulerit. tu nubigenas, invicte, bimembres
 Hylaeumque Pholurnque manu, tu Cresia mactas
 Prodigia, et vastum Nemea sub rupe leonem.
 Te Stygii tremuere lacus, te janitor Orci
 Offsa super recubans antro semesa cruento :
 Nec te ulla facies, non terruit ipse Typhoeus
 Arduus, arma tenens : non te rationis egentem
 Lernaeus turba capitum circumstetit anguis.
 Salve, vera Jovis proles, decus addite divis :
 Et nos et tua dexter adi pede sacra secundo.
 Talia carminibus celebrant : super omnia Caci
 Speluncam adjiciunt, spirantemque ignibus ipsum.
 Consonat omne nemus strepitu, collesque resultant.
 Exin se cuncti divinis rebus ad urbem
 Perfectis referunt. ibat rex obsitus aevo,
 Et comitem Aenean juxta gnatumque tenebat
 Ingrediens, varioque viam fermone levabat.
 Miratur, facilisque oculos fert omnia circum
 Aeneas, capiturque locis ; et singula laetus
 Exquiriturque auditque virum monumenta priorum.
 Tum rex Euandrus Romanae conditor arcis :
 Haec nemora indigenae Fauni Nymphaeque tenebant,
 Gensque virum truncis et duro robore nata :
 Quis neque mos, neque cultus erat : nec jungere tauros,
 Aut conponere opes norant, aut parcere parto :
 Sed rami, atque asper victu venatus alebat.
 Primus ab aetherio venit Saturnus Olympo
 Arma Jovis fugiens, et regnis exsul ademtis.
 Is genus indocile ac dispersum montibus altis
 Conposuit, legesque dedit, Latiumque vocari
 Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.
 Aurea quae perhibent, illo sub rege fuere

Saccula:

Saecula : sic placida populos in pace regebat,
 Deterior donec paullatim ac decolor aetas,
 Et belli rabies, et amor successit habendi.
 Tum manus Aufonia et gentes venere Sicanae ;
 Saepius et nomen posuit Saturnia tellus.
 Tum reges, asperque inmani corpore Thybris ;
 A quo post Itali fluvium cognomine Thybrim
 Diximus : amisit verum vetus Albula nomen.
 Me pulsum patria, pelagiique extrema sequentem
 Fortuna omnipotens et ineluctabile fatum
 His posuere locis : matrisque egere tremenda
 Carmentis nymphae monita, et deus auctor Apollo.
 Vix ea dicta : dehinc progressus monstrat et aram,
 Et Carmentalem Romano nomine portam :
 Quam memorant nymphae priscum Carmentis honorem,
 Vatis fatidicae : cecinit quae prima futuros
 Aeneadas magnos, et nobile Pallanteum.
 Hinc lucum ingentem, quem Romulus acer Asylum
 Retulit, et gelida monstrat sub rupe Lupercal,
 Parrhasio dictum Panos de more Lycae.
 Nec non et facri monstrat nemus Argiletum,
 Testaturque locum, et letum docet hospitis Argi.
 Hinc ad Tarpeiam sedem, et Capitolia dicit,
 Aurea nunc, olim silvestribus horrida dumis.
 Jam tum religio pavidos terrebat agrestis
 Dira loci : jam tum silvam saxumque tremebant.
 Hoc nemus, hunc, inquit, frondoso vertice collum
 (Quis deus, incertum est) habitat deus: Arcades ipsum
 Credunt se vidisse Jovem, cum saepe nigrantem
 Aegida concuteret dextra, nimbosque cieret.
 Haec duo praeterea disiectis oppida muris,
 Reliquias veterumque vides monumenta virorum.
 Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit arcem :
 Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.
 Talibus inter se dictis ad tecta subibant
 Pauperis Euandri, passimque armenta videbant
 Romanoque foro et lautis mugire Carinis.
 Ut ventum ad sedes, haec, inquit, limina viator
 Alcides subiit ; haec illum regia cepit.

G g

Aude,

Aude, hospes, contemnere opes : et te quoque dignum
 Finge deo ; rebusque veni non asper egenis.
 Dixit, et angusti subter fastigia tecti
 Ingentem Aenean duxit, stratisque locavit
 Effultum foliis et pelle Libytidis ursae.
 Nox ruit, et fuscis tellurem amplectitur alis.
 At Venus haud animo nequidquam exterrita mater,
 Laurentumque minis et duro mota tumultu,
 Volcanum adloquitur, thalamoque haec conjugis aureo
 Incipit, et dictis divinum adspicit amorem :
 Dum bello Argolici vastabant Pergama reges
 Debita casurafque inimicis ignibus arces ;
 Non ullum auxilium miseris, non arma rogavi
 Artis opisque tuae : nec te, carissime conjunx,
 Incassumve tuos volui exercere labores :
 Quamvis et Priami deberem plurima gnatis,
 Et durum Aeneae flevissim saepe laborem.
 Nunc Jovis imperiis Rutulorum constitit oris.
 Ergo eadem supplex venio, et sanctum mihi numen
 Arma rogo genetrix gnato. te filia Neri,
 Te potuit lacrimis Tithonia flectere conjunx.
 Aspice, qui coëant populi, que moenia clausis
 Ferrum acuant portis in me excidiumque meorum.
 Dixerat : et niveis hinc atque hinc diva lacertis
 Cunctantem amplexu molli fovet, ille repente
 Accepit solitam flammam : notusque medullas
 Intravit calor, et labefacta per ossa cucurrit.
 Non fecus atque olim, tonitru cum rupta corusco
 Ignea rima micans percurrit lumine nimbos.
 Sensit laeta dolis et formae conscia conjunx.
 Tum pater aeterno fatur devinctus amore :
 Quid caussas petis ex alto ? fiducia cessit
 Quo tibi, diva, mei ? similis si cura fuissest,
 Tum quoque fas nobis Teucros armare fuissest,
 Nec pater omnipotens Trojam, nec fata vetabant
 Stare, decemque alios Priamum superesse per annos.
 Et nunc si bellare paras, atque haec tibi mens est ;
 Quidquid in arte mea possum promittere curae,
 Quod fieri ferro, liquidove potest electro,

Quantum

Quantum ignes animaeque valent; absiste precandq
 Viribus indubitare tuis. ea verba locutus
 Optatos dedit amplexus, placidumque petivit
 Conjugis infusus gremio per membra soporem.
 Inde, ubi prima quies medio jam noctis abactae
 Curriculo expulerat somnum, cum femina primum,
 Cui tolerare colo vitam tenuique Minerva,
 Inpositum cinerem et sopitos fuscitat ignis,
 Noctem addens operi; famulasque ad lumina longo
 Exeret penso; castum ut servare cubile
 Conjugis, et parvos possit educere gnatos.
 Haud secus ignipotens, nec tempore segnior illo
 Mollibus e stratis opera ad fabrilia surgit.
 Insula Sicanum juxta latus Aeoliamque
 Erigitur Liparen fumantibus ardua faxis:
 Quam subter specus et Cyclopum exesa caminis
 Antra Aetnaea tonant, validique incudibus ictus
 Auditi gemitum referunt, striduntque cavernis
 Stricturae Chalybum, et fornacibus ignis anhelat;
 Volcani domus, et Volcania nomine tellus.
 Hoc tunc ignipotens caelo descendit ab alto.
 Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
 Brontesque, Steropefque et nudus membra Pyracmon.
 His informatum manibus jam parte polita
 Fulmen erat; toto genitor quea plurima caelo
 Deicit in terras: pars imperfecta manebat.
 Tris imbris torti radios, tris nubis aquosae
 Addiderant; rutuli tris ignis et alitis austri.
 Fulgores nunc terrificos, sonitumque metumque
 Miscebant operi, flammisque sequacibus iras.
 Parte alia Marti currumque rotasque volucris
 Instabant; quibus ille viros, quibus excitat urbis:
 Aegidaque horriferam turbatae Palladis arma
 Certatim squamis serpentum auroque polibant,
 Connexosque anguis, ipsamque in pectore divae
 Gorgona defecto vertentem lumina collo.
 Tollite cuneta, inquit, coepitosque auferte labores,
 Aetnaei Cyclopes; et hoc advertite mentem.
 Arma acri facienda viro. nunc viribus usus,

G g 2

Nunc

Nunc manibus rapidis, omni nunc arte magistra.
 Praecipitate moras. nec plura effatus : at illi
 Ocius incubuere omnes, pariterque laborem
 Sortiti. fluit aes rivis, aurique metallum ;
 Volnificusque chalybs vasta fornace liquevit.
 Ingentem clipeum informant, unum omnia contra
 Tela Latinorum : septenosque orbibus orbis
 Inpediunt. alii ventosis follibus auras
 Accipiunt redduntque : alii stridentia tinguunt
 Aera lacu. gemit inpositis incudibus antrum.
 Illi inter se se multa vi brachia tollunt
 In numerum, versantque tenaci forcipe massam.
 Haec pater Aeoliis properat dum Lemnus oris,
 Euandrum ex humili tecto lux suscitat alma,
 Et matutini volucrum sub culmina cantus.
 Confurgit senior, tunicaque inducitur artus,
 Et Tyrrhena pedum circumdat vincula plantis.
 Tum lateri atque humeris Tegeaeum subligat ensim,
 Demissa ab laeva pantherae terga retorquens.
 Nec non et gemini custodes liminie ab alto
 Procedunt, gressumque canes comitantur herilem.
 Hospitis Aeneae sedem et secreta petebat
 Sermonum memor et promissi muneris heros.
 Nec minus Aeneas se matutinus agebat.
 Filius huic Pallas, illi comes ibat Achates.
 Congressi jungunt dextras, mediisque residunt
 Aedibus, et licto tandem sermone fruuntur.
 Rex prior haec :
 Maxime Teucrorum ductor, quo sospite numquam
 Res equidem Troiae vietas aut regna fatebor ;
 Nobis ad belli auxilium pro nomine tanto
 Exiguae vires. hinc Tufco claudimur amni,
 Hinc Rutulus premit, et murum circumsonat armis.
 Sed tibi ego ingentis populos opulentaque regnis
 Jungere castra paro : quam fors inopina salutem
 Ostentat, fatis hoc te poscentibus adfers.
 Haud procul hinc faxo incolitur fundata vetusto
 Urbis Agyllinae sedes : ubi Lydia quondam
 Gens, bello praeclara, jugis infedit Etruscis.

Hanc

Hanc multos florentem annos rex dejnde superbo
 Imperio et saevis tenuit Mezentius armis.
 Quid memorem infandas caedes ; quid facta tyranni
 Effera ? dī capiti ipsius generique reseruent.
 Mortua quin etiam jungebat corpora vivis,
 Conponens manibusque manus atque oribus ora,
 (Tormenti genus) et fanie taboque fluentis
 Complexu in misero longa sic morte necabat.
 At fessi tandem cives infanda furentem
 Armati circumfistunt ipsumque domumque :
 Obtruncant socios, ignem ad fastigia jaētant.
 Ille inter caedes Rutulorum elabitus in agros
 Confugere, et Turni defendier hospitis armis.
 Ergo omnis furiis surrexit Etruria justis :
 Regem ad supplicium praesenti Marte reposcunt.
 His ego te, Aenea, ductorem millibus addam.
 Toto namque fremunt condensae litore puppes,
 Signaque ferre jubent : retinet longaevis haruspex
 Fata canens, O Maeoniae delecta juventus,
 Flos veterum virtusque virūm, quos justus in hostem
 Fert dolor, et merita accedit Mezentius ira ;
 Nulli fas Italo tantam subhjungere gentem :
 Externos optate duces, tum Etrusca refedit
 Hoc acies campo monitis exterrita divōm.
 Ipse oratores ad me regnique coronam
 Cum sceptro misit, mandatque insignia Tarcho,
 Succedam castris, Tyrrhenaque regna capessam.
 Sed mihi tarda gelu saeclisque effoeta senectus
 Invidet imperium, seraeque ad fortia vires.
 Gnatum exhortarer, mixtus ni matre Sabella
 Hinc partem patriae traheret. tu, cuius et annis
 Et generi fata indulgent, quem numina poscunt,
 Ingredere, ô Teucrūm atque Italūm fortissime duxor.
 Hunc tibi praeterea spes et solatia nostri
 Pallanta adjungam, sub te tolerare magistro
 Militiam et grave Martis opus, tua cernere facta
 Adiuescat, primis ac te miretur ab annis.
 Arcadas huic equites bis centum robora pubis
 Lecta dabo ; totidemque suo tibi nomine Pallas.

Vix

Vix ea fatus erat: defixique ora tenebant
 Aeneas Anchisiades et fidus Achates,
 Multaque dura suo tristi cum corde putabant;
 Ni signum caelo Cytherea dedisset aperto.
 Namque improviso vibratus ab aethere fulgor
 Cum sonitu venit, et ruere omnia visa repente,
 Tyrrhenusque tubae mugire per aethera clangor.
 Suspiciunt: iterum atque iterum fragor increpat ingens.
 Arma inter nubem caeli in regione serena
 Per sudum rutilare vident, et pulsata tonare.
 Obstupuerunt animis alii; sed Troius heros
 Adgnovit sonitum, et divae promissa parentis.
 Tum memorat: Ne vero, hospes, ne quaere profecto,
 Quem casum portenta ferant: ego poscor Olympo.
 Hoc signum cecinit missuram diva creatrix,
 Si bellum ingrueret; Volcaniaque arma per auras
 Laturam auxilio.
 Heu, quantae miseris caedes Laurentibus instant!
 Quas poenas mihi, Turne, dabis! quam multa sub undas
 Scuta virum, galeasque, et fortia corpora volves,
 Thybri pater! poscant acies, et foedera rumpant.
 Haec ubi dicta dedit, folio se tollit ab alto;
 Et primum Herculeis sopitas ignibus aras
 Excitat, hesternumque Larem, parvosque Penatis
 Laetus adit, mactant lectas de more bidentis
 Euandrus pariter, pariter Trojana juventus.
 Post hinc ad navis graditur, sociosque revisit:
 Quorum de numero, qui fese in bella sequantur,
 Praestantis virtute legit: pars cetera prona
 Fertur aqua, significque secundo defluit amni,
 Nuntia ventura Ascanio rerumque patrisque.
 Dantur equi Teucris Tyrrhena petentibus arva:
 Ducunt exortem Aeneae; quem fulva leonis
 Pellis obit totum, praefulgens unguibus aureis.
 Fama volat parvam subito volgata per urbem,
 Ocius ire equites Tyrrheni ad litora regis.
 Vota metu duplicant matres, propiusque periclo
 It timor, et major Martis jam adparet imago.
 Tum pater Euandrus dextram complexus euntis

Haeret

Haeret inexplum lacrimans, ac talia fatur :
 Omnes mihi praeteritos referat si Juppiter. annos !
 Qualis eram, cum primam aciem Praeneste sub ipsa
 Stravi, scutorumque incendi vicit acervos ;
 Et regem hac Herylum dextra sub Tartara misi :
 Nascenti cui tris animas Feronia mater
 (Horrendum dictu) dederat, terna arma movenda ;
 Ter leto sternendus erat : cui tunc tamen omnis
 Abstulit haec animas dextra, et totidem exuit armis.
 Non ego nunc dulci amplexu divellerer usquam,
 Gnate, tuo : neque finitimo Mezentius umquam
 Huic capiti insultans, tot ferro faeva dedisset
 Funera, tam multis viduasset civibus urbem.
 At vos, ô superi, et divom tu maxume rector
 Juppiter, Arcadii quaeſo misereſcite regis,
 Et patrias audite preces. si numina veſtra
 Incolumem Pallanta mihi, si fata reservant,
 Si viſurus eum vivo, et venturus in unum ;
 Vitam oro : patior quemvis durare laborem.
 Sin aliquem infandum casum, Fortuna, minare ;
 Nunc, nunc ô liceat crudelem abrumpere vitam,
 Dum curae ambiguae, dum ſpes incerta futuri,
 Dum te, care puer, mea ſera et ſola voluptas,
 Complexu teneo : gravior neu nuntius auris
 Volneret. haec genitor digreſſu dicta ſupremo
 Fundebat : famuli conlabrum in teſta ferebant.
 Jamque adeo exierat portis equitatus apertis :
 Aeneas inter primos et fidus Achates :
 Inde alii Trojae proceres, ipſe agmine Pallas
 In medio chlamyde et pictis conspectus in armis.
 Qualis, ubi oceani perfusus Lucifer unda,
 Quem Venus ante alios astrorum diligit ignis,
 Extulit os ſacrum caelo, tenebrasque refolvit.
 Stant pavidae in muris matres, oculisque ſequuntur
 Pulveream nubem, et fulgentis aere catervas.
 Olli per dumos, qua proxima meta viarum,
 Armati tendunt, it clamor, et agmine facto
 Quadrupedante putrem ſonitu quatit ungula campum.
 Eſt ingens gelidum lucus prope Caeris amnem,

Religione

Religione patrum late facer: undique colles
 Inclusere cavi, et nigra nemus abiete cingunt.
 Silvano fama est veteres sacrasse Pelasgos,
 Arvorum pecorisque deo lucumque diemque,
 Qui primi finis aliquando habuere Latinos.
 Haud procul hinc Tarcho et Tyrreni tuta tenebant
 Castra locis, celsoque omnis de colle videri
 Jam poterat legio, ut latis tendebat in arvis.
 Huc pater Aeneas, et bello lecta juventus
 Succedunt, fessique et equos et corpora curant.
 At Venus aetherios inter dea candida nimbos
 Dona ferens aderat: gnatumque in valle reducta
 Ut procul egelido secretum flumine vidit,
 Talibus adfata est dictis, seque obtulit ultro:
 En perfecta mei promissa conjugis arte
 Munera: ne mox aut Laurentis, gnate, superbos,
 Aut acrem dubites in proelia poscere Turnum.
 Dixit, et amplexus gnati Cytherea petivit:
 Arma sub aduersa posuit radiantia queru.
 Ille deae donis ac tanto laetus honore
 Expleri nequit, atque oculos per singula volvit,
 Miraturque, interque manus et brachia versat
 Terribilem cristicis galeam flammisque vomentem,
 Fatiferumque ensim, loricam ex aere rigentem,
 Sanguineam, ingentem: qualis, cum caerulea nubes
 Solis inardescit radiis, longeque refulget.
 Tum levis ocreas electro auroque recondo,
 Hastamque et clipei non enarrabile textum.
 Illic res Italas, Romanorumque triumphos,
 Haud fatum ignarus venturique inscius aevi
 Fecerat ignipotens: illic genus omne futurae
 Stirpis ab Alcanio, pugnataque in ordine bella.
 Fecerat et viridi foetam Mavortis in antro
 Proculuisse lupam: geminos huic ubera circum
 Ludere pendentis pueros, et lambere matrem
 Inpavidos: illam tereti cervice reflexam
 Mulcere alternos, et corpora fingere lingua.
 Nec procul hinc Romam, et raptas fine more Sabinas
 Confessu caveae, magnis Circensibus astis,

Addiderat,

Addiderat, subitoque novom consurgere bellum
 Romulidis, Tatioque seni, Curibusque severis.
 Post idem inter se, posito certamine, reges
 Armati Jovis ante aram, pateraque tenentes
 Stabant, et caesa jungabant foedera porca.
 Haud procul inde, citae Mettium in diversa quadrigae
 Distulerant, (at tu dictis, Albane, maneres)
 Raptabantque viri mendacis viscera Tullus
 Per silvam ; et sparsi rorabant sanguine vepres.
 Nec non Tarquinium ejectum Porrenna jubebat
 Accipere, ingentique urbem obsidione premebat :
 Aeneadae in ferrum pro libertate ruebant.
 Illum indignanti similem, similemque minanti
 Aspiceret ; pontem auderet quod vellere Cocles,
 Et fluvium vincis innaret Cloelia ruptis.
 In summo custos Tarpeiae Manlius arcis
 Stabat pro templo, et Capitolia celsa tenebat,
 Romuleoque recens horrebat regia culmo.
 Atque hic auratis volitans argenteus anser
 Porticibus Gallos in limine adesse canebat :
 Galli per dumos aderant, arcemque tenebant
 Defensi tenebris et dono noctis opacae.
 Aurea caesaries ollis, atque aurea vestis.
 Virgatis fulgent sagulis : tum lactea colla
 Auro innectuntur. duo quisque Alpina coruscant
 Caesa manu, scutis protecti corpora longis.
 Hic exultantis Salios, nudosque Lupercos,
 Lanigerosque apices, et labia ancilia caelo
 Extuderat : castae ducebant sacra per urbem
 Pilentis matres in mollibus : hinc procul addit
 Tartareas etiam sedes, alta ostia Ditis ;
 Et scelerum poenas, et te, Catilina, minaci
 Pendentem scopulo, Furiarumque ora trementem,
 Secretosque pios : his dantem jura Catonem.
 Haec inter tumidi late maris ibat imago
 Aurea ; sed fluetu spumabant caerulea cano :
 Et circum argento clari delphines in orbem
 Aequora verrebant caudis, aestumque secabant.
 In medio classis aeratas, Actia bella

H h

Cornere

Cernere erat : totumque instructo Marte videres
 Fervere Leucaten, auroque effulgere fluctus.
 Hinc Augustus agens Italos in proelia Caesar
 Cum Patribus Populoque, Penatibus et magnis dīs,
 Stans celsa in puppi : geminas cui tempora flamas
 Laeta vomunt, patriumque aperitur a vertice fidus.
 Parte alia ventis et dīs Agrippa secundis
 Arduus agmen agens : cui belli insigne superbūm
 Tempora navali fulgent rostrata corona.
 Hinc ope barbarica variisque Antonius armis
 Victor ab Auroraē populis et litore rubro
 Aegyptōn, viresque Orientis, et ultima secum
 Baētra vehit ; sequiturque (nefas) Aegyptia conjunx.
 Una omnes ruere, ac totum spumare reductis
 Convolutum remis rostrisque tridentibus aequor.
 Alta petunt : pelago credas innare revolcas
 Cycladas, aut montis concurrere montibus altos.
 Tanta mole viri turritis puppibus instant.
 Stuppea flamma manu, teliisque volatile ferrum
 Spargitur, arva nova Neptunia cæde rubescunt.
 Regina in mediis patrio vocat agmina fistro :
 Necdum etiam geminos a tergo respicit anguis.
 Omnigenumque dēūm monstra et latrator Anubis,
 Contra Neptunum et Venerem, contraque Minervam
 Tela tenent, saevit medio in certamine Mavors
 Caelatus ferro, tristesque ex aethere Dirae ;
 Et scissa gaudens vadit Discordia palla :
 Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.
 Actius haec cernens arcum intendebat Apollo
 Desuper : omnis eo terrore Aegyptos et Indi,
 Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabaci.
 Ipsa videbatur ventis regina vocatis
 Vela dare, et laxos jam jamque inmittere funis.
 Illam inter caedes pallentem morte futura
 Fecerat ignipotens undis et Iapyge ferri :
 Contra autem magno maerentem corpore Nilum,
 Pandentemque sinus, et tota ueste vocantem
 Caeruleum in gremium latebrosaque flumina viatos.
 At Caesar, triplici invectus Romana triumpho

Moebia.

Moenia, dñs. Italis, votum inmortale, sacrabat
 Maxima tercentum totam delubra per urbem.
 Laetitia Iudisque viae plausuque fremebant :
 Omnibus in templis matrum chorus, omnibus aerae :
 Ante aras terram caesi stravere juvenci.
 Ipse, sedens niveo candens limine Phoebi,
 Dona recognoscit populorum, aptatque superbis
 Postibus : incedunt vietiae longo ordine gentes,
 Quam variae linguis, habitu tam vestis et armis.
 Hic Nomadum genus, et discinctos Muleiber Afros,
 Hic Lelegas, Carasque, sagittiferosque Gelenos
 Fixerat. Euphrates ibat jam mollior undis,
 Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis ;
 Indomitique Dahae, et pontem indignatus Araxes.
 Talia, per clipeum Volcani, dona parentis
 Miratur, rerumque ignarus imagine gaudet ;
 Adtollens humero famamque et fata nepotum.

AENEIDOS LIB. IX.

A Tque ea diversa penitus dum parte geruntur,
 Irim de caelo misit Saturnia Juno
 Audacem ad Turnum. Iuco tum forte parentis
 Pilumni Turnus sacra valle sedebat.
 Ad quem sic roseo Thaumantias ore locuta est :
 Turne, quod optanti divom promittere nemo
 Auderet, volvenda dies en adulit ultro.
 Aeneas, urbe, et sociis, et classe relicta,
 Sceptra Palatini sedemque petit Euandri.
 Nec satis : extremas Corythi penetravit ad urbes :
 Lydorumque manum conlectos armat agrestis.
 Quid dubitas ? nunc tempus equos, nunc poscere currus.
 Rumpere moras omnis, et turbata adripe castra.
 Dixit, et in caelum paribus se sustulit alis ;
 Ingentemque fuga secuit sub nubibus arcum.
 Adgnovit juvenis, duplicitisque ad fidera palmas
 Sustulit, ac tali fugientem est voce secutus :
 Iri, decus caeli, quis te mihi nubibus aetam
 Detulit in terras ? unde haec tam clara repente

Tempesta s? medium video discedere caelum,
 Palantisq; ue polo stellas. sequor omnia tanta,
 Quisquis i n arma vocas. et sic effatus ad undam
 Processit, summoque haufit de gurgite lymphas,
 Multa deos orans ; oneravitque aethera votis.
 Jamque omnis campis exercitus ibat apertis,
 Dives equum, dives picta vestis et auri.
 Messapus primas acies, postrema coercent
 Tyrrhidae juvenes : medio dux agmine Turnus.
 Ceu septem surgens sedatis annibus altus
 Per tacitum Ganges, aut pingui flumine Nilus,
 Cum refuuit campis, et se jam condidit alveo.
 Hic subitam nigro glomerari pulvere nubem
 Prospiciunt Teucri, ac tenebras insurgere campis.
 Primus ab aduersa conclamat mole Caicus :
 Qui globus, o cives, caligine volvitur atra ?
 Ferte citi ferrum, date tela, scandite muros.
 Hostis adevit, eia. ingenti clamore per omnis
 Condunt se Teucri portas, et moenia complent.
 Namque ita discedens praeceperat optimus armis
 Aeneas : si qua interea fortuna fuisset,
 Neu struere auderent aciem, neu credere campo :
 Castra modo, ac tutos servarent aggere muros.
 Ergo, et si conferre manum pudor iraque monstrat,
 Objiciunt portas tamen, et praecepta facebunt,
 Armatique cavis exspectant turribus hostem.
 Turnus, ut antevolans tardum praecesserat agmen,
 Viginti lectis equitum comitatus, et urbi
 Improvisus adevit : maculis quem Thracius albis
 Portat equus, cristaque tegit galea aurea rubra.
 Ecquis erit mecum, juvenes, qui primus in hostem ?
 En, ait, et jaculum adtorquens emitit in auras
 Principium pugnae, et campo fese arduus infert.
 Clamore excipiunt socii, fremitaque sequuntur
 Horrisono : Teucrum mirantur inertia corda ;
 Non aequo dare se campo, non obvia ferre
 Arma viros, sed castra sovere. huc turbidus atque huc
 Lustrat equo muros, aditumque per avia quacrit,
 Ac veluti pleno lupus insidiatus ovili,

Cum fremit ad caulas, ventos perpeffus et imbris,
 Nocte super media ; tuti sub matribus agni
 Balatum exercent : ille asper et improbus ira
 Saevit in absentis : conlecta fatigat edendi
 Ex longo rabies, et siccae sanguine fauces.
 Haud aliter Rutulo, muros et castra tuenti,
 Ignescunt irae : duris dolor ossibus ardet ;
 Qua tentet ratione aditus, et qua via clausos
 Excutiat Teucros vallo atque effundat in aequor.
 Classem, quae lateri castrorum adjuncta latebat,
 Aggeribus septam circum et fluvialibus undis,
 Invadit : sociosque incendia poscit ovantis :
 Atque manum pinu flagranti servidus inplet.
 Tum vero incumbunt ; urgunt praesentia Turni :
 Atque omnis facibus pubes accingitur atris.
 Diripiunt focos : piceum fert fumida lumen
 Taeda, et commixtam volcanus ad astra favillam.
 Quis deus, ô Musae, tam saeva incendia Teucris
 Avertit ? tantos ratibus quis depulit ignes ?
 Dicite, prisca fides facta est, et fama perennis.
 Tempore quo primum Phrygia formabat in Ida
 Aeneas classem, et pelagi petere alta parabat ;
 Ipsa deum fert genetrix Berecynthia magnum
 Vocibus his adfata Jovem : Da, gnate, petenti ;
 Quod tua cara parens domito te poscit Olympo.
 Pinea silva mihi, multos dilecta per annos,
 Lucus in arce fuit summa, quo sacra ferebant,
 Nigranti picea trabibusque obscurus acernis :
 Has ego Dardanio juveni, cum classis egeret,
 Laeta dedi : nunc sollicitam timor anxius angit.
 Solve metus, atque hoc precibus sine posse parentem ;
 Neu cursu quassatae ullo, neu turbine venti
 Vincantur, profit nostris in montibus ortas.
 Filius huic contra, torquet qui sidera mundi :
 O genetrix, quo fata vocas ? aut quid petis istis ?
 Mortaline manu factae immortale carinae
 Fas habeant ? certusque incerta pericula lustret
 Aeneas ? cui tanta deo permissa potestas ?
 Immo, ubi defunctae finem portusque tenebunt

Ausonios

Aufonios olim, quaecumque evaserit undis,
 Dardaniūmque ducem Laurentia vixerit arva,
 Mortalem eripiam formam, magnique jubebo
 Aequoris esse deas: qualis Nereia Doto,
 Et Galatea secant spumantem pectore pontum.
 Dixerat: idque ratum Stygi per flumina fratris,
 Per pice torrentis atraque voragine ripas
 Adnuit, et totum nutu tremefecit Olympum.
 Ergo aderat promissa dies, et tempora Parcae
 Debita conplerant, cum Turni injuria matrem
 Admonuit ratibus sacris depellere taedas.
 Hic primum nova lux oculis offulxit, et ingens
 Visus ab Aurora caelum transcurrere nimbus,
 Idaeique chori tum vox horrenda per auras
 Excudit, et Troum Rutulorumque agmina conplet:
 Ne trepidae meas, Teucri, defendere navis,
 Neve armate manus: maria ante exurere Turno,
 Quam sacras dabitur pinus. vos ite solatae,
 Ite, deae pelagi; genetrix jubet, et sua quaeque
 Continuo puppes abrumpunt vincula ripis,
 Delphinumque modo demersis aequora rostris
 Ima petunt. hinc virgineae (mirabile monstrum)
 Reddunt se totidem facies, pontoque feruntur.
 Obstupuere animi Rutulis: conterritus ipse
 Turbatis Messapus equis: cunctatur et amnis
 Rauca sonans, revocatque pedem Tiberinus ab alto.
 At non audaci cessit fiducia Turno:
 Ultro animos tollit dictis, atque increpat ultro:
 Trojanos haec monstra petunt: his Juppiter ipse
 Auxilium solitum eripuit: non tela, neque ignes
 Exspectant Rutulos. ergo maria invia Teucris,
 Nec spes ulla fugae: rerum pars altera adempta est:
 Terra autem in nostris manibus: tot milia gentes
 Arma ferunt Italae. nil me fatalia terrent,
 Si qua Phryges prae se jaquant responsa deorum.
 Sat Fatis Venerique datum, tetigere quod arva
 Fertilis Aufoniae Troës. sunt et mea contra
 Fata mihi, ferro sceleratam excindere gentem
 Coniuge praerepta: nec solos tangit Atridas

Ita dolor, folisque licet capere arma Mycenis.
 Sed periisse semel satis est, peccare fuisset
 Ante satis; penitus modo non genus omne perosos
 Femineum: quibus haec medii fiducia valli,
 Foscarumque morae, leti discrimina parva,
 Dant animos. at non viderunt moenia Troiae
 Neptuni fabricata manu confidere in ignis?
 Sed vos, ô lecti, ferro qui scindere vallum
 Adparat, et mecum invadit trepidantia castra?
 Non armis mihi Volcani, non mille carinis
 Est opus in Teucros. addant se protenus omnes
 Etrusci socios: tenebras et inertia fulta
 Palladii, caesis summae custodibus arcis,
 Ne timeant; nec equi caeca condemur in alvo.
 Luce palam certum est igni circumdare muros.
 Haud sibi cum Danais rem faxo et pube Pelasga
 Esse putent, decumum quos distulit Hector in annum.
 Nunc adeo, melior quoniam pars acta diei,
 Quod supereft, laeti bene gestis corpora rebus
 Procurate, viri; ac pugnam sperate parari.
 Interea vigilum excubiis obsidere portas
 Cura datur Messapo, et moenia cingere flammis.
 Bis septem, Rutulo muros qui milite servent,
 Delecti; ast illos centeni quemque sequuntur
 Purpurei cristis juvenes auroque coruscis:
 Discurrent, variantque vices, fusque per herbam
 Indulgent vino, et vertunt crateras ahenos.
 Conludent ignes: noctem custodia ducit
 Insomnem ludo.
 Haec super e vallo prospectant Troës, et armis
 Alta tenent: nec non trepidi formidine portas
 Explorant, pontisque et propugnacula jungunt:
 Tela gerunt. instant Mnestheus acerque Sereustus:
 Quos pater Aeneas, si quando adversa vocarent,
 Rectores juveni et rerum dedit esse magistros.
 Omnis per muros legio, fortita periculum,
 Extubat, exercetque vices, quod cuique tuendum est:
 Nisus erat portae custos, acerrimus armis,
 Hyrtacides; comitem Aeneae quem miserat Ida

Venatrix,

Venatrix, jaculo celerem levibusque sagittis :
 Et juxta comes Euryalus, quo pulchrior alter
 Non fuit Aeneadum, Trojana neque induit arma ;
 Ora puer prima signans intonsa juventa.
 His amor unus erat, pariterque in bella ruebant :
 Tum quoque communis portam statione tenebant.
 Nifus ait, Dñe hunc ardorem mentibus addunt,
 Euryale ? an sua cuique deus fit dira cupido ?
 Aut pugnam, aut aliquid jam dudum invadere magnum
 Mens agitat mihi ; nec placida contenta quiete est.
 Cernis, quae Rutulos habeat fiducia rerum.
 Lumina rara mican : somno vinoque soluti
 Procubuere : silent late loca. percipe porro,
 Quid dubitem, et quae nunc animo sententia surgat.
 Aenean acciri omnes, populisque patresque,
 Exposcunt ; mittique viros, qui certa reportent.
 Si tibi, quae posco, promittunt, (nam mihi facti
 Fama sat est) tumulo videor reperiire sub illo
 Posse viam ad muros et moenia Pallantea.
 Obstupuit magno laudum percussus amore
 Euryalus ; simul his ardentem adfatur amicum :
 Mene igitur socium summis adjungere rebus,
 Nise, fugis ? solum te in tanta pericula mittam ?
 Non ita me genitor bellis adiuetus Opheltes
 Argolicum terrorem inter Trojaeque labores
 Sublatum erudiit : nec tecum talia gessi,
 Magnanimum Aenean et fata extrema fecutus.
 Est hic, est animus lucis contemtor, et ictum
 Qui vita bene credit emi, quo tendis, honorem.
 Nifus ad haec : Evidem de te nil tale verebar :
 Nec fas : non. ita me referat tibi magnus ovantem
 Juppiter, aut quicumque oculis haec aspicit aequis.
 Sed si quis, quae multa vides discrimin'e tali,
 Si quis in adversum rapiat casusve deusve,
 Te superesse velim : tua vita dignior aetas.
 Sit, qui me raptum pugna, pretiove redemtum
 Mandet humo solita : aut, si qua id fortuna vetabit,
 Absenti ferat inferias, decoretque sepulcro :
 Neu matri miserae tanti sim causa doloris :

Quae

Quae te sola, puer, multis e matribus ausa
 Persequitur, magni nec moenia curat Acestae.
 Ille autem: Caussas nequidquam necis inanis,
 Nec mea jam mutata loco sententia cedit.
 Adceleremus, ait. vigiles simul excitat. illi
 Succedunt, servantque vices: statio ne relictus
 Ipse comes Niso graditur, regemque requirunt.
 Cetera per terras omnis animalia somno
 Laxabant curas, et corda oblita laborum.
 Ductores Teucrum primi, delecta juventus,
 Concilium summis regni de rebus habebant,
 Quid facerent, quisve Aeneae jam nuntius esset:
 Stant longis adnixi hastis, et scuta tenentes,
 Castrorum et campi medio. tum Nisus et una
 Euryalus confestim alacres admittier orant:
 Rem magnam, pretiumque morae fore. primus Iulus
 Accepit trepidos, ac Nisum dicere jussit.
 Tum sic Hyrtacides: Audite o mentibus aequis,
 Aeneadæ: neve haec nostris spectentur ab annis,
 Quae ferimus. Rutuli somno vinoque soluti
 Conticuere. locum infidiis conspeximus ipsis,
 Qui patet in bivio portæ, quæ proxuma ponto.
 Interrupti ignes, aterque ad sidera fumus
 Erigitur. si fortuna permittitis uti;
 Quæsitus Aenean ad moenia Pallantea,
 Mox hic cum spoliis, ingenti caede peracta,
 Adfore cernetis: nec nos via fallet euntis.
 Vidimus obscuris primam sub vallibus urbem
 Venatu adsiduo, ac totum cognovimus amnem.
 Hic annis gravis atque animi maturus Aletes:
 Di patrii, quorum semper sub numine Troja est,
 Non tamen omnino Teucros delere paratis,
 Cum talis animos juvenum, et tam certa tulistis
 Pectora. sic memorans, humeros dextrasque tenebat
 Amborum, et voltum lacrimis atque ora rigabat:
 Quæ vobis, quæ digna, viri, pro laudibus istis,
 Praemia posse rear solvi? pulcherrima primum
 Di moreisque dabunt vestri: tum cetera reddet
 Actutum pius Aeneas, atque integer aevi

Ascanius, meriti tanti non inmemor umquam.
 Immo ego vos, cui sola salus genitore reducto,
 Excepit Ascanius, per magnos, Nise, Penatis,
 Assaracique Larem, et canae penetralia Vestae,
 Obtestor. quaecumque mihi fortuna fidesque est,
 In vestris pono gremiis, revocate parentem :
 Reddite conspectum. nihil illo triste recepto.
 Bina dabo argento perfecta atque aspera signis
 Pocula ; devicta genitor quae cepit Arisba :
 Ac tripodas geminos, auri duo magna talenta,
 Cratera antiquum, quem dat Sidonia Dido.
 Si vero capere Italiam, sceptrisque potiri
 Contigerit vitori, et praedae ducere fortem :
 Vidisti, quo Turnus equo, quibus ibat in armis
 Aureus : ipsum illum clipeum cristaisque rubentis
 Excepit fortis, jam nunc tua praemia, Nise.
 Praeterea bis sex genitor lectissima matrum
 Corpora captivosque dabit, suaque omnibus arma :
 Insuper his, campi quod rex habet ipse Latinus.
 Te vero, mea quem spatiis propioribus actas
 Insequitur, venerande puer, jam pectore toto
 Accipio, et comitem casus conplector in omnis.
 Nulla meis sine te quaeretur gloria rebus :
 Seu pacem, seu bella geram ; tibi maxima rerum
 Verborumque fides. Contra quem talia fatur
 Euryalus : Me nulla dies tam fortibus ausis
 Dissimilem arguerit : tantum fortuna secunda,
 Haud adversa cadat. sed te super omnia dona
 Unum oro : genetrix Priami de gente vetusta
 Est mihi, quam miseram tenuit non Ilia tellus
 Mecum excedentem, non moenia regis Acestae.
 Hanc ego nunc ignaram hujus quodcumque pericli est,
 Inque salutatam linquo ; Nox, et tua testis
 Dextera, quod nequeam lacrimas perferre parentis.
 At tu, oro, solare inopem, et succurre relictae.
 Hanc sine me spem ferre tui : audienter ibo
 In casus omnis : percussa mente dedere
 Dardanidae lacrimas : ante omnis pulcher Iulus :
 Atque animum patriae strinxit pietatis imago.

Tum sic effatur :
Sponde digna tuis ingentibus omnia coeptis.
Namque erit ista mihi genetrix, nomenque Creūsae
Solum defuerit ; nec partum gratia talem
Parva manet ; casus factum quicunque sequentur.
Per caput hoc juro, per quod pater ante solebat :
Quae tibi polliceor reduci rebusque secundis,
Haec eadem matrīque tuae generique manebunt.
Sic ait inlaclrimans : humero simul exuit ensē
Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon
Gnofius, atque habilem vagina aptārat eburna.
Dat Nifo Mnestheus pellem horrentisque leonis
Exuvias : galeam fidus permuat Aletes.
Protenus armati incedunt : quos omnis euntis
Primorum manus ad portas juvenumque senumque
Prosequitur votis. nec non et pulcher Iulus,
Ante annos animumque gerens curamque virilem,
Multā patri portanda dabat mandata : sed aurae
Omnia discerpunt, et nubibus irrita donant.
Egressi superant fossas, noctisque per umbram
Castra inimica petunt, multis tamen ante futuri
Exitio. passim somno vinoque per herbam
Corpora fusa vident, adrectos litore currus,
Inter lora rotasque viros ; simul arma jacere,
Vina simul. prior Hyrtacides sic ore locutus :
Euryale, audendum dextra. nunc ipsa vocat res.
Hac iter est. tu, ne qua manus se adtollere nobis
A tergo possit, custodi, et consule longe.
Haec ego vasta dabo, et lato te limite ducam.
Sic memorat, vocemque premit ; simul ense superbū
Rhamnetem adgreditur : qui forte tapetibus altis
Exstructus toto proflabat pectore somnum ;
Rex idem, et regi Turno gratissimus augur :
Sed non augurio potuit depellere pestem.
Tris juxta famulos temere inter tela jacentis,
Armigerumque Remi premit, aurigamque sub ipsis
Naectus equis ; ferroque fecat pendentia colla.
Tum caput ipsi aufert domino, truncumque relinquit
Sanguine singultantem : atro tepefacta cruento

Terra torique madent, nec non Lamyrumque Lamumque,
 Et juvenem Saranum, illa qui plurima nocte
 Luserat, insignis facie, multoque jacebat
 Membra deo vietus: felix, si protenus illum
 Aequâsset nocti ludum, in lucemque tulisset.
 Inpatus ceu plena leo per ovilia turbans
 (Suader enim vefana fames) manditque trahitque
 Molle pecus, mutumque metu: fremit ore cruento.
 Nec minor Euryali caedes. incensus et ipse
 Perfurit, ac multam in medio fine nomine plebem
 Fadumque, Herbesumque subit, Rhoetumque, Abarimque
 Ignaros; Rhoetum vigilantem, et cuncta videntem:
 (Sed magnum metuens se post cratera tegebat)
 Pectore in adverso totum cui conminus ensem
 Condidit adsurgent, et multa morte recepit.
 Purpuream vomit ille animam; et cum sanguine mixta
 Vina refert moriens. hic furto fervidus instat.
 Jamque ad Messapi socios tendebat, ibi ignem
 Deficere extremum, et religatos rite videbat
 Carpere gramen equos: breviter cum talia Nifus,
 (Senfit enim nimia caede atque cupidine ferri)
 Absistamus, ait: nam lux inimica propinquat.
 Poenarum exhaustum satis est: via facta per hostis.
 Multa virûm solido argento perfecta relinquunt
 Armaque craterasque simul, pulchrosque tapetas.
 Euryalus phaleras Rhamnetis, et aurea bullis
 Cingula, Tiburti Remulo ditissimus olim
 Quae mittit dona, hospitio cum jungeret absens,
 Caedicus: ille suo moriens dat habere nepoti.
 Post mortem bello Rutuli praedaque potiti.
 Haec rapit, atque humeris nequidquam fortibus aptat.
 Tum galeam Messapi habilem cristisque decoram
 Induit. excedunt castris, et tuta capeſſunt.
 Interea praemissi equites ex urbe Latina,
 Cetera dum legio campis instructa moratur,
 Ibant, et Turno regi responsa ferebant,
 Tercentum, scutati omnes, Volscente magistro.
 Jamque propinquabant castris, murosque subibant.
 Cum procul hos laevo fieſtentis limite cernunt:

Et

Et galea Euryalum sublustra noctis in umbra
 Prodidit inmemorem, radiisque adversa resulfit.
 Haud temere est visum: conclamat ab agmine Volscens,
 State, viri. quae causa viae? quive estis in armis?
 Quo tenetis iter? Nihil illi tendere contra:
 Sed celerare fugam in silvas, et fidere nocti.
 Objiciunt equites fese ad divortia nota
 Hinc atque hinc, omnemque abitum custode coronant.
 Silva fuit, late dumis atque ilice nigra
 Horrida, quam densi conplerant undique fentes:
 Rara per occultos lucebat semita callis.
 Euryalum tenebrae ramorum onerosaque praeda
 Impediunt, fallique timor regione viarum.
 Nifus abit: jamque inprudens evaserat hostis,
 Atque lacus; qui post Albae de nomine dicti
 Albani: tum rex stabula alta Latinus habebat.
 Ut stetit, et frustra absentem respexit amicum:
 Euryale, infelix qua te regione reliqui?
 Quave sequear? rursus perplexum iter omne revolvens
 Fallacis silvae, simul et vestigia retro
 Observata legit, dumisque silentibus errat:
 Audit equos, audit strepitus et signa sequentum.
 Nec longum in medio tempus; cum clamor ad auris
 Pervenit, ac videt Euryalum: quem jam manus omnis
 Fraude loci et noctis, subito turbante tumultu,
 Oppressum rapit, et conantem plurima frustra.
 Quid faciat? qua vi juvenem, quibus audeat armis
 Eripere? an fese medios moriturus in enses
 Inferat, et pulchram properet per volnera mortem?
 Ocius adducto torquens hastile lacerto,
 Suspiciens altam Lunam et, sic voce precatur:
 Tu, dea, tu praesens nostro succurre labore,
 Altrorum decus et nemorum Latonia custos;
 Si qua tuis umquam pro me pafer Hyrtacus aris
 Dona tulit, si qua ipse meis venatibus auxi,
 Suspendive tholo, aut sacra ad fastigia fixi;
 Hunc sine me turbare globum, et rege tela per auras.
 Dixerat: ac toto connixus corpore ferrum
 Conjicit, hasta volans noctis diverberat umbras,

Et

Et venit aduersi in tergum Sulmonis, ibique
 Frangitur, ac fisco transit praecordia ligno.
 Volvitur ille uomens calidum de pectore flumen
 Frigidus, et longis singultibus ilia pulsat.
 Diversi circumspiciunt. hoc acrior idem
 Ecce aliud summa telum librabat ab aure ;
 Dum trepidant. ita hasta Tago per tempus utrumque
 Stridens, traiectoque haesit tepefacta cerebro.
 Saevit atrox Volscens, nec teli conspicit usquam
 Auctorem, nec quo se ardens inmittere poscit.
 Tu tamen interea calido mihi sanguine poenas
 Persolves amborum, inquit : simul ense recluso
 Ibat in Euryalum. tum vero exterritus amens
 Conclamat Nifus : nec se celare tenebris
 Amplius, aut tantum potuit perferre dolorem :
 Me, me, (adsum qui feci) in me convertite ferrum,
 O Rutuli. mea fraus omnis : nil iste neque ausus,
 Nec potuit : caelum hoc et conscientia fidera testor,
 Tantum infelicem nimium dilexit amicum.
 Talia dicta dabat : sed viribus ensis adactus
 Transfabuit costas, et candida pectora rumpit.
 Volvitur Euryalus leto, pulchrosque per artus
 It crux, inque humeros cervix conlabsa recumbit.
 Purpureus veluti cum flos succisus aratro
 Languescit moriens ; laffove papavera collo
 Demisere caput, pluvia cum forte gravantur.
 At Nifus ruit in medios, solumque per omnis
 Volscensem petit : in solo Volscente moratur.
 Quem circum glomerati hostes hinc conminus atque hinc
 Proturbant. instat non secus, ac rotat ensim
 Fulmineum ; donec Rutuli clamantis in ore
 Condidit adverso, et moriens animam abstulit hosti.
 Tum super exanimem sese projicit amicum
 Confostris, placidaque ibi demum morte quievit.
 Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,
 Nulla dies umquam memori vos eximet aeo :
 Dum domus Aeneae Capitolii inmobile faxum
 Adcolet, imperiumque pater Romanus habebit.
 Victores praeda Rutuli spoliisque potiti

Volscen-

Volcentem exanimum flentes in castra ferebant.
 Nec minor in castris luctus, Rhamnetē reperto
 Exsanguis, et primis una tot caede peremtis,
 Sarranoque Numaque. ingens concursus ad ipsa
 Corpora, seminecesque viros, tepidaque recentem
 Caede locum, et pleno spumantis sanguine rivos.
 Adgnoscunt spolia inter se galeamque nitentem
 Messapi, et multo phaleras sudore receptas.
 Et jam prima novo spargebat lumine terras
 Tithoni croceum linquens Aurora cubile :
 Jam sole infuso, rebus jam luce retectis,
 Turnus in arma viros, armis circumdatus ipse,
 Sufficit, aeratasque acies in proelia cogit
 Quisque suos, variisque acount rumoribus iras.
 Quin ipsa adrectis. (visu miserabile) in hastis
 Praefigunt capita, et multo clamore sequuntur,
 Euryali et Nisi.

Aeneadae duri murorum in parte sinistra
 Opposueru aciem, (nam dextera cingitur amni)
 Ingentisque tenent fossas, ac turribus altis
 Stant maestri : simul ora virūm praefixa movebant,
 Nota nimis miseris, atroque fluentia tabo.
 Interea pavida volitans pennata per urbem
 Nuntia Fama ruit, matrisque adlabitur auris
 Euryali. at subitus miserae calor ossa reliquit.
 Excessi manibus radii, revolutaque pensa.
 Evolat infelix, et femineo ululatu,
 Scissa comam, muros amens atque agmina cursu
 Prima petit. non illa virūm, non illa pericli
 Telorumque memor : caelum dehinc questibus inplet :
 Hunc ego te, Euryale, aspicio ? tune illa senectae
 Sera meae requies potuisti linquere solam,
 Crudelis ? nec te, sub tanta pericula missum,
 Adfari extremum miserae data copia matri ?
 Heu, terra ignota canibus date praeda Latinis
 Alitibusque jaces ! nec te tua funera mater
 Produxo, preffive oculos, aut volnera lavi,
 Veste tegens ; tibi quam noctes festina diesque
 Urguebam, ac tela curas solabat anilis.

Quo

Quo sequar? aut quae nunc artus avolfaque membra
 Et funus lacerum tellus habet? hoc mihi de te,
 Gnate, refers? hoc sum terraque marique secuta?
 Figite me, si qua est pietas; in me omnia tela
 Conjicite, ô Rutuli. me primam absumite ferro,
 Aut tu, magne pater divom, miserere, tuoque
 Invisum hoc detrude caput sub Tartara telo:
 Quando aliter nequeo crudelem abrumpere vitam.
 Hoc fletu concussi animi, maestusque per omnis
 It gemitus: torpant infraetae ad proelia vires.
 Illam incendentem luctus Idaeus et Actor,
 Ilionei monitu et multum lacrimantis Iuli,
 Conripiunt, interque manus sub tecta reponunt.
 At tuba terribilem sonitum procul aere canoro
 Incepit. sequitur clamor, caelumque remugit.
 Adcelerant acta pariter testudine Volsci,
 Et fossas inplere parant, ac vellere vallum.
 Quaerunt pars aditum, et scalis ascendere muros;
 Qua rara est acies, interlucetque corona
 Non tam spissa viris. telorum effundere contra
 Omne genus Teucri, ac duris detrudere contis,
 Adsueti longo muros defendere bello.
 Saxa quoque infesto volvabant pondere, si qua
 Possent tectam aciem perrumpere: cum tamen omnis
 Ferre juvat subter densa testudine casus.
 Nec jam sufficiunt. nam, qua globus inminet ingens,
 Inmanem Teucri molem volvuntque ruuntque:
 Quae stravit Rutulos late, armorumque resolvit
 Tegmina. nec curant caeco contendere Marte
 Amplius audaces Rutuli, sed pellere vallo
 Missilibus certant:
 Parte alia horrendus visu quassabat Etruscum
 Pinum, et fumiferos infert Mezentius ignis.
 At Messapus equum domitor Neptunia proles
 Rescindit vallum, et scalas in moenia poscit.
 Vos, ô Calliope, precor adipirare canenti;
 Quas ibi tunc ferro strages, quae funera Turnus
 Ediderit; quem quisque virum demiserit Orco:
 Et mecum ingentis oras evolvite belli.

Et meministis enim, divae, et memorare potestis.
 Turris erat vasto suspectu et pontibus altis,
 Opportuna loco: summis quam viribus omnes
 Expugnare Itali, summaque evertere opum vi
 Certabant: Troës contra defendere faxis,
 Perque cavas densi tela intorquere fenestras.
 Princeps ardenter conjecit lampada Turnus,
 Et flammam adfixit lateri; quae plurima vento
 Conripuit tabulas, et postibus haesit adesis.
 Turbati trepidare intus, frustaque malorum
 Velle fugam. dum se glomerant, retroque residunt
 In partem, quae peste caret, tum pondere turris
 Procubuit subito, et caelum tonat omne fragore.
 Semineces ad terram, inmani mole secuta,
 Confixique suis telis, et pectora duro
 Transfossi ligno veniunt. vix unus Helenor,
 Et Lycus elabsi: quorum primaevus Helenor,
 Maeonio regi quem serva Lycymnia furtim
 Sustulerat, vetitisque ad Trojam miserat armis,
 Ense levis nudo, parmaque inglorius alba.
 Iisque ubi se Turni media inter millia vidit;
 Hinc acies, atque hinc acies adstare Latinas.
 Ut fera, quae densa venantium septa corona
 Contra tela furit, seque haud nescia morti
 Injicit, et saltu supra venabula fertur:
 Haud aliter juvenis medios moriturus in hostis
 Inruit; et, qua tela videt densissima, tendit.
 At pedibus longe melior Lycus inter et hostis,
 Inter et arma, fuga muros tenet, altaque certat
 Prendere tecta manu, sociumque adtingere dextras.
 Quem Turnus, pariter cursu teloque secutus,
 Increpat his victor: Nostrane evadere, demens,
 Sperasti te posse manus? simul adripit ipsum
 Pendentem, et magna muri cum parte revellit:
 Qualis ubi aut leporem, aut candenti corpore cycnum
 Sustulit alta petens pedibus Jovis armiger uncis:
 Quae situm aut matri multis balatibus agnum
 Martius a stabulis rapuit lupus. undique clamor
 Tollitur, invadunt, et fossas aggere conplent.

K k

Ardentis

Ardentis taedas alii ad fastigia jaftant.
 Ilioneus faxo atque ingenti fragmine montis
 Lucetium, portae subeuntem, ignisque ferentem;
 Emathiona Liger, Corynaeum sternit Asylas:
 Hic jacalo bonus, hic longe fallente sagitta.
 Ortygium Caeneus, vietorem Caenea Turnus:
 Turnus Ityn, Cloniumque, Dioxippum, Promolumque,
 Et Sagarim, et summis stantem pro turribus Idan:
 Privernum Capys. hunc primo levis hasta Themillae
 Strinxerat: ille manum projecto tegmine demens
 Ad volnus tulit. ergo alis adlaba sagitta,
 Et laevo infixa est lateri manus, abditaque intus
 Spiramenta animae letali volnere rumpit.
 Stabat in egregiis Arcentis filius armis,
 Pictus acu chlamydem, et ferrugine clarus Hibera,
 Insignis facie: genitor quem miserat Arcens,
 Eductum Martis luco, Symaethia circum
 Flumina: pinguis ubi et placabilis ara Palici.
 Stridentem fundam, positis Mezentius hastis,
 Ipse ter adducta circum caput egit habena;
 Et media adversi liquefacto tempora plumbo
 Diffidit, ac multa porrectum extendit arena.
 Tum primum bello celarem intendisse sagittam
 Dicitur, ante feras solitus terrere fugaces,
 Ascanius, fortemque manu fudisse Numanum;
 Quo Remulo cognomen erat; Turnique minorem
 Germanam nuper thalamo sociatus habebat.
 Is primam ante aciem digna atque indigna relatu
 Vociferans, tumidusque novo praecordia regno
 Ibat, et ingentem sese clamore ferebat:
 Non pudet obsidione iterum valloque teneri,
 Bis capti Phryges, et morti praetendere muros?
 En, qui nostra sibi bello connubia poscunt!
 Quis deus Italianam, quae vos dementia adegit?
 Non hic Atridae, nec fandi fector Ulixes.
 Durum ab stirpe genus, gnatos ad flumini primum
 Deferimus, saevoque gelu duramus et undis:
 Venatu invigilant pueri, filvasque fatigant:
 Flectere ludus equos, et spicula tendere cornu.

At patiens operum parvoque adsueta juventus
 Aut rastris terram domat, aut quatit oppida bello.
 Omne aevum ferro teritur, versaque juvencum
 Terga fatigamus hasta: nec tarda senectus
 Debilitat vires animi, mutatque vigorem.
 Canitiem galea premimus; semperque recentis
 Conportare juvat praedas, et vivere rapto.
 Vobis picta croco et fulgenti murice vestis,
 Desidiae cordi; juvat indulgere choreis:
 Et tunicae manicas, et habent redimicula mitrae.
 O verè Phrygiae, neque enim Phryges, ite per alta
 Dindyma; ubi adsuetis biforem dat tibia cantum.
 Tympana vos buxusque vocat Berecyntia matris
 Idaeae. finite arma viris, et cedite ferro.
 Talia iactantem dictis, ac dira canentem
 Non tulit Ascanius; nervoque obversus equino
 Intendit telum, diversaque brachia dicens
 Constitit, ante Jovem supplex per vota precatus:
 Juppiter omnipotens, audacibus adhuc coeptis.
 Ipse tibi ad tua templa seram sollempnia dona,
 Et statuam ante aras aurata fronte juvencum
 Candentem, pariterque caput cum matre ferentem;
 Jam cornu petat, et pedibus qui spargat arenam.
 Audiit, et caeli genitor de parte serena
 Intonuit laevum: sonat una fatifer arcus.
 Effugit horrendum stridens adducta sagitta:
 Perque caput Remuli venit, et cava tempora ferro
 Traicit. I, verbis virtutem inlude superbis.
 Bis capti Phryges haec Rutulis responsa remittunt.
 Hoc tantum Ascanius. Teucri clamore sequuntur,
 Laetitiaque fremunt, animosque ad fidera tollunt.
 Aetheria tum forte plaga crinitus Apollo
 Defuper Ausonias acies urbemque videbat
 Nube sedens; atque his victorem adfatur Iulum:
 Maestra nova virtute, puer. sic itur ad astra;
 Dis genite, et geniture deos. jure omnia bella
 Gente sub Assaraci fato ventura resident:
 Nec te Troja capit. simul haec effatus, ab alto
 Aethere se mittit, spirantis dimovet auras,

Ascaniumque petit. formam tum vertitur oris
 Antiquum in Bute. hic Dardanio Anchisae
 Armiger ante fuit, fidusque ad limina custos.
 Tum comitem Ascanio pater addidit. ibat Apollo
 Omnia longaevo similis, vocemque, coloremque,
 Et crinis albos, et saeva sonoribus arma:
 Atque his ardentem dictis adfatur Iulum:
 Sit satis, Aeneida, telis impune Numanum
 Oppetiisse tuis. primam hanc tibi magnus Apollo
 Concedit laudem, et paribus non invidet armis.
 Cetera parce, puer, bello. sic orsus Apollo
 Mortalis medio adspexit sermone reliquit,
 Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.
 Adgnovere deum proceres divinaque tela
 Dardanidae, pharetramque fuga sensere sonantem.
 Ergo avidum pugnae, dictis ac numine Phoebi,
 Ascanium prohibent: ipsi in certamina rursus
 Succedunt, animasque in aperta pericula mittunt.
 It clamor totis per propugnacula muris:
 Intendunt acris arcus, amentaque torquent.
 Sternitur omne solum telis: tum scuta cavaeque
 Dant sonitum fletu galeae: pugna aspera surgit.
 Quantus ab occasu veniens pluvialibus Haedis
 Verberat imber humum: quam multa grandine nimbi
 In vada praecipitant; cum Juppiter horridus austris
 Torquet aquosam hiemem, et caelo cava nubila rumpit.
 Pandarus et Bitias Idaeo Alcanore creti,
 Quos Jovis eduxit luco silvestris Hiera
 Abietibus juvenes patriis et montibus aequos,
 Portam, quae ducis imperio commissa, recludunt
 Freti armis, ultroque invitant moenibus hostem.
 Ipsi intus dextra ac laeva pro turribus adstant
 Armati ferro, et cristicis capita alta coruscis:
 Quales aëriae liquentia flumina circum,
 Sive Padi ripis, Athesim seu propter amoenum,
 Confurgunt geminae quercus, intonsaque caelo
 Adtollunt capita, et sublimi vertice nutant.
 Inrumpunt, aditus Rutuli ut videre patentis.
 Continuo Quercens, et pulcher Aquicolus armis,

Et praeceps animi Tmaros, et Mavortius Haemon,
 Agminibus totis aut veri terga dedere,
 Aut ipso portae posuere in limine vitam.
 Tum magis increscunt animis discordibus irae,
 Et jam conlecti Troës glomerantur eodem,
 Et conferre manum, et procurrere longius audent.
 Ductori Turno, diversa in parte furenti,
 Turbantque viros, perfertur nuncius, hostem
 Fervere caede nova, et portas praebere patentis.
 Deserit inceptum, atque inmani concitus ira
 Dardaniam ruit ad portam, fratresque superbos :
 Et primum Antiphaten (is enim se primus agebat)
 Thebana de matre nothum Sarpedonis alti,
 Conjecto sternit jaculo. volat Itala cornus
 Aëra per tenerum, stomachoque infixa sub altum
 Pectus abit : reddit specus atri volneris undam
 Spumantem, et fixo ferrum in pulmone tepeſcit. [dnum :
 Tum Meropem atque Erymantha manu, tum sternit Aphi-
 Tum Bitian ardente oculis, animisque frementem,
 Non jaculo : neque enim jaculo vitam ille dedisset :
 Sed magnum stridens contorta phalarica venit,
 Fulminis acta modo : quam nec duo taurea terga,
 Nec dupli squama lorica fidelis et auro
 Sustinuit : conlabsa ruunt inmania membra.
 Dat tellus gemitum, et clipeum superintonat ingens.
 Qualis in Euboico Baiarum litore quondam
 Saxe aula cadit ; magnis quam molibus ante
 Constructam ponto jacunt : sic illa ruinam
 Prona trahit, penitusque vadis inlisa recumbit.
 Miscent se maria, et nigrae adtolluntur arenae.
 Tum sonitu Prochyta alta tremit, durumque cubile
 Inarime Jovis imperiis inposta Typhoëo.
 Hic Mars armipotens animum viresque Latinis
 Addidit, et stimulos acris sub pectore vertit :
 Inmisitque fugam Teucris, atrumque timorem.
 Undique convenient ; quoniam data copia pugnae,
 Bellatorque animos deus incidit.
 Pandarus, ut fuso germanum corpore cernit,
 Et quo sit fortuna loco, qui casus agat res,

Portam

Portam vi multa converso cardine torquet
 Obnixus latis humeris, multosque suorum
 Moenibus exclusos duro in certamine linquit,
 Ast alios secum includit recipitque ruentis :
 Demens, qui Rutulum in medio non agmine regens
 Viderit intrumpentem, ultiroque incluserit urbi :
 Inmanem veluti pecora inter inertia tigrin.
 Continuo nova lux oculis offulsi, et arma
 Horrendum sonuere : tremunt in vertice cristae
 Sanguineae, clipeoque micantia fulgura mittunt.
 Adgnoscunt faciem invisam atque inmania membra
 Turbati subito Aeneadae. tum Pandarus ingens
 Emicat, et mortis fraternalae fervidus ira
 Effatur : non haec dotalis regia Amatae,
 Nec muris cohibet patriis media Ardea Turnum.
 Castra inimica vides : nulla hinc exire potestas.
 Olli subridens sedato pectore Turnus :
 Incipe, si qua animo virtus, et confere dextram :
 Hic etiam inventum Priamo narrabis Achillen.
 Dixerat. ille rudem nodis et cortice crudo
 Intorquet summis adnixus viribus hastam.
 Excepere aurae volnus ; (Saturnia Juno
 Detorfit veniens) portaeque insigitur hasta.
 At non hoc telum, mea quod vi dextera versat,
 Effugies : neque enim is teli nec volneris auctor.
 Sic ait, et sublatum alte consurgit in ensim,
 Et medium ferro gemina inter tempora frontem
 Dividit, inpubesque inmani volnere malas.
 Fit sonus : ingenti concussa est pondere tellus.
 Conlabos artus atque arma cruenta cerebro
 Sternit humi moriens : atque illi partibus aequis
 Huc caput atque illuc humero ex utroque peperdit.
 Diffugiant versi trepida formidine Troes.
 Et si continuo victorem ea cura subisset,
 Rumpere claustra manu sociosque inmittere portis ;
 Ultimus ille dies bello gentisque fuisset.
 Sed furor ardentem caedisque infana cupido
 Egit in adversos.
 Principio Phalerim, et succiso poplite Gygen

Excipit:

Excipit: hinc raptas fugientibus ingerit hastas
In tergus. Juno vires animumque ministrat.
Addit Halyn comitem, et confixa Phegea parma;
Iagnaros deinde in muris Martemque cinctis
Alcandrumque Haliumque Noëmonaque Prytaninque,
Lyncea tendentem contra, sociosque vocantem,
Vibranti gladio connixus ab aggere dexter
Occupat: huic uno dejectum conminus ictu
Cum galea longe jacuit caput. inde ferarum
Vaftatorem Amycum, quo non felicior alter
Unguere tela manu, ferrumque armare veneno:
Et Clytium Aeoliden, et amicum Crethea Musis;
Crethea Musarum comitem, cui carmina semper
Et citharae cordi, numerosque intendere nervis:
Semper equos, atque arma virum, pugnisque canebat.
Tandem ductores, audita caede suorum,
Conveniunt Teucri, Mnestheus acerque Serestus;
Palantique vident socios, hostemque receptum.
Et Mnestheus: quo deinde fugam, quo tenditis? inquit.
Quos alias muros, quae jam ultra moenia habetis?
Unus homo, et vestris, o cives, undique septus
Aggeribus tantas strages impune per urbem
Ediderit? juvenum primos tot miserit Orco?
Non infelici patriae, veterumque deorum,
Et magni Aeneae, segnes miseretque pudetque?
Talibus accensi firmantur, et agmine denso
Confidunt. Turnus paullatim excedere pugna,
Et fluvium petere, ac partem, quae cingitur unda.
Acrius hoc Teucri clamore incumbere magno,
Et glomerare manum: faevom ceu turba leonem
Cum telis premit insensis: at territus ille
Aper, acerba tuens, retro reddit: et neque terga
Ira dare aut virtus patitur: nec tendere contra
Ille, quidem hoc cupiens, potis est per tela virosque.
Haud aliter retro dubius vestigia Turnus
Inproperata refert, et mens exaestuat ira.
Quin etiam bis tum medios invaserat hostis:
Bis confusa fuga per muros agmina vertit.
Sed manus e castris propere coit omnis in unum:

Nec

Nec contra vires audet Saturnia Juno
 Sufficere, aëriam caelo nam Juppiter Irin
 Demisit, germanae haud mollia iussa ferentem ;
 Ni Turnus cedat Teucrorum moenibus altis.
 Ergo nec clipeo juvenis subfistere tantum,
 Nec dextra valet : injectis sic undique telis
 Obruitur. strepit adfido cava tempora circum
 Tinnit galea, et faxis solida aera fatisunt ;
 Discussaeque jubae capiti : nec sufficit umbo
 Ictibus : ingeminant hastis et Troës et ipse
 Fulmineus Mnestheus. toto tum corpore sudor
 Liquitur, et piceum (nec respirare potestas)
 Flumen agit : fessos quatit acer anhelitus artus.
 Tum demum praeeceps saltu fese omnibus armis
 In fluvium dedit. ille suo cum gurgite flavo
 Accepit venientem, ac molibus extulit undis ;
 Et laetum sociis abluta caede remisit,

AENEIDOS LIB. X.

PAnditur interea domus omnipotentis Olympi,
 Conciliumque vocat divom pater atque hominum rex
 Sidereum in sedem : terras unde arduus omnis,
 Castraque Dardanidum adspectat, populosque Latinos.
 Confidunt tectis bipalentibus. incipit ipse :
 Caelicolae magni, quianam sententia vobis
 Versa retro, tantumque animis certatis inquis ?
 Abnueram bello Italianam concurrere Teucris.
 Quae contra vetitum discordia ? quis metus aut hos
 Aut hos arma sequi, ferrumque laceffere suasit ?
 Adveniet justum pugnae (ne arcessite) tempus,
 Cum fera Carthago Romanis arcibus olim
 Exitium magnum atque Alpes inmittet apertas :
 Tum certare odiis, tum res rapuisse licebit.
 Nunc finite ; et placitum laeti conponit foedus.
 Juppiter haec paucis : at non Venus aurea contra
 Pauca refert.
 O pater, ô hominum rerumque aeterna potestas ;
 (Namque aliud quid sit, quod jam inplorare queamus ?)

Cernit

Cernis ut insultent Rutuli ; Turnusque feratur
 Per medios insignis equis, tumidusque secundo
 Marte ruat ? non clausa tegunt jam moenia Teucros ;
 Quin intra portas atque ipsis proelia miscent
 Aggeribus moerorum, et inundant sanguine fossae.
 Aeneas ignarus abeit, numquamne levari
 Obsidione fines ? muris iterum imminet hostis
 Nascentis Trojae : nec non exercitus alter :
 Atque iterum in Teucros Aetolis surgit ab Arpis
 Tydides, equidem (credo) mea volnera restant :
 Et tua progenies mortalia demoror arma.
 Si sine pace tua atque invito numine Troës
 Italiani petiere ; Iuani peccata : neque illos
 Juveris auxilio. fin tot responsa secuti,
 Quae Superi Manesque dabant ; cur nunc tua quicquam
 Vertere jussa potest ? aut cur nova condere fata ?
 Quid repetam exustas Erycino in litore classis ?
 Quid tempestatum regem, ventosque furentis
 Aeolia excitos ? aut aëtam nubibus Iri ?
 Nunc etiam Manis (haec intentata manebat
 Sors rerum) movet, et superis inmissa repente
 Alecto, medias Italum bacchata per urbis.
 Nil super imperio moveor : speravimus ista,
 Dum fortuna fuit : vincant, quos vincere mavis.
 Si nulla est regio, Teucris quam det tua conjunx
 Dura ; per eversae, genitor, fumantia Trojae
 Excidia obtestor : liceat dimittere ab armis
 Incolumem Ascanium, liceat superesse nepotem.
 Aeneas sane ignotis jaetetur in undis ;
 Et, quamcumque viam dederit fortuna, sequatur.
 Hunc tegere, et dirae valeam subducere pugnae.
 Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera,
 Idaliæque domus. positis inglorius armis
 Exigat hic aevom. magna ditione jubeto
 Carthago premat Aufoniam. nil urbibus inde
 Obstabit Tyrii. quid pestem evadere bellum
 Juvit, et Argolicos medium fugisse per ignis ?
 Totque maris vastaeque exhausta pericula terrae,
 Dum Latium Teuchi recidivaque Pergama quaerunt ?

Non satius cineres patriae infedisſe supremos,
 Atque ſolum, quo Troja fuit? Xanthum et Simoēnta
 Redde oro miseris: iterumque revolare caſus
 Da, pater, Iliacos Teucris. Tum regia Juno
 Acta furore gravi: Quid me alta silentia cogis
 Rumpere, et obductum verbis volgare dolorem?
 Aenean hominum quisquam divōmque ſubegit
 Bella ſequi, aut hoſtem regi ſe inferre Latino?
 Italiam fatis petiit auctoribus: eſto:
 Caſſandrea impulſus furiiſ. num linquere caſtra
 Hortati ſumus, aut vitam committere ventis?
 Num puerο ſumma belli, num credere muros?
 Tyrrhenamque fidem, aut gentis agitare quietas?
 Quis deus in fraudem, quea dura potentia noſtri
 Egit? ubi hic Juno, demiffave nubibus Iris?
 Indignum eſt, Italos Trojam circumdare flammis
 Nascentem, et patria Turnum confiſtere terra:
 Cui Pilumnus avus, cui diva Venilia mater.
 Quid face Trojanos atra vim ferre Latinis?
 Arva aliena jugo premere, atque avertere praedas?
 Quid ſoceros legere, et gremiis abducere paſtas?
 Pacem orare manu, praefigere puppibus arma?
 Tu potes Aenean manibus subducere Graiūm,
 Proque viro nebulam et ventos obtendere inanis:
 Et potis in totidem classem convertere Nymphas?
 Nos aliiquid Rutulos contra juviſſe, nefandum eſt.
 Aeneas ignarus abeſt: ignarus et abſit.
 Eſt Paphos Idaliusque tibi, ſunt alta Cythera.
 Quid gravida bellis urbem et corda aspera tentas?
 Nosne tibi fluxas Phrygiae res vertere fundo
 Conamur? nos? an miseros qui Troas Achivis
 Objecit? quea cauſa fuit confurgere in arma
 Europamque Asiamque, et foedera ſolvare furto?
 Me duce Dardanius Spartam expugnavit adulter?
 Aut ego tela dedi, fovee Cupidine bella?
 Tunc decuit metuiffe tuis: nunc ſera qucrelis
 Haud justis adsurgis, et inrita jurgia jaſtas.
 Talibus orabat Juno, cunctique fremebant
 Caelicolae adſenſu vario, ceu flamina prima,

Cum depresa fremunt silvis, et caeca volant
 Murmura, venturos nautis prodentia ventos.
 Tum pater omnipotens, rerum cui prima potestas,
 Infat. eo dicente deum domus alta filescit,
 Et tremefacta solo tellus ; filet arduus aether :
 Tum Zephyri posuere : premit placida aequora pontus.
 Accipite ergo, animis atque haec mea figite dicta.
 Quandoquidem Ausonios conjungi foedere Teucris
 Haud licitum ; nec vestra capit discordia finem :
 Quae cuique est fortuna hodie, quam quisque fecerat spem,
 Tros Rutuluse fuat, nullo discrimine habebo :
 Seu fatis Italum castra obsidione tenentur,
 Sive errore malo Trojae monitisque sinistris.
 Nec Rutulos solvo, sua cuique exorsa laborem
 Fortunamque ferent. rex Juppiter omnibus idem.
 Fata viam invenient. Stygii per flumina fratri,
 Per pice torrentis atraque voragine ripas
 Adnuit, ac totum nutu tremefecit Olympum.
 Hic finis fandi. folio tum Juppiter aureo
 Surgit, caelicolae medium quem ad limina ducunt.
 Interea Rutuli portis circum omnibus instant
 Sternere caede viros, et moenia cingere flammis.
 At legio Aeneadum vallis obfessa tenetur :
 Nec spes ulla fugae. miseri stant turribus altis
 Nequidquam, et rara muros cinxere corona.
 Iasius Inbrasides, Hicetaoniusque Thymoetes,
 Assaracique duo, et senior cum Castore Thybris,
 Prima acies. hos germani Sarpedonis ambo
 Et Clarus et Haemon Lycia comitantur ab alta.
 Fert ingens toto connixus corpore faxum,
 Haud partem exiguum montis, Lyrnessius Acmon,
 Nec Clytio genitore minor, nec fratre Menetheo.
 Hi jaculis, illi certant defendere saxis,
 Molirique ignem, nervoque aptare fagittas.
 Ipse inter medios, Veneris justissima cura,
 Dardanius caput ecce puer detectus honestum :
 Qualis gemma micat, fulvom quae dividit aurum,
 Aut collo decus aut capiti : vel quale per artem
 Inclusum buxo aut Oricia terebintho

Lucet ebur: fusos cervix cui lactea crinis
 Accipit, et molli subnectens circulus auro.
 Te quoque magnanimae viderunt, Ismare, gentes
 Volnera dirigere, et calamos armare veneno,
 Maeonia generose domo: ubi pinguis culta
 Exercentque viri, Paetolosque inrigat auro.
 Adfuit et Mnestheus, pulsi quem pristina Turni
 Aggere moerorum sublimem gloria tollit;
 Et Capys: hinc nomen Campanae ducitur urbi.
 Illi inter fese duri certamina belli
 Contulerant: media Aeneas freta nocte secabat.
 Namque ut ab Euandro castris ingressus Etruscis
 Regem adit, et regi memorat nomenque genuisque;
 Quidve petat, quidve ipse ferat, Mezentius arma
 Quae fibi conciliat, violentaque pectora Turni,
 Edocet: humanis quae sit fiducia rebus
 Admonet, inmisereturque preces. haud fit mora: Tarcho
 Jungit opes, foedusque ferit: tum libera fati
 Classem conseedit jussis gens Lydia divom,
 Extero commissa duci. Aeneia puppis
 Prima tenet, rostro Phrygios subjuncta leones:
 Inminet Ida super, profugis gratissima Teucris.
 Hic magnus sedet Aeneas, secumque volutat
 Eventus belli varios: Pallasque finistro
 Adfixus lateri jam quaerit fidera, opacae
 Noctis iter, jam quae passus terraque marique.
 Pandite nunc Helicona, deae, cantusque movete;
 Quae manus interea Tuscis comitetur ab oris
 Aenean, armetque rates, pelagoque vehatur.
 Massicus aerata princeps fecat aequora Tigri:
 Sub quo mille manus juvenum, qui moenia Clusi,
 Quique urbem liquere Cosas: quis tela sagittae,
 Corytique leves humeris, et letifer arcus.
 Una torvus Abas. huic totum insignibus armis
 Agmen, et aurato fulgebat Apolline puppis.
 Sexcentos illi dederat Populonia mater
 Expertos belli juvenes: ast Ilva trecentos
 Insula, inexhaustis Chalybum generosa metallis.
 Tertius, ille hominum divomque interpres Asylas,

Cui

Cui pecudum fibrae, caeli cui fidera parent,
 Et linguae volucrum, et praesagi fulminis ignes,
 Mille rapit densos acie atque horrentibus hastis.
 Hos parere jubent Alphea ab origine Pisae,
 Urbs Etrusca solo. sequitur pulcherrimus Astur,
 Astur equo fidens, et versicoloribus armis.
 Tercentum adjiciunt, (mens omnibus una sequendi)
 Qui Caerete domo, qui sunt Minionis in arvis.
 Et Pyrgi veteres, intempestaeque Graviscae.
 Non ego te, Ligurum ductor fortissime bello,
 Transierim, Cinyra, ac paucis comitate, Cupavo,
 Cujus olorinae surgunt de vertice pennae :
 Crimen amor vestrum, formaeque insigne paterna.
 Namque ferunt, luctu Cycnum Phaethontis amati,
 Populeas inter frondis umbramque fororum
 Dum canit, et maeustum musa solatur amorem,
 Canentem molli pluma duxisse senectam ;
 Linquentem terras et fidera voce sequentem.
 Filius, aequalis comitatus classe catervas,
 Ingentem remis Centaurum promovet : ille
 Instat aquae, saxumque undis inmane minatur
 Arduus, et longa sulcat maria alta carina.
 Ille etiam patriis agmen ciet Ocnus ab oris,
 Fatidicae Mantus et Tusci filius amnis :
 Qui muros matrisque dedit tibi, Mantua, nomen ;
 Mantua dives avis. sed non genus omnibus unum.
 Gens illi triplex, populi sub gente quaterni :
 Ipsa caput populis : Tusco de sanguine vires.
 Hinc quoque quingentos in se Mezentius armat,
 Quos patre Benaco velatus arundine glauca
 Mincius infesta ducebat in aequora pinu.
 It gravis Aulestes, centenaque arbore fluctum
 Verberat adsurgens : spumant vada marmore verso.
 Hunc vehit inmanis Triton, et caerulea concha
 Exterrens freta : cui laterum tenuis hispida nanti
 Frons hominem praefert, in pristin definit alvus ;
 Spumea semifero sub pectore murmurat unda.
 Tot lecti proceres ter denis navibus ibant
 Subsidio Troiae, et campos salis aere secabant.

JAN.

Jamque dies caelo concesserat: armaque currū
 Noctivago Phoebe medium pulsabat Olympum:
Aeneas (neque enim membris dat cura quietem)
 Ipse sedens clavomque regit velisque ministrat.
 Atque illi medio in spatio chorus ecce suarum
 Occurrit comitum: nymphae (quas alma Cybebe
 Numen habere maris, nymphasque e navibus esse
 Jusserat) innabant pariter, fluctusque secabant,
 Quot prius aeratae steterant ad litora prorae.
 Adgnoscunt longe regem, lustrantque choreis.
 Quarum quoae fandi doctissima, Cymodocea
 Pone sequens dextra puppim tenet, ipsaque dorso
 Eminet, ac laeva tacitis subremigat undis.
 Tum sic ignarum adloquitur: Vigilafne, deūm gens,
 Aenea? vigila, et velis inmitte rudentes.
 Nos fumus Idaeae sacro de vertice pinus,
 Nunc pelagi nymphae, clasis tua, perfidus ut nos
 Praecipites ferro Rutulus flammaque premebat;
 Rupimus invitae tua vincula, teque per aequor
 Quaerimus. hanc genetrix faciem miserata refecit,
 Et dedit esse deas, aevomque agitare sub undis.
 At puer Ascanius muro fossisque tenetur
 Tela inter media atque horrentis Marte Latinos.
 Jam loca iussa tenent forti permixtus Etrusco
Arcas eques. medias illis obponere turmas,
 Ne castris jungant, certa est sententia Turno.
 Surge age, et Aurora socios veniente vocari
 Primus in arma jube, et clipeum cape: quem dedit ipse
 Invictum ignipotens, atque oras ambiit auro.
 Craftina lux, mea si non irrita dicta putaris,
 Ingentes Rutulac spectabit caedis acervos.
 Dixerat: et dextra discedens in pulit altam,
 Haud ignara modi, puppim. fugit illa per undas
 Ociro et jaculo et ventos aequante sagitta.
 Inde aliae celerant cursus. stupet inscius ipse
 Tros Anchisiades: animos tamen omine tollit.
 Tum breviter supera adspectans convexa precatur:
 Alma parens Idaea deūm, cui Dindyma cordi,
 Turrigeraque urbes, bijugique ad frena leones;

Tu mihi nunc pugnae princeps, tu rite propinques
 Augurium, Phrygibusque adfis pede, diva, secundo.
 Tantum effatus: et interea revoluta ruebat
 Matura jam luce dies, noctemque fugârat.
 Principio sociis edicit, signa sequantur,
 Atque animos aptent armis, pugnaeque parent se.
 Jamque in conspectu Teucros habet, et sua castra,
 Stans celfa in puppi: clipeum cum deinde sinistra
 Extulit ardenter. clamorem ad sidera tollunt
 Dardanidae e muris. spes addita suscitat iras.
 Tela manu jaciunt: quales sub nubibus atris
 Strymoniae dant signa grues, atque aethera tranant
 Cum sonitu, fuiuntque notos clamore secundo.
 At Rutulo regi ducibusque ea mira videri
 Aufoniis; donec verfas ad litora puppes
 Respiciunt, totumque ad labi classibus aequor.
 Ardet apex capiti, cristiisque a vertice flamma
 Funditur, et vastos umbo vomit aureus ignis:
 Non secus, ac liquida si quando nocte cometae
 Sanguinei lugubre rubent, aut Sirius ardor:
 Ille sitim morbosque ferens mortalibus aegris
 Nascitur, et laevo contristat lumine caelum.
 Haud tamen audaci cessit fiducia Turno
 Litora praecipere, et venientis pellere terra.
 Quod votis optaftis, adest, perfringere dextra:
 In manibus Mars ipse, viri. nunc conjugis esto
 Quisque suae testique memor: nunc magna referto
 Facta, patrum laudes. ulti occurramus ad undam,
 Dum trepidi, egressisque labant vestigia prima.
 Audentis Fortuna juvat.
 Haec ait, et secum verfat, quos ducere contra,
 Vel quibus obfessos possit concredere muros.
 Interea Aeneas socios de puppibus aktis
 Rontibus exponit: multi servare recursus
 Languentis pelagi, et brevibus se credere saltu:
 Per remos alii, speculatus litora Tarcho,
 Qua vada non spirant, nec fracta remurmurat unda,
 Sed mare inoffensum crescenti adlabitur aestu;
 Advertit subito proras, sociosque precatur:

Nunc,

Nunc, ò lecta manus, validis incumbite remis;
 Tollite, ferte rates; inimicam findite rostris
 Hanc terram, sulcumque sibi premat ipsa carina.
 Frangere nec tali puppim statione recuso;
 Adrepta tellure semel. quae talia postquam
 Effatus Tarcho, socii consurgere tonsis,
 Spumantisque rates arvis inferre Latinis:
 Donec rostra tenent siccum, et sedere carinae
 Omnes innocuae. sed non puppis tua, Tarcho.
 Namque inficta vadis dorso dum pendet iniquo,
 Anceps, sustentata diu, fluctusque fatigat,
 Solvitur, atque viros mediis exponit in undis:
 Fragmina remorum quos et fluitantia transtra
 Inpediunt, retrahitque pedem simul unda relabens.
 Nec Turnum segnis retinet mora: sed rapit acer
 Totam aciem in Teucros, et contra in litore fistit.
 Signa canunt. primus turmas invasit agrestis
 Aeneas, omen pugnae; stravitque Latinos,
 Occiso Therone, virum qui maximus ultro
 Aenean petit. huic gladio perque aerea suta,
 Per tunicam squalentem auro, latus haurit apertum.
 Inde Lichan ferit, exsectum jam matre peremta,
 Et tibi, Phoebe, sacrum; casus evadere ferri
 Quod licuit parvo. nec longe Cissea durum,
 Inmanemque Gyan, sternentes agmina clava,
 Dejecit leto: nil illos Herculis arma,
 Nil validae juvere manus, genitorque Melampus,
 Alcidae comes, usque gravis dum terra labores
 Praebuit. ecce Pharo, voces dum jactat inertis,
 Intorquens jaculum clamanti fistit in ore.
 Tu quoque, flaventem prima lanugine malas
 Dum sequeris Clytium infelix nova gaudia, Cydon;
 Dardania stratus dextra, securus amorum,
 Qui juvenum tibi semper erant, miserande, jaceres:
 Ni fratum stipata cohors foret obvia Phorci
 Progenies numero septem, septenaque tela
 Coniuncti. partim galea clipeoque resultant
 Inrita; deflexit partim stringentia corpus
 Alma Venus. fidum Aeneas adfatur Achaten:

Suggere

Suggere tela mihi, non ullum dextera frustra
 Torserit in Rutulos steterunt quae in corpore Gralum
 Iliacis campis, magnam tum conripit hastam,
 Et jacit, illa volans clipei transverberat aera
 Maeonis, ac thoraca simul cum pectore rumpit.
 Huic frater subit Alcanor, fratremque ruentem
 Sustentat dextra: trajecto missa lacerto
 Protinus hasta fugit, servatque cruenta tenorem:
 Dexteraque ex humero nervis moribunda pependit,
 Tum Numitor, jaculo fratris de corpore rapto,
 Aenean petuit: sed non et figere contra
 Est licitum, magnique femur perstrinxit Achatae.
 Hic Curibus, fidens primaevi corpore, Clausus
 Advenit, et rigida Dryopen ferit eminus hasta,
 Sub mentum graviter pressa, pariterque loquentis
 Vocem animamque rapit trajecto gutture: at ille
 Fronte ferit terram, et crassum vomit ore cruentum.
 Tris quoque Threicis Boreae de gente suprema,
 Et tris, quos Idas pater et patria Ismara mittit,
 Per varios sternit casus, adcurrit Halaesus
 Auruncaeque manus: subit et Neptunia proles,
 Insignis Messapus equis: expellere tendunt
 Nunc hi, nunc illi: certatur limine in ipso
 Aufoniae, magno discordes aethere venti
 Proelia eeu tollunt, animis et viribus aequis.
 Non ipsi inter se, non nubila, non mare cedunt:
 Anceps pugna diu: stant obnixa omnia contra.
 Haud aliter Trojanae acies aciesque Latinae
 Concurrunt: haeret pede pes, densusque viro vir.
 At parte ex alia, qua faxa rotantia late
 Impulerat torrens, arbustaque diruta ripis,
 Arcades, infuetos acies inferre pedestris,
 Ut vidit Pallas Latio dare terga sequaci,
 Aspera quis natura loci dimittere quando
 Suasit equos; unum rebus quod restat egenis,
 Nunc prece, nunc dictis virtutem accedit amaris:
 Quo fugitis, socii? per vos et fortia facta,
 Per ducis Euandri nomen, devictaque bella,
 Spemque meam, patriae quae nunc subit aemula laudi,

M m

Fidite

Fidite ne pedibus. ferro rumpenda per hostis
 Est via, qua globus ille virum densissimus urguit :
 Hac vos et Pallanta ducem patria alta reposcit.
 Numina nulla premunt : mortali urguemur ab hoste
 Mortales: totidem nobis animaeque manusque.
 Ecce, maris magna claudit nos objice pontus :
 Deest jam terra fugae. pelagus Trojamne petemus ?
 Haec ait, et medius densos prorumpit in hostis.
 Obvius huic primum, fatis adductus inquis,
 Fit Lagus : hunc, vellit magno dum pondere saxum,
 Intorto fugit telo, discrimina costis
 Per medium qua spina dabat : hastamque receptat
 Ossibus haerentem. quem non super occupat Hisbo,
 Ille quidem hoc sperans : nam Pallas ante ruentem,
 Dum furit incautum crudeli morte sodalis,
 Excipit, atque ensem tumido in pulmone recondit.
 Hinc Sthenelum petit, et Rhoeti de gente vetusta
 Anchemolum, thalamos ausum incestare novercae.
 Vos etiam gemini Rutulis cecidistis in arvis,
 Daucia Laride, Thymberque, simillima proles,
 Indiscreta suis, gratisque parentibus error.
 At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas :
 Nam tibi, Thymbre, caput Euandrius abstulit ensis :
 Te decisa suum, Laride, dextera quærit ;
 Semanimesque micant digiti, ferrumque retractant.
 Arcadas accensos monitu, et præclara tuentis
 Facta viri, mixtus dolor et pudor armat in hostis.
 Tum Pallas, bijugis fugientem Rhoetæ præter
 Trajicit. hoc spatiū, tantumque morae fuit Ilo :
 Ilo namque procul validam direxerat hastam :
 Quam medius Rhoeteus intercipit, optime Teuthra,
 Te fugiens, fratremque Tyren : curruque volutus
 Caedit semanimes Rutulorum calcibus arva.
 Ac velut optato, ventis aestate coortis,
 Dispersa inmittit silvis incendia pastor :
 Conreptis subito mediis, extenditur una
 Horrida per latos acies Volcania campos :
 Ille sedens victor flamas despectat ovantis.
 Non aliter socium virtus coit omnis in unum :

Teque

Teque juvat, Palla. sed bellis acer Halaesus
 Tendit in adversos, seque in sua conligit arma.
 Hic maestat Ladona, Pheretaque, Demodocumque :
 Strymonio dextram fulgenti deripit ense
 Elatam in jugulum : iaxo ferit ora Thoantis,
 Ossaque dispersit cerebro permixta cruento.
 Fata canens silvis genitor celarat Halaesum ;
 Ut senior Ieto canentia lumina solvit.
 Injecere manum Parcae, telisque sacrarunt
 Euandri, quem sic Pallas petit ante precatus :
 Da nunc, Thybri pater, ferro, quod missile libro,
 Fortunam atque viam duri per pectus Halaesi.
 Haec arma exuviasque viri tua quercus habebit.
 Audiit illa deus, dum texit Imaona Halaesus,
 Arcadio infelix telo dat pectus inermum.
 At non caede viri tanta perterrita Lausus,
 Pars ingens belli, finit agmina : primus Abantem
 Oppositum interimit, pugnae nodumque moramque.
 Sternitur Arcadiae proles ; sternuntur Etrusci ;
 Et vos, ô Grais inperdita corpora, Teucri.
 Agmina concurrunt ducibusque et viribus aequis.
 Extremi addensent acies : nec turba moveri
 Tela manusque finit. hinc Pallas instat et urguet,
 Hinc contra Lausus, (multum nec discrepat aetas)
 Egregii formae ; sed quis fortuna negarat
 In patriam reditus. ipsos concurrere passus
 Haud tamen inter se magni regnator Olympi :
 Mox illos sua fata manent majore sub hoste.
 Interea soror alma monet succedere Lauso
 Turnum ; qui volueri curru medium secat agmen.
 Ut vidit socios ; Tempus desistere pugnae.
 Solus ego in Pallanta feror ; soli mihi Pallas
 Debetur : cuperem ipse parens spectator adesset.
 Haec ait ; et socii cesserunt aequore jusso.
 At Rutulum abscessu juvenis, tum iussa superba
 Miratus, stupet in Turno, corpuseque per ingens
 Lumina volvit, obitque truci procul omnia visu.
 Talibus et dictis it contra dicta tyranni :
 Aut spoliis ego jam raptis laudabor optimis,

M m 2

Aut

Aut leto insigni. sorti pater aequus utrius est.
 Tolle minas. fatus medium procedit in aequor.
 Frigidus Arcadibus coit in praecordia sanguis.
 Defiluit Turnus bijugis : pedes adparat ire
 Conminus. utque leo, specula cum vidi ab alta
 Stare procul campis meditantem in proelia taurum,
 Advolat. haud alia et Turni venientis imago.
 Hunc ubi contiguum missae fore creditit hastae,
 Ire prior Pallas, si qua fors adjuvet ausum
 Viribus inparibus ; magnumque ita ad aethera fatur;
 Per patis hospitium, et mensas, quas advena adiit,
 Te precor, Alcida, coeptis ingentibus adfis :
 Cernant semineci sibi me rapere arma cruenta,
 Victoremque ferant morientia lumina Turni.
 Audiit Alcides juvenem, magnumque sub imo
 Corde premit gemitum, lacrimasque effundit inanis,
 Tum genitor gnatum dictis adfatur amicis :
 Stat sua cuique dies. breve et inreparabile tempus
 Omnibus est vitae : sed famam extendere factis,
 Hoc virtutis opus. Trojae sub moenibus altis
 Tot gnati cecidere deum : quin occidit una
 Sarpedon mea progenies. et jam sua Turnum
 Fata vocant, metasque dati pervenit ad aevi.
 Sic ait, atque oculos Rutulorum rejicit arvis.
 At Pallas magnis emittit viribus hastam,
 Vaginaque cava fulgentem deripit ensim.
 Illa volans, humeri surgunt qua tegmina summa,
 Incidit, atque viam clipei est molita per oras,
 Tandem etiam magno strinxit de corpore Turni.
 Hic Turnus ferro praefixum robur acuto
 In Pallanta diu librans jacit, atque ita fatur :
 Aspice, num mage sit nostrum penetrabile telum.
 Dixerat ; at clipeum, tot ferri terga tot aeris,
 Quem pellis toties obeat circumdata tauri,
 Vibranti cuspis medium transverberat ictu,
 Loricaeque moras et pectus perforat ingens.
 Ille rapit calidum frustra de volnere telum :
 Una eademque via sanguisque animusque sequuntur.
 Conruit in volnus : sonitum super arma dedere :

Et terram hostilem moriens petit ore cruento,
Quem Turnus super adfistens,
Arcades, haec, inquit, memores mea dicta referte
Euandro. qualem meruit, Pallanta remitto.
Quisquis honos tumuli, quidquid solamen humandi est,
Largior. haud illi stabunt Aeneia parvo
Hospitia. et laeo preffit pede, talia fatus,
Exanimum, rapiens inmania pondera baltei,
Inpressumque nefas : una sub nocte jugali
Caesa manus juvenum foede, thalamique cruenti :
Quae Clonus Eurytides multo caelaverat auro :
Quo nunc Turnus ovat spolio gaudetque potitus.
Nescia mens hominum fati fortisque futurae,
Et servare modum rebus sublata secundis.
Turno tempus erit, magno cum optaverit emptum
Intactum Pallanta, et cum spolia ista diemque
Oderit. at socii multo gemitu lacrimisque
Inpositum scuto referunt Pallanta frequentes.
O dolor atque decus magnum redditure parenti ;
Haec te prima dies bello dedit, haec eadem auertit :
Cum tamen ingentis Rutulorum linquis acervos.
Nec jam fama mali tanti, sed certior auctor
Advolat Aeneae, tenui discrimine leti
Effe suos : tempus versis succurrere Teucris.
Proxima quaque metit gladio, latumque per agmen
Ardens limitem agit ferro ; te, Turne, superbum
Caede nova querens. Pallas, Euander, in ipsis
Omnia sunt oculis : mensae, quas advena primas
Tunc adiit, dextraeque datae. Sulmone creatos
Quatuor hic juvenes ; totidem, quos educat Ufens,
Viventis rapit, inferias quos inmolet umbris,
Captivoque rogi perfundat sanguine flamas.
Inde Mago procul infensam contenderat haftam ;
Ille astu subit : ac tremebunda supervolat hafta.
Et genua amplectens effatur talia supplex :
Per patros manis, per spes surgentis Iuli,
Te precor hanc animam serves gnatoque patrique.
Est domus alta : jacent penitus defossa talenta
Caclati argenti : sunt auri pondera facti

Infecti-

Infectique mihi. non hic victoria Teucrum
 Vertitur; aut anima una dabit discrimina tanta.
 Dixerat. Aeneas contra cui talia reddit:
 Argenti atque auri memoras quae multa talenta,
 Gnatis parce tuis. belli commercia Turnus
 Sustulit ista prior, jam tum Pallante perempto.
 Hoc patris Anchise manes, hoc sentit Iulus.
 Sic fatus galeam laeva tenet, atque reflexa
 Cervice orantis capulo tenus adplicat ensim.
 Nec procul Haemonides, Phoebi Triviaeque sacerdos,
 Infula cui sacra redimbat tempora vitta,
 Totus conlucens veste atque insignibus armis.
 Quem congressus agit campo, labsumque superstans
 Inmolat, ingentique umbra tegit. arma Serestus
 Lecta refert humeris, tibi, rex Gradive, tropaeum,
 Instaurant acies, Volcani stirpe creatus
 Caeculus, et veniens Marforum montibus Umbro.
 Dardanides contra furit: Anxuris ense finistram,
 Et totum clipei ferro dejecerat orbem.
 Dixerat ille aliquid magnum, vimque adfore verbo
 Crediderat, caeloque animum fortasse ferebat;
 Canitiemque sibi et longos promiserat annos.
 Tarquitus exsultans contra fulgentibus armis,
 Silvicolae Fauno Dryope quem nympha crearat,
 Obvius ardentis fese obtulit. ille reducta
 Loricam clipeique ingens onus impedit hasta.
 Tum caput orantis nequidquam et multa parantis
 Dicere deturbat terrae; truncumque tepentem
 Provovens, super haec inimico pectori fatur:
 Iste nunc, metuende, jace. non te optima mater
 Condet humi, patrioive onerabit membra sepulcro:
 Alitibus linquere feris: aut gurgite mersum
 Unda feret, piscesque in pasti volnera lambent.
 Protenus Antaeum et Lucan, prima agmina Turni,
 Persequitur, fortemque Numam, fulvomque Cameretum,
 Magnanimo Volscente fatum: ditissimus agri
 Qui fuit Ausonidum, ac tacitis regnavit Amyclis.
 Aegeon qualis, centum cui brachia dicunt
 Centenaque manus, quinquaginta oribus ignem

Pectori-

Pectoribusque arsisse, Jovis cum fulmina contra
 Tot paribus streperet clipeis, tot stringeret ensis.
 Sic toto Aeneas desaevit in aequore victor,
 Ut semel intepuit mucro. quin ecce Niphaei
 Quadrijuges in equos adversaque pectora tendit:
 Atque illi longe gradientem ac dira frementem
 Ut videre, metu veri retroque ruentes
 Effunduntque ducem rapiuntque ad litora currus.
 Interea bijugis insert se Lucagus albis
 In medios, fraterque Liger: sed frater habenis
 Flectit equos: strictum rotat acer Lucagus ensim.
 Haud tulit Aeneas tanto fervore furentes:
 Inruit, adversaque ingens adparuit hasta.
 Cui Liger:
 Non Diomedis equos, nec currum cernis Achilli,
 Aut Phrygiae campos: nunc belli finis et aevi
 His dabitur terris. vesano talia late
 Dicta volant Ligeri: sed non et Troius heros
 Dicta parat contra: jaculum nam torquet in hostes,
 Lucagus ut pronus pendens in verbera telo
 Admonuit bijugos: projecto dum pede laevo
 Aptat se pugnae, subit oras hasta per imas
 Fulgentis clipei: tum laevom perforat inguen.
 Excessus curru moribundus volvitur arvis.
 Quem pius Aeneas dictis adfatur amaris:
 Lucage, nulla tuos currus fuga segnis equorum
 Prodidit, aut vanae vertere ex hostibus umbrae.
 Ipse rotis faliens juga deseris. haec ita fatus
 Adripuit bijugos. frater tendebat inermes
 Infelix palmas, curru delabsus eodem.
 Per te, per qui te talem genuere parentes,
 Vir Trojane, sine hanc animam, et miserere precantis.
 Pluribus oranti Aeneas; Haud talia dudum
 Dicta dabas. morere, et fratrem ne desere frater.
 Tum latebras animae pectus mucrone recludit.
 Talia per campos edebat funera ductor
 Dardanius, torrentis aquae vel turbinis atri
 More furens. tandem erumpunt, et castra relinquunt
 Ascanius puer, et nequidquam obsessa juventus.

Juno-

Junonem interea conpellat Juppiter ultro :
 O germana mihi atque eadem gratissima conjunx,
 Ut rebare, Venus (nec te sententia fallit)
 Trojanas sustentat opes : non vivida bello
 Dextra viris, animusque ferox, patiensque pericli.
 Cui Juno submissa : Quid, ô pulcherrime conjunx,
 Sollicitas aegram, ac tua tristia dicta timentem ?
 Si mihi, quae quondam fuerat, quamque esse decebat,
 Vis in amore foret ; non hoc mihi namque negares,
 Omnipotens ; quin et Turnum subducere pugnae,
 Et Daeno possem incolumem servare parenti.
 Nunc pereat, Teucrisque pio det sanguine poenas.
 Ille tamen nostra deducit origine nomen.
 Pilumnusque illi quartus pater : et tua larga
 Saepe manu multisque oneravit limina donis.
 Cui rex aetherii breviter sic fatur Olympi :
 Si mora praesentis leti tempusque caduco
 Oratur juveni, meque hoc ita ponere sentis ;
 Tolle fuga Turnum, atque instantibus eripe fatis.
 Haec tenus induluisse vacat. si altior istis
 Sub precibus venia ulla latet, totumque moveri
 Mutarive putas bellum ; spes pascis inanis.
 Et Juno adlacrumans : Quid si, quod voce gravaris,
 Mente dares ? atque haec Turno rata vita maneret ?
 Nunc manet insontem gravis exitus : aut ego veri
 Vana feror, quod ut ô potius formidine falfia
 Ladar, et in melius tua, qui potes, orsa reflectas ?
 Haec ubi dicta dedit, caelo se protenus alto
 Misit, agens hiemem nimbo succineta per auras :
 Iliacamque aciem, et Laurentia castra petivit.
 Tum dea nube cava tenuem sine viribus umbram
 In faciem Aeneae (visu mirabile monstrum)
 Dardanis ornat telis ; clipeumque jubasque
 Divini adsimulat capitibus : dat inania verba ;
 Dat sine mente sonum, gressusque effingit euntia.
 Morte obita qualis fama est volitare figuris.
 Aut quae sopitos deludunt somnia sensus.
 At primas laeta ante acies exsultat imago.
 Irritatque virum telis, ac voce lacefit.

Instat cui Turnus, stridentemque eminus hastam
 Conjicit: illa dato vertit vestigia tergo.
 Tum vero Aenean aversum ut cedere Turnus
 Credidit, atque animo spem turbidus hausit inanem:
 Quo fugis, Aenea? thalamos ne desere pactos:
 Hac dabitur dextra tellus quae sita per undas.
 Talia vociferans sequitur, strictumque coruscat
 Mucronem: nec ferre videt sua gaudia ventos.
 Forte ratis celsi conjuncta crepidine faxi
 Expositis stabat scalis, et ponte parato;
 Quia rex Clusinis adiectus Ofinius oris.
 Huc sese trepida Aeneae fugientis imago
 Conjicit in latebras: nec Turnus segnior instat:
 Exsuperatque moras, et pontis transflit altos.
 Vix proram attigerat; rumpit Saturnia funem,
 Avolsamque rapit revoluta per aequora navim.
 Illum autem Aeneas absentem in proelia poscit:
 Obvia multa virum demittit corpora morti.
 Tum levis haud ultra latebras jam quaerit imago,
 Sed sublimis volans nubi se in miscuit atrae:
 Cum Turnum medio interea fert aequore turbo.
 Respicit ignarus rerum, ingratuusque salutis,
 Et duplicitis cum voce manus ad fidera tendit:
 Omnipotens genitor, tanton' me crimine dignum
 Duxisti, ac talis voluisti expendere poenas?
 Quo feror? unde abi? quae me fuga, quemve reducit?
 Laurentisne iterum muros aut castra videbo?
 Quid manus illa virum, qui me meaque arma secuti?
 Quosne (nefas) omnis infanda in morte reliqui?
 Et nunc palantis video, gemitumque cadentum
 Accipio, quid ago? aut quae jam satis ima dehiscat
 Terra mihi? vos ô potius miserescite, Venti.
 In rupes, in saxa (volens vos Turnus adoro)
 Ferte ratem, saevisque vadis inmittite Syrites:
 Quo neque me Rutuli nec conscia fama sequatur.
 Haec memorans, animo nunc huc nunc fluctuat illuc;
 An sese muerone ob tantum dedecus amens
 Induat, et crudum per costas exigat ensem:
 Fluctibus an jaciat mediis, et litora nando.

Curva petat, Teucrūmque iterum se reddat in arma,
 Ter conatus utramque viam : ter maxima Juno
 Continuit ; juvenemque animi miserata repressit.
 Labitur alta secans fluctuque aestuque secundo :
 Et patris antiquam Dauni desertur ad urbem.
At Jovis interea monitis Mezentius ardens
 Succedit pugnae, Teucrofque invadit ovantes.
 Concurrunt Tyrrhenae acies, atque omnibus uni,
 Uni odiisque viro, telisque frequentibus instant.
 Ille (velut rupes, vastum quae prodit in aequor,
 Obvia ventorum furoris expostraque ponto,
 Vim cunctam atque minas perfert caelique marisque ;
 Ipsa inmota manens) prolem Dolicaonis Hebrum
 Sternit humi, cum quo Latagum Palmumque fugacem :
 Sed Latagum faxo ; atque ingenti fragmine montis
 Occupat os faciemque adversam : poplite Palmum
 Succiso volvi segnem finit ; armaque Lauso
 Donat habere humeris, et vertice figere cristas.
 Nec non Euanthen Phrygium, Paridisque Mimanta
 Acqualem comitemque : una quem nocte Theano
 In lucem genitori Amyco dedit, et face praegnans
 Cisseis regina Parin creat : urbe paterna
 Hic cuhat : ignarum Laurens habet ora Mimanta.
 Ac velut ille canum morfu de montibus altis
 Actus aper, multos Vesulus quem pinifer annos
 Defendit, multosque palus Laurentia, silva
 Pastum in arundinea, postquam inter retia ventum est,
 Substitit, infremuitque ferox, et inhorruit armos.
 Nec cuiquam irasci propiusve accedere virtus :
 Sed jaculis tutisque procul clamoribus instant.
 Ille autem inpavidus partes cunctatur in omnis,
 Dentibus infrendens, et tergo decutit hastas.
 Haud aliter, justae quibus est Mezentius irae,
 Non ulli est animus stricto concurrere ferro :
 Misilibus longe, et vasto clamore lacefunt.
 Venerat antiquis Corythi de finibus Acron,
 Graius homo ; infectos linquens profugus hymenaeos :
 Hunc ubi miscentem longe media agmina vidit,
 Purpureum pennis et paetae conjugis ostro :

Inpafios

Impastus stabula alta leo ceu saepe peragrans,
 Suadet enim vesana fames, si forte fugacem
 Conspexit capream, aut surgentem in cornua cervom ;
 Gaudet hians inmane, comasque adrexit, et haeret
 Visceribus super incumbens : lavit improba teter
 Ora crux :
 Sic ruit in densos alacer Mezentius hostis.
 Sternitur infelix Acrus, et calcibus atram
 Tundit humum exspirans, infraactaque tela cruentat.
 Atque idem fugientem haud est dignatus Orodus
 Sternere, nec jacta caecum dare cuspide volnus :
 Obvius aduersaque occurrit, feseque viro vir
 Contulit, haud furto melior, sed fortibus armis.
 Tum super abjectum posito pede nixus et hasta :
 Pars belli haud temnenda, viri, jacet altus Orodus.
 Conclamant socii laetum Paeana fecuti :
 Ille autem exspirans : Non me, quicumque es, inulto,
 Victor, nec longum laetabere : te quoque fata
 Prospectant paria, atque eadem mox arva tenebis.
 Ad quem subridens mixta Mezentius ira ;
 Nunc morere, ast de me divom pater atque hominum rex
 Viderit, hoc dicens eduxit corpore telum.
 Olli dura quies oculos et ferreus urguit
 Somnus ; in aeternam clauduntur lumina noctem.
 Caedicus Alcathoum obtruncat, Sacrator Hydaspen.
 Partheniumque Rapo, et praedurum viribus Orsen :
 Messapus Cloniumque Lycaoniumque Ericeten ;
 Illum infrenis equi labi tellure jacentem,
 Hunc peditem pedes, et Lycius processerat Agis :
 Quem tamen haud expers Valerus virtutis avitae
 Dejicit : Authronium Salius, Saliumque Nealces
 Insignis jaculo et longe fallente sagitta.
 Jam gravis aequabat luctus et mutua Mavors
 Funera : caedebant pariter pariterque ruebant
 Victores viisque : neque his fuga nota, neque illis.
 Di Jovis in tectis iram miserantur inanem
 Amborum, ac tantos mortalibus esse labores.
 Hinc Venus, hinc contra spectant Saturnia Juno :
 Pallida Tisiphone media inter millia faecit.

At vero ingentem quatiens Mezentius haftam
 Turbidus ingreditur campo : quam magnus Orion,
 Cum pedes incedit medii per maxima Neri
 Stagna viam scindens, humero supereminet undas ;
 Aut summis referens annosam montibus ornatum,
 Ingrediturque solo, et caput inter nubila condit :
 Talis se vastis infert Mezentius armis.
 Huic contra Aeneas, speculatus in agmine longo,
 Obvius ire parat, manet inperterritus ille,
 Hostem magnanimum opperens, et mole sua stat :
 Atque oculis spatium emens, quantum satis haftae :
 Dextra mihi deus, et telum quod missile libro,
 Nunc adfint : voveo praedonis corpore raptis
 Indutum spoliis ipsum te, Laufe, tropaeum
 Aeneae. dixit. stridentemque eminus haftam
 Injicit : illa volans clipeo est excussa, proculque
 Egregium Antoren latus inter et ilia figit :
 Herculis Antoren comitem, qui missus ab Argis
 Haeserat Euandro, atque Itala confederat urbe.
 Sternitur infelix alieno volnere, caelumque
 Aspicit, et dulcis moriens reminiscitur Argos.
 Tum pius Aeneas haftam jacit : illa per orbem
 Aere cavum triplici, per linea terga, tribusque
 Tranfuit intextum tauris opus, imaque fedit
 Inguine, sed vires haud pertulit. ocius ensem
 Aeneas, viso Tyrrheni sanguine laetus,
 Eripit a femine, et trepidanti fervidus instat.
 Ingemuit cari graviter genitoris amore,
 Ut vidit, Lausus ; lacrimaeque per ora volvatae.
 Hic mortis durae casum, tuaque optime facta,
 (Si qua fidem tanto est operi latura vetustas)
 Non equidem nec te, juvenis memorande, filebo.
 Ille pedem referens, et inutilis, inque ligatus
 Cedebat, clipeoque inimicum hostile trahebat.
 Prorumpit juvenis, seque inmiscuit armis :
 Jamque adsurgentis dextra plagamque ferentis
 Aeneae subiit mucronem, ipsumque morando
 Sustinuit. socii magno clamore sequuntur ;
 Dum genitor gnati parma protectus abiret :

Telaque conjiciunt, proturbantque eminus hostem
Mifilibus, furit Aeneas, tectusque tenet se.
Ac velut, effusa si quando grandine nimbi
Praecipitant, omnis campis diffugit arator,
Omnis et agricola : tuta latet arce viator
Aut amnis ripis, aut alti fornice faxi,
Dum pluit in terris ; ut possint, sole reducto,
Exercere diem : sic obrutus undique telis
Aeneas nubem belli, dum detonet, omnem
Sustinet, et Lausum increpat, Lausoque minatur :
Quo moriture ruis, majoraque viribus audes ?
Fallit te incautum pietas tua. Nec minus ille
Exsultat demens. saevae jamque altius irae
Dardanio surgunt ductori, extremaque Lauso
Parcae fila legunt : validum namque exigit ensem
Per medium Aeneas juvenem, totumque recondit.
Transit et parvam mucro levia arma minaci,
Et tunicam, molli mater quam neverat auro :
Inplevitque sinus sanguis : tum vita per auras
Concessit maesta ad manis, corpusque reliquit.
At vero ut voltum vidit morientis et ora,
Ora modis Anchisiades pallentia miris,
Ingemuit graviter miserans, dextramque tetendit :
Et mentem patriae strinxit pietatis imago.
Quid tibi nunc, miserande puer, pro laudibus istis,
Quid pius Aeneas tanta dabit indole dignum ?
Arma, quibus laetus, habe tua : teque parentum
Manibus et cineri, si qua est ea cura, remitto.
Hoc tamen infelix miseram solabere mortem ;
Aeneae magni dextra cadis. increpat ultro
Cunctantis socios, et terra sublevat ipsum,
Sanguine turpantem comptos de more capillos.
Interea genitor Tiberini ad fluminis undam
Volnera siccabat lymphis, corpusque levabat
Arboris adclinus trunko. procul aerea ramis
Dependet galea, et prato gravia arma quiescunt.
Stant lecti circum juvenes : ipse aeger, anhelans
Colla fovet, fusus propexam in pectore barbam :
Multa super Lauso rogitat, multumque remittit,

Qui

Qui revocent, maestique ferant mandata parentis.
 At Lausum socii exanimem super arma ferebant
 Flentes, ingentem, atque ingenti volnere victum.
 Adgnovit longe gemitum praefaga mali mens.
 Canitiem multo deformat pulvere, et ambas
 Ad caelum tendit palmas, et corpore inhaeret.
 Tantane me tenuit vivendi, gnate, voluptas,
 Ut pro me hostili paterer succedere dextrae,
 Quem genui? tuane haec genitor per volnera servor,
 Morte tua vivens? heu, nunc misero mihi demum
 Exsiliū infelix! nunc alte volnus adactum!
 Idem ego, gnate, tuum maculavi criminē nomen,
 Pulsus ob invidiam folio sceptrisque paternis.
 Debueram patriae poenas, odiiisque meorum:
 Omnis per mortis animam fontem ipse dedissem.
 Nunc vivo: neque adhuc homines lucemque relinquo:
 Sed linquam. simul hoc dicens adtollit in aegrum
 Se femur; et quamquam vis alto volnere tardat,
 Haud dejectus, equum duci jubet. hoc decus illi,
 Hoc solamen erat: bellis hoc viator abibat
 Omnibus. adloquitur maerentem, ac talibus infit:
 Rhoebē, diu (res si qua diu mortalibus ulla est)
 Viximus. aut hodie viator spolia illa cruenta
 Et caput Aeneae referes, Lausique dolorum
 Ultor eris mecum: aut, aperit si nulla viam vis,
 Occumbes pariter. neque enim, fortissim⁹, credo
 Jussa aliena pati, et dominos dignabere Teucros.
 Dixit, et exceptus tergo consueta locavit
 Membra, manusque ambas jaculis oneravit acutis;
 Aere caput fulgens, cristaque hirsutus equina.
 Sic cursum in medios rapidus dedit. aestuat ingens
 Uno in cotde pudor, mixtoque infania luctu:
 Atque hic Aenean magna ter voce vocavit.
 Aeneas adgnovit enim, laetusque precatur:
 Sic pater ille deūm faciat, sic altus Apollo,
 Incipias conferre manum.
 Tantum effatus, et infesta subit obvius hasta.
 Ille autem: Quid me erepto, saevissime, gnato
 Terres? hacc via sola fuit, qua perdere posse.

Nec

Nec mortem horremus, nec divom parcimus ulli.
 Define, nam venio moriturus, et haec tibi porto
 Dona prius. dixit, telumque intorsit in hostem:
 Inde aliud super atque aliud figitque volutatque
 Ingenti gyro: sed sustinet aureus umbo.
 Ter circum adstantem laevos equitavit in orbis,
 Tela manu jaciens: secum ter Troius heros
 Inmanem aerato circumfert tegmine silvam.
 Inde ubi tot traxisse moras, tot spicula taedet
 Vellere, et urguetur pugna congressus iniqua;
 Multa movens animo jam tandem erumpit, et inter
 Bellatoris equi cava tempora conjicit hastam.
 Tollit se adrectum quadrupes, et calcibus auras
 Verberat, effusumque equitem super ipse secutus
 Implicit, ejectoque incumbit cernuus armo.
 Clamore incendunt caelum Troesque Latinique.
 Advolat Aeneas, vaginaque eripit ensim,
 Et super haec: Ubi nunc Mezentius acer, et illa
 Effera vis animi? contra Tyrrhenus, ut auras
 Sufpiciens hausit caelum, mentemque recepit:
 Hostis amare, quid increpitas, mortemque minaris?
 Nullum in caede nefas, nec sic ad proelia veni,
 Nec tecum meus haec pepigit mihi foedera Lausus.
 Unum hoc, per, si qua est victis venia hostibus, oro;
 Corpus humo patiare tegi, scio acerba meorum
 Circumstare odia: hunc (oro) defende furorem:
 Et me confortem gnat concedere sepulcro.
 Haec loquitur, juguloque haud incisus accipit ensim,
 Undantique animam diffundit in arma cruento.

AENEIDOS LIB. XI.

Queanum interea surgens Aurora reliquit.
 Aeneas, quamquam et sociis dare tempus humanidis
 Praecipitant curae, turbataque funere mens est,
 Vota deum primo viator solvebat Eoo.
 Ingentem quercum decisim undique ramis
 Constituit tumulo, fulgentiaque induit arma,
 Mezentii ducis exuvias; tibi, magne, tropaeum,

Bellum-

Bellipotens : aptat rorantis sanguine cristas,
 Telaque trunca viri, et bis sex thoraca petitum
 Perfosumque locis : clipeumque ex aere sinistram
 Subligat, atque ensem collo suspendit eburnum.
 Tum socios, namque omnis eum stipata tegebat
 Turba ducum, sic incipiens hortatur ovantis :
 Maxima res effecta, viri : timor omnis abefto,
 Quod supereft. haec sunt spolia, et de rege superbo
 Primitiae : manibusque meis Mezentius hic eft.
 Nunc iter ad regem nobis murosque Latinos.
 Arma parate animis, et spe praefumite bellum :
 Ne qua mora ignaros (ubi primum vellere signa
 Adnuerint superi, pubemque educere castris)
 Inpediat ; segnifve metu fententia tardet.
 Interea focios inhumataque corpora terrae
 Mandemus : qui folus honos Acheronte sub imo eft.
 Ite, ait, egregias animas, quae sanguine nobis
 Hanc patriam peperere suo, decorate supremis
 Muneribus : maeftamque Euandri primus ad urbem
 Mittatur Pallas, quem non virtutis egentem
 Abftulit atra dies, ac funere merfit acerbo.
 Sic ait inlacrimans, recipitque ad limina gressum :
 Corpus ubi exanimi positum Pallantis Acoetes
 Servabat senior : qui Parrhasio Euandro
 Armiger ante fuit ; sed non felicibus aequo
 Tum comes auspiciis caro datus ibat alumno.
 Circum omnis famulūmque manus Trojanaque turba,
 Et maeftum Iliades crinem de more solutae.
 Ut vero Aeneas foribus fefe intulit altis,
 Ingentem gemitum tunfis ad fidera tollunt
 Pectoribus, maeftoque inmugit regia luſtu.
 Ipfe caput nivei fultum Pallantis et ora
 Ut vidi, levique patens in pectore volnus
 Cupidis Aufoniae, lacrimis ita fatur obortis :
 Tene, inquit, miserande puer, cum laeta veniret
 Invidit Fortuna mihi, ne regna videres
 Nostra, neque ad fedes viator veherere paternas ?
 Non haec Euandro de te promissa parenti
 Discedens dederam : cum me complexus euntem

Mitteret

Mitteret in magnum imperium, metuensque moneret
 Acris esse viros, cum dura proelia gente.
 Et nunc ille quidem multum spe captus inani
 Fors et vota facit, cumulatque altaria donis.
 Nos juvenem exanimum, et nil jam coelestibus ullis
 Debentem, vano maesti comitamur honore.
 Infelix gnati funus crudele videbis.
 Hi nostri reditus, exspectatique triumphi?
 Haec mea magna fides? at non, Euandre, pudendis
 Volneribus pulsum aspicies: nec fospite dirum
 Optabis gnato funus pater. hei mihi, quantum
 Praesidium Ausonia, et quantum tu perdis, Iule?
 Haec ubi deflevit, tolli miserabile corpus
 Imperat, ac toto lectos ex agmine mittit
 Mille viros, qui supremum comitentur honorem,
 Intersintque patris lacrimis; solatia luctus
 Exigua ingentis, misero sed debita patri.
 Haud segnes alii cratis et molle fererum
 Arbuteis texunt virgis, et vimine querno,
 Exstructosque toros obtentu frondis inumbrant.
 Hic juvenem agresti sublimem stramine ponunt:
 Qualem virgineo demesum pollice florem
 Seu mollis violae, seu languentis hyacinthi:
 Cui neque fulgor adhuc, nec dum sua forma receffit:
 Non jam mater alit tellus, viresque ministrat.
 Tunc geminas vestis auroque ostroque rigentis
 Extulit Aeneas: quas illi laeta laborum
 Ipsa suis quondam manibus Sidonia Dido
 Fecerat, ac tenui telas discreverat auro.
 Harum unam juveni supremum maestus honorem
 Induit, arsuraque comas obnubit amictu:
 Multaque praeterea Laurentis praemia pugnae
 Aggerat, et longo praedam jubet ordine duci.
 Addit equos ac tela, quibus spoliaverat hostem.
 Vinixerat et post terga manus, quos mitteret umbris
 Inferias, caeso sparsuros sanguine flamمام:
 Indutusque jubet trunco hostilibus armis
 Ipsos ferre duces, inimicaque nomina figi.
 Dicitur infelix aevo confectus Acoetes,

Pectora nunc foedans pugnis, nunc unguibus ora:
 Sternitur et toto projectus corpore terrae.
 Ducunt et Rutulo perfusos sanguine currus.
 Post bellator equus positus insignibus Aethon
 It lacrimans, guttisque humectat grandibus ora.
 Hastam alii galeamque ferunt: nam cetera Turnus
 Victor habet. tum maesta phalanx Teucrique sequuntur
 Tyrrhenique duces, et veris Arcades armis.
 Postquam omnis longe comitum processerat ordo;
 Substitit Aeneas, gemitique haec addidit alto:
 Nos alias hinc ad lacrimas eadem horrida belli
 Fata vocant. salve aeternum mihi, maxume Palla,
 Aeternumque vale. nec plura effatus ad altos
 Tendebat muros, gressumque in castra ferebat.
 Jamque oratores aderant ex urbe Latina,
 Velati ramis oleae, veniamque rogantes:
 Corpora, per campos ferro quae fusa jacebant,
 Redderet, ac tumulo sineret succedere terrae:
 Nullum cum victis certamen et aethere casis:
 Parceret hospitibus quondam sacerisque vocatis.
 Quos bonus Aeneas, haud aspernanda precantis,
 Prosequitur venia, et verbis haec insuper addit:
 Quenam vos tanto fortuna indigna, Latini,
 Implicuit bello, qui nos fugiatis amicos?
 Pacem me exanimis et Martis forte peremtis
 Oratis? equidem et vivis concedere vellem.
 Nec veni, ni fata locum sedemque dedissent;
 Nec bellum cum gente gero: rex nostra reliquit
 Hospitia, ac Turni potius se credidit armis.
 Aequijs huic Turnum fuerat se opponere morti.
 Si bellum finire manu, si pellere Teucros
 Adparat; his mecum decuit concurrere telis:
 Vixet, cui vitam deus aut sua dextra dedisset.
 Nunc ite, et miseri subponite civibus ignem.
 Dixerat Aeneas. olli obstupare silentes;
 Converisque oculos inter se atque ora tenebant.
 Tum senior semperque odiis et crimine Drances
 Infensus juveni Turno sic ore vicissim
 Orsa refert: O fama ingens, ingentior armis,

Vir Trojane, quibus caelo te laudibus aequem?
 Jufitiaene prius mirer belline laborum?
 Nos vero haec patriam grati referemus ad urbem:
 Et te, si qua viam dederit Fortuna, Latino
 Jungemus regi. quaerat fibi foedera Turnus.
 Quin et fatalis murorum adtollere moles,
 Sæaque subvectare humeris Trojana juvabit.
 Dixerat haec, unoque omnes eadem ore fremebant.
 Bis senos pepigere dies, et pace sequestra
 Per silvas Teucri, mixtique inpune Latini,
 Erravere jugis. ferro sonat ista bipenni
 Fraxinus: evertunt aetas ad fidera pinus:
 Robora nec cuneis, et olenem scindere cedrum,
 Nec plaustris cessant vectare gementibus ornos.
 Et jam Fama volans, tanti prænuntia luctus,
 Euandrum Euandrique domos et moenia replet,
 Quæ modo victorem Latio Pallanta ferebat.
 Arcades ad portas ruere, et de more vetusto
 Funereas rapuere faces. lucet via longo
 Ordine flamarum, et late discriminat agros.
 Contra turba Phrygum veniens plangentia jungunt
 Agmina. quæ postquam matres succedere tectis
 Viderunt, mæstam incendunt clamoribus urbem.
 At non Euandrum potis est vis ulla tenere:
 Sed venit in medios, feretro Pallanta reposo
 Procubuit super, atque haeret lacrimansque gemensque,
 Et via vix tandem voci laxata dolore est:
 Non häec, ô Palla, dederas promissa parenti,
 Cautius ut saevo velles te credere Marti.
 Haud ignarus eram, quantum nova gloria in armis,
 Et prædulce decus primo certamine posset.
 Primitiae juvenis miserae, bellique propinquai
 Dura rudimenta, et nulli exaudita deorum
 Vota precesque meae! tuque, ô sanctissima conjunx,
 Felix morte tua, neque in hunc servata dolorem!
 Contra ego vivendo vici mea fata, superstes
 Restarem ut genitor. Troum socia arma secutum
 Obruerent Rutuli telis: animam ipse dedissem,
 Atque haec pompa domum me, non Pallanta, referret.

O o 2

Nec

Nec vos arguerim Teucri, nec foedera, nec, quas
 Junximus hospitio, dextras: fors ista senectae
 Debita erat nostra. quod si inmatura manebat
 Mors gnatum, caesis Volscorum millibus ante,
 Ducentem in Latium Teucros cecidisse juvârit.
 Quin ego non alio digner te funere, Palla,
 Quam pius Aeneas, et quam magni Phryges, et quam
 Tyrrhenique duces, Tyrrhenum exercitus omnis.
 Magna tropaea ferunt, quos dat tua dextera leto.
 Tu quoque nunc stares inmanis truncus in arvis,
 Eset par aetas, et idem si robur ab annis,
 Turne. sed infelix Teucros quid demoror armis?
 Vadite, et haec memores regi mandata referete:
 Quod vitam moror invisam, Pallante peremto,
 Dextera cauffa tua est; Turnum gnatoque patrique
 Quam debere vides. meritis vacat hic tibi solus
 Fortunaeque locus. vitae non gaudia quaero,
 Nec fas: sed gnato manis perferre sub imos.
 Aurora interea miseris mortalibus almam
 Extulerat lucem, referens opera atque labores.
 Jam pater Aeneas, jam curvo in litore Tarcho
 Constituere pyras. huc corpora quisque suorum
 More tulere patrum: subjectisque ignibus atris
 Conditur in tenebras altum caligine caelum.
 Ter circum accensos, cincti fulgentibus armis,
 Decurrere rogos: ter maestum funeris ignem
 Lustravere in equis, ululatusque ore dedere.
 Spargitur et tellus lacruminis, sparguntur et arma.
 It caelo clamorque virum clangorque tubarum.
 Hinc alii spolia occisis derepta Latinis
 Conjiciunt igni; galeas, ensisque decoros,
 Frernaque, ferventisque rotas; pars munera nota,
 Ipsorum clipeos, et non felicia tela.
 Multa boum circa maestantur corpora Morti;
 Setigerosque sues, raptasque ex omnibus agris
 In flammarum jugulant pecudes: tum litore toto
 Ardentis spectant socios, semiustaque servant
 Busta; neque avelli possunt; nox humida donec
 Invexit caelum stellis fulgentibus aptum.

Nec

Nec minus et miseri diversa in parte Latini
 Innumeris struxere pyras, et corpora partim
 Multa virūm terrae infodiunt, avectaque partim
 Finitimos tollunt in agros, urbique remittunt.
 Cetera, confusaeque ingentem caedis acervom,
 Nec numero neque honore cremant; tunc undique vasti
 Certatim crebris conludent ignibus agri.
 Tertia lux gelidam caelo dimoverat umbram:
 Maerentes altum cinerem et confusa ruebant
 Osfa focis, tepidoque onerabant aggere terrae.
 Jam vero in teētis praeditis urbe Latini
 Praecipius fragor, et longi pars maxima luctus.
 Hic matres, miseraeque nurus, hic cara sororum
 Pectora maerentum, puerique parentibus orbi,
 Dirum execrantur bellum, Turnique hymenaeos:
 Ipsum armis, ipsumque jubent decernere ferro;
 Qui regnum Italiae, et primos sibi poscat honores.
 Ingravat haec saevus Drances, solumque vocari
 Testatur, solum posci in certamina Turnum.
 Multa simul contra variis sententia dictis
 Pro Turno, et magnum reginae nōmen obumbrat:
 Multa virum meritis sustentat fama tropaeis.
 Hos inter motus, medio in flagrante tumultu,
 Ecce super maesti magna Diomedis ab urbe
 Legati responsa ferunt: nil omnibus auctum
 Tantorum impensis operum: nil dona, neque aurum,
 Nil magnas valuisse preces: alia arma Latinis
 Quaerenda, aut pacem Trojano ab rege petendum.
 Deficit ingenti luētu rex ipse Latinus.
 Fatalem Aenean manifesto numine ferri,
 Admonet ira deūm, tumulique ante ora recentes.
 Ergo concilium magnum, primoque suorum
 Imperio accitos, alta intra limina cogit.
 Olli convenere, ruuntque ad regia plenis
 Tecta viis, sedet in mediis et maximus ævo
 Et primus sceptris, haud laeta fronte, Latinus.
 Atque hic legatos Aetola ex urbe remissos,
 Quæ referant, fari jubet, et responda reposcit
 Ordine cuncta suo, tum facta silentia linguis,

Et

Et Venulus dicto parens ita farier infit :
 Vidimus, ô cives, Diomede Argivaque castra ;
 Atque iter emensi casus superavimus omnis ;
 Contigimusque manum, qua concidit Ilia tellus.
 Ille urbem Argyriam, patriae cognomine gentis,
 Victor Gargani condebat Iapygis agris.
 Postquam intogressi, et coram data copia fandi ;
 Munera paeferimus, nomen patriamque docemus :
 Qui bellum intulerint, quae caussa adtraxerit Arpos.
 Auditis ille haec placido sic reddidit ore :
 O fortunatae gentes, Saturnia regna,
 Antiqui Ausonii, quae vos fortuna quietos
 Sollicitat, suadetque ignota laceſſere bella ?
 Quicumque Iliacos ferro violavimus agros,
 (Mitto ea, quae muris bellando exhaufa sub altis,
 Quos Simoës premat ille viros) infanda per orbem
 Supplicia, et scelerum poenas expendimus omnis,
 Vel Priamo miseranda manus. fit triste Minervae
 Sidus, et Euboëcae cautes, ultorque Caphereus.
 Militia ex illa diversum ad litus adacti,
 Atrides Proti Menelaüs adusque columnas
 Exſulat ; Aetnaeos vidit Cyclopas Ulices.
 Regna Neoptolemi referam, versosque Penatis
 Idomeni ? Libycone habitantis litora Locros ?
 Ipse Mycenaeus magnorum ductor Achivom
 Conjugis infandae prima inter limina dextra
 Oppetiit : devictam Asiam subsedit adulter.
 Invidisse deos, patriis ut redditus aris
 Conjugium optatum et pulchram Calydona viderem ?
 Nunc etiam horribili viſu portenta sequuntur :
 Et socii admissis petierunt aethera pennis :
 Fluminibusque vagantur aves, (heu dira meorum
 Supplicia !) et scopulos lacrimosis vocibus inplent.
 Haec adeo ex illo mihi jam speranda fuerunt
 Tempore, cum ferro caelestia corpora demens
 Adpetiit, et Veneris violavi volnere dextram.
 Ne vero, ne me ad talis inpellite pugnas.
 Nec mihi cum Teucris ullum post eruta bellum
 Pergama : nec veterum memini lactorve malorum.

Munera,

Munera, quae patriis ad me portatis ab oris,
 Vertite ad Aenean. stetimus tela aspera contra,
 Contulimusque manus. experto credite, quantus
 In clipeum adfurgat, quo turbine torqueat hastam.
 Si duo praeterea talis Idaea tulisset
 Terra viros ; ulro Inachias venisset ad urbis
 Dardanus, et veris lugeret Graecia fatis.
 Quidquid apud durae cestatum est moenia Trojae,
 Hectoris Aeneaeque manu victoria Graium
 Haesit, et in decumum vestigia retulit annum.
 Ambo apimis, ambo insignes praetantibus armis :
 Hic pietate prior. coeant in foedera dextrae,
 Qua datur : ast, armis concurrent arma, cavete.
 Et responsa simul quae sint, rex optume, regis
 Audisti, et quae sit magno sententia bello.
 Vix ea legati : variusque per ora cucurrit
 Aesonidum turbata tremor. ceu, saxa morantur
 Cum rapidos amnis, clauso fit gurgite murmur,
 Vicinaeque fremunt ripae crepitantibus undis.
 Ut primum placati animi, ac trepida ora quiérunt ;
 Praefatus divos folio rex insit ab alto :
 Ante equidem summa de re statuisse, Latini,
 Et vellem, et fuerat melius ; non tempore tali
 Cogeret consilium, cum muros adsidet hostis.
 Bellum importunum, cives, cum gente deorum
 Invictisque viris gerimus ; quos nulla fatigant
 Proelia, nec vieti possunt absistere ferro.
 Spem, si quam adscitis Aetolum habuistis in armis,
 Ponite ; spes sibi quisque. sed haec, quam angusta, videtis.
 Cetera qua rerum jaceant pereulsa ruina,
 Ante oculos interque manus sunt omnia vestras.
 Nec quemquam incuso. potuit quae plurima virtus
 Esse, fuit. toto certatum est corpore regni.
 Nunc adeo, quae sit dubiae sententia menti,
 Expediam, et paucis (animos adhibe) docebo.
 Est antiquus ager Tufco mihi proximus amni,
 Longus in occasum, finis super usque Sicanos,
 Aurunci Rutulique serunt, et vomere duros
 Exercent collis, atque horum asperrima pascunt.

Haec

Haec omnis regio et celsi plaga pinea montis
 Cedat amicitiae Teucrorum : et foederis aequas
 Dicamus leges, sociosque in regna vocemus :
 Confidant, si tantus amor, et moenia condant.
 Sin alios finis aliamque capessere gentem
 Est animus, possuntque solo decedere nostro :
 Bis denas Italo texamus robore navis,
 Seu pluris complere valent : jacet omnis ad undam
 Materies : ipsi numerumque modumque carinis
 Praecipiant : nos aera, manus, navalia demus.
 Praeterea, qui dicta ferant, et foedera firment,
 Centum oratores prima de gente Latinos
 Ire placet, pacisque manu praetendere ramos ;
 Munera portantis aurique eborisque talentaque
 Et sellam, regni, trabeamque insignia nostri.
 Consulite in medium, et rebus succurrite fessis.
 Tum Drances idem infensus, quem gloria Turni
 Obliqua invidia stimulisque agitabat amaris,
 Largus opum, et lingua melior, sed frigida bello
 Dextera, consiliis habitus non futilis auctor,
 Seditione potens (genus huic materna superbum
 Nobilitas dabit, incertum de patre ferebat)
 Surgit, et his onerat dictis, atque aggerat iras :
 Rem nulli obscuram, nostrae nec vocis egentem,
 Consulis, ô bone rex. cuncti se scire fatentur,
 Quid fortuna ferat populi ; sed dicere mussant.
 Det libertatem fandi, flatusque remittat,
 Cujus ob auspicium infaustum moresque finistros
 (Dicam equidem, licet arma mihi mortemque minetur)
 Lumina tot cecidisse ducum, totamque videmus
 Concedisse urbem luctu : dum Troia tentat
 Castra fugae fidens, et coelum territat armis.
 Unum etiam donis istis, quae plurima mitti
 Dardanidis dicique jubes, unum, optime regum,
 Adjicias ; nec te ullius violentia vincat,
 Quin gnatam egregio genero dignisque hymenaeis
 Des pater, et pacem hanc aeterno foedere jungas.
 Quod si tantus habet mentis et pectora terror ;
 Ipsum obtestemur, veniamque oremus ab ipso :

Cedat

Cedat jus proprium regi, patriaeque remittat.
 Quid miseris toties in aperta pericula civis
 Projicis, ô Latio caput horum et caussa malorum ?
 Nulla salus bello : pacem te poscimus omnes,
 Turne ; simul pacis solum inviolabile pignus.
 Primus ego (invisum quem tu tibi fingis, et esse
 Nil moror) en supplex venio, miserere tuorum ;
 Pone animos, et pulsus abi. sat funera fusi
 Vidimus, ingentis et desolavimus agros.
 Aut, si fama movet, tantum si pectore robur
 Concipis, et si adeo dotalis regia cordi est ;
 Aude, atque adversum fidens fer pectus in hostem.
 Scilicet, ut Turno contingat regia conjunx,
 Nos animae viles, inhumata inflataque turba,
 Sternamur campis. et jam tu, si qua tibi vis,
 Si patrii quid Martis habes, illum aspice contra,
 Qui vocat.

Talibus exarsit dictis violentia Turni :
 Dat gemitum, rumpitque has imo pectore voces :
 Larga quidem, Drance, semper, tibi copia fandi,
 Tum cum bella manus poscunt, patribusque vocatis
 Primus ades : sed non replenda est curia verbis,
 Quae tuto tibi magna volant, dum distinet hostem
 Agger moerorum, neque inundant sanguine fossae.
 Proinde tona eloquio, solitum tibi : meque timoris
 Argue tu, Drance ; quando tot stragis acervos
 Teacrorum tua dextra dedit, passimque tropaeis
 Insignis agros. possit quid vivida virtus,
 Experiare licet : nec longe scilicet hostes
 Querendi nobis : circumstant undique muros.
 Imus in adversos. quid cessas ? an tibi Mavros
 Ventosa in lingua, pedibusque fugacibus istis
 Semper erit ?
 Pulsus ego ? aut quisquam merito, foedissime, pulsus
 Arguet, Iliaco tumidum qui crescere Thybrim
 Sanguine, et Euandri totam cum stirpe videbit
 Procubuisse domum, atque exutos Arcadas armis ?
 Haud ita me experti Bitias et Pandarus ingens,
 Et quos mille die viator sub Tartara misi,

Inclusus muris, hostilique aggere septus.
 Nulla salus bello, capiti cane talia demens
 Dardanio, rebusque tuis, proinde omnia magno
 Ne cessa turbare metu, atque extollere vires
 Gentis bis victae: contra premere arma Latini.
 Nunc et Myrmidonum proceres Phrygia arma tremiscunt,
 Nunc et Tydides, et Larissaeus Achilles:
 Amnis et Hadriacas retro fugit Aufidus undas.
 Vēl cum se pavidum contra mea jurgia fingit,
 Artificis scelus, et formidine crimen acerbat.
 Numquam animam talem dextra hac (abfiste moveri)
 Amittes: habitet tecum, et sit pectore in isto.
 Nunc ad te, et tua magna, pater, consulta revertor.
 Si nullam nostris ultra spem ponis in armis;
 Si tam deserti sumus, et semel agmine verfo
 Funditus occidimus, neque habet Fortuna regressum:
 Oremus pacem, et dextras tendamus inertis.
 Quamquam ô, si solitae quidquam vitutis adesset,
 Ille mihi ante alios fortunatusque laborum
 Egregiusque animi, qui, ne quid tale videret,
 Procubuit moriens, et humum semel ore momordit.
 Sin et opes nobis, et adhuc intacta juventus,
 Auxilioque urbes Italae populique superfunt;
 Sin et Trojanis cum multo gloria venit
 Sanguine; suntque illis sua funera, parque per omnis
 Tempestas; cur indecores in limine primo
 Deficimus? cur ante tubam tremor occupat artus?
 Multa dies variisque labor mutabilis aevi
 Retulit in melius: multos alterna revisens
 Lusit, et in solido rursum Fortuna locavit.
 Non erit auxilio nobis Aetolus et Arpi.
 At Messapus erit, felixque Tolumnius, et quo
 Tot populi misere duces, nec tarda sequetur
 Gloria delectos Latio et Laurentibus agris.
 Est et Volsorum egregia de gente Camilla,
 Agmen agens equitum, et florentis aere catervas.
 Quod si me Teucri solum in certamina poscunt,
 Idque placet, tantumque bonis communibus obsto:
 Non adeo has exosa manus Victoria fugit,

Ut tanta quidquam pro spe tentare recusem.
 Ibo animis contra : vel magnum praestet Achillen,
 Factaque Volcani manibus paria induat arma
 Ille licet. vobis animam hanc soceroque Latino
 Turnus ego, haud ulli veterum virtute secundus,
 Devovi. solum Aeneas vocat ? et, vocet oro.
 Nec Drances potius, sive est haec ira deorum,
 Morte luat : sive est virtus et gloria, tollat.
 Illi haec inter se dubiis de rebus agebant
 Certantes : castra Aeneas aciemque movebat.
 Nuntius ingenti per regia tecta tumultu
 Ecce ruit, magnisque urbem terroribus inplet :
 Instructos acie Tiberino a flumine Teucros
 Tyrrhenamque manum totis descendere campis.
 Extremo turbati animi, concusisque volgi
 Pectora, et adrectae stimulis haud molibus irae.
 Arma manu trepidi poscunt : fremit arma juventus.
 Flent maestri mussantque patres. hic undique clamor
 Difensi magnus vario se tollit in auras.
 Haud secus, atque alto in luco cum forte catervae
 Confedere avium, piscofove amne Padufae
 Dant sonitum rauci per stagna loquacia cycni.
 Inomo, ait, ô cives, adrepto tempore, Turnus,
 Cogite concilium, et pacem laudate sedentes :
 Illi armis in regna ruant. nec plura luctus
 Conripuit sese, et tectis citus extulit altis.
 Tu, Voluse, armari Volscorum edice maniplis :
 Duc, ait, et Rutulos. equitem Messapus in armis,
 Et cum fratre Coras latis diffundite campis.
 Pars aditus urbis firment, turrisque capefant :
 Cetera, qua jussò, mecum manus inferat arma.
 Ilicet in muros tota discurritur urbe.
 Concilium ipse pater et magna incepta Latinus
 Deserit, ac tristi turbatus tempore differt :
 Multaque se incusat, qui non acceperit ultro
 Dardanium Aenean, generumque adsciverit urbi.
 Praefodiunt alii portas, aut faxa fudeisque
 Subvestant : bello dat signum rauca cruentum
 Buccina. tum muros varia cinxere corona

Matronae puerique : labor vocat ultimus omnis.
 Nec non ad templum summasque ad Palladis arces
 Subvehitur magna matrum regina caterva,
 Dona ferens : juxtaque comes Lavinia virgo,
 Caussa mali tanti, oculos dejecta decoros.
 Succedunt matres, ac templum ture vaporant ;
 Et maestas alto fundunt de limine voces :
 Armipotens belli praefes, Tritonia virgo,
 Frange manu telum Phrygii praedonis, et ipsum
 Pronum sterne solo, portisque effunde sub altis.
 Cingitur ipse furens certatim in proelia Turnus.
 Jamque adeo Rutulum thoraca indutus ahenis
 Horrebat squamis, furasque incluserat auro,
 Tempora nudus adhuc ; laterique adcinxerat ensim,
 Fulgebatque alta decurrens aureus arce :
 Exsultatque animis, et spe jam praecipit hostem.
 Qualis, ubi abruptis fugit praefepia vinclis,
 Tandem liber equus, campoque potitus aperto,
 Aut ille in pastus armentaque tendit equarum,
 Aut adsuetus aquae perfundi flumine noto
 Emicat, adreftisque fremit cervicibus alte
 Luxurians : luduntque jubaee per colla, per armos.
 Obvia cui, Volscorum acie comitante, Camilla
 Occurrit, portisque ab equo regina sub ipsis
 Desfluit. quam tota cohors imitata relictis
 Ad terram defluxit equis. tum talia fatur :
 Turne, sui si qua est merito fiducia forti,
 Audeo, et Aeneadum promitto occurrere turmae,
 Solaque Tyrrhenos equites ire obvia contra.
 Me sine prima manu tentare pericula belli :
 Tu pedes ad muros subsiste, et moenia serva.
 Turnus ad haec, oculos horrenda in virgine fixus :
 O decus Italiae, virgo, quas dicere gratis,
 Quasve referre parem ? sed nunc, est omnia quando
 Iste animus supra, mecum partire laborem.
 Aeneas, ut fama fidem missique reportant
 Exploratores, equitum levia inprobis arma
 Praemisit, quaterent campos : ipse ardua montis
 Per deserta jugo superans adventat ad urbem,

Furta paro belli convexo in tramite filvae,
 Ut bivias armato obsidam milite fauces.
 Tu Tyrrhenum equitem conlatis excipe signis :
 Tecum acer Messapus erit, turmaeque Latinae,
 Tiburnique manus : ducis et tu concipe curam.
 Sic ait, et paribus Messapum in proelia dictis
 Hortatur, socioisque duces ; et pergit in hostem.
 Est curvo anfractu vallis, adcommoda fraudi
 Armorumque dolis : densis quam frondibus atrum
 Urguet utrinque latus ; tenuis quo semita dicit,
 Angustaeque ferunt fauces aditusque maligni.
 Hanc super in speculis summoque in vertice montis
 Planities ignota jacet, tutique receptus :
 Seu dextra laevaque velis occurrere pugnae,
 Sive instare jugis, et grandia volvere faxa.
 Huc juvenis nota fertur regione viarum ;
 Adripuitque locum, et filvis infedit inquis.
 Velocem interea superis in sedibus Opin,
 Unam ex virginibus sociis sacraque caterva
 Conpellabat, et has tristi Latonia voces
 Ore dabat : Graditur bellum ad crudele Camilla,
 O virgo, et nostris nequidquam cingitur armis,
 Cara mihi ante alias. neque enim novus iste Diana
 Venit amor, subitaque animum dulcedine movit.
 Pulsus ob invidiam regno viresque superbas
 Priverno antiqua Metabus cum excederet urbe,
 Infantem, fugiens media inter proelia belli,
 Sufluit exilio comitem, matrisque vocavit
 Nomine Casmillae, mutata parte, Camillam.
 Ipse, finu pae se portans, juga longa petebat
 Solorum nemorum : tela undique saeva premebant,
 Et circumfuso volitabant milite Volsci.
 Ecce fugae medio summis Amasenus abundans
 Spumabat ripis ; tantus se nubibus imber
 Ruperat. ille, innare parans, infantis amore
 Tardatur, caroque oneri timet. omnia secum
 Versanti subito vix haec sententia fedit.
 Telum inmane, manu valida quod forte gerebat
 Bellator, solidum nodis et robore cocto ;

Huic

Huic gnatam, libro et silvestri subere clausam,
 Implicit, atque habilem mediae circumligat hastae:
 Quam dextra ingenti librans ita ad aethera fatur:
 Alma, tibi hanc, nemorum cultrix Latonia virgo,
 Ipse pater famulam voveo: tua prima per auras
 Tela tenens supplex hostem fugit. accipe, testor,
 Diva tuam, quae nunc dubiis committitur auris.
 Dixit, et adducto contortum hastile lacerto
 Inmittit: sonuere undae. rapidum super amnem
 Infelix fugit in jaculo stridente Camilla.
 At Metabus, magna propius jam urgente caterva,
 Dat sese fluvio, atque hastam cum virgine vicit
 Gramineo donum Triviae de cespite vellit.
 Non illum tectis ullae, non moenibus urbes
 Accepere, neque ipse manus feritate dedisset:
 Pastrorum et foliis exegit montibus aevom.
 Hic gnatam, in dumis interque horrentia lustra,
 Armentalis equae mammis et lacte ferino
 Nutribat, teneris inmulgens ubera labris.
 Utque pedum primis infans vestigia plantis
 Institerat, jaculo palmas oneravit acuto:
 Spiculaque ex humero parvae suspendit et arcum.
 Pro crinali auro, longae pro tegmine pallae,
 Tigridis exuviae per dorsum a vertice pendent.
 Tela manu jam tum tenera puerilia torfit,
 Et fundam tereti circum caput egit habena:
 Strymoniamque gruem, aut album dejecit olorem.
 Multae illam frustra Tyrrhena per oppida matres
 Optavere nurum. sola contenta Diana
 Aeternum telorum et virginitatis amorem
 Intemerata colit. vellem haud conrepta fuisse
 Militia tali, conata laceffere Teucros:
 Cara mihi comitumque foret nunc una mearum.
 Verum age, quandoquidem fatis urguetur acerbis,
 Labere, Nympha, polo, finisque invise Latinos,
 Tristis ubi infausto committitur ormine pugna.
 Haec cape, et ultricem pharetra deprome sagittam:
 Hac quicunque sacrum violarit volnere corpus,
 Tros Italusve, mihi pariter det sanguine poenas,

Post ego nube cava miseranda corpus et arma
Inspoliata feram tumulo, patriaeque reponam.
Dixit: at illa levis caeli demissa per auras
Insonuit, nigro circumdata turbine corpus.
At manus interea muris Trojana propinquat,
Etrusque duces, equitumque exercitus omnis;
Conpositi in turmas numero, fremit aequore toto
Insultans sonipes, et pressis pugnat habenis
Huc obversus et huc: tum late ferreus hastis
Horret ager, campique armis sublimibus ardent.
Nec non Meffapus contra, celereisque Latini,
Et cum fratre Coras, et virginis ala Camillae,
Adversi campo adparent: hastasque reductis
Protendunt longe dextris, et spicula vibrant:
Adventusque virum fremitusque ardescit equorum.
Jamque intra jactum teli progressus uterque
Substiterat: subito erumpunt clamore, frementisque
Exhortantur equos: fundunt simul undique tela
Crebra nivis ritu, caelumque obtexitur umbra.
Continuo aduersis Tyrrenus et acer Aconteus
Connixi incurront hastis, primique ruinam
Dant sonitu ingenti, perfractaque quadrupedantum
Pectora pectoribus rumpunt. excusus Aconteus,
Fulminis in morem aut tormento ponderis acti,
Praecipitat longe, et vitam dispergit in auras.
Extemplo turbatae acies, versique Latini
Rejiciunt parmas, et equos ad moenia vertunt.
Troës agunt: princeps turmas inducit Asylas.
Jamque propinquabunt portis, rursumque Latini
Clamorem tollunt, et mollia colla reflectunt:
Hi fugiunt, penitusque datis referuntur habenis.
Qualis ubi alterno procurrrens gurgite pontus
Nunc ruit ad terras, scopulosque superjacit undam
Spumeus, extremamque sinu perfundit arenam:
Nunc rapidus retro, atque aeflu revoluta resorbens
Saxa fugit, litusque vado labente relinquit.
Bis Tusci Rutulos egere ad moenia versos;
Bis reieoti armis respectant terga tegentes.
Tertia sed postquam congressi in proelia totasque

Inpli-

Implicuere inter se acies, legitque virum vir ;
 Tum vero et gemitus morientum, et sanguine in alte
 Armaque, corporaque, et permixti caede virorum
 Semanimes volvontur equi : pugna aspera surgit.
 Orfilochus Remuli, quando ipsum horrebat adire,
 Hastam intorsit equo, ferrumque sub aure reliquit.
 Quo sortipes ictu furit arduus, altaque jactat
 Volneris inpatiens adrecto pectore crura.
 Volvitur ille excusus humi. Catillus Iolan,
 Ingentemque animis, ingentem corpore et armis
 Dejicit Herminium : nudo cui vertice fulva
 Caesaries, nudique humeri. nec volnera terrent :
 Tantus in arma patet. latos huic hasta per armos
 Acta tremit, duplicatque, virum transfixa, dolorem.
 Funditur ater ubique crux : dant funera ferro
 Certantes, pulchramque petunt per volnera mortem.
 At medias inter caedes exsultat Amazon,
 Unum exsulta latus pugnae, pharetrata Camilla :
 Et nunc lenta manu spargens hastilia denset :
 Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem.
 Aureus ex humero sonat arcus, et arma Diana.
 Illa etiam, si quando in tergum pulsa recessit,
 Spicula converto fugientia dirigit arcu.
 At circum lectae comites, Larinaque virgo,
 Tullaque, et aeratam quatiens Tarpeia securim,
 Italides ; quas ipsa decus sibi dia Camilla
 Delegit, pacisque bonas bellique ministras.
 Quales Threïcia cum flumina Thermodontis
 Pulsant, et pictis bellantur Amazones armis :
 Seu circum Hippolyten, seu cum se martia curru
 Penthefilea refert, magnoque ululante tumultu
 Feminea exsultant lunatis agmina peltis.
 Quem telo primum, quem postremum aspera virgo
 Dejicis ? aut quot humi morientia corpora fundis ?
 Eunaëum Clytio primum patre : cuius apertum
 Adversi longa transverberat abiecte pectus.
 Sanguinis ille vomens rivos cadit, atque cruentam
 Mandit humum, moriensque suo se in volnere versat.
 Tum Lirin Pagafumque super : quorum alter habens

Suffolle

Suffosso revolitus equo dum conligit, alter
 Dum subit, ac dextram labenti tendit inermem,
 Praecipites pariterque ruunt. his addit Amastrum
 Hippotaden : sequiturque incumbens eminus hasta
 Tereaque Harpalycumque, et Demophoonta Chromin-
 Quotque emissâ manu contortis spicula virgo, [que;
 Tot Phrygii cecidere viri. procul Ornytus armis
 Ignotis, et equo venator Iapyge fertur :
 Cui pellis latos humeros erecta juveno
 Pugnatori operit : caput ingens oris hiatus,
 Et malae texere lupi cum dentibus albis,
 Agrestisque manus armat sparus. ipse catervis
 Vertitur in mediis, ac toto vertice supra est.
 Hunc illa exceptum (neque enim labor agmine verso)
 Trajicit, et super haec inimico pectore fatur :
 Silvis te, Tyrrhene, feras agitare putasti ?
 Advenit qui vestra dies muliebribus armis
 Verba redarguerit. nomen tamen haud leve patrum
 Manibus hoc referes, telo cecidisse Camillae.
 Protenus Orfilochum et Buten, duo maxima Teucrum
 Corpora : sed Buten aversum cuspidem fixit
 Loricam galeamque inter, qua colla sedentis
 Lucent, et laevo dependet parma lacerto :
 Orfilochum fugiens, magnumque agitata per orbem
 Eludit gyro interior, sequiturque sequentem.
 Tum validam perque arma viro perque ossa securim,
 Altior exsurgens, oranti et multa precanti
 Congeminat : volnus calido rigat ora cerebro.
 Incidit huic, subitoque aspectu territus haesit
 Apenninicola bellator filius Auni,
 Haud Ligurum extremus, dum fallere fata sinebant.
 Iisque ubi se nullo jam cursu evadere pugnae
 Posse, neque instantem reginam avertere cernit ;
 Consilio versare dolos ingressus et astu,
 Incipit haec. Quid tam egregium, si femina forti
 Fidis equo ? dimitte fugam, et te communis aequo
 Mecum crede solo, pugnaeque accinge pedestri :
 Jam noscet, ventosa ferat cui gloria laudem.
 Dixit : at illa furens, acrius accensa dolore,

Q. 9

Trudit

Tradit equum comiti, paribusque resistit in armis,
 Ense pedes nudo, puraque interrita parma.
 At juvenis, viciſſe dolo ratus, avolat ipſe,
 (Haud mora) converſisque fugax aufertur habenis,
 Quadrupedemque citum ferrata calce fatigat.
 Vane Ligus, fruſtraque animis elate superbis,
 Nequidquam patrias tentaſti lubricus artis :
 Nec frauſ te incolumem fallaci perferet Auno.
 Haec fatur virgo, et pernicibus ignea plantis
 Transiſ equum cursu, frenisque adverſa prehensiſ
 Congreſditur, poenaſque inimico ex ſanguine ſumit.
 Quam facile accipiter ſaxo, ſacer ales, ab alto
 Conſequitur pennis ſublimem in nube columbam,
 Conpreſſamque tenet, pedibusque eviſcerat uncis :
 Tum cruor, et volfae labuntur ab aethere plumaſ.
 At non haec nullis hominum fator atque deorum
 Observans oculis ſummo ſedet altus Olympo.
 Tyrrhenum genitor Tarchonem in proelia ſaeva
 Suſcitat, et ſtimulis haud mollibus injicit iras.
 Ergo inter caedes cedentiaque agmina Tarcho
 Fertur equo, variisque inſtigat vocibus alas,
 Nomine quemque vocans : reficitque in proelia pulſos.
 Quis metus, ô numquam dolituri, ô ſemper inerter
 Tyrrheni, quae tanta animis ignavia venit ?
 Femina palantis agit, atque haec agmina vertit ?
 Quo ferrum, quidve haec gerimus tela inrita dextris ?
 At non in venerem ſegnes nocturnaque bella ;
 Aut, ubi curva choros indixit tibia Bacchi.
 Exſpectate dapes et plenae pocula mensae ;
 Hic amor, hoc ſtudium ; dum ſacra ſecundus haruſpex
 Nuntiet, ac lucos vocet hostia pinguis in altos.
 Haec effatus, equum in medios moriturus et ipſe
 Conciitat, et Venulo adverſum ſe turbidus infert,
 Dereptumque ab equo dextra complectitur hostem,
 Et gremium ante ſuum multa vi concitus aufert.
 Tollitur in caelum clamor : cunctique Latini
 Converteſ oculos. volat igneus aequore Tarcho,
 Arma virumque ferens : tum ſumma ipſius ab haſta
 Deſringit ferrum ; et partis rimatur apertas,

Qua volnus letale ferat : contra ille repugnans
 Sufinet a jugulo dextram, et vim viribus exit.
 Utque volans alte raptum cum fulva draconem
 Fert aquila, implicuitque pedes, atque unguibus haesit :
 Saucius at serpens sinuosa volumina versat,
 Adrectisque horret squamis, et sibilat ore,
 Arduus insurgens : illa haud minus urguit obuncos
 Luctantem rostro ; simul aethera verberat alis.
 Haud aliter praedam Tiburtum ex agmine Tarcho
 Portat ovans. ducis exemplum eventumque secuti
 Maeonidae incurunt. fatis tum debitus Arruns
 Velocem jaculo et multa prior arte Camillam
 Circuit, et, quae sit fortuna facilissima, tentat.
 Qua se cumque furens medio tulit agmine virgo,
 Hac Arruns subit, ac tacitus vestigia lusfrat :
 Qua vietrix redit illa, pedemque ex hoste reportat,
 Hac juvenis furtim celeris detorquet habenas.
 Hoc aditus, jamque hos aditus, omnemque pererrat
 Undique circuitum ; et certam quatit inprobis hastam.
 Forte satus Cybelo Chloreus, olimque sacerdos,
 Insignis longe Phrygiis fulgebat in armis,
 Spumanterisque agitabat equum : quem pellis ahenis
 In plumam squamis auro conserta tegebat.
 Ipse, peregrina ferrugine clarus et ostro,
 Spicula torquebat Lycio Gortynia cornu.
 Aureus ex humeris sonat arcus, et aurea vati
 Cassida : tum croceam chlamidemque finusque crepantis
 Carbaceos fulvo in nodum conlegerat auro,
 Pictus acu tunicas et barbara tegmina crurum.
 Hunc virgo, sive ut templis praefigeret arma
 Troja, captivo sive ut se ferret in auro,
 Venatrix unum ex omni certamine pugnae
 Caeca sequebatur ; totumque incauta per agmen
 Femineo praedae et spoliorum ardebat amore :
 Telum ex insidiis tandem cum tempore capto
 Conicitat, et superos Arruns sic voce precatur :
 Summe deum, sancti custos Soractis Apollo,
 Quem primi colimus, cui pineus ardor acervo
 Pascitur ; et medium freti pietate per ignem

Cultores multa premimus vestigia pruna ;
 Da, pater, hoc nostris aboleri dedecus armis,
 Omnipotens. non exuvias pulsaeve tropaeum
 Virginis, aut spolia ulla peto. mihi cetera laudem
 Facta ferent. haec dira meo dum volnere pestis
 Pulsat, patrias remeabo inglorius urbis.
 Audiit, et voti Phoebus succedere partem
 Mente dedit : partem volucris dispersit in auras.
 Sterneret ut subita turbatam morte Camillam,
 Adnuit oranti : reducem ut patria alta videret,
 Non dedit ; inque notos vocem vertere procellae.
 Ergo, ut frissa manu sonitum dedit hasta per auras,
 Convertere animos acris, oculosque tulere
 Cuncti ad reginam Volsci. nihil ipsa neque auras,
 Nec sonitus memor, aut venientis ab aethere teli ;
 Hasta sub exsertam donec perlata papillam
 Haesit, virgineumque alte bibit acta cruentem.
 Concurrunt trepidae comites, dominamque ruuentem
 Suscipiunt. fugit ante omnis exterritus Arruns
 Laetitia mixtoque metu : nec jam amplius hastae
 Credere, nec telis occurrere virginis audet.
 Ac velut ille, prius quam tela inimica sequantur,
 Continuo in montis fese avius absedit altos,
 Occiso pastore lupus magnove juvenco,
 Conscius audacis facti, caudamque remulcens
 Subjecit pavitatem utero, silvasque petivit.
 Haud secus ex oculis se turbidus abstulit Arruns ;
 Contentusque fuga mediis se immisicut armis.
 Illa manu moriens telum trahit : ossa sed inter
 Ferreus ad costas alto stat volnere mucro.
 Labitur exsanguis : labuntur frigida leto
 Lumina. purpureus quondam color ora reliquit.
 Tum sic expirans Accam ex aequalibus unam
 Adloquitur ; fida ante alias quae sola Camillae,
 Quicum partiri curas ; atque haec ita fatur :
 Haec tenus, Acca soror, potui : nunc volnus acerbum
 Conficit, ac tenebris nigrescunt omnia circum.
 Effuge, et haec Turno mandata novissima perfer :
 Succedat pugnae, Trojanosque arceat urbe.

Jamque

Jamque vale. simul his dictis linquebat habenas,
Ad terram non sponte fluens. tum frigida toto
Paullatim exfolvit se corpore, lentaque colla
Et captum leto posuit caput, arma relinquens:
Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras.
Tum vero immensus surgens ferit aurea clamor
Sidera: dejecta crudescit pugna Camilla.
Incurrunt densi simul omnis copia Teucrum,
Tyrrenumque duces, Euandrique Arcades alae.
At Triviae custos jam dudum in montibus Opis
Alta sedet summis, spectatque interrita pugnas:
Utque procul juvenum medio in clamore furentum
Prospexit tristi mulcatam morte Camillam;
Ingemuitque, deditque has imo pectore voces:
Heu nimium, virgo, nimium crudele lucti
Supplicium, Teucros conata lacefere bello!
Nec tibi desertae in dumis coluisse Dianam
Profuit, aut nostras humero gestas pharetras:
Non tamen indecorem tua te regina reliquit
Extrema jam in morte: neque hoc fine nomine letum
Per gentis erit; aut famam patieris inultae.
Nam quicunque tuum violavit volnere corpus,
Morte luet merita. Fuit ingens monte sub alto
Regis Dercenni terreno ex aggere bustum
Antiqui Laurentis, opacaque ilice tectum:
Hic Dea se primum rapido pulcherrima nisu
Sistit, et Arruntem tumulo speculatur ab alto.
Ut vidit fulgentem armis, ac vana tumentem;
Cur, inquit, diversus abis? huc dirige gressum,
Huc peritura veni: capias ut digna Camillae?
Praemia. tune etiam telis moriere Diana?
Dixit, et aurata volucrem Threissa sagittam
Depromxit pharetra, cornuque infensa tetendit,
Et duxit longe; donec curvata coirent
Inter se capita, ac manibus jam tangeret aequis,
Laeva aciem ferri, dextra nervoque papillam.
Extemplo teli stridorem aurasque sonantis
Audiit una Arruns, haesitque in corpore ferrum.
Illum exspirantem socii atque extrema gementem

Obliuī

Obliti ignoto camporum in pulvere linquunt :
 Opis ad aetherium pennis aufertur Olympum.
 Prima fugit, domina amissa, levis ala Camillae :
 Turbati fugiunt Rutuli : fugit acer Atinas :
 Disiectique duces desolatique manipli
 Tuta petunt, et equis averfi ad moenia tendunt.
 Nec quisquam instantis Teucros letumque ferentis
 Sustentare valet telis, aut fistere contra :
 Sed laxos referunt humeris languentibus arcus :
 Quadrupedumque putrem cursu quatit ungula campum,
 Volvitur ad muros caligine turbidus atra
 Pulvis, et e speculis percussae pectora matres
 Femineum clamorem ad caeli fidera tollunt.
 Qui cursu portas primi inrupere patentis,
 Hos inimica super mixto premit agmine turba :
 Nec miseram effugient mortem, sed limine in ipso,
 Moenibus in patriis, atque inter tuta domorum,
 Confixi exspirant animas. pars claudere portas ;
 Nec sociis aperire viam, nec moenibus audent
 Accipere orantis : oriturque miserrima caedes
 Defendantum armis aditus, inque arma ruentum.
 Exclusi ante oculos lacrimantumque ora parentum
 Pars in praecepsit fossas, urgente ruina,
 Volvitur : inmissis pars caeca et concita frenis
 Arietat in portas, et duros objice postes.
 Ipsae de muris summo certamine matres
 (Monstrat amor verus patriae) ut videre Camillam,
 Tela manu trepidae jacunt ; ac robore duro
 Stipitibus ferrum fudibusque imitantur obustis
 Praecipites, primaequi mori pro moenibus ardent.
 Interea Turnum in silvis saevissimus inplet
 Nuntius, et juveni ingentem fert Acca tumultum :
 Deletas Volscorum acies, cecidisse Camillam :
 Ingruere infenos hostis, et Marte secundo
 Omnia conripuisse : metum jam ad moenia ferri.
 Ille furens (et saeva Jovis sic numina poscunt)
 Deserit obsecessos collis, nemora aspera linquit.
 Vix e conspectu exierat, campumque tenebat,
 Cum pater Aeneas, saltus ingressus apertos,

Exsupe-

Exsuperatque jugum, silvae evadit opaca.
 Sic ambo ad muros rapidi totoque feruntur
 Agmine, nec longis inter se passibus absunt,
 Ac simul Aeneas fumantis pulvere campos
 Prospexit longe, Laurentiaque agmina vidit ;
 Et saevum Aenean adgnovit Turnus in armis,
 Adventumque pedum flatusque audivit equorum :
 Continuo pugnas ineant, ac proelia tentent ;
 Ni roseus fessos jam gurgite Phoebus Hibero
 Tinguat equos, noctemque die labente reducat.
 Confidunt castris ante urbem, ac moenia vallant.

AENEIDOS LIB. XII.

Turnus ut infractos adverso marte Latinos
 Defecisse videt, sua nunc promissa reposci,
 Se signari oculis ; ultiro in placabilis ardet :
 Ad tollitque animos. Poenorum qualis in arvis,
 Saucius ille gravi venantum volnere peccus,
 Tum demum movet arma leo, gaudetque comantis
 Executiens cervice toros, fixumque latronis
 Inpavidus frangit telum, et fremit ore cruento.
 Haud secus accenso gliscit violentia Turno.
 Tum sic adfatur regem, atque ita turbidus infit :
 Nulla mora in Turno : nihil est quod dicta retractent
 Ignavi Aeneadae ; nec, quae pepigere, recusent.
 Congredior. fer sacra, pater, et concipe foedus.
 Aut hac Dardanium dextra sub Tartara mittam
 Desertorem Afiae, (sedeant spectentque Latini)
 Et solus crimen ferro commune refellam :
 Aut habeat viatos ; cedat Lavinia conjunx.
 Olli sedato respondit corde Latinus :
 O praestans animi juvenis, quantum ipse feroci
 Virtute exsuperas, tanto me in pensius aequum est
 Consulere, atque omnis metuentem expendere casus.
 Sunt tibi regna patris Dauni, sunt oppida capta
 Multa manu ; nec non aurumque animusque Latino est.
 Sunt aliae innubtae Latio et Laurentibus agris ;
 Nec genus indecores, sine me haec haud mollia fatu.

Sublati

Sublatis aperire dolis : simul hoc animo hauri.
 Me gnatam veterum nulli sociare procorum
 Fas erat, idque omnes divique hominesque caneabant.
 Victus amore tui, cognato sanguine victus,
 Conjugis et maestae lacrimis, vincla omnia rupi ;
 Promissam eripui genero ; arma impia sumsi.
 Ex illo qui me casus, quae, Turne, sequantur
 Bella, vides ; quantos primus patiare labores.
 Bis magna vieti pugna vix urbe tremur
 Spes Italas : recalent nostro Tiberina fluenta
 Sanguine adhuc, campique ingentes ossibus albent.
 Quo referor toties ? quae mentem insania mutat ?
 Si Turno extincto socios sum adscire paratus ;
 Cur non incolumi potius certamina tollo ?
 Quid consanguinei Rutuli, quid eetera dicet
 Italia ; ad mortem te si (Fors dicta refutet)
 Prodiderim, gnatam et connubia nostra petentem ?
 Respice res bello varias : miserere parentis
 Longaevi, quem nunc moestum patria Ardea longe
 Dividit. Haudquam dictis violentia Turni
 Flectitur : exsuperat magis, aegrescitque medendo.
 Ut primum fari potuit, sic infitit ore :
 Quam pro me curam geris, hanc precor, optime, pro me
 Deponas, letumque finas pro laude pacisci.
 Et nos tela, pater, ferrumque haud debile dextra
 Spargimus, et nostro sequitur de volnere sanguis.
 Longe illi dea mater erit, quae nube fugacem
 Feminea tegat, et vanis se se occulat umbris.
 At regina, nova pugnae conterrata sorte,
 Flebat ; et ardenter generum moritura tenebat :
 Turne, per has ego te lacrimas, per si quis Amatae
 Tangit honos animum : (Spes tu nunc una, senectae
 Tu requies miserae : decus imperiumque Latini
 Te penes : in te omnis domus inclinata recumbit)
 Unum oro : desiste manum committere Teucris.
 Qui te cumque manent isto certamine casus,
 Et me, Turne, manent. simul haec invisa relinquam
 Lumina, nec generum Aenean captiva videbo.
 Acceptit vocem lacrimis Lavinia matris,

Flagrantis

Flagrantis perfusa genas: cui plurimus ignem
 Subjecit rubor, et calefacta per ora cucurrit.
 Indum sanguineo veluti violaverit ostro
 Si quis ebur, aut mixta rubent ubi lilia multa
 Alba rosa: talis virgo dabat ore colores.
 Illum turbat amor, figitque in virgine voltus:
 Ardet in arma magis, paucisque adfatur Amatam:
 Ne, quaeſo, ne me lacrimis, neve omine tanto
 Proſequere in duri certamina Martis euntem,
 O mater: neque enim Turno mora libera mortis.
 Nuntius haec Idmon Phrygio mea dicta tyranno
 Haud placitura refer. cum primum craftina caelo
 Punicis invecta rotis Aurora rubebit,
 Non Teucros agat in Rutulos: Teucrum arma quiescant,
 Et Rutulum. noſtro dirimamus sanguine bellum.
 Illo quaeratur conjunx Lavinia campo.
 Haec ubi dicta dedit, rapidusque in teſta receſſit,
 Pofcit equos, gaudetque tuens ante ora frementis:
 Pilumno quos ipſa decus dedit Orithyia:
 Qui candore nives anteirent, curſibus auras.
 Circumſtant properi aurigae, manibusque laceſſunt
 Pectora plauſa cavis, et colla comantia peſtunt.
 Ipſe dehinc auro ſqualentem alboque orichalco
 Circumdat loricam humeris: ſimul aptat habendo
 Enſemque clipeumque, et rubrae cornua criftae:
 Enſem quem Dauno ignipotens deus ipſe parenti
 Fecerat, et Stygia candentem tinxerat unda.
 Exin, quae mediis ingenti adnixa columnae
 Aedibus adſtabat, validam vi conripit haſtam,
 Actoris Aurunci ſpolium: quaffatque trementem,
 Vociferans: Nunc, & numquam fruſtrata vocatus
 Haſta meos, nunc tempus adeſt: te maximus Actor,
 Te Turni nunc dextra gerit. da ſternere corpus,
 Boricamque manu valida lacerare revolſam
 Semiviri Phrygis, et foedare in pulvere crinis
 Vibratos calido ferro murrhaque madentis.
 His agitur furoris. totoque ardentis ab ore
 Scintillae abſiſtunt: oculis micat acribus ignis.
 Mugitus veluti cum prima in proelia taurus

Terrificos ciet, atque irasci in cornua tentat,
 Arboris obnixus trunco; ventosque lacescit
 Ictibus, aut sparsa ad pugnam proludit arena.
 Nec minus interea maternis saevus in armis
 Aeneas acuit martem, et se suscitat ira,
 Oblato gaudens conponi foedere bellum.
 Tum socios moestique metum solatur Iuli,
 Fata docens: regique jubet responsa Latino
 Certa referre viros, et pacis dicere leges.
 Postera vix summos spargebat lumine montis
 Orta dies; cum primum alto se gurgite tollunt
 Solis equi, lucemque elatis naribus efflant;
 Campum ad certamen magnae sub moenibus urbis
 Dimensi Rutulique viri Teucrique parabant;
 In medioque focos, et dīs communibus aras
 Gramineas. alii fontemque ignemque ferebant
 Velati limo, et verbena tempora vinclī.
 Procedit legio Ausonidum, pilataque plenis
 Agmina se fundunt portis. hinc Troīus omnis,
 Tyrrenusque ruit variis exercitus armis;
 Haud secus instructi bello, quam si aspera Martis
 Pugna vocet. nec non mediis in millibus ipsi
 Ductores auro volitant ostroque superbi,
 Et genus Assaraci Mnestheus, et fortis Asylas,
 Et Messapus equōm domitor, Neptunia proles.
 Utque dato signo spatia in sua quisque recessit,
 Desigunt tellure hastas, ac scuta reclinant.
 Tum studio effusae matres, et volgus inermum,
 Invalidique senes, turris ac tecta domorum
 Obsedere: alii portis sublimibus adstant.
 At Jūno e summo, qui nunc Albanus habetur,
 (Tum neque nomen erat, neque honos, aut gloria monti)
 Prospiciens tumulo campum adspectabat, et ambas
 Laurentum Troumque acies, urbemque Latini.
 Extemplo Turni sic est adsata sororem
 Diva deam, stagnis quae fluminibusque sonoris
 Praefidet: hunc illi rex aetheris altus honorem
 Juppiter erupta pro virginitate sacravit:
 Nympha decus fluviorum, animo gratissima nostro,

Scis,

Scis, ut te cunctis unam, quaecumque Latinæ
 Magnanimi Jovis ingratum ascendere cubile,
 Praetulerim, caelique lubens in parte locârim :
 Disce tuum, ne me incuses, Juturna, dolorem.
 Qua visa est fortuna pati, Parcaeque finebant
 Cedere res Latio, Turnum ac tua moenia texi :
 Nunc juvenem inparibus video concurrere fatis :
 Parcarumque dies et vis inimica propinquat.
 Non pugnam aspicere hanc oculis, non foedera possum.
 Tu pro germano si quid praesentius audes,
 Perge : decet, forsan miseros meliora sequentur.
 Vix ea, cum lacrumas oculis Juturna profundit,
 Terque quaterque manu pectus percussit honestum.
 Non lacrumis hoc tempus, ait Saturnia Juno :
 Adcelera, et fratrem (si quis modus) eripe morti :
 Aut tu bella cie, conceptumque excute foedus.
 Auctor ego audendi, sic exhortata reliquit
 Incertam, ac tristi turbatam volnere mentis.
 Interea reges (ingenti mole Latinus
 Quadrijugo vehitur currus, cui tempora circum
 Aurati bis sex radii fulgentia cingunt,
 Solis avi specimen : bigis it Turnus in albis,
 Bina manu lato crispans hastilia ferro.
 Hinc pater Aeneas Romanae stirpis origo,
 Sidereo flagrans clipeo, et caelestibus armis,
 Et juxta Ascanius magnae spes altera Romae)
 Procedunt castris, puraque in veste sacerdos
 Setigeri foetum suis, intonquamque bidentem
 Adtulit, admovitque pecus flagrantibus aris.
 Illi ad surgentem conversi lumina solem
 Dant fruges manibus salvas, ac tempora ferro
 Summa notant pecudum, paterisque altaria libant.
 Tum pius Aeneas stricto sic ense precatur :
 Esto nunc Sol testis et haec mihi terra vocanti,
 Quam propter potui tantos perferre labores,
 Et pater omnipotens, et tu Saturnia conjunx ;
 Jam melior, jam diva, precor : tuque inclute Mavore,
 Cuncta tuo qui bella, pater, sub numine torques :
 Fontisque, fluviosque voco, quaque aetheris alti

Religio, et quae caeruleo sunt numina ponto :
 Cesserit Aufonio si fors victoria Turno ;
 Convenit Euandri victos discedere ad urbem.
 Cedet Iulus agris : nec post arma ulla rebellis
 Aeneadae referent, ferrove haec regna lacescent.
 Sin nostrum adnuerit nobis victoria Martem,
 (Ut potius reor, ut potius dī numine firment)
 Non ego nec Teucris Italos parere jubebo,
 Nec mihi regna peto. paribus se legibus ambae
 Invictae gentes aeterna in foedera mittant.
 Sacra deoque dabo : sacer arma Latinus habeto ;
 Imperium sollemne sacer : mihi moenia Teucri
 Constituent, urbique dabit Lavinia nomen.
 Sic prior Aeneas : sequitur sic deinde Latinus
 Suspiciens caelum, tenditque ad fidera dextram :
 Haec eadem, Aenea, terram, mare, fidera, juro,
 Latonaque genus duplex, Janumque bifrontem,
 Vimque deūm infernam, et duri sacraea Ditis :
 Audiat haec genitor, qui foedera fulmine sancit :
 Tango aras ; medios ignis et numina testor ;
 Nulla dies pacem hanq; Italos nec foedera rumpet,
 Quo res cumque cadent : nec me vis ulla volentem.
 Avertet ; non si tellurem effundat in undas
 Diluvio miscens, caelumque in Tartara solvat :
 Ut sceptrum hoc (dextra sceptrum nam forte gerebat)
 Numquam fronde levi fundet virgulta neque umbras,
 Cum semel in filvis imo de stirpe recisum
 Matre caret, posuitque comas et brachia ferro ;
 Olim arbūs, nunc artificis manus aere decoro
 Inclusit, - patribusque dedit gestare Latinis.
 Talibus inter se firmabant foedera dictis
 Conspicu in medio procerum, tum rite saeratas
 In flammam jugulant pecudes, et viscera vivis
 Eripiunt, cumulantque oneratis lancibus aras.
 At vero Rutulis inpar ea pugna videri
 Jamdudum et vario misceri pectora motu :
 Tum magis, ut proprius cernunt non viribus aequis.
 Adjuvat incessu tacito progressus, et aram
 Suppliciter venerans demissō lumine Turnus,

Taben-

Tabentesque genae, et juvenali in corpore pallor.
Quem simul ac Juturna soror crebrescere vidi.
Sermonem, et volgi variare labantia corda :
In medias acies, formam adsimulata Camerti,
Cui genus a proavis ingens, clarumque paternae
Nomen erat virtutis, et ipse acerrimus armis,
In medias dat se se acies, haud neficia rerum,
Rumoresque serit varios, ac talia fatur :
Non pudet, ò Rutuli, cunctis pro talibus unam
Objectare animam ? numerone an viribus aequi
Non sumus ? en omnes et Troës et Arcades hi sunt,
Fatalisque manus infensa Etruria Turno.
Vix hostem, alterni si congregiamur, habemus.
Ille quidem ad superos, quorum se devovet aris,
Succedet fama, vivusque per ora feretur :
Nos, patria amissa, dominis parere superbis
Cogemur, qui nunc lentis consedimus armis.
Talibus incensa est juvenum sententia dictis,
Jim magis atque magis ; serpique per agmina murmur.
Ipsi Laurentes mutati, ipsique Latini.
Qui sibi jam requiem pugnae rebusque salutem
Sperabant, nunc arma volunt, foedusque precantur
Infectum, ac Turni sortem miserantur iniquum.
His aliud majus Juturna adjungit, et alto
Dat signum caelo ; quo non praesentius ullum
Turbavit mentis Italas, monstroque fefellit.
Namque volans rubra fulvos Jovis ales in aethra
Litoreas agitabat avis, turbamque sonantem
Agminis aligeri ; subito cum labris ad undas
Cynum excellentem pedibus rapit inprobus uncis.
Adrexere animos Itali, cunctaque volucres
Convertunt clamore fugam, mirabile visu ;
Aetheraque obscurant pennis, hostemque per auras
Facta nube premunt : donec vi vietus et ipso
Pondere defecit, praedamque ex unguibus ales
Projetit fluvio, penitusque in nubila fugit.
Tum vero augurium Rutuli clamore salutant,
Expediuntque manus ; primusque Tolumnius augur,
Hoc erat, hoc votis, inquit, quod saepe petivi.

Accipio

Accipio adgnoscoque deos : me, me duce ferrum
Conripite, ô miseri, quos improbus advena bello
Territat, invalidas ut avis ; et litora vestra
Vi populat. petet ille fugam, penitusque profundo
Vela dabit. vos unanimis densete catervas,
Et regem vobis pugna defendite raptum.
Dixit, et adyeritos telum contorsit in hostis
Procurrrens : sonitum dat stridula cornus, et auras
Certa fecat. simul hoc, simul ingens clamor et omnes
Turbati cunei, calefactaque corda tumultu.
Hasta volans, ut forte novem pulcherrima fratrum
Corpora confiterant contra, quos fida crearat
Una tot Arcadio conjunx Tyrrhena Gilippo ;
Horum unum ad medium, teritur qua futilis alvo
Balteus, et laterum juncturas fibula mordet,
Egregium forma juvenem et fulgentibus armis,
Transadgit costas, fulvaque effundit arena.
At fratres, animosa phalanx accensaque luctu,
Pars gladios stringunt manibus, pars missile ferrum
Conripiunt, caecique ruunt. quos agmina contra
Procurrunt Laurentum. hinc densi rursus inundant
Troës, Agyllinique, et pictis Arcades armis.
Sic omnis amor unus habet decernere ferro.
Diripuere aras : it toto turbida caelo
Tempestas telorum, ac ferreus ingruit imber :
Craterasque focosque ferunt. fugit ipse Latinus,
Pulsatos referens infecto foedere divos.
Infrenant alii currus, aut corpora saltu
Subjiciunt in equos, et strictis ensibus adsunt.
Messapus regem, regisque insigne gerentem
Tyrrhenum Aulesten, avidus confundere foedus,
Adverso proterret equo : ruit ille recedens,
Et miser obpositis a tergo involvitur aris
In caput, inque humeros. at fervidus advolat hasta
Messapus, teloque orantem multa trabali
Desuper altus equo graviter ferit, atque ita fatur :
Hoc habet : haec melior magnis data victima divis.
Concurrunt Itali, spoliantque calentia membra.
Qubivis ambustum torrem Corynaeus ab ara

Conripit

Conripit, et venienti Ebuso plagamque ferenti
 Occupat os flammis. olli ingens barba relaxit,
 Nidoremque ambufts dedit. super ipse secutus
 Caesariem laeva turbati conripit hostis,
 Inpressoque genu nitens terrae adplicat ipsum:
 Sic rigido latus ense ferit. Podalirius Alsum
 Pastorem, primaque acie per tela ruentem,
 Ense sequens nudo superinminet: ille securi
 Adversi frontem medium mentumque reducta
 Difficit, et sparso late rigat arma cerebro.
 Olli dura quies oculos ac ferreus urguit
 Somnus; in aeternam clauduntur lumina noctem.
 At pius Aeneas dextram tendebat inermem
 Nudato capite, atque suos clamore vocabat.
 Quo ruitis? queve ista repens discordia surgit?
 O cohibete iras! ictum jam foedus, et omnes
 Compositae leges: mihi jus concurrere soli:
 Me finite, atque auferite metus. ego foedera faxo
 Firma manu: Turnum debent haec jam mihi sacrae
 Has inter voces, media inter talia verba,
 Ecce viro stridens alis adlapsa sagitta est,
 Incertum qua pulsâ manu, quo turbine adacta;
 Quis tantam Rutulis laudem, casusne, deusne
 Adtulerit. pressa est insignis gloria facti:
 Nec sese Aeneae jaçavit volnere quisquam.
 Turnus, ut Aenean cedentem ex agmine vidit,
 Turbatosque duces, subita spe fervidus ardet:
 Poscit equos, atque arma simul, saltuque superbus
 Emicat in currum, et manibus molitur habenas.
 Multa virûm volitans dat fortia corpora leto:
 Semineces volvit multos, aut agmina curru
 Proterit, aut raptas fugientibus ingerit hastas.
 Qualis apud gelidi cum flumina concitus Hebrei
 Sanguineus Mavors clipeo increpat, atque furentis
 Bella movens inmittit equos: illi aequore aperto
 Ante notos zephyrumque volant. gemit ultima pulsus
 Thraca pedum, circumque atrae Formidinis ora,
 Iraeque, Infidiaeque, dei comitatus, aguntur.
 Talis equos alacer media inter proelia Turnus

Fumantis

Fumantis sudore quatit, miserabile caesis
 Hostibus insultans: spargit rapida ungula rores
 Sanguineos, mixtaque crux calcatur arena. [lumque,
 Jamque neci Sthenelumque dedit, Thamirumque, Pho-
 Hunc congressus et hunc; illum eminus: eminus ambo
 Inbrasidas Glaucum atque Laden, quos Inbrasus ipse
 Nutrierat Lycia, paribusque ornaverat armis;
 Vel conferre manum, vel equo paeverttere ventos.
 Parte alia media Eumedes in proelia fertur,
 Antiqui proles bello paeclara Dolonis;
 Nomine avom referens, animo manibusque parentem;
 Qui quondam, castra ut Danaum speculator adiret,
 Ausus Pelidae pretium sibi poscere currus:
 Illum Tydides alio pro talibus ausus
 Adfecit pretio: neque equis adspicit Achillis.
 Hunc procul ut campo Turnus prospexit apero,
 Ante levi jaculo longum per inane fecutus;
 Sistit equos bijugis, et curru desilit, atque
 Semanimi laboque supervenit, et, pede collo
 Inpresso, dextrae mucronem extorquet, et alto
 Fulgentem tinguit jugulo; atque haec insuper addit:
 En agros, et, quam bello, Trojane, petisti,
 Hesperiam metire jacens: haec praemia, qui me
 Ferro ausi tentare, ferunt: sic moenia condunt.
 Huic comitem Albyten conjecta cuspide mittit:
 Chloreaque, Sybarinque, Dareaque, Therfilochumque,
 Et sternatis equi labsum cervice Thymoeten.
 Ac velut Edoni Boreae cum spiritus alto
 Insonat Aegaeo, sequiturque ad litora fluctus,
 Qua venti incubuere; fugam dant nubila caelo:
 Sic Turno, quacumque viam secat, agmina cedunt,
 Conversaeque ruunt acies: fert impetus ipsum,
 Et cristam adverso curru quatit aura volantem.
 Non tulit instantem Phegeus, animisque frementem:
 Objecit se se ad currum, et spumantia frenis
 Ora citatorum dextra detorxit equorum.
 Dum trahitur, pendetque jugis, hunc lata reiectum
 Lancea consequitur, rumpitque infixa bilicem
 Loricam, et sumnum degustat volnere corpus.

Ille tamen clipeo objecto conversus in hostem
 Ibat, et auxilium ducto mucrone petebat.
 Cum rota praecepitem, et proculsu concitus axis
 Inpulit, effuditque solo: Turnusque secutus,
 Imam inter galeam summi thoracis et oras,
 Abstulit ense caput, truncumque reliquit arenæ.
 Atque ea dum campis viator dat funera Turnus,
 Interea Aenean Mnestheus et fidus Achates,
 Ascaniusque comes, castris statuere cruentum,
 Alternos longa nitentem cuspide gressus.
 Saevit, et infracta luctatur arundine telum
 Eripere, auxilioque viam, quæ proxima, poscit:
 Ense' secent lato volnus, teliique latebram
 Rescindant penitus, seque in bella remittant.
 Jamque aderat Phœbo ante alios dilectus Iapyx
 Iasides: acri quandam cui captus amore
 Ipse suas artis, sua munera, laetus Apollo
 Augurium, citharamque dabat, celerisque sagittas.
 Ille, ut depositi proferret fata parentis,
 Scire potestates herbarum usumque medendi
 Maluit, et mutas agitare inglorius artis.
 Stabat acerba fremens, ingentem nixus in hastam
 Aeneas, magno juvenum et maerentis Iuli
 Concursu, lacrimis inmobilis, ille retorto
 Paeonium in morem senior succinctus amictu,
 Multa manu medica Phœbique potentibus herbis
 Nequidquam trepidat, nequidquam spicula dextra
 Sollicitat, prensatque tenaci forcipe ferrum.
 Nulla viam Fortuna regit: nil auctor Apollo
 Subvenit: et saevus campis magis ac magis horror
 Crebrescit, propiusque malum est. jam pulvere caelum
 Stare vident: subeunt equites, et spicula castris
 Densa cadunt mediis. it tristis ad aethera clamor
 Bellantum juvenum, et duro sub Marte cadentum.
 Hic Venus, indigno gnati concusfa dolore,
 Dictamnum genetrix Cretaea carpit ab Ida,
 Puberibus caulem foliis et flore comantem
 Purpureo: non illa feris incognita capris
 Gramina, cum tergo volucres haesere sagittæ.

S f

Hoc

Hoc Venus, obscuro faciem circumdata nimbo,
 Detulit: hoc fusum labris splendentibus amnem
 Inficit, occulte medicans: spargitque salubris
 Ambrosiae succos, et odoriferam panaceam.
 Fovit ea volnus lympha longaevis Iapyx
 Ignorans; subitoque omnis de corpore fugit
 Quippe dolor: imo stetit omnis volnere sanguis.
 Jamque fecuta manum, nullo cogente, sagitta
 Excidit, atque novae rediere in pristina vires.
 Arma citi properate viro. quid statis? Iapyx
 Conclamat, primusque animos accendit in hostem.
 Non haec humanis opibus, non arte magistra
 Proveniunt. neque te, Aenea, me dextera servat:
 Major agit deus, atque opera ad majora remittit.
 Ille avidus pugnae furas incluserat auro
 Hinc atque hinc, oditque moras, hastamque coruscat.
 Postquam habilis lateri clipeus loricaque tergo est,
 Ascanium fuis circum complectitur armis,
 Summaque per galeam delibans oscula fatur:
 Disce, puer, virtutem ex me verumque labore;
 Fortunam ex aliis. nunc te mea dextera bello
 Defensum dabit, et magna inter praemia ducet.
 Tu facito, mox cum matura adoleverit aetas,
 Sis memor, et te animo repetentem exempla tuorum
 Et pater Aeneas et avonculus excitet Hector.
 Haec ubi dicta dedit, portis sese extulit ingens,
 Telum inmane manu quatiens: simul agmine denso
 Antheusque Mnestheusque ruunt; omnisque relictis
 Turba fluit castris. caeco tum pulvere campus
 Miscetur, pulsusque pedum tremit excita tellus.
 Vedit ab adverso venientis aggere Turnus,
 Videre Aufonii, gelidusque per ima cucurrit
 Osfa tremor. prima ante omnis Juturna Latinos
 Audiit, adgnovitque sonum, et tremefacta refugit.
 Ille volat, campoque atrum rapit agmen aperto.
 Qualis ubi ad terras abrupto fidere nimbus
 It mare per medium: miseris, heu, praescia longe
 Horrescunt corda agricolis: dabit ille ruinas
 Arboribus, stragemque satis; ruet omnia late:

Ante

Ante volant, sonitumque ferunt ad litora venti.
Talis in aduersos ductor Rhoeteius hostis
Agmen agit: densi cuneis se quisque coactis
Adglomerant. ferit ense gravem Thymbraeus Osirin,
Archetium Mnestheus, Epulonem obruncat Achates,
Ufentemque Gyas. cadit ipse Tolumnius augur,
Primus in aduersos telum qui torserat hostis.
Tolfitur in caelum clamor, versique vicissim
Pulverulenta fuga Rutuli dant terga per agros.
Ipse neque aduersos dignatur sternere morti,
Nec pede congresos aequo, nec tela ferentis
Insequitur: solum densa in caligine Turnum
Vestigat lustrans, solum in certamina poscit.
Hoc concussa metu mentem Juturna virago
Aurigam Turni media inter lora Metiscum
Excudit, ac longe labsum temone relinquit.
Ipsa subit, manibusque undantis flebit habenas,
Cuncta gerens, vocemque, et corpus, et arma, Metisci.
Nigra velut magnas domini cum divitis aedes
Pervolat, ac pennis alta atria lustrat hirundo,
Pabula parva legens, nidisque loquacibus escas;
Et nunc porticibus vacuis, nunc humida circum
Stagna sonat: similis medios Juturna per hostis
Fertur equis, rapidoque volans obit omnia curru:
Jamque hic, germanum, jamque hic, ostentat ovantem:
Nec conferre manum patitur: volat avia longe.
Haud minus Aeneas tortos legit obvius orbis,
Vestigatque virum, et disjecta per agmina longa
Voce vocat. quoties oculos conjecit in hostem,
Alipedumque fugam cursu tentavit equorum;
Aversos toties currus Juturna retorxit.
Heu, quid agat? vario nequidquam fluctuat aeflu:
Diversaeque vocant animum in contraria curae.
Huic Messapus, uti laeva duo forte gerebat
Lenta, levis cursu, praefixa hastilia ferro,
Horum unum certo contorquens dirigit ictu.
Substitit Aeneas, et se conlegit in arma
Poplite subsidens: apicem tamen incita summum
Hasta tulit, summaque excuslit vertice cristas.

Tum vero adsurgunt irae, insidiisque subactus,
 Diversos ubi sentit equos, currumque referri.
 Multa Jovem et laeti testatus foederis aras,
 Jam tandem invadit medios, et Marte secundo
 Terribilis, saevam nullo discrimine caudem
 Suscitat; irarumque omnis effundit habenas.
 Quis mihi nunc tot acerba deus, quis carmine caedes
 Diversas, obitumque ducum, quos aequore toto
 Inque vicem nunc Turnus agit, nunc Troius heros,
 Expediat? tanton' placuit concurrere motu,
 Juppiter, aeterna gentis in pace futuras?
 Aeneas Rutulum Sucronem, (ea prima ruentis
 Pugna loco statuit Teucros) haud multa moratus,
 Excipit in latus, et, qua fata celerrima, crudum
 Transadigit costas et crates pectoris infern.
 Turnus equo dejectum Amycum, fratremque Dioren
 Congressus pedes: hunc venientem cuspide longa,
 Hunc mucrone ferit; curruque abscissa duorum
 Suspendit capita, et rorantia sanguine portat.
 Ille Talon, Tanaïnque neci, fortemque Cethegum,
 Tris uno congressu, et maeustum mittit Oniten,
 Nomen Echionium, matrisque genus Peridiae,
 Hic fratres Lycia missos et Apollinis agris,
 Et juvenem exosum nequidquam bella Menoeten
 Arcada: piscesae cui Lernae flumina circum
 Ars fuerat, pauperque domus; nec nota potentum
 Limina: conductaque pater tellure serebat.
 Ac velut immisii diversis partibus ignes
 Arentem in silvam, ac virgulta sonantia lauro;
 Aut ubi decursu rapido de montibus altis
 Dant sonitum spumosi amnes, et in aquora currunt,
 Quisque suum populatus iter: non segnius ambo
 Aeneas Turnuque ruunt per proelia: nunc, nunc
 Fluctuat ira intus: rumpuntur nescia vinci
 Pectora: nunc totis in volnera viribus itur.
 Murhanum hic, atavos et avorum antiqua sonantem
 Nomina, per regesque actum genus omne Latinos,
 Precipitem scopulo, atque ingentis turbine faxi
 Executit, effunditque solo. hunc lora et juga subter

Provel.

Provolvere rotae: crebro super ungula pulsâ
Incita nec domini memorum proculat equorum.
Ille ruenti Hyllo animisque inmane frementi
Occurrit, telumque aurata ad tempora torquet:
Olli per galeam fixa stetit hasta cerebro.
Dextera nec tua te, Graiûm fortissime Creteu,
Eripuit Turno: nec dî texere Cupencum,
Aenea veniente, sui. dedit obvia ferro
Pectora: nec misero clipei mora profuit aerei.
Te quoque Laurentes viderunt, Aeole, campi
Obpetere, et late terram consternere tergo.
Occidis, Argivae quem non potuere phalanges
Sternere, nec Priami regnorum everfor Achilles.
Hic tibi mortis erant metae: domus alta sub Ida;
Lyrnessi domus alta, solo Laurente sepulcrum.
Totae adeo converfae acies, omnesque Latini,
Omnes Dardanidae: Mnestheus, acerque Serestus,
Et Messapus equûm domitor, et fortis Asylas,
Tuscorumque phalanx, Euandrique Arcades alae,
Pro se quisque viri summa nituntur opum vi.
Nec mora, nec requies: vasto certamine tendunt.
Hic mentem Aeneae genetrix pulcherrima misit,
Iret ut ad muros, urbique adverteret agmen
Ocius, et subita turbaret clade Latinos.
Ille, ut vestigans diversa per agmina Turnum,
Huc atque hoc acies circumtulit; aspicit urbem
Inmunem tanti belli atque inpune quietam.
Continuo pugnae accendit majoris imago:
Mnestheus Serestumque vocat fortemque Serestum
Ductores, tumulumque capit: quo cetera Teucrum
Concurrit legio: nec scuta aut spicula deni
Deponunt. celso medius stans aggere fatur:
Ne qua meis esto dictis mora. Juppiter hac stat.
Neu quis ob inceptum subitum mihi segnior ito.
Urbem hodie caussam belli, regna ipsa Latini
(Ni frenum accipere, et vieti parere fatentur)
Eruam, et aequa solo fumantia culmina ponam.
Scilicet exspectem, libeat dum proelia Turno
Nostra pati; rursumque velit concurrere victus?

Hoc

Hoc caput, & cives, haec belli summa nefandi.
 Ferte faces propere, foedusque reposcite flammis.
 Dixerat : atque animis pariter certantibus omnes
 Dant cuneum ; densaque ad muros mole feruntur.
 Scalae inproviso, subitusque adparuit ignis.
 Discurrunt alii ad portas, primosque trucidant :
 Ferrum alii torquent, et obumbrant aethera telis.
 Ipse inter primos dextram sub moenia tendit
 Aeneas, magnaque incusat voce Latinum ;
 Testaturque deos iterum se ad proelia cogi :
 Bis jam Italos hostis, haec altera foedera rumpi.
 Exoritur trepidos inter discordia civis :
 Urbem alii referare jubent, et pandere portas
 Dardanidis ; ipsumque trahunt in moenia regem.
 Arma ferunt alii, et pergunt defendere muros.
 Inclusas ut cum latebroso in pumice pastor
 Vestigavit apes, fumoque inplevit amaro ;
 Illae intus trepidae rerum per cerea castra
 Discurrunt, magnisque acuunt stridoribus iras.
 Volvitur ater odor tectis : tum murmure caeco
 Intus faxa sonant : vacuas it fumus ad auras.
 Accidit haec fessis etiam fortuna Latinis,
 Quae totam luctu concussum funditus urbem.
 Regina ut tectis venientem proficit hostem,
 Incessi muros, ignis ad tecta volare ;
 Nusquam acies contra Rutulas, nulla agmina Turni :
 Infelix pugnae juvenem in certamine credit
 Extinctum ; et, subito mentem turbata dolore,
 Se caussam, clamat, crimenque, caputque malorum :
 Multaque per maestum demens effata furem,
 Purpureos moritura manu discindit amictus,
 Et nodum informis leti trabe nectit ab alta.
 Quam cladem miserae postquam accepere Latinae,
 Filia prima manu floreos Lavinia crinis,
 Et roseas laniata genas ; tum cetera circum
 Turba furit : resonant latae plangoribus aedes.
 Hinc totam infelix volgatur fama per urbem :
 Demittunt mentis : it scissa veste Latinus,
 Conjugis adtonitus fatis urbisque ruina,

Canitiem

Casitium inmundo perfusam pulvere turpans:
 Interea extremo bellator in aequore Turnus
 Palantis sequitur paucos, jam segnior, atque
 Jam minus atque minus successu laetus equorum.
 Adtulit hunc illi caecis terroribus aura
 Conmixtum clamorem, adrectasque inpulit auris
 Confusae sonus urbis et inlaetabile murmur.
 Hei mihi! quid tanto turbantur moenia lucri?
 Quisve ruit tantus diversa clamor ab urbe?
 Sic ait, adductisque amens subsistit habenis.
 Atque huic, in faciem, soror, ut conversa Metisca
 Aurigae, currumque et equos et lora regebat,
 Talibus occurrit dictis: Hac, Turne, sequamur
 Trojogenas, qua prima viam victoria pandit:
 Sunt alii, qui tecfa manu defendere possint.
 Ingruit Aeneas Italos, ac proelia miscet:
 Et nos saeva manu mittamus funera Teucris.
 Nec numero inferior, pugnae neque honore recedes.
 Turnus ad haec:
 O soror, et dudum agnovi, cum prima per artem
 Foedera turbasti, teque haec in bella dedisti:
 Et nunc nequidquam fallis dea. sed quis Olympo
 Demissam voluit tantos te ferre labores?
 An fratri miseri letum ut crudele videres?
 Nam quid ago? spondet quae jam Fortuna salutem?
 Vidi oculos ante ipse meos me voce vocantem
 Murrhanum, quo non superat mihi carior alter,
 Obpetere ingentem, atque ingenti volnere victimum.
 Occidit infelix, nostrum ne dedecus, Ufens,
 Aspiceret. Teucri potiuntur corpore et armis.
 Exscindine domos (id rebus defuit unum)
 Perpetiar? dextra nec Drancis dicta refellam?
 Terga dabo? ac Turnum fugientem haec terra videbit?
 Usque adeone mori miserum est? vos o mihi Manes
 Este boni: quoniam Superis aversa voluntas.
 Sancta ad vos anima atque istius infacia culpae
 Descendam, magnorum haud umquam indignus avorum.
 Vix ea fatus erat; medios volat ecce per hostis
 Vectus equo spumante Saces, adversa sagitta

Saucius

Saucius ora, ruitque implorans nomine Turnum:
 Turne, in te suprema falso: miserere tuorum.
 Fulminat Aeneas armis, summasque minatur
 Dejecturum arcis Italum, excidioque daturum:
 Jamque faces ad tecta volant. in te ora Latinus,
 In te oculos referunt: mussat rex ipse Latinus,
 Quos generos vocet, aut quae se se ad foedera flectat.
 Praeterea Regina, tui fidissima, dextra
 Occidit ipsa sua, lucemque exterrita fugit.
 Soli pro portis Messapus et acer Atinas
 Sustentant aciem. circum hos utrimque phalanges
 Stant densae, strictisque seges mucronibus horret
 Ferrea: tu currum deserto in gramine versas.
 Obstupuit varia confusus imagine rerum
 Turnus, et obtutu tacito stetit. aestuat ingens
 Uno in corde pudor, mixtoque insania luctu,
 Et furiis agitatus amor, et conscientia virtus.
 Ut primum discussae umbrae, et lux reddita menti,
 Ardentis oculorum orbis ad moenia torcit
 Turbidus, eque rotis magnam respexit ad urbem.
 Ecce autem flammis inter tabulata volutus
 Ad caelum undabat vortex, turrimque tenebat.
 Turrim, compactis trabibus quam eduxerat ipse,
 Subdideratque rotas, pontisque instraverat altos.
 Jam jam fata, soror, superant; absente morari:
 Quo deus, et quo dura vocat Fortuna, sequamur.
 Stat conferre manum Aeneae: stat, quidquid acerbi est,
 Morte pati: neque me indecorum, germana, videbis
 Amplius. hunc, oro, fine me furere ante furorem.
 Dixit, et e curru saltum dedit ocius arvis:
 Perque hostis, per tela ruit: moestamque sororem
 Deferit, ac rapido cursu media agmina rumpit.
 Ac veluti montis saxum de vertice praecipit
 Cum ruit avolsum vento, seu turbidus imber
 Proluit, aut annis solvit sublabia vetustas,
 Fertur in abruptum magno mons inprobis actu,
 Exsultatque solo; filvas, armenta, virosque
 Involvens secum. disiecta per agmina Turnus
 Sic urbis ruit ad muros; ubi plurima fuso

Sanguine

Sang uine terra madet, striduntque hastilibus aurae :
Significatque manu, et magno simul incipit ore :
Parcite jam, Rutuli ; et vos tela inhibete, Latini :
Quaecumque est fortuna, mea est : me verius unum
Pro vobis foedus luere, et decernere ferro.
Discessere omnes medii, spatiumque dedere.
At pater Aeneas, auditio nomine Turni,
Deserit et muros, et summas deserit arcis ;
Praecipitatque moras omnis : opera omnia rumpit :
Laetitia exultans, horrendumque intonat armis :
Quantus Athos, aut quantus Eryx, aut ipse coruscis
Cum fremit illicibus quantus, gaudetque nivali
Vertice se adtollens pater Apenninus ad auras.
Jam vero et Rutuli certatim, et Troës, et omnes
Convertere oculos Itali ; quique alta tenebant
Moenia, quique imos pulsabant ariete muros :
Armaque deposuere humeris. stupet ipse Latinus,
Ingentis, genitos diversis partibus orbis,
Inter se coisse viros, et cernere ferro.
Atque illi, ut vacuo patuerunt aequore campi,
Procursu rapido, conjectis eminus hastis,
Invadunt Martem clipeis atque aere sonoro.
Dat gemitum tellus : tum crebros ensibus ictus
Congerminant. Fori et virtus miscentur in unum.
Ac veluti, ingenti Sila summove Taburno
Cum duo conversis inimica in proelia tauri
Frontibus incurunt, pavidi cessere magistri :
Stat pecus omne metu mutum, muscantque juvencae,
Quis nemori imperitet, quem tota armenta sequantur :
Illi inter se se multa vi volnera miscent,
Cornuaque obnixi infiunt, et sanguine largo
Colla armosque lavant ; gemitu nemus omne remugit.
Haud aliter Tros Aeneas et Daunius heros
Concurrunt clipeis. ingens fragor aethera complet.
Juppiter ipse duas aequato examine lances
Sustinet, et fata inponit diversa duorum ;
Quem damnet labor, aut quo vergat pondere letum.
Emicat hic, impune putans, et corpore toto
Alte sublatum consurgit Turnus in ensim,

Et ferit. exclamant Troës trepidique Latini,
 Adrectaeque amborum acies. at perfidus ensis
 Frangitur, in medioque ardenter deferit iectu :
 Ni fuga subfido subeat. fugit ocior Euro,
 Ut capulum ignotum dextramque aspexit inermem.
 Fama est, praecipitem, cum prima in proelia junctos
 Conscendebat equos, patrio mucrone relicto,
 Dum trepidat, ferrum aurigae rapuisse Metisci :
 Idque diu, dum terga dabant palantia Teucri,
 Sufficit. postquam arma dei ad Volcania ventum est,
 Mortalis mucro, glacies ceu futilis, iectu
 Disfiliuit : fulva resplendent fragmina arena.
 Ergo amens diversa fuga petit aequora Turnus :
 Et nunc huc, inde huc incertos implicat orbis.
 Undique enim densa Teucri incluferè corona :
 Atque hinc vasta palus, hinc ardua moenia cingunt.
 Nec minus Aeneas, quamquam tardata sagitta
 Interdum genua impediunt, cursumque recusant,
 Insequitur, trepidique pedem pede fervidus urguit.
 Inclusum veluti si quando flumine nactus
 Cervom, aut puniceae septum formidine pennae,
 Venator cursu canis et latratibus instat :
 Ille autem, insidiis et ripa territus alta,
 Mille fugit refugitque vias : at vividus Umber
 Haeret hians, jam jamque tenet, similisque tenenti
 Increpuit malis, morsuque elusus inani est.
 Tum vero exoritur clamor : ripaeque lacusque
 Responsant circa, et caelum tonat omne tumultu.
 Ille simul fugiens, Rutulos simul increpat omnis,
 Nomine quemque vocans, notumque efflagitatensem.
 Aeneas mortem contra praesensque minatur
 Exitium, si quisquam adeat : terretque trementis,
 Excisurum urbem minitans, et sauciis instat.
 Quinque orbis explent cursu, totidemque retexunt
 Huc illuc. neque enim levia aut ludicra petuntur
 Praemia : sed Turni de vita et sanguine certant.
 Forte facer Fauno foliis oleaster amaris
 Hic steterat, nautis olim venerabile lignum :
 Servati ex undis ubi figere dona solebant

Laurenti

Laurenti divo, et votas suspendere vestis.
 Sed stirpem Teucri nullo discrimine sacrum
 Sustulerant, puro ut possent concurrere campo.
 Hic hasta Aeneae stabat: huc inpetus illam
 Detulerat, fixam et lenta radice tenebat.
 Incubuit, voluitque manu convellere ferrum
 Dardanides: teloque sequi, quem prendere cursu
 Non poterat. tum vero amens formidine Turnus,
 Faune, precor, miserere, inquit: tuque optima ferrum
 Terra tene; vestros colui si semper honores;
 Quos contra Aeneadae bello fecere profanos.
 Dixit, opemque dei non cassa in vota vocavit.
 Namque diu luctans, lentoque in stirpe moratus,
 Viribus haud ulla valuit discludere morsus
 Roboris Aeneas. dum nititur acer et instat,
 Rursus in aurigae faciem mutata Metisci
 Procurrit, fratrique ensem dea Daunia reddit.
 Quod Venus audaci nymphae indignata licere,
 Accessit, telumque alta ab radice revellit.
 Olli sublimes armis, animisque refecti,
 Hic gladio fidens, hic acer et arduus hasta,
 Adsistunt contra certamina Martis anheli.
 Junonem interea rex omnipotentis Olympi
 Adloquitur, fulva pugnas de nube tuentem:
 Quae jam finis erit, conjunx? quid denique restat?
 Indigetem Aenean scis ipsa, et scire fateris,
 Deberi caelo, fatisque ad sidera tolli.
 Quid struis? aut qua spe gelidis in nubibus haeres?
 Mortalini decuit violari volnere divom?
 Aut ensem (quid enim sine te Juturna valeret?)
 Ereptum reddi Turno, et vim crescere victis?
 Define jam tandem, precibusque inflectere nostris:
 Nec te tantus edat tacitam dolor: et mihi curae
 Saepe tuo dulci tristes ex ore recurrent.
 Ventum ad supremum est. terris agitare vel undis
 Trojanos potuisti: infandum accendere bellum,
 Deformare domum, et luctu miscere hymenacos.
 Ulterius tentare veto. Sic Juppiter orsus,
 Sic dea submissa contra Saturnia voltu:

Ista quidem quia nota mihi tua, magne, voluntas,
 Juppiter; et Turnum et terras invita reliqui.
 Nec tu me aëria solam nunc sede videres
 Digna indigna pati; sed flammis cincta sub ipsam
 Starem aciem, traheremque inimica in proelia Teueros.
 Juturnam misero, fateor, suceurrere fratri
 Suasi, et pro vita majora audere probavi;
 Non ut tela tamen, non ut contenderet arcum:
 Adjuro Stygii caput in placabile fontis:
 Una supersticio superis quae reddita divis.
 Et nunc cedo equidem, pugnasque exosa relinquo.
 Illud te, nulla fati quod lege tenetur,
 Pro Latio obtestor, pro maiestate tuorum:
 Cum jam connubiis pacem felicibus (est)
 Component, cum jam leges et foedera jungent;
 Ne vetus indigenas nomen mutare Latinos,
 Neu Troas fieri jubeas, Teucrosque vocari;
 Aut vocem mutare viros, aut vertere vestis.
 Sit Latium: fint Albani per saecula reges:
 Sit Romana potens Itala virtute propago:
 Occidit, occideritque finas cum nomine Troja.
 Olli subridens hominum rerumque repertor:
 Et germana Jovis, Saturnique altera proles,
 Irarum tantos volvis sub pectore fluctus?
 Verum age, et inceptum frustra submitte furorem.
 Do, quod vis; et me vietusque volensque remitto.
 Sermonem Ausonii patrium moresque tenebunt.
 Utque est, nomen erit: conmixti corpore tanto
 Subsident Teucri. morem ritusque sacrorum
 Adjiciam, faciamque omnis uno ore Latinos.
 Hinc genus, Ausonio mixtum quod sanguine surget,
 Supra homines, supra ire deos pietate videbis:
 Nec gens ulla tuos aequae celebrabit honores.
 Adnuit his Juno, et mentem laetata retorsit.
 Interea excedit caelo, nubemque reliquit.
 His actis aliud genitor secum ipse volutat:
 Juturnamque parat fratris demittere ab armis.
 Dicuntur germina peste, cognomine Dirae;
 Quas et Tartaream Nox intempesta Megaeram

Uno eodemque tulit partu, paribusque revinxit
 Serpentum spiris, ventosaque addidit alas.
 Hae Jovis ad solium saevique in limine regis
 Adparent, acuuntque metum mortalibus aegris,
 Si quando letum horrificum morbosque deum rex
 Molitur, meritas aut bello territat urbis.
 Harum unam celerem demisit ab aethere summo
 Juppiter, inque omen Juturnae occurrere jussit.
 Illa volat, celerique ad terram turbine fertur :
 Non secus, ac nervo per nubem impulsa sagitta ;
 Armatam saevi Parthus quam felle veneni,
 Parthus five Cydon, telum inmedicabile torsit ;
 Stridens et celeris incognita tranfilit umbras.
 Talis se fata Noëte tulit, terrasque petivit.
 Postquam acies videt Iliacas atque agmina Turni ;
 Alitis in pravae subitam conlecta figuram,
 Quae quondam in buftis aut culminibus desertis
 Noëte sedens, serum canit importuna per umbras,
 Hanc versa in faciem, Turni se pestis ob ora
 Fertque refertque sonans, clipeumque everberat alis.
 Illi membra novus solvit formidine torpor :
 Adrectaque horrore comae, et vox faucibus haesit.
 At, procul ut Dirae stridorem agnovit et alas,
 Infelix crinis scindit Juturna solutos,
 Unguibus ora foror foedans, et pectora pugnis :
 Quid nunc te tua, Turne, potest germana juvare ?
 Aut quid jam durae superat mihi ? qua tibi lucem
 Arte morer ? talin' possum me obponere monstro ?
 Jam jam linquo acies. ne me terrete timentem
 Obscoenae volucres : alarum verbera nosco,
 Letalemque sonum. nec fallunt jussa superba
 Magnanimi Jovis. haec pro virginitate reponit ?
 Quo vitam dedit aeternam ? cur mortis ademta est
 Conditio ? possem tantos finire labores
 Nunc certe, et misero fratri comes ire per umbras.
 Inmortalis ego ? aut quidquam mihi dulce meorum
 Te fine, frater, erit ? ô quae satis alta dehiscat
 Terra mihi, Manisque deam demittat ad imos ?
 Tantum effata, caput glauco contextit amictu

Multæ

Multa gemens, et se fluvio dea condidit alto.
 Aeneas instat contra, telumque coruscat
 Ingens arboreum, et saevo sic pectori fatur : [tractas ?
 Quae nunc deinde mora est ? aut quid jam, Turne, re-
 Non cursu, saevis certandum est communis armis.
 Verte omnis tete in facies ; et contrahe, quidquid
 Sive animis, sive arte vales : opta ardua pennis
 Astra sequi, clausumque cava te condere terra.
 Ille caput quassans, Non me tua fervida terrent
 Dicta, ferox. si me terrent, et Juppiter hostis.
 Nec plura effatus, saxum circumspicit ingens ;
 Saxum antiquum, ingens, campo quod forte jacebat
 Limes agro positus, litem ut discerneret arvis.
 Vix illud lecti bis sex cervice subirent,
 Qualia nunc hominum producit corpora tellus.
 Ille manu raptum trepida torquebat in hostem,
 Altior insurgens, et cursu concitus heros.
 Sed neque currentem se, nec cognoscit euntem,
 Tollentemve manu, saxumque inmane moventem.
 Genua labant : gelidus concrevit frigore sanguis.
 Tum lapis ipse viri, vacuum per inane volutus,
 Nec spatiū evasit totum, nec pertulit ictum.
 Ac velut in somnis, oculos ubi languida pressit
 Nocte quies, nequidquam avidos extendere cursus
 Velle videmur, et in mediis conatibus aegri
 Succidimus ; non lingua valet, non corpore notae
 Sufficiunt vires, nec vox aut verba sequuntur :
 Sic Turno, quacumque viam virtute petivit,
 Successum dea dira negat. tum pectori sensus
 Vertuntur varii. Rutulos adspicit et urbem,
 Cunctaturque metu, telumque instare tremiscit.
 Nec quo se eripiat, nec qua vi tendat in hostem,
 Nec currus usquam videt aurigamve sororem.
 Cunctanti telum Aeneas fatale coruscat,
 Sortitus fortunam oculis ; et corpore toto
 Eminus intorquet. murali concita numquam
 Tormento sic saxa fremunt, nec fulmine tanti
 Dissultant crepitus. volat atri turbinis instar
 Exitium dirum hasta ferens, orasque recludit

Loricae,

Loricae, et clipei extremos septemplicis orbis :
Per medium stridens transit femur. incidit ictus
Ingens ad terram duplicato poplite Turnus.
Consurgunt gemitu Rutuli, totusque remugit
Mons circum, et vocem late nemora alta remittunt.
Ille humilis supplexque oculos dextramque precantem
Protendens, equidem merui, nec deprecor, inquit :
Utere sorte tua. miseri te si qua parentis
Tangere cura potest ; oro, (fuit et tibi talis
Anchises genitor) Dauni miserere senectae.
Et me, seu corpus spoliatum lumine mavis,
Redde meis. viciisti, et viatum tendere palmas
Afonii videre. tua est Lavinia conjunx :
Ulterius ne tende odiis. Stetit acer in armis
Aeneas, volvens oculos, dextramque repressit.
Et jam jamque magis cunctantem flectere sermo
Cooperat ; infelix humero cum adparuit alto
Balteus, ac notis fulserunt cingula bullis
Pallantis pueri : viatum quem volnere Turnus
Straverat, atque humeris inimicum insigne gerebat.
Ille, oculis postquam saevi monumenta doloris
Exuviasque hausit, furiis accensus, et ira
Terribilis : Tunc hinc spoliis induit meorum
Eripiare mihi ? Pallas te hoc volnere, Pallas
Inmolat, et poenam scelerato ex sanguine sumit.
Hoc dicens, ferrum adverso sub pectore condit
Fervidus. ast illi solvontur frigore membra,
Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras.

FINIS AENEIDOS.

ALEXANDRI CUNINGAMII
EMENDATIONES
IN
P. VIRGILII MARONEM.

In BUCOLICA.

Pag. Ver.

1 14 *INTER densas corulos*) Lege *corulos inter densas*.
 ib. 18 *Saepe sinistra, &c.*) Abest hic vers. ab opt. MSS. et ed. 1474. Irrepsit ex Eclog. IX. 15. *ante sinistra cava.*
 2 36 *palumbes*) Forte *palumbi*. Quidam codd. Pierii *rauci*.
 3 11 *Barbarus ?*) Vid. Syllog. Epist. Burman. Tom. III. p. 861.
 6 34 *Si ad vitulam spectas*) Sic cod. Med. Pierii, Ed. 1474. *spectas* al. *specetes* et al. *laudas*. Forte *delendum si et legendum specetes*.
 8 10 *His certe*) Non male Henr. Steph.
Hi certe (neque amor causa est) vix offibus haerent.
 Vid. Gulielmii Verisimilia, Lib. I. cap. 12.
 10 21 *viridi*) Forte *viridis*.
 11 1 *inducere Bacchi*) Sic opt. codd. Pier. et MS. Hulfian. Repone *inducere Bacchi*. Aen. XI. 737.
choros indixit tibia Bacchi.
 ib. 27 *infuetum*) Forte *infueti*.
 12 12 *votis*) Henr. Steph. *voti*.

U u

quo

Pag. Ver.

13 30 *quo fonte*) Forte legendum *qui fonte*. Serv. enim exponit per *quomodo*.

14 22 *ut Scillam Nisi, aut quam*) Ita cod. Rom. Pier. Gronov. *ut quam* Observ. I. 22.

16 13 *sua quaeque*) Lege *quaque*.

17 2 *liceat mibi cum*) Hoc ordine ed. princeps.

ib. 33 *aceperat annus*) Ita MS. Paris. [et cod. Medic.]

18 23 *Dapnini*) Sic ed. 1476. *ut infra Moerin.*

19 pen. *veteres---fagos*) Sic cod. Med. vid. N. Heinl. ad Claudian. *de bello Gild.* v. 136. Vid. Buc. II. 3. et III. 12.

23 8 *biemis---aquoſac*) Barth. ex MS. *biemi---aquoſa*. Adver. XVIII. 16.

ib. 10 *verjemuſ*) Flor. Christian. *ſervemus*. Et ita Barth. I. c. et Rutgers. var. lect. VI. 15. Buc. V. 12. *ſervabit Tityrus baedos.*

ib. 15 *quojus*) Ita codd. Mark. et Hulſian.

ib. 17. *cun&tantibus*) Ita Barth. I. c. ex lectiōne MS. *contantibus*. et Titius Loc. controversial. Lib. I. cap. 1.

Pag. Ver. In G E O R G I C A.

25 22 *AC prius*) MS. Paris. et ed. 1474. [et cod. Medic.]

27 20 *ne signare*) Cod. Roman. Pier. [et Medic.]

28 15 *quae ſint duris*) Lege *duris quae ſint.*

29 7 *luxurie*) Ita MS. Hulſian. cod. Rom. P. *luxuriae vitiōſe pro luxurie.*

30 3 *avenis*) Sic cod. Med. Pier. et edd. Lavagn. et H. Steph.

ib. 25 *denſentur*) Ita codd. optimi Pier. Vid. N. Heinl. ad Ovid. Faſt. III. 820.

31 1 *inpreſſat*) Ita Bersman.

ib. 4 *Rubia*) Sic MS. Bersman. atque ita Scaliger, et Torrent. ad Horat. Sat. I. 5. 94.

ib. 7 *diducere*) Ita MS. Colot. apud Urfin. [et cod. Medic.]

melius

Pag. Ver.

31 25 *melius gelida*) Sic MSS. Paris. et Hul. et ed.
 1474.

33 33 *inprudentibus imber Obfuit*) Binkershoek. Observ.
 jur. Rom. II. 10. legit *adfuit*. [Cod. Med.
prudentibus---*obfuit* a prima manu. Omnino
 recte.]

35 1 *Denset*) Ita Fabric. ex Prisciano, et ita ed.
 1476. [et cod. Med. a prima manu.]

36 28 *alte*) Lege *alta*. Horat. Sat. I. 6. 43. *magna fo-*
nabit. Cod. Paris. et Serv. *altae* [et cod. Medic.]

37 17 *in spatia*) Ita codd Medic Pier. et Paris. et edd.
 princ. 1474 et 1476. [Cod. Med. *spatio* sed
in et a supra scriptis.]

38 4 *sunt alii quos ipse via*) Scaliger in prolegom. ad
 Manil. *aliae quas ipse vias*. [Adludit cod.
 Medic. *alie quos* bis supra scripto a.]

ib. 14. *caſtaneas fagus*) Ita Scaliger. Vid. Taubman.
 hic.

41 16 *leones femina*) Per appositionem cod. Medic.
 Vid. Heins. ad Claud. de bello Gildon. v. 136.
 [Ita est a prima manu.]

ib. 33 *verutos*) Lipsius *veruto*. Vid. Cerdanum.

43 6 *semper viridi*) Ordo cod. Rom. Pier. ut conjeci.
 [et cod. Medic.]

44 8 *excoquere, magnos*) Sic lege fine copula.
 [ib. 13 *at si*) Cod. Medic. *ac si* Recte.]

[ib. 33 *animum prospectus---inanem*) sensus poscit *inanis*.
 ut Aen. I. 464. *animum pictura pascit inani.*
 At quae causa peccandi? Legendum forte *in-*
ane i. e. *inaniter*, in nullum usum.]

46 2 *germina*) Vid. Philargyr. et Fabric.

ib. 11 *Terrea*) Sic Philargyr. et Bersman. ex Lactantio.
 Vid. Bentl. ad Horat. Epod. 11. 18. [Sic cod.
 Med. sed non a prima manu.]

ib. 21 *ingentis*) Sic cod. Paris. [et Med. sed a manu
 correctoris.]

47 8 *aefas*) Vid. Pier. al. *aefas*.

ib. 13 *ingenis*) Vid. Philargyr. et Pier.

49 25 *exiguus*) Ita cod. Rom. Pier. al. *parvoque*.
 Forte *paucouque*. [Cod. Medic. *exiguus*]
 ib. 38 *campi*) Huet. et Waddel. *Tempe*. Sic citat
 Torrent. ad Horat. Carm. I. 1. 30. [Glossa τε
Tempe campi Theffaliae.]
 [50 2 *in vallibus*) Cod. Med. *convallibus*. *Recte*]
 ib. 28 *penates*) Ita Cerdan. et Markland. ad Stat. [et
 cod. Med.]
 51 20 *carmine*) Sic Philargyr. et ed. Henr. Petri. vid.
 Pier.
 ib. 23 *Quoi*) Ita MS. Mark. et Pier. ad Buc. IV.
 62. unde observari licet Pierium raro ortho-
 graphiam adnotasse proprio loco. vid. eum ad
 Aen. VI. 813. ed. princ. saepe *qui* et *quous*.
 52 19 *Ixionis orbes*) Ita cod. Rom. Pier. quem vide.
 ib. 23 *nil altum*) Forte *nil alti*.
 53 18 *altius*) Lege *altior*.
 ib. 24 *albis et gilvo*) *Albus e gilvo*. Menag. orig. I-
 tal. p 290. vid. Serv.
 55 10 *Sileri*) Ita cod. Med. teste Vossio ad Melam. II.
 4. [Ita est a prima manu, sed a superadditur.]
 ib. 12 *Oebron*) Sic quidam codd. Pierii et ed. Aldi 1501.
 [56 3 *consument*) *Consumant* Cod. Medic. *recte*.]
 ib. 7 *equi*) Cod. Med. melius *equis*.]
 ib. 15 *aceperit aetas*) Ita cod. Rom. Pier. vid.
 Buc. VIII. 39.
 ib. 19 *provocet*) Sic edd. princeps et 1476.
 [57 9 *magnus olympus*) *Longus olympus* cod. Med.]
 ib. 27 *vorticibus*) Sic edd. princ. et vetusta fine loco
 et anno [et cod. Med.]
 ib. 36 *pertentet*) Lege *pertentat*.
 58 1 *flumina conreptos unda*) Philargyr. sic fine copula.
 ib. 4 *bumerosque*) Ita opt. MSS. Pier. et Paris. et
 edd. Egnatii vetustaque fine loco et anno.
 59 13 *Haec---tuendae*) Ita codd. opt. Pier. neque est
 enallage numeri ut Serv. sed *baec* antique pro
bae.
 ib. 31 *mittet*) Ita MS. Colot. ap. Ursin. [et cod. Med.
 a prima manu.] magis

Pag. Ver.

60 26 *magis ac magis*) Ita cod. Hulfian. recentior.62 25 *extorridus aestu*) Ita omnino legendum. MS. Colot. *exercitus*. [et cod. Med. a manu cor- rectrice.] *Lectione vulgata exterritus derivatum e vers. 417. caelumque exterrita fugit.*[65 34 *nec tondere*) Cod. Medic. ne tondere. Recte.]66 8 *petenda*) Sic codd. Parif. et Mark. et edd. 1472 et 1474. et Henr. Steph. [et cod. Medic.]69 12 *niger*) Melius *piger*. vid. Erythr. ind. in Galae- sus. Sic Scoppa. vid. Emmenest. scribe *Galesus*.ib. 16 *bic*) al. *binc*. forte *buic*.ib. 23 *jam tum tonderebat acanthi*) Vid. Cerdanum qui notat. Ach. *Statuum legisse in vetustis MSS. jam tonderebat Hyacintbi*. [et ita cod. Med. In margine *acanthi*.]70 11 *distendunt*) Forte *distentant*. Vid. Pierium ad Buc. IX. 31.ib. 16 *fervit*) Ita Philargyr.ib. 20 *antrum*) Sic cod. Med. Pier. et probat Broek- husius.71 15 *excipiat*) Ed. 1472. *accipiat*. vid. not. ad p. 56. 15.74 2 *carpunt*) Cod. Med. Pier. *captant*. [Forte *car- ptant*.]ib. 15 *quo tibi*) Al. *aut quo*. al. *an quo*.ib. 18 *pecudum*) Al. *pecorum*. Forte *pecuum*.ib. 36 *enumerabat*) Sic Serv. ad Buc. VII. 13. et ed. H. Petri. vid. Pier.75 22 *saxofusque*) Vid. praeter Pier. Gifan. ind. in Lu- cret. in Epitheton. [Ita cod. Medic.]76 12 *vinces*) Sic codd. opt. Pier. et Parif. Vulgata *lectio flezes* est glossa. Vid. Scholiaft. Cruq. ad Horat. Carm. IV. 6. 21.78 19 *Ixionii vento*) *Lege in vento*. Vid. Philargyr.79 12 *nulli animum*) Vid. Fabric. et Bersman.80 2 et 10 *Orpbi*) Ita MS. Hulf. et ed. 1476. vid. Pier. ad Buc. IV. 57. [Cod. Med. *Orpbei* cum nota delendi supra e.]

Lavinia)

In AENEIDE M.

Pag. Ver.

81 2 *L*avinia) Ita cod. Med. teste Heinso ad Claudian. de bello Gild. v. 136. et MS. Bersman. [et ita ed. Parif. Colinaei fine anno.]

82 18 19 *adoret--inponat*) Ita ed. Henr. Petri. vid. Pier.

84 14 *vincit*) Ita cod. Argentoratens. Boecleri.

85 3 *jam saxa*) Sic MS. Bersman.

ib. 34 *si qua*) Ita ed. Henr. Steph. vid. Pier. et Fabric.

87 33 *Urbem, promissa*) Sine copula Serv. et Fabric.

ib. 37 *evolvens*) Sic ed. 1472.

88 8 *Hinc*) Sic Serv. et MS. Bersman.

89 13 *Spartanae*) Forte *Sarranae*. Infra respondet *Venus, virginibus Tyriis mos est*, etc.

ib. 14 *Eurum*) Ita dudum Flor. Christian. Vid. Aen. VII. 807. et Rutgers. ad Horat. p. 264. et Tanaq. Fabr. et Tit. loc. controv. XI. 1.

ib. 30 *waffis et*) Codd. Rom. Pier. et Parif. [et Med. a manu correctoris.] et sic MS. Waddel. et edd. princ. et 1476. et ed. Henr. Petri.

90 27 *adveniſtis*) Ita meliores codd. Pier. et Argentorat. Boecleri. et MS. Hulſian. [Cod. Med. ambigue a prima manu *audveniſtis*.]

92 13 *difendunt*) Forte *diftentant*. Vid. ad. pag. 7. 11.

ib. 25 *facilem vietu*) Forte *vietus* in genitivo.

ib. pen. *Atriden*) Ita Senec. Epist. 104. et sic ed. Far-nabii.

ib. ult. *qui*) Sic cod. Mark.

93 29 *agnoscit*) Vid. Pier. et Fabric.

94 26 *ventis maria omnia vetti*) Forte *ventis delen-dum et substituendum circum vel buc per*. Vid. Aen. VII. 228.

95 11 *officio ne te*) Vid. Turneb. Adversar. X. 11. et XXV. 23.

ib. 37 *agetur*) Guyetus *babeior*. Aen. X. 108. *babebo-*
cum

Pag. Ver.

96 10 *cum circumfusa*) Lege *circum cum fusa*.
 ib. 29 *tulerunt*) Forte *tulere*.
 98 14 *jacetur*) Codd. Pier. [et Med.] *jaceturque*.
 Forte *jacetus*.
 99 8 *manibus famuli*) Hoc ordine codd. Pier. et MS.
 Bersman. et edd. princ. et 1476. atque ita
 Serv. [et cod. Med.]
 ib. 10 *ordine longo*) A. Gell. N. A. IV. 1 legit *lon-*
gam et mori instruere.
 100 5 *libatos*) Vid. Valefiana et N. Heinr. Syllog.
 epist. T. 111. p. 498.
 ib. 24 *et terris*) Ita MS. Bersman. et quidam Pierii.
 ib. 31 *Ulixii*) Ita codd. Paris. Mark. et Hulf. et ed.
 1476. [et cod. Med.]
 102 18 *quae me tellus*) Sic citat Quinctil. Instit. IX. 2.
 ib. 25 *Ille haec, etc.*) Versus hic abest ab opt. MSS.
 translatius ex Aen. III. 611.
 103 7 *Hinc adscita mibi labes*) Sic Serv. Vid. Tan.
 Fabr.
 105 17 *Hanc adeo*) Sic cod. Med. Pier. Vid. Fabric.
 106 19 *Tritonidos*) Ita ed. Fabric.
 ib. 31 *circum pueri*) Sic MSS. Bersman. et Hulf.
 ib. 34 *Ilion, incluta*) Sic Priscian. Putsch. col. 733.
 107 29 *Acbilli*) Ita ed. Bersman. [et cod. Med.]
 108 4 *teque*) *lege tete*. Copulam respuit rapida oratio.
 109 16 *per lunam*) Waddel. legit *per lucem*. Infra v. 569.
 dant clara incendia lucem. Et ex vv. 397 et
 420. videtur lunam non apparuisse.
 111 28 *neque Apollinis*) Sic cod. Paris. Infra v. 30. nec
 ulla et p. 112. 26. nec ullum melius quam
 neque in re puta celeri.
 113 pen. *juvenalibus*) Ita MS. Paris. praeter multos
 Pierii.
 114 1 *aut quo*) Forte legendum *quo quo* et infra p. 117.
 aut *quae delendum aut*. Vid. animadvers. in
 Bentl. Cap. XI. p. 129.
 115 6 *quae sit circum me*) Vulgo *quae sit me circum*.
 Forte *quae me circum sit*.

fcele-

Pag. Ver.

115 18 *sceleratas et 24 sudarit*) *sceleratae et undarit*
Valeiana, p. 191.

118 22 *longo tum*) Ita MS. Mark. a prima manu.

119 2 *e diverso*) Sic codd. Mark. et Hulian.

ib. 25 *seu laffa*) Forte *an ceu laffa*.

120 23 *labori*) MS. Huls. et edd. Bersman. et Henr. Petri.

ib. 25 *te comitem binc*) Ita MS. Paris. et ed. Bersm. et Nasimben. praeter optimos Pierii codd. [et cod. Medic.]

121 2 *somnio*) Ita recte Tan. Fab. al. *vento al. fumo vulgo somno*. vid. Pier. ad Aen. V. 269. ubi pro *taeniis*, quidam *taenis* al. *wittis*.

122 25 *magnio---quondam*) Huic ordini favet cod. Hul.

123 7 *lene*) Vid. Pier. et Animadver. in Bentl. Cap. XIX. p. 360.

ib. 11 *Aegeo*) Titius loc. controv. XV. 16. *Enno si gaeo*. Juvenal. Sat. X. 180.

ib. 12 *Quam prius*) Al. *prius*. Forte *delend*. *quam et legend*. *Actius*. Aen. VIII. 704.

124 9 *Cybeli*) Praeter Pier. Vid. Davis ad Minut. Felic.

ib. 23 et 24 *Donusam. Oliaron.*) Vid. Pier. et Voss. ad Melam. II. 7. Guell. p. 597 Et Erythr. ind. in *Oliaron*.

126 20 *et caecis* al. *caecisque*. Dele copulam incertam.

128 14 *Effugimus Itbacei*) Sic codd. Pier. et Hul. et ed. Daniel.

[ib. 34 *portuque---Chaonio*) Cod. Med. *portusque---*
Chaoios. Recte.]

129 1 *incensum*) Forte *incensus*.

130 3 *auras*) Vid. Pier. Tibul. II. 5. 63. Phaedr. Fab. I. 31. 11.

ib. 24 *laurus*) Vid. Pier. sic MSS. Bersm. et Hul. [et cod. Med.]

ib. 36 *suspensum*) Waddel. *suspensus*.

131 11 *Circae*) Male Pier. contra MSS. [et Medic.]

ib. ult. *quondam vafsa*) fine copula.

adpar-

Pag. Ver.

135 3 *adspargine*) Vid. Pier. et Non. p. 405. et not.
Mercer. p. 191. [Ita cod. Med.]ib. 5 *ab littore*) Vid. Pier. sic cod. Paris. et edd.
princ. et 1476. [et cod. Med.]ib. 10 *currum*) Vid. Nic. Heins. ad Ovid. Meta-
morph. XIII. 611.ib. 13 *Pallados*) Sic ed. princeps.ib. 34 *desidimus*) Vide Nic. Heins. ad Valer. Flac.
VIII. 329.138 18 *Nos trepidi*) Ordo cod. Argentor. celeritati ad-
commodatior. Boecler.139 30 *renarrabat*) Al. *fataque narrabat*. Forte enar-
rabat. [vid. Boecler. hic et Ovid. Meta-
morph. V. 635. ubi nulla iteratio, et sic saepe
in aliis verbis.]140 6 *quam forti*) Valefiana, p. 183. *quem forti*.[141 21 *vatum*) Forte *fatūm*. Vide not. ad pag. 240,
30.]142 4 *exercent*) Sic MS. Hulf. a prima manu.ib. 6 *aequataque*) Repone *aequandaque*.ib. 15 *certamine tanto*) Markland. ad Stat. *certamina*
tanta.ib. 26 *factum fortuna sequatur*) Forte legendum *fa-
cta* vel *fortunam facta sequantur*.143 22 *Delon*) Ita cod. Mark. et ed. princeps.145 17 *subnexus*) Vid. Gevart. Elect. et Salmas. Exerc.
Plin. cap. XXXIII. p. 392. Ita Rueaus.146 15 *circum quae*) Sic cod. Mark.ib. 17 *Littus arenosum*) Versum delet Tan. Fab. Tel-
latur prava distinctio.147 12 *rebus sit*) Sic ed. 1476.148 31 *demeret*) Vide Serv. et Gronov. Observ. IV. 9.149 12 *diffimulēm---referwem*) Vulgo---lo---wo. De
mutatione temporum et modorum vide Pier.
infra v. 536 et saepius alibi.150 4 *ramos*) Ita Cerdanus vide N. Heins. ad Valer.
Flacc. VII. 287.

Pag. Ver.

152 15 *inmittere*) Forte *innectere* cum praecedat *solvere*.

153 28 *ratibusne*) Sic codd. Mark. et Hulf. vide Taubman. hic.

156 18 *bos quaesitum*) Tan. Fab. *bosce relictum*. Forte *oblitum* [Nil muta. *quaesitum* valet *adquisitum*. Ovid. A. Amand. II. 13. Liv. II. 49. 2.]

157 24 *repertam*) Ita quidam codd. Pier. vide Donat. et Serv. [in cod. Medic. ultima litera abrata.]

159 16 *Mycenes*) Ita lege ex Servio. vide N. Heins. ad Valer. Flacc. V. 646. Cod. Roman. Pier. *Mycenis*.

161 22 *intentaque*) Al. *nudataque*. Repone *intextaque*.

164 13 *e more*) Sic MS. Bersim.

ib. 34 *Demoleos*) Ita edd. princ. et 1476. et H. Petri. et MS. Hulf.

166 3 *circum amplectitur*) Sic ed. Bersim. et cod. Hulf. et quidam Pier.

[168 *pen. innexit*) Cod. Med. a prima manu *intexit*.]

169 4 *motu melior*) Sic ed. Hortensi.

ib. 31 *deinde*) Sic cod. Colot. apud Urfin. Aen. XII. 889. *quae nunc deinde mora*. [et sic cod. Medic.]

170 4 *quaſſantemque*) Sic MS. Bersim. vide Erythr. ind. in *quaſſantem* vide Macrob. IV. 1. et Valer. Flacc. V. 527.

ib. 24 *ferrum tendant*) Ita cod. Mark.

171 30 *exſortem---bonoſe*) Forte *exfortes*. vide Valer. Flacc. V. 540.

ib. 38 *dejicit*) Tan. Faber. *dejexēt* pro *dejexifſet*. vide Aen. XI. 82. *vixet*.

173 22 *Hic*) Ita cod. Paris. vide Pier. [et ita cod. Medic.]

ib. 26 *exſaturata*) Sic MS. Bersim.

[174 10 *Quid probibet*) Al. *quis* Cod. Med. a prima manu *qui bene*.]

[ib. 28 *et gressus*) Al. *vel* ut *sustentetur syllaba*. Lege *qui gressus*.] *quam*)

Pag. Ver.

175 36 *quam*) Ita cod. Paris. *ruit active ut alibi.*
 176 17 *invalidi*) Ita MSS. Mark. et Hulf.
 177 4 *qui te*) Sic MS. Bersm. al. *quis, quid.*
 ib. 18 *Trojam*) Sic antiquiores codd. Pier. [et cod. Medic.]
 181 17 *poscit*) Cod. Roman. Pier. *poscunt.* [et cod. Medic.]
 182 25 *terra*) Vide Serv. et Pier.
 183 12 *et mille*) Forte *per mille.*
 ib. 34 *Cocytosque*) al---*tusque.* [Cod. Medic. *Cocytosque.*]
 ib. ib. *circumvenit*) Ita Serv. et Codd. Pier. [et Med.]
 vide N. Heins. ad Valer. Flacc. III. 118.
 Forte *circumgemit.*
 184 1 *dictus*) Waddel. legit *dictae.*
 ib. 4 *qui*) Ita MSS. Colot. et Bersm. [et cod. Med.]
 ib. 22 *figit---curis*) Ita Codd. Mark. et Hulf.
 ib. 31 *victor---vita*) Ita cod. Hulf. et ed. Bersman.
 185 10 *forte*) Vide Serv. et Pier. [sic cod. Medic.]
 i. e. fortiter.
 ib. 23 *gemina*) Expone ex Digest. L. 10. arbor. fur-
 tim caesarum.
 ib. 33 *crepitabat*) Vide Pier. [sic cod. Medic.]
 187 34 *borrendum*) Forte *Horrenda.*
 188 7 *flammae*) Vide Pier. Aen. VII. 448. *flam-
 mea torquens lumina.*
 189 16 *Anchisiada*) Vide supra p. 183. v. 28. [ubi
 cod. Med.---de. sed a supra scriptum] vide
 Serv. ad Aen. III. 475. et N. Heins. ad Sil.
 It. XIII. 72 et 796.
 191 4 *futilis*) Guellius *futilis.* Paralipom. p. 610.
 ib. 35 *Procrinque*) Sic edd. H. Petri et Gruter. (quae
 ult. *Eriphylen*) vide Pier.
 192 1 *Inter quas*) lege *Quas inter.*
 193 7 *vidit lacerum*) Beriman. fine copula. [et cod.
 Med. a manu correctoris.]
 ib. 21 *ad quae*) Sic Roman. Pier. [et cod. Med. a
 prima manu.]

Pag. Ver.

194 5 *adulerit*) Ita cod. Hulſ. [et cod. Med. a prima manu.]

195 5 *tortosque*) Ita Nic. Heins. ad Claudian, ex libris vetustis. v. Pier.

ib. 12 *tantum*.) Forte *tantus*.

196 4 *aut fraus*) Ita cod. Mark. et Hulſ. et ita Servius.

ib. 12 *districti*) Ita cod. Parif.

ib. 35 *et lumine*) Cod. Parif. *de lumine*.

197 3 *eadem*) Forte *fidem vel chelyn*. Cataleſt. Scallig. Panegyr. ad Pifon. *five chelyn digitis et eburno verbere pulsas*.

ib. 14 *superne*) Forte *superne*.

198 4 *tuaque ſpetata*) Vide Tan. Faber. ad Lucret. V. 973. Valeſiana *tua quae*.

ib. 19 *fomnio*) Ita Tan. Fab. vide not. ad pag. 121. v. 2.

ib. 21 *ſilvis*) al. *ſilvae*. Pier. [et ſic cod. Med. a prima manu, recte.]

199 21 Tres verſiculi hic tranſpoſiti.

200 14 *Laude, &c.* Deſt hic verſus in opt. MSS. [et in Medic.]

ib. 27 *nunc fleete*) Fabricius *buc fleete*.

202 26 *ipſo eſt*) Vide Pier. ſic cod. Parif. et edd. Fab. Egnat. et H. Steph.

203 1 *quiſquam ſe*) Ita ed. Bersman.

204 26 *fuerit*) al. *fuerat*. Gifan. ind. in Lucret. *fueret antiq. pro eſſet*.

205 29 *monſtris*) Donatus *monſtrorum non male*.

ib. 31 *mepbitin*) Sic cod. Hulſ. et ed. princ. et quamplures accusativi Graeci.

206 11 *praecepta*) Vide Pier. vulgata lectio *reſponſa eſt gloſfema*.

207 11 *caelo ter*) Sic edd. princeps et 1476. vide Georg. I. 409.

212 14 *Diſiſce*) Omnes Codd. Pier. *diſiſce* vide Gevar. elect. p. 57. [et cod. Med.]

213 27 *choro*) Vide Pier. et Fabric. [Ita cod. Med. a prima manu.] ubi

Pag. Ver.

213 36 *ubi quaeque*) al. *ubicunque*. Forte *ubiquaque*.215 22 *aquaes vis*) Vide Pier. et Fabric. et Erythr. ind. voce *pietatis*.217 17 *agris*) Ita unus Pier. recte. [Docent *greges et armenta*.]ib. 23 *convecta per auras*) Vide Serv. et Pier. Cantorus legit *convexa peragrans*. [Cod. Medic. a prima manu *conversa*. Recte. Vide Aen. XI. 595.]ib. 30 *infani*) Forte *infano*.218 2 *anguibus*) Forte *unguibus*.ib. ult. *omnisque*) al. del. *que*. Waddel. *annisque*. Forte *omnique*.219 28 *tergent*) Ita plures Pier. et MS. Parif. et sic Serv.221 19 *aequosque Faliscos*) Forte *Aequosque Faliscosque*. infra v. 747.222 5 *vel cum*) Tan. Faber. *vel quam*. Forte *quam cum*.223 9 *bumentia*) Sic Roman. cod. Pier. [et Medic.]226 13 *exit*) Tan. Fab. legit *ecfit vel esit* antique pro *erit*. vid. Gifan. ind. in Lucret. in *escit*. [De mutatione. *sin x* vide Pier. infra v. 72. vid. Dan. Heinr. ad Horat. Carm. I. 7. 12. et Passerat. ad Catul. p. 469. col. 2.]ib. 20 *tu o*) Vide Fabric. [Ita cod. Medic.]ib. 38 *rumore*) Vide Gronov. observ. II. 16. [Cod. Med. a prima manu *rumone*.]228 22 *os*) Forte *osque*.229 26 *tegebat*) Ita codd. Rom. Pier. et Hulf. [et cod. Med. a prima manu.]ib. 30 *monstro Volcanus erat*) Forte *Volcanus erat monstro*.230 32 *intonat*) Vide Pier. et Erythr. [Ita cod. Medic.]232 3 *ferunt*) Sic Serv. et pleraeque edd. ante Heinr. [et cod. Med. a prima manu.]234 20 *Neri*) Sic cod. Parif. vide Pier.

Tum

Pag. Ver.

234 34 *Tum quoque, &c.*) Abest a nonnullis MSS. Heinso ut spurius. Abest a nonnullis MSS. propter similem finem cum praecedente *fuerit*.

235 1 *ignes*) Forte *ignesque*.

[238 1 *defixique*) Forte *defixi cum hiatu.*]

ib. 36 *litora*) Vide Pier. sic ed. Hehr. Petri [et cod. Medic.]

239 21 *nunc, nunc o*) Vide Pier. [sic cod. Medic.]

ib. 24 *neu nuntius*) Ita lege, vel *nec. vulgo ne.* [Cod. Medic. *neu.*]

240 8 *ut latis*) Ita Tan. Fab. ad Phaedr. II. 8. 4.

Vide infra. v. 610. et ibi Pier. *ut al. et.*

ib. 30 *fatum*) Sic ed. Berfm. et Melancthon. in marg. Ita conjectit Waddel.

242 6 *a vertice*) Sic MS. Hulf. [et Medic.]

ib. 37 *tota*) Valeiana p. 176. *torta* et sic Gifan. Vide Berfm.

243 30 *et turbata arripe*) al. *turbataque. forte tu turbata arripe. vel turbataque corripe.*

244 9 *vertitur, &c.*) Abest ab omnibus fere MSS. [et Medic.] translatus ex Aen. VII. 784.

ib. 17 *tela, scandite*) Abest copula ab edd. 1472. 1474. Henr. Petri et Steph.

245 21 *facto est et*) Ita Waddel. recte. [adludit cod. Medic. *factos et vitiouse.*]

ib. 26 *domito---Olympo*) Waddel. *domitor---Olympi.*

246 2. *ducem Laurentia*) Lege *ducem in.* et ita Waddel.

ib. 24 *Quot prius, &c.*) Abest ab opt. MSS. [et Medic.] translatus ex Aen. X. 223.

ib. 30 *non tela*) Tan. Fab. *nunc telaque et ignes.* [Male Fab. et Serv. *naves subauditur.*]

ib. ib. *neque*) Sic cod. Parif. Mark. Hulf. et Serv. [et cod. Medic.]

ib. 39 *nec solos*) Macrob. p. 424. *an solos, alibi nec forte solos an.*

Pag. Ver.

247 3 *non genus*) Markland. ad Stat. p. 284. *nunc genus.* [vide Brockhus. ad Tibul. II. 47.]

ib. 28 *ducunt*) Lege *ducunt*.

ib. 35 *juveni*) Ita ed. Henr. Steph. vide Serv. et Fabric.

248 28 *Eft bic, eft*) Forte. *Eft, eft bic.*

252 15 *multa morte*) Waddel. *inulta morte.*

ib. 29 *moriens*) Tit. L. Controv. XXI. 23. conjungit *post mortem* verbis *moriens*, &c. ut significet, mortis causa donare. [Malim mortem Euryali intelligere. infra v. 450. *victores praeda Rutuli spoliisque potiti.* Unde lectio cod. Roman. Pier. *praedaque* hic *preferenda.*]

253 2 *radiisque*) Bene Waddel *radiis quae.*

255 6 *pleno---spumantis*) Sic Donat. et Serv. licet utriusque nota corrupta sit. ed. 1472 *spumantes.* Vide Fabric. [sic cod. Medic.]

ib. 13 *cogit*) Repone omnino *cogunt.* ut mox *accunt.* vide Aen. VI. 743. V. 500. VIII. 661. XII. 552.

256 25 *juvat*) Vide Pier. [Cod. Med. *Iubat a prima manu, solita corruptione pro juvat.*]

259 13 *vocat*) Ita codd. Pier. et Serv. [et cod. Med.]

260 8 *Aeneida*) Vide Aen. VI. 126 et notam ib. p. 189. 16.

261 16 *atris*) alii Pricaeus ad Apul. Metamorph. p. 374.

263 28 *unda*) Ita quidam Pier. [et cod. Med.] *amni glossa.*

265 32 *Paphos*) Sic ed. princ. et Fabric. et cod. Hulsi. et mox p. 266. 28.

ib. 35 *nil*) Ita cod. Mark.

266 25 *potis*) Sic cod. Hulsi. [et Medic.]

268 7 *pulsi quem*) Sic cod. Mark.

[ib. 26 *noctis iter*) Cod. Med. a prima manu, *jam quaerit fidera opacae noctis, idem jam quae passus.* *formaque*])

Pag. Ver.

269 13 *formaeque*) Waddel, leg. *formae quae*. Non male.271 17 *tristisque*) al. del. *que*. Forte *tristisque*.ib. 25 *ultra*, &c.) Vers. translatus ex Aen. IX. 127. hic male inseritur.[272 10 *innocuae*) Cod. Med. a prima manu *innocue*. Forte *innocuum*.]273 23 *chnixa*) Vide Serv. et Pier. [Ita cod. Medic.]274 11 *vellit magno*) Sic MS. Bersim.ib. 13 *dabat*) Sic MS. Colot. apud Ursin. [et cod. Medic.]276 34 *Quem pellis*) Ita recte Markland. ad Stat. p. 8. [Sic cod. Med.]277 8 *exanimum*) Ita Codd. Pier. et Hulf. et ed. Henr. Petri.278 20 *dixerat ille aliquid magnum*) Waddel. *dictum erat illi aliquid*.[280 35 *greffusque*) Cod. Medic. *greffumque*. Recte]281 26 *reducit*) Vide Pier. [Ita cod. Medic.][ib. 30 *palantis*) Cod. Med. a prima manu *pallentes*. Recte.][ib. 31 *aut quae*) Cod. Med. a prima manu *et quae*. Legi *equae*.]282 22 *Parin*) Ita codd. Paris. et Bersim. et ed. 1476.ib. 23 *Hic cubat*) Sic lege. Vulgo *occubat*. Vide Pier. de eratione MSS.ib. 27 *Pastum in*) Ita omnino legendum. vulgo *pastus arundinea*.ib. 31 *Ille autem*) De transpositione versuum vide Scalig. ad Manil.283 14 *et bastia*) Repone in *bastam*. Vide Aen. XII. 398.[ib. 29 *Agis*) Cod. Med. *Argis*.]284 17 *Antoren*) Ita ed. princ. a recto *Antores* Prob. Putisch. col. 1452.ib. 30 *optime*) Vide Fabric. [Cod. Med. *optimae de leto a.*]

Pag. Ver.

285 5 *agricola* : *tuta*) Donat. et MS. del. copulam,
vide Fabric.

ib. 7 *pluit in terris*) Vide Erythr. ind. in *pluit*.
Lucret. VI. 630.

ib. 17 *minaci*) Ita Rom. Pier. supra v. 323. *clamanti fissit*. ubi al. *clamantis*.

ib. 35 *adclinus*) Sic cod. Paris. vide ad Horat. Sat. II.
2. 6.

286 32 *Et furris, &c.*) Hic versus abest a Roman.
Pier. [et Medic.] translatus nimirum ex
Aen. XII. 668.

296 6 *possuntque*) Waddel. legit *poscuntque*. Recte.
ib. 19 *melior lingua*) Serv. videtur leguisse *linguae*.
Sil. Ital. V. 333. *fati melior*.

[ib. 26 *ferat*) Cod. Paris. et Medic. *petat.*]

298 8 *Amnis* et) Forte *omnis* et. Tan. Fab. pro *Au-*
fidus lege *Appulus*.

299 19 *magnus vario*) Ita MS. Bersman.

300 1 *labor vocat*) Ita cod. Mark.

ib. 5 *Cauffa mali tanti*) Lege *Tanti cauffa mali*.

ib. 8 *bellii praeses*) Sic cod. Mark. et ed. Bersim.

ib. 21 *alte*) Forte *altum*.

301 8 *vallis*) Ita MS. Bersim. et ed. Aldi. Syllaba
vi caesurae sustentatur.

ib. 29 *mutata*) Pier. probat *multilata*. et sic ed.
Plantin. 1595.

303 8 *pugnat*) Tan. Faber legit *spumat*.

304 14 *dolorem*) Ita reēte Henr. Steph. vide Pier.

ib. 31 *magnaque*) Forte *magnumque*.

ib. 39 *Lirin*) Sic ed. princ. et mox *Chrominque* [et
cod. Med.] et edd. Bersim. et Henr. Petri.

307 20 *Satus Cybelo*) Vide Pier. Donat. et Serv. *Cy-*
belo. [et cod. Medic.]

[309 28 *fulgentem armis*) Cod. Med. a prima manu
laerantem animis.]

[310 5 *disiectique duces*) Cod. Med. a prima manu
defectique. Bene.]

Pag. Ver.

311 8 *continuo pugnas ineant*) Ita MS. Fabric. quem vide.

ib. 30 *crimen ferro*) Ita codd. Mark. et Hulſ.

312 2 *veterum nulli*) Sic MS. Bersman.

[ib. 21 *aegrescitque medendo*) Cod. Medic. *ardescitque tuendo* ut Aen. I. 713. in margine *aegrescit*.
ed. 1472. *aegrescitque videndo*. Duplex glossa.]

313 12 *cum primum*) Forte *primum cum*.

[ib. 17 *rapidusque*) Forte *delenda copula*, quae *suſtentandae syllabae inutilis*.]

314 17 *limo*) Vide Serv. et Goef. in *auſt*, de *re agraria* et *Vofs*. *Etym*, in *limus*.

ib. 21 *bello*) Ita cod. Colot. [et Medic.] et mox [uterque] *superbi*.

ib. 32 *neque bonos*) Ita codd. Paris. et Mark. et edd. Bersm. et Henr. Petri.

315 4 *ne*) al. *nec*. vide Pier. Forte *non*.

ib. 12 *profundit*) Waddel. legit *profundens*.

ib. 36 *Saturnia conjunx*) Sic Donat. et cod. Mark. et ed. 1472. *Juno* glossa [cod. Medic. *Juno* cum notis delendi.]

316 7 *ut potius di*) Ita cod. Hulſ. [et Medic.]

317 9 *cunctis pro*) Sic edd. Bersm. et Basil. 1551.

318 5 *unanimis*) Sic cod. Mark. [et Medic.]

[ib. 29 *adſunt*) Cod. Medic. a manu correctoris *adſunt*.]

319 10 *difficil*) Ita Bersman. [et cod. Medic.]

ib. ib. *cerebro*) Ita cod. Argentor. Boecler. et ed. 1472. et Fabric. Aen. V. 413. et IX. 753.

ib. 19 *debent baec jam*) Sic codd. Mark. et Hulſ. et edd. princ. et 1476. [et cod. Medic.]

320 15 *neque*) Sic MS. Bersm.

ib. 25 *Aſbyten*) Vide Nic. Heins. ad Sil. Ital. II. 58.
[Ita cod. Medic.]

[321 25 *Paeonium*) Cod. Medic. *Paeonidum*. *Recte*.]

Pag. Ver.

321 36 *Dictamnum*) Forte *Dictamnon*. Vide Pier. et Fabric. Donat. legit, *Ipsa manu genetrix dictaea carpit ab Ida*. ut videantur et *Dictamnum* et *Cretaea* ex margine irrepulse.

323 10 *aversos*) Vide Pier. et Fabric.

324 20 *Tanainque*) Sic ed. 1476.

ib. 31 *limina*) Ita cod. Colot. vide Ursin. [et cod. Medic.]

325 5 *fixa*) Ita cod. Medic. Pier. Vanus syllabae metus mutavit.

ib. 19 *Arcades*) Vide Pier. [Ita cod. Medic.]

326 10 *iterum se*) Donat. *se invitum*. Vide Fabric.

ib. 34 *flores*) Ita Servius.

327 2. *Multaque se, &c.*) Duo vers. translati ex Aen. XI. non sunt hic in cod. Roman. Pier. [neque in Medic.]

ib. 18 *n:que bonore*) Ita MS. Bersm.

328 28 *neque*) Sic codd. Bersm. et Mark. [et Med.]

329 37 *aut quo*) Sic cod. Hul. et Nonius, p. 277. vid. Castal. Decad. III. 9.

331 5 *lenta radice*) Vide Serv. ita quidam codd. Pier. [et Medic. sed ab inter lineas.]

333 16 *pravae*) i. e. infastae. Ita cod. Mark.

ib. 34 *labores*) Ita cod. Argentor. Boecler. *dolores vulgaris* glossa.

[ib. 36 *aut quidquam*) Forte *aut delendum*.]

F I N I S.

100

